

II. évfolyam 1. szám

REN D V É D E L E M

2013/1. SZÁM

B U D A P E S T
– 2013 –

**A BELÜGYMINISZTERIUM
OKTATÁSI, KÉPZÉSI ÉS
TUDOMÁNSZERVEZÉSI FŐIGAZGATÓSÁG
ONLINE FOLYÓIRATA**

Felelős szerkesztő:

**DR. DÁNOS VALÉR CSC/PhD
nyá. r. ddtbk.
főigazgató**

Szerkesztő:

**GÖRBE ATTILÁNÉ DR. ZÁN KRISZTINA
r. alez.
rendőrségi főtanácsos**

TARTALOMJEGYZÉK

Pályázati felhívás	4. oldal
Pályázati eredmények	7. oldal
A pénzmosás és a szervezett bűnözés kérdései az elméletben és a bírói gyakorlatban	8. oldal
A kiskapuk bezáródnak – jogalkotói válaszok a pénzmosás megjelenésére	80. oldal
Pecunia (non) olet – avagy a pénzmosás jogi, kriminológiai, kriminalisztikai aspektusai és kapcsolata a szervezett bűnözéssel	99. oldal
A pénzmosásra és a terrorizmus finanszírozására vonatkozó új büntetőjogi szabályozás a 2012. évi C. tv. alapján	200. oldal
E számunk szerzői	217. oldal

**BM OKTATÁSI, KÉPZÉSI ÉS TUDOMÁNSZERVEZÉSI
FŐIGAZGATÓSÁG
FŐIGAZGATÓ**

II-2094 Nagykovácsai, Nagykovácsai u. 3. Tel.: +36 (1) 391-3500 BM 38-700 Fax.: +36 (1) 391-3503 BM 38-703
intézmény nyilvántartási szám: 01-0637-05 Intézményi-akkreditációs lajstromszám: AI-1191

Szám: 29130/1106/2012

**A BM OKTATÁSI, KÉPZÉSI ÉS
TUDOMÁNSZERVEZÉSI FŐIGAZGATÓSÁG
PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA**

- 2012. OKTÓBER -

A belügyi tudományos kutatói és tudományos szervezői munkáról szóló 6/2006. (BK. 4.) BM utasítás 28. pontja alapján a BM Oktatási, Képzési és Tudományos szervezési Főigazgatóság főigazgatója pályázatot hirdet

**„A pénzmosás megjelenése a hazai szervezett bűnözésben - jogi, kriminológiai, kriminalisztikai szempontból”
címmel.**

A BM Oktatási, Képzési és Tudományos szervezési Főigazgatóság a rendészeti állomány tagjainak szakmai ismeretei és gyakorlati tapasztalatai, valamint a téma iránt érdeklődő szakemberek véleményének és javaslatainak felhasználásával kívánja bemutatni a szervezett bűnözés hazai helyzetét, okait és megelőzésének lehetőségeit. A megadott témakörben elsősorban eseteleírások, esetelemzések, továbbá rövid tanulmányok, értekezések, témadokumentációk, felvetések, megoldások, innovációs javaslatok pályázati formában történő elkészítését várja a pályázat kiírója.

Pályázhatnak: természetes személyek.

Pályázni egyénileg vagy kollektív munkával, illetve egy vagy több művel is lehet. Pályaműként eddig még nem publikált, máshová be nem nyújtott dolgozatot, tanulmányt lehet csak beküldeni.

A pályázat díjazása

A pályaműveket a BM Oktatási, Képzési és Tudományos szervezési Főigazgatóság főigazgatója által felkért szakértői zsűri bírálja el és tesz javaslatot a díjazásra.

A pályázat kiírója a beérkező tanulmányok közül az első három helyezettet pénzjutalomban részesíti, valamint különdíjat adományozhat.

Első díj:	125.000.-Ft (bruttó)
Második díj:	90.000.-Ft (bruttó)
Harmadik díj:	75.000.-Ft (bruttó)
Külföldi díj:	50.000.-Ft (bruttó)

A pályázat postára adásának határideje: 2012. november 19.

Eredményhirdetés

A pályázat eredményhirdetésére és a díjak átadására 2012. december 7-én kerül sor.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük beküldeni:

BM Oktatási, Képzési és Tudományos szervezési Főigazgatóság
2094 Nagykovácsi, Nagykovácsi u 3.
Levélcím: 1903 Budapest, Pf.: 314

A pályázat formai követelményei

A pályázatok terjedelme relatíve kötött, a törzsanyag (mellékletek nélkül) minimum 1/2 maximum 1 szerzői ív között mozoghat, (egy szerzői ív 21 gépelt oldal, egy oldal A/4 méret, 32 sor, soronként 62 leütés, a bal szélén 4 cm-es, jobb szélén 2,5 cm-es margóval számolva).

- ✦ A benyújtott pályaműveket szövegszerkesztővel elkészítve **2 példányban**, továbbá elektronikusan Word dokumentumként mentve kell a BM Rendészeti Vezetőképző és Kutatóintézet címére eljuttatni.
- ✦ A szövegszerkesztés során a „Times New Roman” betűtípust kérjük alkalmazni;
- ✦ A teljes anyagot 2 példányban egy A/4 méretű **zárt borítékban (tasakban), a pályázó adatait tartalmazó zárt normál méretű borítékkal együtt** kell elhelyezni.
- ✦ Az A/4 méretű borítékon kívül fel kell tüntetni a jeligét, a pályamű címét és a BM Rendészeti Vezetőképző és Kutatóintézet címét.
- ✦ A normál méretű kis boríték külsején a jeligét és a pályamű címét kell feltüntetni. Belül a következő adatokat kérjük megadni: jelige, a mű címe, a **pályázó neve** (hölgyeknél leánykori név is), **rendfokozata, beosztása** (munkaköre), **anyja neve, születési helye és ideje, szolgálati (munka-) helye és telefonszáma**, továbbá **állandó lakcíme és telefonszáma, e-mail címe**, az esetleges pályadíjra tekintettel pedig, az **adó- és a TAJ-szám**, továbbá az **átutalási bankszámlaszám**, valamint **maximálisan 1 (azaz egy) gépelt oldal** terjedelemben a pályamű rövid tartalmi ismertetését, továbbá **nyilatkozatot**, melyben a szerző nyilatkozik arról, hogy a pályamű teljes egészében a saját szellemi terméke.

A pályaművön, annak címén és a jeligén kívül egyéb, a pályázó(k) személyének azonosítására alkalmas adat, jelölés nem szerepelhet.

A pályázat kiírója a pályázatokat bíráló bizottság javaslata alapján fenntartja a jogot, hogy a formai követelményeknek meg nem felelő pályaműveket nyomós okból - pl. a pályázó(k) személyének azonosítására alkalmas adatoknak a pályaműveken történő szerepeltetése miatt - kizárja a bírálati eljárásból.

A pályázó a pályamű benyújtásával tudomásul veszi, hogy díjazás esetén a tanulmány a BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság tulajdonába megy át.

A pályázat kiírója fenntartja a jogot, hogy a díjakat az egyes eredmény-kategóriákban ne adja ki, vagy megosztott díjazást alkalmazzon.

A pályázat kiírója egyes pályaműveket – függetlenül attól, hogy érték-e el helyezést – esetleges közlésre a Belügyi Szemle részére felajánlja, illetve saját honlapján szerkesztett formában közölni kívánja.

A pályázattal kapcsolatos további információt Dr. Dános Valér az igazgato@rvki.hu e-mail címen ad.

Dr. Dános Valér CSc/PhD nyá. r. dandártábornok
főigazgató

PÁLYÁZATI EREDMÉNYEK

I. díj

dr. Kasnyik Adrienn Flóra, a Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság büntető
ügyszakos bírója

**„A pénzmosás és a szervezett bűnözés kérdései az elméletben és a bírói
gyakorlatban”** címmel benyújtott pályaművével

II. díj

dr. Szunyog Tibor, az Encsi Városi Bíróság büntető ügyszakos bírója

„A kiskapuk bezáródnak – jogalkotói válaszok a pénzmosás megjelenésére”
címmel benyújtott pályaművével

III. díj

Dr. Nagy Henriett r. főhadnagy, a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság, Gazdasági
Igazgatóság, Igazgatási Osztály vezetője

**„Pecunia (non) olet – avagy a pénzmosás jogi, kriminológiai, kriminalisztikai
aspektusai és kapcsolata a szervezett bűnözéssel”** címmel benyújtott pályaművével

Különdíj

Dr. Gál István László, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
egyetemi docense

**„A pénzmosásra és a terrorizmus finanszírozására vonatkozó új büntetőjogi
szabályozás a 2012. évi C. tv. alapján”** címmel benyújtott pályaművével

**dr. Kasnyik Adrienn Flóra: A pénzmosás és a szervezett bűnözés kérdései az elméletben
és a bírói gyakorlatban**

Előszó

Érdekes kérdés és egyben rejtélyes jelenség a pénzmosás bűncselekménye ma Magyarországon, ami a szervezett bűnözés eredményeinek legalizálást, és ezzel további erősödését segíti elő. A pénzmosással hivatalból foglalkozók – bűnüldöző szervek, bejelentésre kötelezettek, felügyeleti szervek – nyilvánvalóan tisztában vannak a deliktummal, továbbá, mint jelenség mibenlétével, jellemzőivel, káros hatásával, de a mindennapok embere vajmi kevés információval bír róla. Egyáltalán miért kell foglalkozni a jelenséggel, küzdeni a pénzmosás ellen, hiszen e bűncselekménynek nincs sértettje, a résztvevők – pénzügyi szolgáltatók – a folyamatból csak hasznot húzhatnak, mivel a végrehajtásért jutalék, szolgáltatási díj járhat nekik.

Azért, mert a pénzmosás mögött súlyos bűncselekmények állnak, legyenek akár a klasszikus szervezett bűnözés egyes formái, vagy akár gazdasági, akár vagyon elleni bűncselekmények. Beépül a gazdaságba, mivel visszajuttatja a bűncselekménnyel szerzett javakat a legális gazdaság szervezeteibe, a szervezett bűnözéshez kapcsolódva alapvetően változtatja meg a piac működését, leértékeli a pénzügyi eljárások hatékonyságát, és tisztességességét, és végső soron a demokratikus jogállamot veszélyezteti.

Foglalkozni kell vele, mivel egyre agresszívebben veszélyezteti a társadalom erkölcsi, jogi rendjét, a gazdaság versenyképességét, biztonságát, az esélyegyenlőséget a versenyben. Ennek okán a gazdaság egésze, a pénzügyi rendszer, a pénzügyi szervezetek és ügyfeleik biztonsága szempontjából központi kérdés a bűnözésből, különösen a szervezett bűnözésből keletkező jövedelmek „tisztára mosásának” megakadályozása.

I. Fejezet

1. A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése

Magyarországon más államokhoz hasonlóan, a büntetőjog hosszú ideig leginkább áttételesen kapcsolódott a civil társadalom körébe utalt gazdasági tevékenységhez. Az 1878 – as Csemegi – kódex tartalmaz rendelkezéseket a pénzhamisításra, és a bélyeghamisításra vonatkozó tényállások mellett a csalárd és vétkes bukásra is (414. § - 417.§). A XIX. századi büntetőtörvénykönyv megerősítette, hogy a gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos cselekményeket a felelős természetes személyek követhették el (417.§).

A büntetőjog a szocialista hatalom korszakában annyiban jutott nagyobb szerephez, amennyiben a halalomtól korábban független gazdaság meghatározó része közvetlenül állami irányítás alá került, emellett a társadalmi tulajdon másik formája: a szövetkezet is politikai tartalmat kapott. Ennek a megnyilvánulása volt a társadalmi tulajdon konkrét tényállásokban is kifejeződő fokozott védelme. Hasonló rendeltetésűek voltak a központilag vezérelt gazdaság monopóliumát védő egyes normák. Példaként szolgál erre az üzérkedés, amelyet az 1961. évi V. törvény 236. § - a szerint, az valósította meg, aki megfelelő jogosítvány nélkül kereskedelmi tevékenységet folytatott vagy ipari vállalkozást tartott fenn. Miután a gazdasági indokoltság általában értelemszerűen az elkövető szempontjából fennállt, ezt a mércét is a politika oldaláról vizsgálták. Az egész rendszer közjogi meghatározottságából adódóan ugyanekkor szép számmal léteztek a folyamatokat érintő tilalmak is (pazarló gazdálkodás, a népgazdaság szerveinek megtévesztése).

A tervgazdálkodás kudarcát érzékelő vezetés Magyarországon viszonylag korán, a múlt század hatvanas éveinek a végén döntött úgy, hogy a piaci mechanizmusoknak ellenőrzött keretek között kell érvényesülniük. Mint ahogyan arra Erdősy Emil is rámutatott, a változás inkább taktikai, mintsem stratégiai volt, így meghatározó értékek büntetőjogi alkalmazásának szükségessége továbbra is fennmaradt. Wiener A. Imre azt hangsúlyozta, hogy az új helyzetben is érvényesülniük kell a törvényesség szempontjainak, a gazdálkodás körében hozott döntések miatti büntetőjogi felelősség annyiban módosult, hogy gyakoribbá vált a

keretszabályozás, tehát igazgatási és egyéb rendelkezések határozták meg azokat a kötelezettségeket, amelyek megszegése a legsúlyosabb következményeket vonta maga után.¹ A rendszerváltozás után az állam csak tulajdonosként vonult ki a gazdasági szféra jelentős részéből, egyik fontos feladatát éppen az alkotta, hogy ezt a szerkezetátalakítást kellő szigorral felügyelje. A privatizáció, a bűncselekmények elkövetésének számos új csábítását és lehetőségét hozta magával. A kialakult, de továbbra is jelentős változásoknak kitett új struktúra büntetőjogi védelme annyiban alakult át, hogy a közhatalmi szerep a minimumra korlátozódott, a Wiener A. Imre által említett funkciók azonban továbbra is fennálltak, ezért a definícióból tulajdonképpen csak az államra való utalás maradt ki, a védett értékek azonban ezután is a politikai akarathoz: közvetlenül az általa megteremtett jogi keretekhez igazodtak.

A '80 – as évek végétől azonban – nyilvánvalóan az átmenettel szükségképpen együtt járó sokféleség, a kiforratlanság ténye által kínált egyre változatosabb deviáns és kriminális magatartások kialakulása folytán – a gazdasági bűncselekmények általános elfogadott definícióját nem sikerült megalkotni. A jogalkalmazók többsége mára a „gazdasági bűnözés”, „gazdasági bűncselekmények”, „feketegazdaság” szavakat gyakran szinonimaként használják, s kizárólag abban értenek egyet, hogy e fogalmak szűkebbek a közvetlen adminisztratív beavatkozást szükségessé tevő nemkívánatos gazdasági jellegű tevékenységnél, de jóval tágabb bűncselekménykört ölelhetnek fel, mint ami a Btk. XVII. Fejezetében szerepel.

Tóth Mihály meghatározása szerint, *„kriminológiai értelemben gazdasági bűnözésnek azt a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén), akár eredményére tekintettel – alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdeke sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértsék vagy veszélyeztessék.”*² Különbséget tesz a szűkebb értelemben vett gazdasági – hatályos Btk. XVII. Fejezetében szereplő -, illetve a szélesebb körre kiterjedő, a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények között. A törvény által a gazdasági fejezetbe sorolt, illetőleg a tágabb körben hasonló jellegű tiltott magatartások összekapcsolását indokolja egyrészt az a tény, hogy a vagyoni elleni deliktumok, vagy éppen

¹ Wiener A. Imre: Gazdasági bűncselekmények. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 137.o.

² Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK – Kerszöv, Budapest, 2002. (továbbiakban: Gazd.bűnz.2002.)22. o.

a vesztegetés értelemszerűen fenyegeti vagy fenyegetheti az ökonómiai érdekeket is, másrészt az egyébként nem szélsőségesen eltérő, csekély növekedést, de összességében inkább stagnálást mutató számok mindkét csoportot illetően alapvetően ugyanolyan tendenciákat mutatnak. Feltehetően a felderítés, valamint a büntetőeljárások lefolytatásának nagyobb alaposágára és szakszerűségére lehet következtetni abból a tényből, hogy a szorosan vett gazdasági deliktumok miatt elítéltek száma lényegesen nagyobb léptékben növekszik, mint az ismertté vált cselekményeké. Az elkövetői kör tekintetében említést érdemel a nők átlaghoz képest valamivel magasabb aránya, valamint az a tény, hogy ezen a téren kevésbé érvényesül az a tendencia, hogy az életkor előrehaladtával csökken a bűnözési hajlam.

A kriminalisztika több, mint 10 éve ide, a gazdálkodással összefüggő bűnözés körébe sorolja – a Btk. XVII. Fejezetében szereplő bűncselekményeken kívül –

- a vagyon elleni bűncselekmények fejezetéből a gazdálkodás körében elkövetett sikkasztást, csalást, hűtlen kezelést, hanyag kezelést, az orgazdaságot, vásárlók megkárosítását, a szerzői vagy ehhez kapcsolódó jogok megsértését, a bitorlást és a hitelsértést,
- a hivatali bűncselekmények közül a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó hivatali visszaélést,
- a közélet tisztasága elleni bűncselekmények közül a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetést (nemcsak a gazdasági vesztegetést) és a befolyással üzérkedést,
- a közrend elleni bűncselekmények sorából a környezetkárosítást, a természetkárosítást, a nemzetközi gazdasági tilalom megsértését, a forgalmazással elkövetett ártalmas közfogyasztási cikkel, méreggel, radioaktív anyaggal történő visszaélést.

A gazdasági bűnözés veszélyessége az okozott kár nagyságán túlmenően annak rendszerjellemben mutatkozik meg. Ha a piac valamely szereplője tisztességtelen eszközöket is bevet saját pozíciójának megerősítése érdekében, akkor előbb – utóbb a többiek is hasonló módon fognak eljárni. Arról van szó, hogy a gazdasági élet valamelyik szereplője illegális eszközökhöz folyamodik annak érdekében, hogy előnyökre tegyen szert, versenypozíciót érjen el.

Mivel a konkurensok ilyen körülmények között nem képesek lépést tartani a jogsértővel (annak leleplezése és jogszerű felelősségre vonása pedig rövid, sőt középtávon irreális), ezért saját maguk is kénytelenek a törvények megkerülésével vagy kijátszásával behozni a hátrányt. A visszaélések terjedése és intézményesedése szükségszerűen nyitja meg az utat a szervezett bűnözés előtt. A gazdasági bűnözés veszélyességét fokozza a közvélemény elnéző magatartása, a csempészetet, az „adócsalást” sokan nem is tekintik igazi bűncselekménynek, inkább a hatalommal szemben valamiféle karakányságot, ellenállást látnak benne.

Ezzel is összefügg az úgynevezett „árnyékgazdaság” vagy „fekete -, illetőleg szürkegazdaság” fogalmának és főként a mögötte meghúzódó jelenségcsoportnak a kialakulásával. Az árnyékgazdaság nem más, mint az olyan gazdasági tevékenységek összessége, amelyek kívül esnek a formalizált, magas szinten szervezett, statisztikailag mérhető és szabályozott hivatalos folyamatokon. Létrejön tehát a társadalmi együttélés olyan szférája, amely kicsúszik a demokratikus ellenőrzés lehetőségeinek keretei közül, a következő megnyilvánulási formáiban:

- Informális gazdaság: azoknak a tevékenységeknek az összessége, amelyek kisebb mértékben folynak, nem jelennek meg a nemzeti jövedelemre vonatkozó kimutatásokban, de növelik a társadalom jólétét (pl. saját szükséglet kielégítésére végzett munka).
- Második gazdaság: a jövedelemkiegészítés céljából végzett melléktevékenység (például háztáji gazdálkodás).
- A szürkegazdaság körébe tartoznak azok a megnyilvánulások, amelyek önmagukban nem tiltottak, de alkalmasok – és rendszerint szolgálnak is – arra, hogy az emberek kivonják magukat személyi jövedelemadó fizetésének kötelezettsége alól.
- A feketegazdaság nem növeli a jólétet, kifejezetten kriminális haszonszerzés érdekében működtetik.³

A jelenség nyilvánvalóan nem azonos a gazdasági kriminalitással, hiszen a büntetőjog „ultima ratio” elvénél fogva nem minden visszaélés, illetőleg szabályszegés minősül egyben bűncselekménynek is. Összességében mégis azt kell kiemelni, hogy egy ilyen alrendszer maga egészében kriminogén jelenségnek nevezhető.

³ Korinek László: A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése. Rendészeti Szemle, 2009/7-8. (továbbiakban: RSZ.2009/7-8.) 47-48.o.

A fentiek alapján arra a logikusnak tűnő következtetésre juthatunk, hogy a gazdasági bűnözésben a társadalmi viszonyok, a hatalomnak a tulajdon működtetéséhez való viszonya a meghatározó tényező. Tage Alalehto kutatásai alapján, azonban arra a meggyőződésre jutott – noha nem kizárólagosan –, hogy a személyiségi jegyeknek is van szerepük a kriminalitás vizsgált területén. Álláspontja szerint a pozitív kapcsolatokat építő és fenntartó, extrovertált és neurotikus egyének hajlamosak a leginkább arra, hogy gazdasági bűncselekményeket kövessenek el. Alalehto nem tagadja a társadalmi – politikai – jogi környezet jelentőségét, de úgy véli, hogy a jobb megértés érdekében nem hanyagolható el a megnyilvánulások individuális meghatározottságának kérdése.⁴

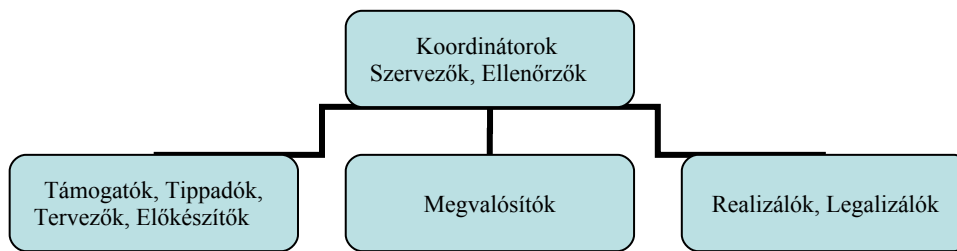
2. A szervezett bűnözés és annak gazdasági aspektusai

A bűnszervezetek tevékenységének alapja, legfontosabb vonása a szisztematizált rendszerű működés, amely meghatározott struktúrát, tagolt feladatkört, célorientáltságot feltételez. A célok határozzák meg a szervezet összetételét, nagyságát. A szervezés során a taglétszám optimalizálására törekszenek, hiszen minden, legalább részben felesleges feladatkör csökkenti a szervezet lételemének is felfogható konspiráció sikerét. A legtöbb európai törvényben megkívánt minimális három fővel működő szervezet viszonylag ritka, s a nagyobb létszámú szervezetek is viszonylag szűk, stabil maggal és sokszor változó összetételű „külső résztvevők” bevonásával tevékenykednek.

A bűnszervezetek struktúrája általában több szint szoros együttműködését igényli. Szokás megkülönböztetni vezetői, irányítói, illetve végrehajtoi szintet. A vezetői szint nyilván jóval szűkebb, tartósabb, általában egymással szoros kapcsolatban lévő állandó résztvevőkből áll. A végrehajtok összetétele gyakran változhat, nem feltétlenül ismerik társaikat, s a vezetőkkel való kapcsolatuk is csak esetleges, sokszor összekötőként keresztül történik.

A feladatköröket tekintve a következő struktúra vázolható fel:⁵

⁴ RSZ.2009/7-8. 50. o.

Az egyes szintek és feladatkörök természetesen nem feltétlenül válnak el mereven, olykor nyilván az előkészítők is részt vesznek a végrehajtásban, s a megvalósításhoz sem feltétlenül szükséges utólagos cselekmény. Mégis, éppen a racionálisan kialakított munkamegosztás folytán, összetettebb, kiterjedtebb tevékenységi körű, nagyobb létszámú szervezetek esetében igen gyakori, hogy például a támogatók, vagy a tippadók a megvalósításban nem vesznek részt, s a haszon vagy az eredmény biztosítását is kizárólag erre szakosodott bűnpártolók, orgazdák, pénzműködők végzik. Előfordulhat egy – egy feladatkörön belül is további specializálódás, sőt kialakulhatnak további strukturális szintek is.

A szervezett bűnözés formái közül a szervezett gazdasági bűnözés prioritást érdemel. Egyrészt azért, mert a bűnös úton szerzett vagyon legalizálása napjaink egyik legveszélyesebb olyan jelenségévé vált, amely bizonyos szervezettséget eleve feltételez, s erősítheti, kiterjedtebbé teheti a szervezett kriminalitást is. Napjainkban realitássá vált, hogy a feketegazdaságból származó tőkevagyonok fokozatosan beszivárognak a legális gazdaságba. A modern bűnszervezetek leginkább tekintélyes gazdasági társaságok, neves pénzügyi szolgáltatók, segítségével mossák tisztára a bűncselekmények elkövetése révén szerzett vagyont, s többnyire fantomcégek létesítésével tüntetik el a hozzájuk vezető nyomokat. Ez a jelenség azonban nem új keletű, Angyal Pál már a múlt század elején megírta: „*A régi rablóbandák kivesztek, de helyüket elfoglalták a nagy nemzetközi rablószövetségek, melyek nem erőszakkal, hanem furfanggal és mindenestre több sikerrel kaparintanak meg sokszor igen tekintélyes értékeket. Hatalmas szervezetben működnek és meghatározott program szerint dolgoznak, melynek minden részlete a legnagyobb aprólékossággal van kidolgozva. Vannak külön nyomozó, terepvizsgáló közegeik, valamint működő tagjaik és orgazdáik. Ha egy közülük kézre kerül, azt társait soha el nem árulja, viszont ezek amant lehetőleg segítik*”.

6

⁵ Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2009. (továbbiakban: Bűnszöv.) 20. o.

⁶ Bűnszöv. 21. o.

a. A szervezett bűnözés fogalmának meghatározásai

Az ENSZ a határokon átnyúló összehangolt bűnözési formákkal csak a '80 – as évek második felében kezdett intenzívebben foglalkozni. Hasonlóan a pénzmosás szabályozásához, a küzdelmet először elegendőnek vélték a kábítószer forgalmazására koncentrálni. A Tagállamok 1994 – es Nápolyban tartott Miniszteri Konferenciáján felismerték azt, hogy a szervezett bűnözés nemzetközivé vált, és nem halogatható tovább az ellene történő összehangolt fellépés. Ennek érdekében a Konferencián ajánlásokat fogadtak el a határokon átnyúló szervezett bűnözés felmérésére, rendszeres figyelemmel kísérésére, a jogalkalmazók közötti szorosabb együttműködés kiépítésére. Ezt követően az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménye, és annak az emberkereskedelemtől és embercsempészetéről készült kiegészítő jegyzőkönyvei az ENSZ Közgyűlésének 1998. december 9 – ki 53/111. számú határozatán alapulnak. A Palermóban aláírt, és 2003. évi szeptember hó 29. napján hatályba lépett Egyezmény 2. cikk a) pontja definiálja a „szervezett bűnöző csoport” fogalmát: olyan strukturált csoport, amelynek három vagy több tagja bizonyos ideig azért működik együtt, hogy az egyezményben meghatározott egy vagy több súlyos bűncselekményt abból a célból kövessenek el, hogy abból közvetve anyagi vagy más előnyt szerezzenek.

Közben az Európai Közösség szervei sem tétlenkedtek. Az Unió Tanácsa 1998. december 21 – én ún. Joint Action – t (együttes fellépést) fogadott el arról, hogy a tagállamok kriminalizálják a bűnöző szervezetben való részvételt.

„1. Cikk

Ezen együttes fellépés tekintetében a „bűnöző szervezet” kettőnél több személy hosszabb időre szóló szervezett együttműködését jelenti olyan bűncselekmények összehangolt elkövetésére amelyek büntetési tételének felső határa legalább négy évi szabadságvesztés büntetés, tekintet nélkül arra, hogy ezek a bűncselekmények magukban képezik az elkövetés célját, vagy pedig eszközül szolgálnak arra, hogy vagyoni előnyt szerezzenek adott esetben közhatóságok működését megengedhetetlen módon befolyásolják.”⁷

A regionális szint bűnszervezeti elkövetést is érintő szabályozási megoldásai ezután az Európai Unió bizonyos részterületeket szabályozó kerethatározatiban, illetve azok

⁷ Bűnszöv. 27.o.

tervezeteiben bukkantak fel, általában olyan formában, hogy a tagállamoknak az adott kerethatározat tárgyát képező bűncselekmény – csoport súlyosabban minősülő eseteként kell értékelniük a bűnszervezet keretében való elkövetést.

Hosszas előkészítés után született meg az Európa Tanács 2008/841 IB. számú kerethatározata a szervezett bűnözés elleni küzdelemről. A joganyag indokolása következők szerint rendelkezik:

„Az elmúlt évtizedben a szervezett bűnelkövető csoportok nagy kiterjedésű nemzetközi hálózatokat építettek ki, és jelentős haszonra tettek szert. Vagyonukat a kábítószeres tiltott kereskedelméből, az embercsempészetből – különösen a gyermek – és nőkereskedelemből -, az illegális fegyver – és lőszer – kereskedeleméből, a termékhamisításból és a szerzői jogi kalózkodásból, és általánosságban a nemzetközi szinten elkövetett csalásokból szerezték. Az e bűncselekményekből származó hatalmas tőkét tisztára mosás után visszaforgatják a gazdaságba.”⁸

A kerethatározatnak köszönhető az is, hogy néhány fogalmat végérvényesen tisztázott, így nem utolsó sorban a bűnszervezetét, amelyet akként definiál, hogy olyan kettőnél több személy által hosszabb időre szervezett csoportnak tekinti, amelynek célja legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedés, illetve annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekmények elkövetése, közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében.

A bűnszervezet fogalmának az 1997. évi LXXIII. törvénnyel a Büntetőtörvénykönyvünkbe történő beépítését megelőzően is voltak olyan bűncselekmények, amelyek – ha kivételesen is – a bűnözői célú szervezet vezetését vagy abban való részvételt önmagában büntetni rendelték, illetőleg amelyek esetében a bűnös szerveződés keretei között történő elkövetést minősítő körülményként kellett figyelembe venni (pl.: alkotmányos rend elleni szervezkedés (Btk. 319/A. §). Jóllehet hazánkban az ítélezés elvi irányítása körében jelentkezett a „bűnszervezet” keretében történő bűnözés veszélyességének általános felismerése, és annak a Btk. – ban való elkülönült regulációja iránti igény. Az 1997 – es törvénymódosítás voltaképp a szervezett bűnözés egy – egy legfontosabb elemét ragadta ki, ültette be a Btk. – ba a következőképpen, *„bűnszervezet: bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés.”*

A bűnszervezet a fenti első szabályozása nem volt más, mint egy „speciális” bűnszövetség, lévén, hogy nem kívánt meg a bűnszövetség minimumánál több elkövetőt, másrésztől nem

⁸ Bűnszöv. 29. o.

korlátozta a szóba jöhető bűncselekményi csoportot sem. A jogalkalmazóknak hamar be kellett látniuk, hogy a szervezett bűnözés elleni eredményes fellépéshez nem elegendő a bűnszervezet tág, keret jellegű definiálása. Az 1998. évi LXXXVII. törvény, majd a jelenlegi hatályos szabályozásban is felelhető, 2001. évi CXXI. törvény – a Palermói Egyezményel konkurálva – a bűnszervezet fogalmának – *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése* - meghatározásával alkalmas lehet arra, hogy egyik oldalról kifejezze az alkalmi, kisebb súlyú bűnszövetséghez viszonyított többletkriminalitást, másik oldalról demonstrálja a szervezettség súlyosabb formájában rejlő veszélyességet.

b. A bűnszervezetek kifejlődése hazánkban

A szervezettség első markáns jeleit a múlt század '70 – es éveinek második felében figyelhetjük meg Magyarországon. Ekkor kezdtek el szakosodni a bűnelkövetők, ezzel egy időben megjelent a „tippadók” rétege is. Elkezdtek előre legyártott alibik kitalálását, és megszervezték az orgazda hálózatot is. Ekkor a regisztrált bűnözést viszonylag kiegyenlítettnek lehetett tekinteni. Az évszázad kriminalitását évi 120.000 ismertté vált bűncselekmény, és megközelítőleg 75.000 tettes jellemezte.⁹ A kriminalitás lassú növekedése után, alig 10 évvel a jelenleg is hatályos Btk. elfogadását követően, a helyzet jelentősen megváltozott: a korábban említett nagyságszámhoz képest megduplázódott. A bűnszervezetek megerősödésének fő okaként az amnesztiát, a rendőrség átalakítását, gazdaságvédelmi egységek felszámolását jelölhetjük meg. Ezt követik a kilencvenes évek jelenségei, melynek négy fontos jellegzetességét lehet kiemelni: kábítószer – kereskedelem megélénkülését, nukleáris anyagokkal való kereskedelmet, a korrupció legveszélyesebb formáinak megerősödését, és a pénzmosást.

Uniós csatlakozásunk előtt Finszter Géza és Irk Ferenc térségünk szervezett bűnözési formáit két csoportra osztotta: a konfliktusos és konszenzusos bűnözésre. Az előző jellemzője, hogy az a legális piac kikerülésével, és a jogszerűen szerzett vagyonok fosztogatásával valósul meg, ezen deliktumcsoportnak mindig van sértettje, ellenben a konszenzusos bűnözésről akkor beszélhetünk, ha a tevékenység a legális piac felhasználásával, tiltott szükségletek kielégítését, törvényes vállalkozás illegális működtetését, a bűnös úton szerzett vagyon eredetének leplezését célozza. E cselekményeknek közvetlen sértettje nincs, a bűnüldözés

⁹ Bűnszöv. 37.o.

hagyományos eszköztárával nehezen kezelhetőek. Hazánkban az utóbbi években jellemzően a szervezett bűnözés második csoportja erősödött meg, jellemzően a hierarchikus, hálózatos formában felépülő, az elsődlegesen anyagi haszonszerzésre specializálódott, külföldi befolyással működő bünszervezeti formában. A szervezett bűnözés bűnügyi statisztikai adataiból az a konzekvencia vonható le, hogy Magyarországon továbbra is a hazai és orosz csoportok alkotta konspiráció a meghatározó. A szervezettség meghatározó eleme az, hogy kevés magyar állampolgárt avat a bizalmába, az üzleti lehetőségek kiaknázása érdekében széles körű kapcsolati rendszerüket, gyakran politikai, kormányzati összeköttetéseiket is igyekeznek felhasználni.

c. A bünszervezetek gazdasági háttere, a gazdasági környezet, nemzetközi hatások

Évek óta erősödő tendencia, hogy a szervezett bűnözés irányítói igyekeznek az illegálisan szerzett tőkét minél rövidebb időn belül átcsoportosítani részben további illegális tevékenység folytatásához, illetőleg – a nagy haszon reményében – részben legális vállalkozásokba investálják, nem ritkán a bűnös úton szerzett vagyont, könnyen átruházható, értékálló műkincsek vásárlására fordítják.

Az Európai Unióval történt társult, majd később teljes jogú tagság további nehézségeket rejt a bűnüldözés terén. A tőke, az áruk és a személyek szabad áramlása olyan alapelv az EU – ban, mely a kedvező gazdasági hatások mellett káros jelenségeket is indukál. Megkönnyíti a felhalmozott illegális vagyon elrejtését, az elkövetők kibúvását az ellenőrzés és az igazságszolgáltatás alól.

A magyar szervezett bűnözés vonatkozásában talán a leglényegesebb hatásként említhető meg az Unión belüli tagországok közötti határok eltörlése. Ebből következik, hogy a magyar határátlépésével bárki automatikusan belép az Európai Unióba is, ahol különböző országok között zavartalanul közlekedhet, utat engedve az áruk vámellenőrzést mellőző szabad áramlásának. Vitathatatlan, hogy az Unió elsődleges célja, a gazdasági együttműködés, a legutóbbi kibővítéssel megvalósult, lévén, hogy a világ legnagyobb, szabályozott belső piaca jött létre jelentős vásárlóerővel. A szervezett bűnözés számára utóbbi kiemelkedő üzleti lehetőséget kínál. A fizetőképes kereslet és nem megfelelően szabályozott és ellenőrzött üzleti folyamatok (cégalapítás, számvitel, tőkemozgások stb.) ideális táptalajt jelentenek a szervezett csoportok számára. Ezekben az esetekben a megfelelő üzleti és pénzügyi szakértelem összefonódik a szervezett bűnelkövetéssel.

II. Fejezet

1. A pénzmosás volumene, lehetséges gazdasági hatásmechanizmusai, és a pénzmosás ellen küzdő nemzetközi intézmények

A szervezett bűnözéssel kapcsolatban ismertté vált definíciók kivétel nélkül tartalmazzák azt, hogy a szervezett bűnözés célja a profitszerzés és/vagy a hatalom megszerzése. Ezzel összefüggésben került az elmúlt időszakban az érdeklődés homlokterébe a pénzmosás és a pénzmosás elleni hatékony küzdelem. Nem véletlenül, hiszen napjainkra az egyik legjövődélmezőbb és legnagyobb szabású üzletté vált a világon. A pénzmosás feltételezett volumenével kapcsolatban az ausztrál Crime Trend Analysis nevű szervezet végzett számításokat 1999 – ben. A csak becsléssel nevezhető végső adatok pontosságát jelzi, hogy a Dow Jones News szerint a pénzmosás volumene a világ GDP – jének 2% – 5% - át, megközelítőleg 590 – 1500 milliárd amerikai dollárt jelent évente.¹⁰ A piszkos pénz többségét az Amerikai Egyesült Államokban, a Kajmán – szigeteken, és Oroszországban mossák tisztára. Magyarország nem célországja a nemzetközi pénzmosásnak, a bűnözők ugyanis, ha lehet, szeretik „helyben” tisztára mosni a pénzüket, amennyiben mégis külföldre viszik azt, akkor fejlett pénzügyi infrastruktúrával, vagy magas fokú titoktartási szabályokkal (üzleti titok, banktitok és ügyvédi titok) rendelkező országokat keresnek fel. Másrésztől igazán nagy összegeket csak Magyarországnál fejlettebb gazdasággal rendelkező országokban lehet feltűnés nélkül mozgatni.

A pénzmosás felmérhetetlen veszélyeket rejt magában, hiszen napjainkban ez „a gazdaság egészét leginkább szennyező tényező”, mivel rajta keresztül a bűncselekménnyel szerzett javak visszakerülnek a legális gazdaság intézményrendszerébe, a szervezett bűnözéshez kapcsolódva megváltoztatja a piac működését, leértékeli a pénzügyi eljárások hatékonyságát és tisztességességét, gyengítve ezáltal a gazdaság egészét. Az illegális forrásból származó tőke nem ritkán leküzdhetetlen konkurenciát jelent a legális gazdaság szereplői számára, ezáltal olyan vállalkozói réteg jut versenyelőnyhöz, akinek az alaptőkéje bűncselekmények elkövetéséből származik. A pénzmosodák a nemzetgazdaságra is kihatással lehetnek, olyan módon, hogy az általuk értékesített javakat és szolgáltatásokat dömpingáron is hajlandóak

¹⁰ Dr. Gál István László: A pénzmosás, mint globális gazdasági és büntetőjogi kihívás. Belügyi Szemle 2005/6. (továbbiakban: BSZ. 2005/6.) 89. o.

vételre felkínálni, mely a legálisan tevékenykedő versenytársak számára bevételkiesést, életszínvonal romlást idézhet elő, gyakran versenyképességüket bűncselekmények elkövetésével próbálják fenntartani. A legnagyobb veszélyt az jelenti, ha a bűnelkövetők konspirációs és más jellegű bűncselekmények révén beépülnek a társadalmi és politikai élet legfelsőbb rétegeibe, és ezáltal hatással lesznek a törvényhozó és a végrehajtó hatalomra. Ezzel akár közvetett államirányításra is szert tehetnek, veszélybe sodorva az adott társadalom erkölcsi, nemzetközi megbecsülését és együttműködéseit.

A bűncselekmények elleni küzdelemben a pénzmosás megakadályozására törekvő valamennyi ország érdeke a „nem együttműködő országok és területek” elleni fellépés hatékonyságának a növelése. Ezen célkitűzés csak úgy biztosítható, ha van olyan nemzetközi szervezet, amely képes fellépni az anonimitást lehetővé tevő államok kormányaival szemben, e szerepkört az 1989. júliusában Párizsban, a hét fejlett tőkés ország - „G7” (USA, Kanada, Franciaország, Németország, Egyesült Királyság, Olaszország, és Japán) – által Nemzetközi Pénzügyi Akciócsoport (FATF – Financial Action Task Force on Money Laundering) volt képes betölteni. A FATF az OECD pénzmosás elleni küzdelemre alakult munkacsoportjaként tevékenykedik, de saját munkacsoportokkal (jogi ügyekkel, pénzügyekkel, külkapcsolatokkal foglalkozó munkacsoporttal) is bír. A szervezet egyik alaptevékenysége a pénz tisztára mosásánál alkalmazott módszerek és eljárások felderítése, megfigyelés és a nyert tapasztalatok közreadása a különböző kiadványokban. A nemzetközi szervezet 1990. évben 40 ajánlásból álló csomagot dolgozott ki a pénzmosási problémák leküzdése érdekében. A „FATF szabályzataként” elhíresült „Nem Együttműködő Országok és Területek” listára az egyes államok 25 kritérium alapján kerülhetnek fel, közülük példálózva említhető meg: a nem megfelelő ügyfél - azonosítási szabályok, a nem megfelelő cégjogi szabályok a jogi személyek bejegyzésével kapcsolatban.

Az USA Hírszerző Tanácsa 2000. év decemberében kiadott becslése szerint, a bűnözésből származó évi jövedelemből 100-300 milliárd amerikai dollár származik kábítószer-forgalmazásból, 10-12 milliárd amerikai dollár mérgező és veszélyes hulladékok illegális lerakásából, 9 milliárd dollár gépjármű-lopásból az USA-ban és Európában, 7 milliárd dollár embercsempészetből, és legalább 1 milliárd amerikai dollár szerzői jogokkal (videó felvételek, szoftver stb.) való visszaélésből. ¹¹

¹¹ BSZ. 2005/6. 99. o.

A Pénzügyi Akciócsoport becslése szerint, az évente tisztára mosott „piszkos pénz” nagysága megegyezik Spanyolország gazdaságának teljes éves kibocsátásával, ami ugyancsak kiemeli a veszély nagyságát. A FATF szerint, a kábítószer-forgalomból származó törvénytelen jövedelem önmagában eléri a 300-500 milliárd amerikai dollárt. Van olyan szakértő is, aki szerint 285 milliárdnyi amerikai dollár mosott pénzzel kell évenként számolni, ennek zöme Amerikára és Európára koncentrálódik. Az eddigi hiedelmekkel ellentétben a pénz nagyobb része nem a kábítószer-kereskedelemből, hanem csalárd módon vagy korrupcióból szerzett jövedelemből ered. A különböző becslések mögött egymástól eltérő fogalom-meghatározások állnak. Egyesek a feketegazdaság vagy a rejtett gazdaság egészét a pénzmosás terepének tekintik. A magyarországi rejtett gazdaság nagyságrendjéről fogalmat lehet alkotni a KSH vizsgálatának eredményéből. A magyar háztartások 1997-ben közel 300 milliárd forintért vettek igénybe számla nélkül árukat és szolgáltatásokat. Ehhez jönnek a cégek közötti rejtett tranzakciók és a nagyvállalatok adóelkerülő manipulációi, valamint a bűnözéssel kapcsolatos értékek mozgása. Ezek mennyiségét azért is nehéz megbecsülni, mert az elemzésre, feldolgozásra kerülő banki adatok alig tartalmazzák az úgynevezett offshore pénzügyi központok forgalmát, amelyekben a bűncselekményekből származó bevételek jelentős része valószínűsíthetően megfordul.

A FATF példája nyomán számos más nemzetközi szervezet is létesült a pénzmosás elleni küzdelemben, így említést érdemel a Bankokban, 1997. év februárjában alapított APG (Asia/Pacific Group on Money Laundering – Ázsiai és Csendes - óceániai Országok Csoportja a Pénzmosás Ellen).¹² A szervezet küldetése az, hogy közreműködjön a pénzmosás, szervezett bűnözés és a terrorizmus finanszírozása elleni globális küzdelemben, pénzmosás ellenes intézkedések fejlesztése által az ázsiai és csendes – óceáni térségben. A Kelet – és Dél – Amerikai Pénzmosás Elleni Csoport (Eastern and Southern Africa Anti Money Laundering Group – ESAAMLG) az afrikai pénzmosási problémák kezelésére jött létre 1999. évben Arushában, a szervezet fő célkitűzésének tekinti a FATF Negyven Ajánlásának végrehajtása mellett, a pénzmosás – ellenes intézkedések alkalmazását minden veszélyes bűncselekmény tekintetében. A 2004. év második feléig a legfiatalabbnak számító Dél – Amerikai Pénzügyi Akciócsoport (GAFISUD) 2000 decemberében alapították Kolumbiában a FATF Negyven Ajánlásának és a Nyolc Különleges Ajánlásnak az alkalmazása és végrehajtása céljából.

¹² Dr. Gál István László: A pénzmosás szabályozásának régi és új irányai a nemzetközi jogban és az EU – jogában. Európai Jog 2007/1. 15. o.

A FATF nem az egyetlen nemzetközi szervezet, amelyik fő profiljaként a pénzmosással foglalkozik, 1995. évben alakult meg az ún. EGMONT Csoport, amelynek hazánk is tagja. Tevékenysége és működése informális, ugyanekkor az általa közvetített információáramlás és a pénzügyi nyomozó hivatalok (Financial Intelligence Unit – FIU) közötti együttműködés révén az elkövetett bűncselekmények felderítése hatékonyabbá válhat.

2. A pénzmosás fogalma és fázisai

A pénzmosás, mint kifejezés eredetét vizsgálva Al Caponéig kell visszatekinteni, aki Chicago – szerte működtetett pénzbedobós, önkiszolgálós mosodákat, ezek segítségével álcázta a szerencsejátékból, a prostitúcióból, és a szesztilalmi törvények megsértéséből származó jövedelmét. Van olyan elmélet is, amely a kifejezést nem Al Caponéhoz köti, hanem a kábítószer – kereskedők által használt argóból eredezteti, ők nevezték „mosásnak” azt a tevékenységet, amikor a bűnös úton szerzett pénzüket legális forrásból származóként tüntették fel.

Az 1920 – as években nagy készpénzforgalmat lebonyolító vállalkozásokat, így többek között mosodákat vettek át, majd „összemosták” a bűncselekményből szerzett „piszkos pénzt” a legális bevétellel, ezáltal logikus kereskedelmi okot szolgáltatottak a nagy összegű készpénzvagyonuk létezésére. A „mosás – t” manapság ennek a szónak a tisztítással való párosítása okán hangsúlyozzák, valószínűleg a bűnügyi kapcsolat a mosodák „fedőcégeként” történő alkalmazása során alakult ki. Az első bíróság, amely a büntetőügyben a pénzmosás (money laundering) kifejezést használta egy amerikai bíróság volt 1976 - ban, és ugyanebben az országban jelent meg elsőként, 1986. évben, mint önálló bűncselekmény. A pénzmosás kifejezés a nyolcvanas években 213, míg a kilencvenes években már 3643 amerikai bírósági határozatban volt feltalálható. A pénzmosás, mint elnevezés megjelenése az ismert Watergate botrányhoz hozható kapcsolatba.

Ha a magyar történelmi múltba kezdünk el kutakodni, és visszatekintünk egészen a XIX. századig, akkor a Jókai Mór Aranyember című regényhősében, Tímár Mihályban, azonosíthatjuk „első” híres pénzmosónkat. Hősünk – a regény szerint – megtalálja Ali Csorbadzsi kincseit, s azokat, mint számára idegen dolgokat eltulajdonítja. Tímár Mihály ezen magatartása – ha a hatályos Btk. szerint minősítjük – kimeríti a jogtalan elsajátítás vétségét, amely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény. Ezt követően a kincseket eredetük

leplezése céljából, elkezd felhasználni gazdasági tevékenység gyakorlása során, vagyis pénzmosást folytat.¹³

A pénzmosás a mai viszonyok között a szervezett bűnözői csoportok fontos eszköze arra, hogy az illegális jövedelmeket legálisként tüntessék fel, a legális gazdaságba való beforgatás céljával. Azért is szükséges számukra a tisztára mosás, mert az illegális pénz bizonyítékként szolgálhat a legális fedővállalkozásokat üzemeltető csoportokkal szemben.

A pénzmosás fogalma definiálható tehát olyan, a gazdasági szférában megvalósuló szolgáltatásként, amely egy korábbi bűncselekményből származó bűnös pénzt látszólag legális forrásból származó pénzzé konvertál. A művelet célja nem profitrealizálás, hanem pusztán a pénz illegális eredetének felismerhetetlenné tétele, ezért ez a tevékenység jellemzően kisebb – nagyobb veszteséget eredményez akár hosszabb távon is. Kiemelést érdemel az, hogy a pénzmosás részmozzanatait alkotó egyes műveletek önmagukban szinte mindig legálisak, a műveletsorozat egésze, viszont az eredetleplezési célzat miatt illegális.

A hatályos magyar szabályozás szerint a pénzmosás a szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolog eredetleplezési céllal történő felhasználása gazdasági tevékenység gyakorlása során, illetőleg azzal összefüggésben bármilyen pénzügyi vagy bankművelet végzése. Amennyiben a jelenleg hatályos magyar pénzmosás fogalmat összevetjük a korábbi meghatározással, akkor 4 különbséget észlelhetünk:

- büntetendővé vált a saját korábbi (előcselekményből) származó pénz mosása is,
- a bűncselekmény gondatlanságból is elkövethető,
- az előcselekmények köre jelentősen kibővült,
- az elkövetési magatartások felsorolása egyszerűbbé, rövidebbé, és áttekinthetőbbé vált.

A pénzmosás kriminológiai fogalmát akként definiálhatjuk tehát, hogy olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. „*A pénzmosás oka, és eredete*

¹³ BSZ. 2005/6. 92. o.

tehát mindig bűncselekmény, ami a tranzakciók során visszakövethetlenné válik, célja pedig, hogy az így szerzett vagyon felhasználható legyen a legális gazdaságban.”¹⁴

Utalást érdemel a pénzmosás definiálásával összefüggésben tükröződő azon nemzetközi tendencia is, mely szerint a tágabb értelemben vett pénzmosás fogalma magába foglalná a terrorizmus finanszírozását is. Ez utóbbi értelmében legális forrásból származó pénzeket illegális célok finanszírozására utalnának át.

A pénzmosás alapképletét a kriminológia tudománya többféle modellben próbálja meg leírni, ezek közül is a legelterjedtebb az Egyesült Államokból származó, három fázis modell. A „piszkosból patyolat tiszta pénz” e koncepció alapján három tranzakció eredményeképpen válik. A klasszikus modell az elhelyezés, a rétegzés és az integrálás stádiumait tartalmazza, nem szükséges azonban, hogy mindhárom fázist bejárjon a folyamat.

Az elhelyezés szakaszában az elkövető a bűncselekményből származó pénzt (érmék, bankjegyek) megpróbálja a pénzintézeti rendszerben feltűnés nélkül elhelyezni, tehát a készpénzt kevésbé veszélyes más értékre, vagy eszközre átváltani (pl.: valutacsempészet, banki tisztviselők megvesztegetése a beváltások érdekében, értékpapír vásárlás, műkincs, fiktív vállalkozás). Ez a szakasz a legrövidebb, mert a bűnözők igyekeznek minél hamarabb megszabadulni a bűncselekményből származó készpénztől. Ennek oka abban rejlik, hogy ebben a fázisban lehet a legnagyobb eséllyel lefűlelni a pénzmosókat, hiszen itt fizikailag is nagy mennyiségű pénz legális eredetéről nem tudna számot adni. Majd következik az ún. leplezés (másképpen bújtatás, vagy rétegzés) folyamata, amelynek során a már elhelyezett, de még mindig lekövethető pénzt összetett pénzügyi tranzakciókon keresztül elvágják a forrástól, azaz annak nyomon követését teszik lehetetlenné. E folyamat végére a pénz jogszerű látszata kialakul. E fázisban jogcímekeket teremtenek nemzetközi off – shore társaságok, pénzügyi szervezetek igénybevételével, elektronikus átutalások, vásárlások, komplex pénzügyi tranzakciók révén. Nem ritka, a papíron létező, fantom társaságok, személyek felhasználása valóságosnak feltüntetett kötelezettségek teljesítése érdekében. Jellemzően előforduló módszer az illegális bevétel kisebb összegekre történő bontása és továbbutalása több, rendszerint külföldi pénzintézethez, illetőleg vásárolt anyagi javak továbbértékesítése, és a befolyt jövedelem befektetése. Az integráció részmozzanatában a pénz – véglegesen elválasztva a forrástól – legálissá válik azáltal, hogy immár jogszerű gazdasági tevékenységbe

¹⁴ Dr. Gál István László – Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás – egy új tényállás kritikai elemzése. Magyar Jog 2008/3. (továbbiakban: MJ.2008/3.) 130. o.

forгатják. Tehát e szakaszban a bűncselekményből származó vagyont visszajuttatják a gazdaságba, legális üzleti forrásból származónak feltüntetve azt, amely ezáltal mint legális pénzügyi szervezetektől induló és odaérkező vagyonként tűnik fel. Ezen művelet a gyakorlati életben akként jelenik meg, hogy a bűncselekményből származó vagyont beinvestálják egy legálisan alapított vállalkozásba, annak könyvelésében bevételként tüntetik fel, ennek érdekében mind a bevételi, mint pedig a kiadási oldalt meghamisítják, fiktív számlákkal fedezik a „mosott pénzt”.

3. A pénzmosási módszerek a FATF országokban és a FATF országokon kívül

A pénzmosók praktikái a maguk teljességében nem ragadhatók meg, állandóan változnak és egyre körmönfontabbá válnak. Az ismertté vált események a közvetítők útján megnyitott számlákra történő egyszerű befizetéstől a már ismertetett álcégek alapításáig terjednek.

A pénzmosási praktikák az elmúlt időszakban, az 1999. január hó elsején forgalomba hozott közös pénz kapcsán előtérbe kerültek. Az Euró zónába tartozó és egyben FATF tagországok közül szinte mindegyik nagy figyelmet fordított az Európai Unió monetáris politikájának részeként bevezetésre kerülő Euró körüli specifikus pénzmosási lehetőségekre. A probléma forrását abban látták, hogy átállási időszakban a pénzintézeti alkalmazottak összes tevékenysége meg fog nőni, és ezáltal figyelmen kívül hagyják majd a pénzmosás potenciális mutatóit, másrészt az átállási munkákban a nem banki pénzintézetek is részt vállalhattak. Nyilvánvalóan ezek a felvetések a pénzmosás elleni fellépés szigorítását indukálták, mind az ügyfél - azonosítás területén, mint pedig a pénzintézetek között.

Az Euró forradalmasítása mellett új fizetési technológiák okoztak kihívásokat a pénzmosás elleni küzdelemben. A FATF országokban népszerűvé vált az aktív memóriakártya, az E – készpénz (vagy elektronikus pénztárca), valamint a hálózaton hozzáférhető banki szolgáltatások közül az első két fizetési módszert a papír és pénzérme formájában használt valuta alternatívájaként alakították ki. Ezen két esetben aggodalomra leginkább az adott okot, hogy csak az első beszerzés és a végső fizetés történik bankokon keresztül, így fennáll annak a veszélye, hogy nem lesz mód a közötte lévő tranzakciók ellenőrzésére. Az e – készpénz pedig gátolja a pénzintézeteket a bejelentési kötelezettségükben. A harmadik új módszer esetében pénzügyi tranzakciókat lehet végrehajtani az ilyen szolgáltatást kínáló bankok weboldalain, az Interneten keresztül. Ha már a számlát megnyitották, nincs mód arra, hogy ellenőrizzék az Interneten tranzakciót végző személy kilétét. Ha a hálózaton hozzáférhető

pénzintézet olyan területen található, ahol erős a banktitok, és az intézet egy számla megnyitásához csak kismértékű személyazonosság igazolást kér, a pénzmosó számítógép termináljáról elvileg kedvére mozgathatja a pénzét. A rendészeti szervek számára a világot behálózó átutalások még inkább megnehezítik a bűnözői tevékenységek nyomon követését, a törvénytelen bevételek visszaszerzését.

Az új fizetési technológiák térhódítása mellett a FATF országokban továbbra is közkedvelt területei maradnak a „pénzmosó társadalomnak” a valutaváltó irodákon, kaszinókon, az élet – és vagyonbiztosítási területeken, az értékpapírpiacon keresztül kivitelezett piszkos pénz „tisztára mosása”. Az elkövetők a biztosításért a bűncselekményből származó pénzzel fizetnek, majd korai folyósítást kérnek, illetve vagyonbiztosítás esetén, kártérítési igénnyel lépnek fel, így „törvényes” biztosítási visszatérítést vagy kártérítést kaphatnak. Az értékpapír piacokra is komoly veszélyt jelent a pénzmosás, hiszen könnyű összezavarni az ellenőrzési nyomvonalakat. Megjegyzést érdemel, hogy könnyíti a pénzmosók helyzetét az is, hogy ezen a területen működő gazdasági szereplők kevésbé tájékozottak a pénzmosásról.

Ugyanakkor a pénzmosás problémája nem korlátozódik kizárólag a FATF országokra. A tagországokban bevezetett szigorú intézkedés azokban az országokban is eredményezett bizonyos pénzmosási tevékenységet, ahol addig kis mértékben, vagy egyáltalán nem volt jelen a pénzmosás. Egyre több nem FATF tagország alakított ki ellenintézkedéseket a pénzmosással kapcsolatban. Említést érdemel az Ázsia és a csendes – óceáni régió, melynek egyik pénzmosó központja Dél – Ázsia, mivel több nagy nemzetközi banknak ad otthont, és a térség átrakódó pontja az Afganisztánban és Iránban előállított kábítószernek nyugat felé. Elsődleges forrásai e térségben a pénzmosásnak az emberkereskedelem, az illegitim drogok kereskedelme, a szerencsejáték, és a szervezett bűnözői tevékenységek. További forrást jelent a fegyvercsempészet, az emberrablás, repülőgép elterelés, zsarolás, állami korrupció.

Folyamatosan gondot okoz a korábbi Szovjetunió területén tapasztalható szervezett bűnözői tevékenység. A bűncselekményből származó jövedelmet a legközelebbi európai FATF tagországba viszik, ahol a francia – és spanyol Riviérán nagyszabású ingatlanbefektetéseket hajtanak végre. Sokszor mielőtt felhasználták volna a pénzt, átutalják off – shore pénzügyi központokba, mint például Karib - tengeri szigetvilágba. A Közel – Kelet és Afrika régiójából számos tényező ismert, mely előnyös lehet a pénzmosás számára, mivel csak néhány országban vannak érvényben pénzmosás elleni jogszabályok. Az aranycsempészet mellett a kábítószer - kereskedelem is divatját éli mindkét régióban. Az aranytranzakciók egyre inkább

szerves részét képezik a pénzmosási rendszernek. Illegális pénzből aranyat szereznek be, majd egy másik helyre exportálják, ahol eladják, és így a piszkos pénzt, mint aranyeladásból származó jövedelmet legalizálják. Ezen a téren az import/export bejelentési kötelezettség hiánya is gátolja az illegális tevékenységek feltárását.¹⁵

4. A bűncselekményé nyilvánítás előzményei

A pénzmosás, mint jelenség elsősorban a kábítószer - kereskedelem robbanásszerű növekedésével egyidejűleg és ahhoz hasonlóan vált világméretű problémává a XX. század második felében, habár lassanként egyre inkább teret nyert az a felfogás is, miszerint más, súlyos bűncselekményekből származó jövedelmek legális forrásból származónak való feltüntetése is e fogalom körébe tartozónak tekintendő.

a. A nemzetközi szintéren zajló pénzmosás elleni fellépés

A pénzmosással foglalkozó nemzetközi dokumentumok viszonylag későn, a XX. század utolsó két évtizedében jelentek meg. Az Európa Tanács 1980. június hó 27 – én ajánlást fogadott el a bűncselekményből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének a megakadályozása tárgyában. Ezt „Strasbourg-i Konvenciónak” is szokták nevezni. A szervezett bűnözés mértékének aggasztó növekedése – és az egyre nagyobb profit realizálására való törekvés – már akkor megfigyelhető volt. Ez egy olyan veszélyes kör, amelyben a pénz egyaránt eszköze és célja a bűnözésnek, és ahol a pénz tisztára mosása nemzetközi mértékben, gyakran hétköznapi bankügyletek révén folyik. Az Ajánlásban először mutattak rá a bankrendszer hatékony megelőző szerepére a pénzmosás elleni küzdelemben. Álláspontjuk az volt, hogy a pénzmosást mindenekelőtt büntetőjogi eszközökkel és az igazságügyi - és rendészeti szervek közötti kooperációval kell leküzdeni. Ennek egyik lépcsőfoka volt a nemzetközi pénzintézeti stratégia kidolgozása. Nem egészen egy évtizeddel később, 1988. december hó 20. napján, Bécsben 67 ország írta alá az ENSZ keretében a kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni Egyezményt, amely „Bécsi Konvenció” néven vált ismertté. A Bécsi Konvenció célja, hogy az illegális kábítószer - kereskedelemmel szemben, a korábbinál hatékonyabb fellépést tegyen lehetővé, emellett a pénzmosással kapcsolatosan is több fontos rendelkezést tartalmaz, így elsődlegesen azon

¹⁵ Jacsó Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. Magyar Jog 2000/9. (továbbiakban: M.J. 2000/9.) 549. o.

szándékos bűncselekmények büntetendővé nyilvánítását, amelyek a bűncselekményből származó javak jogellenes eredetének leplezését, vagy álcázását célozták. Hangsúlyozta emellett a Konvenció azt is, hogy lehetővé kell tenni az elkobzást a kábítószer – bűncselekményekből és pénzmosásból származó jövedelem, vagy az ilyen jövedelem értékének megfelelő vagyon tekintetében is.

Kifejezetten pénzügyi rendelkezéseket tartalmaznak a nyugat – európai országok vezető bankjai, és az USA és Japán központi bankjai által megalkotott 1988. évi Bázeli Nyilatkozat alapelvei is. A deklaráció célja annak megakadályozása, hogy a bankrendszer bűncselekményből származó pénzek tisztára mosására használják fel. A bankokba vetett bizalom megőrzése érdekében meghatároz néhány alapvető eljárást, amelyet a bankoknak be kell vezetniük (pl.: ügyfél – azonosítási kötelezettség, a tranzakció megtagadása, ha az ügyfél nem azonosítja magát, és pénzmosás alapos gyanúja merül fel). Megítélésem szerint a Nyilatkozatban meghatározó gondolat került megfogalmazásra azzal, hogy *„bármilyen is legyen a jogi helyzet a különféle országokban az első és legfontosabb védőpont a pénzmosás ellen a bank elszántsága, hogy megelőzzék, hogy pénzintézetük bűnözőkkel kerüljön kapcsolatban, vagy, hogy pénzintézetüket, pénzmosást szolgáló csatornaként használják.”*¹⁶

1990. november hó 08. napján az Európa Tanács tagállamai Strasbourghban aláírták a pénzmosás megakadályozásáról és a bűncselekményekből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásról és elkobzásról szóló nemzetközi egyezményt. Ez az „Európa Tanácsi Egyezmény” néven ment át a köztudatba. Az Egyezmény fő célkitűzése, hogy az 1988. évi Bécsi Egyezményben meghatározott nemzetközi együttműködésre vonatkozó elveket a bűncselekményből származó vagyoni értékek elkobzására nézve konkretizálja. Előírja a pénzmosás büntetendőségét, de nagyon fontos, hogy az alapbűncselekmények körét a Bécsi Konvencióhoz képest szélesebben húzza meg. Tehát a kábítószer – bűncselekményeken kívül más súlyos, szándékos bűncselekmények esetén is büntetni rendeli a pénzmosást (6. cikk). Széles körű nemzetközi kooperációt ír elő, de ugyanakkor felismeri, hogy nemzetközi együttműködés lehetetlen a nemzeti jogrendszerek reformja nélkül.

Az ENSZ Kábítószerekkel és a Bűnözéssel Foglalkozó Hivatala 1998. évben megjelentette a Pénzmosás elleni globális programot (angol rövidítése: GPML). A program a pénzmosás elleni harcban jelentős segítséget jelenthet a fejlődő országoknak és az átalakulóban lévő gazdasággal rendelkező államoknak is.

¹⁶ M.J. 2000/9. 546. o.

A 2000. év decemberében ismertté vált Palermói Egyezmény – Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény – kötelezővé tette az aláíró államok számára bűncselekménnyé nyilvánítani valamennyi súlyosabb bűncselekményből eredő vagyonra elkövetett pénzmosást, valamint a tagállamok kötelezettségévé tette egy országos szabályozó és felügyeleti szerv felállítását a pénzmosással kapcsolatos bejelentések és egyéb információk vizsgálata és elemzése céljából.

Végül 2005. évben született meg az Európa Tanács égisze alatt egy újabb egyezmény a pénzmosás megakadályozásáról és a bűncselekményből származó vagyonok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, a terrorizmus finanszírozásáról címmel.

Fontos kihangsúlyozni a pénzmosás elleni fellépés területén nagy jelentőségük van az úgynevezett soft law szabályoknak is. Egyrészt a gyakran évekig elhúzódó ratifikációs eljárások megkerülésével a politikai nyomásgyakorlás eszköztára szolgálhatja leginkább az egységes fellépés elérését, másrészt a jogi kötőerővel nem bíró szabályok iránymutatásként szolgálnak a kötelező erővel bíró dokumentumok megalkotásánál is. A legfontosabb soft law szabályok közé sorolhatjuk a fent már hivatkozott a baseli bankfelügyelet nyilatkozatát, a FATF 40 ajánlását.

b. A pénzmosás elleni küzdelem az Európai Unióban

A közösségi jogalkotásban mérföldkőnek számít az I. pénzmosási irányelv (91/308/EEC.) elfogadása, amely irányítúként szolgált a tagállamok és a csatlakozni kívánó államok – így hazánk – pénzmosás elleni szabályozásának megalkotásához, illetve a már meglévő fellépések harmonizálásához. Az irányelv rendelkezéseit a tagállamoknak 1993. január 1. napjáig kellett átültetniük nemzeti jogrendszerükbe. A belső piac kialakításához és rendeltetésszerű működéséhez elengedhetetlen volt a tagállamok pénzügyi rendszert védő szabályok összehangolása. E nélkül a tagállamok szabályozásában fennálló különbözőségeket a pénzmosók ki tudták volna használni a „piszkos” pénzek legalizálására.

Az I. pénzmosási irányelv nagy szabadságot adott azon a területen, hogy az irányelv személyi hatályát a tagállamok pénz – és hitelintézeteken kívül kiterjesztik – e a gazdasági élet más szereplőire is. A II. pénzmosási irányelv (2001/97/EC.) jelentős módosításokat vezetett be. A pénz – és hitelintézeteknek előírt – elsősorban megelőző – intézkedések hatályát kiterjesztette más, a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett pénzügyi rendszeren kívüli szakmákra, vállalkozásokra. A III. pénzmosási irányelv 2005. évben történt elfogadását, az uniós

szabályozás és a FATF kibővített ajánlásai (2003.) közötti összhang megteremtése tette indokolttá, hiszen az Európai Unió több tagállama és szervezetként, az Európai Bizottság is tagja a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni speciális grémiumnak. Az egyik legfontosabb változás a pénzmosás ellen kiépített – már működő – szabály – és intézményrendszer alkalmazásának megakadályozására. A III. pénzmosási irányelv új szabályozási koncepciót vezetett be a pénzmosás elleni preventív eszközök szabályozásában: az úgynevezett kockázatalapú szabályozási modellt.

Az egyes irányelveket vizsgálva megállapítható, hogy a II. joganyag átfogja az összes „súlyos bűncselekményt”, amely fogalomba a következő bűncselekmények tartoznak: kábítószer – bűncselekmények, bűnszervezetek tevékenységei, súlyos csalások, vesztegetés, azon bűncselekmények, amelyek jelentős haszonnal járnak, és amelyeket a tagállami büntetőjog hosszú tartalmú szabadságvesztéssel rendel büntetni. A III. joganyag az alapcselekmények körét a terrorizmus finanszírozásával egészíti ki, illetve tovább konkretizálja a súlyos bűncselekmény fogalmában szereplő „hosszú tartalmú” szabadságvesztés fogalmát. Az utóbbi irányelv is nyitva hagyta azonban a pénzmosás elkövetőjével kapcsolatos kérdést – az alapbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatti felelősségre vonhatóságának problémáját. E tekintetben lényeges eltérés fedezhető fel a tagállami szabályozások között.

A III. irányelv a következő magatartások tilalmazását írja elő a tagállamoknak:

- a.) A vagyon átváltása vagy átruházása, annak ismeretében, hogy az bűnözői cselekményből származik, a vagyon jogellenes eredetének elrejtése vagy leplezése céljából, vagy az ilyen cselekmény elkövetésében részt vevő személy tevékenysége jogi következményeinek elkerülése céljából nyújtott segítség.
- b.) A vagyon valódi természetének, forrásának, helyének, rendelkezésre állásának, mozgásának, a hozzá fűződő jogoknak vagy tulajdonságoknak elrejtése, vagy leplezése annak ismeretében, hogy az bűnözői cselekményből vagy ilyen cselekményben való közreműködésből származik.

c.) A vagyon megszerzése, birtoklása, vagy használata a szerzés időpontjában annak ismeretében, hogy az bűnözői cselekményből vagy ilyen cselekményben való közreműködésből származik.¹⁷

Az irányelv a felsorolt magatartásokhoz kapcsolódó bűnsegédi, kísérlet stádiumig eljuttatott cselekmények, illetve társas bűnelkövetési alakzatokban történő elkövetés tilalmazását is előírja a tagállamoknak. Az alanyi oldal szempontjából mindhárom elkövetési magatartási csoport feltétele, hogy az elkövető tudata átfogja a vagyon bűncselekményből vagy abban való részvételéből származó jellegét. Az irányelv az a.) pontban megfogalmazott magatartásnál eredetleplezési célzatot is értékel (célzatos magatartás), a c.) pontban található elkövetési magatartás esetében a vagyon átvételének időpontjában kell az elkövető tudatának átfognia a vagyon eredetét („hétköznapi” tevékenységgel megvalósuló pénzmosás). A b.) pontban rögzített magatartások legközelebb esnek a pénzmosás kriminológiai meghatározásához (klasszikus pénzmosás).

Ami az irányelvek hatályát illeti megállapítható, hogy az I. irányelv kizárólag a hitelintézetekre és a pénzügyi szervezetekre terjedt ki. A II. pénzmosási irányelv személyi hatálya már például a következő tevékenységek végzőit is szabályozta: könyvvizsgálók, külső könyvelők és adótanácsadók, ingatlanügynök, közjegyzők és más jogi szakmák képviselői, nagy értékű ingósággal – drágakővel, ékszerrel, műtárggyal – kereskedők, aukciós házak. A III. irányelv azonban már tovább szélesíti a pénzmosás elleni fellépésben kötelezettségekkel bírók körét: bármely áruval kereskedő természetes vagy jogi személy tizenötezer eurót elérő készpénzfizetés esetén az irányelv hatálya alá tartozik. Megjegyzést érdemel a III. irányelv kapcsán a kockázat alapú szabályozás bevezetése, ami azt jelentette, hogy a korábbi egységes ügyfél – azonosítási kötelezettség háromszintűvé vált.

A fenti közösségi joganyagból kiindulva tegyük vizsgálat tárgyává azt, hogy néhány európai országban miképpen került szabályozásra a pénzmosás deliktuma:

A még 1937. évben elfogadott egységes **svájci Btk.** XVII., az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények fejezetében található a pénzmosás törvényi tényállása.

¹⁷ Jacsó Judit: Az Európai Unió III. pénzmosási irányelve és magyarországi gyakorlati tapasztalatai. Rendészeti Szemle 2009/7-8. 225. o.

305. § - a értelmében, a pénzmosást az követi el, „*akinek cselekménye alkalmas olyan vagyoni értékek származásának megállapítását, fellelését vagy lefoglalását megakadályozni, amelyekről tudja, vagy tudnia kell, hogy bűncselekmény elkövetéséből származnak*”.¹⁸ Súlyosabb a fenyegetettség, ha szervezett banda tagjáról, pénzmosással foglalkozó szervezett tagjáról, vagy olyan személyről van szó, aki üzletszerű pénzmosás révén jelentős forgalmat bonyolít le, vagy jelentős nyereséget ér el.

A **Code Penal** nem ismeri a gazdasági bűncselekmények fogalmát, a legtöbb gazdasági deliktum Franciaországban szétszórva, különböző törvényekben található. A kábítószer – kereskedelemről származható pénzek tisztára mosásának megakadályozására hivatott rendelkezéseket elsősorban az Egészségügyi törvényben, a Vám törvényben, és a Pénzügyintézetek kábítószer – ügyletekből származó pénzek tisztára mosása elleni küzdelemből való részesedéséről szóló törvényben találhatjuk meg.

Az **osztrák törvényhozás** a gazdasági bűncselekményeket, így a pénzmosást is – esetenként a terminológiai átfedéseket, s a vagyon elleni, a gazdasági, vagy a személyes érdekeket sértő deliktumok közvetlen kategorizálását is vállalva – érzékelhetőbben igyekszik a Btk. – ban elhelyezni. A büntető törvénykönyvben azonban nem fektetnek különösebb súlyt a védett jogtárgyak sajátosságainak megfelelő aprólékos kategorizálására, mondhatjuk úgy is, hogy a gazdasági bűncselekményeket „ömlesztve” kezelik. Az idegen vagyon ellen elkövetett bűncselekmények körébe sorolják – többek között – a csalárd bukás tényállását (156.§) :

(1) *„Aki vagyonának egy részét eltitkolja, elrejt, elidegeníti, vagy megrongálja, fenn nem álló követelést beszámít vagy elismer, illetve vagyonát bármely más módon színleg, vagy ténylegesen csökkenti, s ezáltal legalább egy hitelezője kielégítését megghiúsítja, vagy csorbítja*

(2) *...Aki a csalárd bukással... meghaladó kárt okoz ...,*

- *a hitelező megkárosítása,*
- *hitelező kedvezményben részesítése,*
- *vétkes bukás,*
- *hitelező megkárosítása végrehajtás alá eső vagyon csökkentésével,*
- *hitelező megkárosítása végrehajtás alá eső vagyon csökkentésével, más személy javára,*

¹⁸ Gazd.bűnz.2002. 352. o.

- pénzmosás,
- *lánc – vagy piramisjáték.*”¹⁹

Az 1995. november hó 23. napján elfogadott **spanyol Btk.** – *Codigo Penal* – noha szintén kiegészül néhány büntetőjog forrásaként is funkcionáló „melléktörvénnyel” – a gazdasági bűncselekmények szabályozását tekintve sokkal egységesebb, mint például a francia kódex. A XIV. fejezete az „orgazdaság és rokon bűncselekmények” címet viseli, és itt szabályozza a törvény a mi fogalmaink szerinti bűnpártolást és a pénzmosást is:

„301. § (1) Aki olyan dolgot, amelyről tudja, hogy súlyos bűncselekményből származik, megszerez, átruház, vagy a dolog bűnös eredetének leplezése végett azzal bármely más cselekményt, követ el ...6 hónaptól 6 évig terjedő szabadságvesztéssel és a dolog értéke háromszorosáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő. A büntetést a tételkeret középértékét meghaladó mértékben kell kiszabni, ha a dolog kábítószer vagy pszichotrop anyag kereskedelmével függ össze.

*(4) Az elkövető akkor is büntetendő, ha a cselekményt, amiből a dolgok származnak, részben vagy egészben külföldön követték el.”*²⁰

Érzelhető, hogy büntetendővé nyilvánítja az alpbűncselekmény azon elkövetőjét is, aki az elkövetési magatartást országhatáron túl, külföldön viszi véghez. Ez a fordulat, a későbbiekben ismertetésre kerülő hazai tényállásban nem jelenik meg.

A **német Btk.** szabályozása szerint az „előcselekmény” bármely büntett lehet, a vétségek közül a kábítószer törvény hatálya alá tartozó vétségek, illetve a bünszövetségben elkövetett vétségek jöhetnek szóba. Az elkövetési magatartások és a minősített esetek – sőt még a büntethetőséget megszüntető ok is – lényegében megegyeznek a magyar szabályozással.

Szlovéniában büntetőjogi felelősségre vonásra számíthat az is, aki „tudta, vagy a körülményekből tudnia kellett, hogy az anyagi javak bűncselekmény elkövetéséből származnak”, vagyis gondatlanság esetén nemcsak a tett pénzintézeti alkalmazottak által elkövetett formáját, hanem az „ügyfél” általi pénzmosást is bünteti.

¹⁹ Dr. Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához. Büntetőjogi Kodifikáció (továbbiakban: Bj. Kodifk.) 2004/3. 24. o.

²⁰ Bj. Kodifk. 23. o.

c. A pénzmosás elleni szabályozás Magyarországon

A pénzmosás ellenes szabályozás hazai története nem nagy múltra tekint vissza. Az 1970 – 1980 – as években nem azért nem volt Magyarországon pénzmosás, mert nem voltak szervezett bűnözők, vagy nem termeltek extraprofitot, hanem azért, mert a bankrendszer fejletlensége és a forint konvertibilitásának hiánya megakadályozta azt. A rendszerváltozással összefüggő gazdasági és társadalmi átalakulás, valamint az állami tulajdon privatizációja szükségszerűen együtt járt bizonyos gazdasági bűncselekmények megjelenésével, ezáltal jogi szabályozásuk indokoltságával is.

A pénzmosásról, a bűnözésből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló Európa Tanácsi konvenció tehát, a tagállamok köteletségévé tette a cselekmény büntetendővé tételeit, s ez Magyarországon – noha számos változat elvetése után – példás gyorsasággal meg is történt. Vita többnyire annak tárgykörében alakult ki, hogy e sajátos járulékos tett nem fenyegethető – e kellőképpen az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás keretein belül, s ha részben nem is, - e bűncselekmények nem tehetőek – e arra alkalmassá. Az alapvetően alaposnak tűnő felvetés ellenére mégis - e kiemelten veszélyes bűnkapcsolat önálló fenyegetését biztosító norma megalkotása nálunk is célszerűbbnek látszott. Problémát okozott a reguláció során az alapbűncselekmények természete és súlya, az alapeset és a minősített esetek viszonya és aránya.

Az első változatban az alapcselekmények körét a következőképpen szabályozták:

*„aki a más által elkövetett terrorizmussal, kábítószerrel való visszaéléssel vagy fegyvercsempészéssel összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejt...stb.”.*²¹ A változat sok hasonlóságot mutatott a német nyelvterület országainak hasonló előírásaival, ugyanekkor felfedezhetőek benne lényeges különbségek is, mely további vitára adtak alkalmat. A változat egyik kritikus pontjának számított az, hogy a pénzmosás elkövetési magatartásai nem általában más bűntetthez, hanem már az alapesetben bizonyos fajta bűncselekményekhez kapcsolódtak. Mindezt ellensúlyozni lehetett volna a súlyosabban minősülő esetek konkretizálásával, ám azok – hasonlóan a német, vagy a svájci törvényszöveghez – nem a származási kör, hanem az alanyok bővítését célozták. A tényállás másik kritikus pontja a terrorizmus fogalma volt. Az értelmezés nyilvánvaló nehézségei mellett, jogszabály – szerkesztési szempontból is merőben szokatlan volt a feltételek között konkrét

²¹ Gazd.bűnz.2002. 353. o.

bűncselekményeket valamely összefoglaló kriminológiai terminussal együtt szerepeltetni. Hamar be kellett látni, hogy a magyar büntető törvénykönyv sem kerülheti el azt, hogy az alaphűncselekmények körét bizonyos taxáció mellett büntetési tételhez is kösse, s ezáltal kiterjessze.

Az 1994. évi IX. törvénnyel, a Btk. 303. § -ként beiktatott pénzmosás deliktumával csaknem egyidejűleg alkották meg a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. törvényt. A törvény valamennyi Magyarországon működő pénzintézeti tevékenységre feljogosított szervezetre nézve előírt ügyfél – azonosítási és bejelentési kötelezettségeket, amelyeket egyes szabályait a végrehajtásról született 74/1994.(V.10.) Kormányrendelet részletes előírásokkal szabályozta.

A pénzmosás bűncselekménye folyamatos átalakuláson ment keresztül, gyakorlatilag úgy módosították a tényállást szinte minden második évben, hogy a deliktumnak nem volt valódi gyakorlata. Előbb, az 1997. évi módosítással a „pénzmosással foglalkozó szervezet” helyébe lépett a „bűnszervezet”, majd az (1) bekezdés bevezető szövegrészében az előcselekmények kapcsán, az „öt évnél súlyosabb” kitétel helyébe az „ötévi vagy ennél súlyosabb” szavak léptek, s elmaradt a további taxáció (1998. évi LXXXVII. törvény), végül az 1999. évi CXX. törvénnyel az előcselekmények köre kibővült valamennyi szabadságvesztéssel büntetendő cselekménnyel”. Ezt követően, 2000. év tavaszán például olyan elképzelés vált ismertté, amely a bűncselekmény „alaptényállását” a következőképpen határozta volna meg: *„aki másnak a szabadságvesztéssel büntetendő cselekményével összefüggésben keletkezett anyagi javak eredetének elleplezésére törekszik, így különösen az anyagi javakat magának vagy harmadik személynek megszerzi, elrejt, elidegeníti, használja vagy felhasználja, megőrzi, kezeli, átalakítja, az anyagi javakkal vagy ellenértékükkel bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez, feltéve, hogy az anyagi javak eredetét az elkövetés időpontjában ismerte, illetőleg az elkövetés körülményei alkalmasak arra, hogy az elkövető az anyagi javak eredetét felismerhesse, vagy az anyagi javak eredetét azért nem ismerte fel, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta...”*.²² Ezen megfogalmazás a példalózás keretében mintegy tucatnyi elkövetési magatartást olyan tényállásba erőltetett bele, amely hihetetlenül hosszadalmasan és

²² Gazd.bűnz.2002.355 – 356.o.

bonyolultan, alany és állítmány egyeztetését elmulasztva, egyaránt az alapesetbe foglalt szándékos és gondatlan tetteket.

Magyarország csatlakozott továbbá a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november hó 08. napján kelt Egyezményhez, amelynek kihirdetéséről a 2000. évi CI. törvény rendelkezik. A tényállás újabb felülvizsgálatánál abból indultak ki, hogy szabályozásunk ugyan megfelel az Egyezménynek, de azok az államok, amelyek az alapbűncselekmény elkövetését a pénzmosás miatti felelősségből kizárják, ezt kizárólag fenntartás keretében tehetik meg. Mindebből a jogalkotó azt szűrte le, hogy helyeselhető lenne a tényállás átalakításával az előcselekmény tettesét is a pénzmosás lehetséges elkövetőinek sorába emelni. Ez a magyar dogmatikai hagyományokkal merőben ellentétes megoldás volt, minthogy a bűncselekménnyel szerzett javak további sorsát érintő tetteket eddig büntetlen utócselekményként értékeltük. A 2001. évi CXXI. törvény – a pénzmosás alig 6 éves tényállását immáron negyedik alkalommal módosítva – a 2002. évi április hó 01. – i hatállyal bizonyos szerkezeti változtatások és pontosítások mellett megteremtette a saját pénz mosásának büntethetőségét és a más által mosott pénz kapcsán a gondatlan felelősségre vonás lehetőségét.

Ezek a lépések azonban ne elégitették ki a nemzetközi pénzügyi szervezeteket. Magyarország 2001. év június végén került fel a FATF pénzmosási „feketelistájára”, a nem együttműködő országok közé. A FATF döntése után három hónappal, a szeptember 11. – i terrortámadások hatására a terrorizmus elleni nemzetközi együttműködés határozottan erősödni kezdett, és megerősödött a pénzmosás elleni szabályozás szigorítása iránti igény. Ennek jegyében született meg a terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről szóló 2001. évi LXXXIII. törvény. Ez a jogszabály próbálta orvosolni a FATF által – egyes pénzügyi instrumentumok, így többek között a bemutatóra szóló és a jelíges takarékbetétek kapcsán – felvetett problémákat és hiányosságokat is azzal, hogy például: a pénzmosásról szóló jogszabály kijátszásának megelőzését szolgálta, hogy a takarékbetétekről szóló 1989. évi 2. törvényerejű rendelet módosításával megszűnt az anonim betétek nyitásának lehetősége, rendelkezett továbbá arról is, hogy az értékpapírt sorozatban kibocsátani és nyilvánosan forgalomba hozni csak névre szólóan lehet. A bevezetett intézkedések hatására 2002. év júniusban lekerültünk a Nem Együttműködő Országok és Területek listáról.

A 2007. évtől hatályos magyar pénzmosás – ellenes szabályozás két törvényben, az 1978. évi IV. törvényben, és a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2003. évi XV. törvényben található. A Btk. jelenleg két tényállást tartalmaz a pénzmosással kapcsolatban, a Pénzmosás, és A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása címet viselő bűncselekmények alkotják a büntetőjogi szabályozást. Ezek közül az első tekinthető az ún. „klasszikus” pénzmosásnak, a második pedig a pénzügyi szféra pénzmosás céljára történő felhasználását próbálja meggátolni, tipikus keretdiszpozíciós szabályozási módszerrel.

5. A pénzmosás elleni fellépés büntetőjogon kívüli eszközei

Hazánk a III. pénzmosási irányelv nemzeti jogrendszerbe történő átültetési kötelezettségének a 2007. évi CXXXVI. törvény elfogadásával tett eleget. A 2007. december hónapban hatályba lépő harmadik pénzmosás elleni törvény, nevében is jelzi azt a jogalkotói szándékot, hogy a törvény hatálya a terrorizmus finanszírozása elleni fellépésre is kiterjed.

Az irányelv rendelkezéseinek megfelelően kockázatalapú szabályozási modell bevezetésére került sor. Az ügyfél – azonosítási kötelezettség helyébe az ügyfél – átvilágítási kötelezettség lépett, a törvény ennek a következő eseteit különbözteti meg:

- a.) Az ügyfél és a szolgáltató között tartós vagy annak minősülő jogviszony létesítése.
- b.) A Pmt. az ügyfél és a szolgáltató közötti esti jogviszonyoknál összeghatárt jelöl meg – hárommillió – hatszázezer forint -, és az ezt elérő vagy meghaladó ügyleti megbízás teljesítése a törvény hatálya alá tartozik. Az összeghatár több egymással összefüggő ügylettel is elérhető.
- c.) E kötelezettség a pénzmosásra vagy a terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény felmerülése esetén összeghatártól és a megbízás jellegétől függetlenül belép.
- d.) Új esetként bevezetik a korábban rögzített ügyfél – azonosító adatok valódiságával vagy megfelelőségével kapcsolatos kétség felmerülését.²³

Az első ügyfél – átvilágítási intézkedés alapján, a szolgáltató köteles meghatározott esetekben az ügyfelet – illetve azt, aki a nevében eljár – azonosítani és személyazonosságának ellenőrzését meghatározott dokumentumok bemutatása alapján elvégezni. Nagyon fontos következmény járul az ügyfél – átvilágítási kötelezettség nem teljesítéséhez, ha ugyanis a

²³ Pmt. 6. §

szolgáltató nem tudja végrehajtani a számára előírt kötelezettségeket, akkor az érintett ügyfélre vonatkozóan köteles megtagadni a bankszámlán történő tranzakció végrehajtását, illetve az üzleti kapcsolat létesítését. A pénzmosás elleni küzdelem szempontjából legfontosabb kötelezettség a bejelentési kötelezettség. Ennek teljesítése teszi lehetővé, hogy pénzügyi információs egységként működő nemzeti hatóság tudomást szerezzen a pénzmosás vagy a terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény felmerüléséről.

A Btk. a kötelezettség szándékos elmulasztásához büntetőjogi következményeket fűz, mivel a szolgáltató köteles haladéktalanul eleget tenni a bejelentési kötelezettségének. A bejelentési kötelezettség körét illetően fontos kiemelni, hogy a 2007. évi CXXXVI. törvény hatálybalépésével, 2008. év februárja óta a Pmt. hatálya alá tartozó személyeknek és szervezeteknek – a pénzmosás és terrorizmus finanszírozásának gyanúja mellett – be kell jelenteniük minden olyan adatot, tény vagy körülményt, amely arra utal, hogy pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés alanya a Magyar Köztársaság területén a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés hatálya alá eső pénzeszközzel vagy gazdasági erőforrással bír.

III. Fejezet

1. Gondolatok a hatályos pénzmosás törvényi tényállásáról

A pénzmosás 2007. évi június hó 01. napjától hatályos szabályozása a következő:

A Btk. 303. § (1) Aki más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leplezése céljából

a) a dolgot átalakítja vagy átruházza, gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, illetve azt a helyet, ahol a dolog található eltitkolja vagy elleplezi,

c) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolgot

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése céljából

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

a) üzletszerűen,

b) különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,

c) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

d) hivatalos személyként,

e) ügyvédként

követik el.

(5) Aki az (1)-(4) bekezdésben meghatározott pénzmosás elkövetésében megállapodik, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Nem büntethető az (1)-(5) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem, vagy csak részben fedezték fel.

A Btk. 303/A. § (1) Aki a más által elkövetett szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó

a) dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés vétség miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt

a) különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,

b) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

c) hivatalos személyként követik el.

(3) Nem büntethető az (1) és (2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

a. A bűncselekmény jogi természete, jogi jellemzői, jogi tárgya

Ezt követően rátérve a pénzmosás deliktumának a bemutatására, így többek között az elkövetési tárgyra, elkövetési magatartásaira, ezek fogalmi elemeire – ezek kapcsán óhatatlanul felmerül a bűncselekmény rendszerbeli elhelyezésének kérdése. A kérdés megválaszolása a pénzmosás egyes eseteinek gyakorlati elbírálása szempontjából bír kiemelkedő súllyal, egyfelől a büntetendőség határvonalának megvonásánál, másfelől a bűncselekmény fogalmi elemeit meghatározó szabályok értelmezésénél, sőt különös figyelmet kíván kriminálpolitikai nézőszögből is. Ez a bűncselekmény egyike azoknak, melyeknél a lappangó kriminalitás aktív közreműködői szám szerint messze túlhaladhatják azoknak a számát, akik ellen eljárás indul.

A mindenkori elkövető a bűncselekményből származó eredeti vagyontárgytól, vagyoni előnytől szabadulni igyekszik, ennek érdekében elrejti, megváltoztatja vagy elidegeníti azt. Ezek a cselekmények az ő szemszögéből büntetlen utócselekménynek minősülnek. A pénzmosás azonban valamely bűncselekmény által létrehozott jogtalan vagyoni helyzetnek a bűncselekmény elkövetőjétől különböző harmadik személy részéről eszközölt fenntartása, biztosítása, illetőleg kihasználása, melynek a már említett három fázisa van: az elhelyezés, a bújtatás, és az integrálás. A jogalkotó a pénzmosást járulékos és egyben önálló bűncselekményként szabályozta. Az alaphűncselekményből származó vagyoni előny az, amelyet az ehhez járuló bűncselekmény, a pénzmosás során általában mások, sokszor erre a tevékenységre szakosodott elkövetők manipulálni igyekeznek. Manipulációjuk célja az, hogy az illegálisan szerzett jövedelmet úgy juttassák vissza az alaphűncselekmény elkövetőkhöz,

hogy az teljes mértékben legális jövedelemnek tűnjön. Ezek a magatartások anonimitást biztosítanak a szervezett bűnözés számos formájához, így különösen a kábítószer – és fegyverkereskedelemhez, a terrorizmushoz, de gyakran kapcsolódnak az olyan bűncselekményekhez is, mint a korrupció.

A pénzmosás első két – a Btk. 303. § (1), illetve a (2) bekezdései – versengnek a bűnpártolás (Btk. 244.§) és az orgazdaság (Btk.326.§) törvényi tényállásaival - amelyektől való elhatárolás később elemzésre kerül – azonban a tekintetben mégsem sorolható teljeskörűen a klasszikus bűnkapcsolatok sorába, mivel az elkövető a saját bűncselekményéből származó dolgok „tisztára mosásáért” is külön felel, azaz valódi halmazatot képezhet az alapcselekmény és a bűncselekmény.

A pénzmosás elkövetőjének szereplése a deviáns folyamatban nemcsak jogsértő, de általában társadalmi veszélyt is magában rejtő. Jogsértő, mivel csökkenti azon bűncselekménnyel szerzett anyagi javak elvonásának (elkobzásának) lehetőségét, melyhez kapcsolódik, szociális szempontból veszélyeztető, mert ösztönöz a különböző súlyos bűncselekmény elkövetésére. A bankok és egyéb pénzintézetek szándékuktól függetlenül felhasználhatók, mint közvetítők a bűnös tevékenységből származó pénzek átutalására vagy elhelyezésére. A bűnözők és bűntársaik felhasználják a pénzintézeti rendszert, hogy fizetéseket és átutalásokat teljesítsenek egyik számláról a másikra, hogy elrejtsek a jövedelem forrását és igaz tulajdonosát, vagy, hogy a bankjegyek tárolását biztosítsák a széfszolgáltatásokat felhasználva.

A fentiekből következően a pénzmosás jogi tárgya kettős: egyfelől az állam pénzintézeti rendszerének működésébe vetett bizalom, másrészt a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményessége.

A büntetőjogi védelemben részesülő ezen érdekek egyúttal – a nemzetközi elvárásoknak megfelelően – az európai bankrendszer védelmét és a szervezett bűnözéssel kapcsolatos összefogást is jelentik.

b. Az elkövetési tárgy, az előcselekmények problematikája

A bűncselekmény elkövetési tárgya a szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolog lehet. „A dolog jogi értelemben: kívülágnak olyan önálló része, amely állandó tulajdonságai folytán más testi tárgyaktól megkülönböztethető és a

jogviszonynak önálló tárgya lehet. Jogi értelemben az minősül dolognak, ami tulajdonjog tárgya lehet.²⁴ A magánjog a dolgokat ingatlanokra és ingókra osztja. Ingatlan a föld, valamint mindaz, ami a földdel tartós összeköttetésben van, és elmozdításuk állaguk, vagy értékük lényeges csökkenése nélkül nem lehetséges (ilyen például a ház, a ház szilárd alkotórészei, az élő fa, a lábon álló termés stb.); minden egyéb dolog, ingó. Az ingatlan - befektető alapvetően két dologban lehet érdekelt egyrészt az ingatlanból származó folyamatos jövedelmek realizálásában, továbbá az ingatlan tőkeértékének emelkedésében.

Ez a két lehetőséget a pénzmosók is maximálisan kiaknázzák. Előnye a nehezen felismerhetőség, hátránya a viszonylagosan magas költségekben jelentkezik (tranzakciós költségek, jogi képviselők munkadíja stb.).

Az elkövetési tárgy körébe soroljuk továbbá az ingó dolgokat is, melyek e deliktumnál a következők lehetnek: a nagy értékű gépjármű, a drágakő, a műkincs, és az ékszerek. A pénzmosó ékszereket vásárol, és azokat egy elhunyt hozzátartozó eddig meg nem talált hagyatékaként tünteti fel. Ezután ha készpénzre van szüksége, akkor – megfelelő számlákkal dokumentálva – eladja az ékszereket, és máris „legalizálta” a korábban piszkos forrásból eredő jövedelmét. Profik többnyire árverésen értékesítik az ékszereket, illetve a műtárgyakat strómanok segítségével, egy idő után pedig maguk is ékszer – vagy műkincskereskedővé válnak.

A tipikus elkövetési tárgy mégis a készpénz. A bűncselekményből származó jövedelem ugyanis tipikusan készpénz formájában jelenik meg, a „piszkos pénz” jelentős része pedig kábítószer – forgalmazásból származik. Ezt támasztja alá az, az Egyesült Államokban végzett kísérlet is, amelyben véletlenszerűen kiválasztott bankjegyeket vizsgáltak meg törvényszéki laboratóriumokban, és kiderült, hogy minden forgalomban lévő bankjegyen mikroszkopikus kokainnyomok találhatók.²⁵ E szerint, minden forgalomban lévő amerikai bankjegyet valamikor már felhasználtak a kábítószer – kereskedelemben. A kábítószer – kereskedelemmel kapcsolatos köztudomású tényként említhető, hogy ez készpénz – intenzív bűnelkövetési forma. A készpénz egyébként úgy is átcsempészhető a határon, hogy kisebb összegekre bontva borítékokba teszik, majd levélpostai küldeményként átküldik egy másik országba. Gyakori, hogy kereskedelmi szállítóhajókon lévő nagyméretű konténerekbe is elhelyezik a pénzt, hiszen ilyen esetben a felfedezés valószínűsége igen csekély.

²⁴ Ptk. 94. § (1) bekezdés

²⁵ BSZ.2005/6. 96. o.

A készpénz mellett a pénz másik tipikus megjelenési formája a számlapénz. A számlapénz az üzleti bankok által látraszóló letétek formájában teremtett pénz. Ez a pénzügyi intézet ügyfélkörén belül tökéletesen képes kielégíteni az alapvető pénzfunkciókat, és kérésre bármikor készpénzre váltható.

A pénz büntetőjogi fogalmának meghatározásához a Btké. rendelkezéseiből kell kiindulni, a büntetőjogi értelemben pénznek tekinthető bármely állam törvényes fizetőeszköze, valamint a pénzügyi eszközök (*az állam által kibocsátott értékpapír, a kötvény, a letéti jegy, a befektetési jegy, a részvény, a vagyonjegy, a közraktári jegy* feltéve, hogy a névre szóló értékpapír átruházását jogszabály, vagy az értékpapíron feltüntetett nyilatkozat nem zárja ki, vagy nem korlátozza) – függetlenül a kibocsátás helyétől, és attól hogy esetleg még nem kerültek forgalomba, vagy a forgalomból már kivonták őket.²⁶ Elméletileg pénzmosás céljára is felhasználható a forgalomból már kivont pénz, hiszen az euró-övezetben a korábbi bűncselekményekből származó, régi nemzeti valuták (amelyek például egy rejtkehelyen várják, hogy az elkövető letöltse szabadságvesztés-büntetését) még évtizedekig átválthatók Euróra. Természetesen roppant nehéz dolga lesz annak, aki ilyen, forgalomból kivont pénzt akar majd (nagyobb mennyiségben) tisztára mosni.

A pénzügyi piacokon több olyan aktívát is találhatók, amely magas fokú likviditással rendelkezik, ezáltal a pénz csereeszköz funkcióját majdnem olyan jól, értékmegőrző funkcióját pedig lényegesen jobban képes betölteni, mint a pénznek tekintett nemzeti valuták. A Btk. - ban fellelhető értelmező rendelkezés szerint, készpénz-helyettesítő fizetési eszközök ma következők lehetnek: *„készpénz-helyettesítő fizetési eszközön a külön jogszabályban meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszközt, továbbá az utazási csekket és a váltót kell érteni, feltéve, hogy az a másolással, hamisítással vagy jogosulatlan felhasználással szemben védett. A külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel azonos védelemben részesül.”*²⁷

A dolog fogalmát tehát a legtágabban kell értelmeznünk. Ezt támasztja alá a Btk. 303/C. § (1) bekezdésében található jogalkotói jogértelmezés is, amely szerint, a pénzmosás szempontjából dolgon a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot, dematerializált értékpapírt is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést

²⁶ Btké.24. §

²⁷ Btk.313/B.§ -313/D. §, 313/E. §

önmagában -, illetve a dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetében az értékpapírszámla jogosultjának – biztosítja. A jogalkotói értelmezésben szereplő dematerializált értékpapír fogalmát a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény határozza meg. A dematerializált értékpapírokat a befektetési szolgáltatók által vezetett értékpapírszámlákon tartják nyilván, nyomdai úton nem állíthatók elő. Annak érdekében, hogy az ilyen értékpapírok tartalma is ellenőrizhető legyen, a kibocsátó köteles elhelyezni a központi elszámolóháznál egy, az értékpapírról kiállított okiratot, amely az értékpapírok egyedi azonosításához szükséges kellékeket természetesen nem tartalmazza.

Az elkövetési tárgy kapcsán még egy kérdéskört kell érinteni, az előcselekmények problémakörét. A tényállásban említett dolognak ugyanis „szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből” kell származnia.

A gyakorlatban korábban problémaként merült fel, hogy külföldön (külföldi által) elkövetett tettek lehetnek – e pénzmosás előcselekményei, és milyen mélységig szükséges ezeknek az alapbűncselekményeknek a megállapítása, bizonyítása.

Egy konkrét ügyben a gyanú szerint egy ország állampolgára egy ottani vagyon elleni bűncselekmény elkövetéséből származó pénz vételárelőlegnek álcázva utalt egy beavatott magyar ismerősnek, aki viszont a pénzt – az üzlet megghiúsulására és üzleti partnere ezirányú kérésére hivatkozva – devizában tartva egy harmadik ország bankjába továbbította. Ebben az ügyben kellett először állást foglalni abban, hogy a külföldön elkövetett bűncselekmény megalapozhatja – e a magyarországi pénzmosást, valamint a javak eredete kapcsán a „büntetendő cselekménnyel összefüggő” kifejezés nem feltétlenül bíróság által, jogerősen elbírált bűncselekményt (előcselekményt) jelent.

Az Európa Tanács Egyezménye is hangsúlyozza: nincs jelentősége annak, hogy az alapbűncselekmény a pénzmosás miatt eljáró állam joghatósága alá tartozik – e, vagy sem. A nemzetközi gyakorlat ennek alapján minden további nélkül pénzmosás előcselekményének tekintette a nemzeti határokon kívül elkövetett cselekményeket is. Napjainkban még inkább az a jellemző, hogy az eredetleplezés az eredményesség reménye nélkül másként, mint nemzetközi mértékben, nem is történhet. Az egyetlen fontos kritérium az, hogy a gyanított előcselekmény az elkövetés és a pénzmosás országában is szabadságvesztéssel fenyegetett legyen. Gondot okozhat, ha nincs arra információnk, hogy az ún. „előcselekmény” kapcsán

indult – e egyáltalán eljárás, s ha igen, az milyen stádiumban van. Netán szükséges a pénzmosás miatti felelősségre vonáshoz az előcselekmény esetében a jogerős ítélet.

A nemleges válasz érdekében számos érv hozható fel. Ha minden esetben bevárnánk az alapügy jogerős befejezését – jóllehet a pénzmosás elkövetésére már korábban alapos gyanúnk van –, időközben elenyésznek a pénzmosás bizonyítékai, a korábban piszkos pénz már régen tisztára mosott pénzként bújlik meg társai között. Érvelhetünk azzal is, hogy pénzmosás gyanúja felmerülésekor az eljárást éppúgy kötelező megindítani, mint más közvadás bűncselekmény esetében, olyan előírás pedig nincsen, hogy az így megindított eljárást az „alapügy” jogerős befejezéséig fel kell függeszteni. Hivatkozhatunk arra is, hogy a tényállás nem „elbírált”, csupán szabadságvesztéssel „büntetendő” cselekményről beszél, s így az is közömbös lehet, hogy indult – e egyáltalán eljárás. Végül nyilvánvaló, hogy például az orgazdaság megállapításához sem feltétlenül szükséges az alaphűncselekmény jogerős megállapításának ténye, gyakori az, hogy az előcselekmény, például a lopás tettesével szemben, büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okok állnak fenn. Az egyedüli lehetséges ellenérv, hogy a „büntetendő cselekmény elkövetéséből származó” kifejezés a mi szigorú fogalmaink szerint mégis csak elbírált tettet kell, hogy jelentsen.

Összegezve a fentieket:

- bárki által, bárhol elkövetett olyan előcselekmény gyanúja megalapozhat pénzmosás miatti eljárást, amely a magyar törvény szerint (is) szabadságvesztéssel fenyegetett cselekmény,
- a pénzmosás bizonyítása ki kell, hogy terjedjen az előcselekmény megállapíthatóságára is,
- a bizonyításnak arra kell irányulnia, hogy van, illetőleg volt folyamatban büntetőeljárás az előcselekmény tekintetében, nincs szükség azonban arra, hogy jogerős bírósági határozat érdemben elbírálja,
- ha az előcselekmény elkövetője nem büntethető – pl.: gyermekkor, kóros elmeállapot stb. – a pénzmosás elkövetőjének büntetőjogi felelőssége – egyéb körülmények fennforgása esetén – megállapítható,
- az előcselekmény miatt folyamatban lévő büntetőeljárás lefolytatása nem tekinthető előzetes kérdésnek, így a pénzmosás miatti eljárást nem kell felfüggeszteni,

- eljárásjogi szempontból, amennyiben az egyesítés feltételei fennforognak, a pénzmosás és az előcselekmény miatt folyamatban lévő büntetőeljárásokat egyesíteni lehet.

c. A pénzmosás elkövetési magatartásainak bemutatása

Az elkövetési magatartások bemutatása aszerint történik, hogy a 2007. évtől kezdődően hatályos négy alaptípus – dinamikus, statikus pénzmosás, saját pénz mosása, valamint a gondatlan pénzmosás alapján – egymástól elválasztva kerül elemzésre. A klasszikus pénzmosás mindhárom alapesete mind a szándékos, mind a gondatlan változat esetén értékhatártól függetlenül bűncselekmény, tehát egyik alapesetnek sincs szabálysértési alakzata.

A bűncselekmény az elkövetési magatartások bármelyikének a tanúsításával befejezetté válik – mivel immateriális bűncselekményről van szó – tehát nem szükséges hozzá az, hogy a pénzmosási művelet eredményes legyen.

1. A dinamikus pénzmosás

A dinamikus pénzmosás – Btk. 303. § (1) bekezdés - elnevezés háttérében az áll, hogy az ebbe a körbe tartozó elkövetési magatartások többsége közgazdasági értelemben valamilyen vagyon – transzformációt eredményez. Ezt a verziót az alapbűncselekmény elkövetője nem követheti el, ilyenkor tehát kívülálló harmadik személy a pénzmosó.

Az elkövetési magatartások a következők:

<p><u>Átalakítás</u></p> <p>(1) bekezdés a)</p>	<p><u>Átruházás</u></p> <p>(1) bekezdés a)</p>	<p><u>Felhasználása gazdasági tevékenység gyakorlása során</u></p> <p>(1) bekezdés a)</p>	<p><u>Fennálló jog/jogban bekövetkezett változások, felelhetőségi helyének eltitkolása/elleplezése</u></p> <p>(1) bekezdés b)</p>	<p><u>Pénzügyi tevékenység végzése/ pénzügyi szolgáltatás igénybevétele</u></p> <p>(1) bekezdés c)</p>
<p>Olyan vagyontranszfer, amelynek során a dolog anélkül alakul át az egyik vagyontartási formából a másikba, hogy közben nem történik tulajdonosváltás.</p> <p>Pl.: lopott ékszer beolvasztása, és új ékszerek, vagy más használati tárgyak készítése az így nyert nyersanyagból.</p>	<p>Ingyenes vagy visszerthes jogügylettel egyaránt történhet.</p> <p>A pénzmosó – rendszerint a rétegzés fázisában az alapcselekmény és az elkövető közötti kapcsolat elhomályosítása céljából, harmadik személynek utalja át az összeget, vagy harmadik személynek adja el a dolgot, színlelet szerződéssel.</p> <p>Bár a tényállás nem zárja ki, de a dolog természetéből következik, hogy ez a harmadik személy az alapbűncselekmény elkövetője nem lehet.</p>	<p>Tipikus pénzmosási technika.</p> <p>Az elkövető ilyenkor a bűncselekményből származó, mosásra átvett összeget vagy dolgot a saját, vagy kifejezetten erre a célra alakított vagy már működő vállalkozásban használja fel, majd azt valamilyen névleges jogcímen visszautalja az alapcselekmény elkövetőjének.</p> <p>Gazdasági tevékenység: az emberi szükséglet kielégítésére szolgáló anyagi javak termelésével, elosztásával, cseréjével és fogyasztásával kapcsolatos tevékenység.</p> <p>A Btk. 315. § (2) bekezdése értelmében: A bevétel elérése érdekében vagy azt eredményező módon saját kockázatra rendszeresen végzett termelő, kereskedelmi vagy szolgáltató tevékenység.</p>	<p>A bűnpártoláshoz hasonló jellegű magatartások, amelyeket a pénzmosó azért követ el, hogy az alapbűncselekmény elkövetőjének felelősségre vonását megakadályozza, vagy megnehezítse.</p> <p>Pénzmosó az is: - a dolgon fennálló jogot stb. eltitkolja (ez passzív magatartás, vagyis az elkövető csak akkor büntethető, ha jogilag előírt kötelessége lenne a kérdéses adatok feltárása) - a dolgon fennálló jogot stb. elleplezi ez aktív magatartás, vagyis az elkövető szándékosan próbálja eltüntetni a kapcsolatot a bűncselekmény -ből származó dolog és az alapbűncselekmény elkövetője között.</p>	<p>Btk. 303.§ és a 303/A. § alkalmazásában a pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealap – kezelési, tőzsdei, elszámolóházi vagy központi értéktári, biztosítási, önkéntes kölcsönös biztosító pénztári vagy magán – nyugdíjpénztári tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.</p> <p>A Btk. által használt „bármilyen” jelző arra utal, hogy mind a legális, mint pedig az illegális műveletek megalapozzák a bűncselekmény megállapítását, tehát akár egy érvénytelen jogügylettel is elkövethető a pénzmosás, és nem szükséges a törvény által előírt szervezeti keretek betartása.</p>

2. A statikus pénzmosás

A Btk. 303. § (2) bekezdésében deklarált elkövetési magatartásokat más néven statikus pénzmosásnak hívjuk, okkal, hiszen túlnyomó többsége nem eredményez vagyon – transzformációt. Az elkövetési magatartások ebben az esetben a következők:

- a) a dolog megszerzése saját magának, vagy harmadik személynek: az eredetleplezési célzat nélküli megszerzés büntetendővé nyilvánításával, az EU jogának megfelelően ugyan, de olyan szabályozást iktattunk be a büntetőtörvénykönyvbe, mely már kriminológiai értelemben pénzmosásnak nem tekinthető tevékenységet is pénzmosásnak minősít,
- b) a dolog megőrzése, kezelése, használata, vagy felhasználása, vagy az ellenértékén más anyagi javak szerzése: ezek az alaphűncselekmény elkövetője számára akár „szívességből”, akár haszonszerzés végett történő tevékenységek. Ilyen lehet például: a bűnös úton szerzett vagyon – baráti szívességből való – egyszerű őrzése páncélszekrényben, továbbá az ügyvédi letét címén való őrzése is.

3. A saját pénz mosása, vagyis a pénzmosás tettesének előcselekménye

A saját pénz mosását – a Btk. 303. § (3) bekezdése – kizárólag az alaphűncselekmény elkövetője követheti el, a következő elkövetési magatartásokkal:

- a) a saját korábbi, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolog gazdasági tevékenység gyakorlása során történő felhasználása,
- b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele.

4. A gondatlan pénzmosás tényállása

A gondatlan pénzmosás tényállása megegyezik a saját pénz mosásával, azzal a lényeges különbséggel, hogy ezt csak olyan személy követheti el, aki az alaphűncselekmény elkövetésében nem vett részt. Azért kell önálló alakzatként kezelni, mert a három korábbi verzió közül egyiknek sem képezi gondatlan változatát, ez egy új alapeset. Az elkövetési magatartások tanúsítása, a felhasználás, illetve a pénzügyi tevékenység végzése, vagy

végeztetése itt is szándékos, a gondatlanság a dolog bűnös eredetének a felismeréséhez kapcsolódik. Ha a pénzmosást elkövető nem volt tisztában a dolog bűnös eredetével – vagy csak nem lehet rá rábizonyítani – ám ezt a körülményekből fel kellett volna ismernie, a gondatlan alakzatért felelhet. A gondatlan alakzataból természetsszerűleg kimaradt a célzat is.

d. A deliktum szubjektív tényállási elemei

A dinamikus, statikus és a gondatlan pénzmosást az alpbűncselekmény elkövetőjén kívül bárki elkövetheti, tehát a bűncselekmény alanya lehet minden 14. életévét betöltött, beszámítási képességgel rendelkező természetes személy, aki nem vett részt az alpbűncselekmény elkövetésében. A saját pénz mosását értelemszerűen az alpbűncselekmény elkövetője követheti el tettesként. Van olyan álláspont, mely szerint az alpbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatt történő megbüntetése több szempontból aggályos. A magyar büntetőjog ugyanis a látszólagos anyagi halmazat egyik eseteként tartja számon a „büntetlen utócslekmények” kategóriáját. Földvári József álláspontja szerint: „emberiességi szempontokkal indokolhatjuk a büntetlen utócslekmény másik megnyilvánulási formáját. Az emberi természettel ellenétes követelmény lenne azt elvárni a bűnelkövetőtől, hogy saját maga leplezze le a bűncselekményét. Ennek elmaradását tehát nem értékelhetjük külön önálló bűncselekményként. Ha tehát valamely bűncselekmény megvalósítását az elkövető csak úgy kerülhetné el, ha leleplezné korábbi bűnelkövetését, az utóbbi cselekményt büntetlenül kell hagyni.²⁸ Egyes szerzők szerint, a pénzmosást is ilyen büntetlen utócslekményként kellene kezelni, ha saját bűncselekményből származó pénz mosásáról van szó. Ezzel szemben van olyan nézet is, amelynek értelmében a bűncselekményből származó anyagi javak felhasználásának nem rendszerinti előfeltétele a pénzmosás, ezért nem tekinthetjük büntetlen utócslekménynek. Annak okán, hogy az elkövető a bűncselekményből származó pénzt felhasználhatja pénzmosás nélkül is, és ha nem azonnal, nem nagy mennyiségben kezdi meg a pénz elköltését, valószínűleg nem is fog gyanút kelteni vele. Az alpbűncselekmény elkövetőjének büntethetőségét támasztja alá az is, hogy a pénzmosásnak önálló jogi tárgya van, hiszen ez a tényállás a pénzügyi szektorba vetett bizalmat is védi.

Ami az alanyi oldal további tényállási elemeit illeti:

²⁸ Földvári József: Magyar Büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó. Budapest, 1997. 227. o.

A pénzmosás szándékos alakzata esetében a bűncselekmény realizálásához szükséges, hogy az elkövető az alapdeliktumból származó dolog eredetének leplezése céljából fejtse ki az elkövetési magatartást. Ám a szövegezés nem egyértelmű abban a tekintetben, hogy a célzat csak az első fordulathoz kapcsolódik-e, vagy a második fordulat esetén is fenn kell állnia a tényállásszerűséghez. Azt mindenképpen meg lehet állapítani, hogy az első fordulat csak akkor valósul meg, ha fennáll a célzat, tehát ha az elkövető a dolgot eredetének leplezése céljából használja fel a gazdasági tevékenysége során. Ebből következik, hogy az első fordulat kizárólag egyenes szándékkal valósítható meg. Megoszlanak a vélemények abban a kérdésben, hogy a büntetti alakzat második fordulata elkövethető-e esetleges szándékkal is, vagy szintén csak egyenes szándék esetén beszélhetünk tényállásszerűségről. Az egyik álláspont szerint a jogszabályszerkesztés hagyományos elveit figyelembe véve csak az első fordulat célzatos, mert ha nem így lenne, akkor az eredetleplezési célzatot kiemelte volna a törvényalkotó a tényállásból. Ezt támasztja alá az is, hogy az elkövetési tárgyat a törvényszöveg a második fordulatnál megismétli. Ezzel ellentétben mások úgy ítélik meg – és ez tekinthető többségi véleménynek –, hogy a jogalkotó nyilvánvaló szándéka szerint a második fordulat is csak a célzat fennállása esetén állapítható meg. Ebben az esetben az elkövető tudatának a Btk. szerint minimálisan azt kell átfognia, hogy a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerje.

Úgy vélem, hogy a célzat tényállásbeli elhelyezését törvényszerkesztési hibának kell tekinteni, hiszen az eredetleplezési célzat a pénzmosás lényeges eleme, annak megléte nélkül aligha beszélhetünk bűncselekményről. Azonban az egységes értelmezés érdekében szükséges lenne a tényállás átfogalmazása.

Van emellett a pénzmosásnak egy gondatlan alakzata is, amely a saját pénz mosásának elkövetési magatartásával konkurál, de csak kívülálló személy követheti el, az alapcselekmény elkövetője nem.

Lényeges kérdés, hogy vajon a gondatlanság mely alakzata tekinthető tipikusnak a pénzmosás vonatkozásában, egyáltalán szóba jöhet – e egyformán a luxuria, és a negligentia.

A gondatlan pénzmosás kapcsán is felmerülhetnek olyan szituációk, amelyek azért érdekesek, mert ugyan a hatályos jog alapján megoldhatók, de a megoldásuk inkább aggályos, mint meggyőző. Példaként szolgáljon erre a következő jogeset:

*A mindig pénzhiánnyal küzdő hamisító szerencsés magánokirat – hamisítással nagyobb összegű pénzhez jut. A pénz tetemes részét egyik távoli unokahúga esküvőjére ajándékozta, aki bár sejteti, hogy nem tisztességes munkával szerezte, mégis elfogadja, s azt például értékpapírok vásárlásába fekteti. A magánokirat hamisítója leplezési célzat nélkül cselekedett, s egyébként sem fejtette ki a pénzmosás tényállásszerű elkövetési magatartásait. Utóbbi személyt pénzmosás miatt bizonyosan nem fogják felelősségre vonni. A kis unokahúg és férje viszont tényállásszerű gondatlan pénzmosást valósítanak meg akkor, ha gondatlanságból nem tudtak a dolog eredetéről.*²⁹

A törvényi tényállás pusztán a dolog eredetének ismeretéről szól, nem szűkíti ezt a bűnös eredetismeretének a hiányára. A pénzmosás, még ha gondatlan is, lényegét szem előtt tartva azonban nem állítható, hogy ehelyütt a bűncselekményből való származáson kívül másfajta eredet ismeretének a hiányát is fel kellene/lehetne róni az elkövetőnek. Ellenkező esetben – azaz, ha a tényállási elem leírásának teleologikus értelmezését mellőznénk – arra az eredményre jutnánk, hogy teljesen objektív körülményektől függne, hogy valaki gondatlan pénzmosó lesz – e, avagy sem. Hiszen olyan helyzetekről lenne szó, amelyekben a dologgal kapcsolatos elkövetési magatartások kifejtése idejéhez képest csupán egy későbbi időpontban válik bizonyossá, hogy honnan is származik az adott dolog, így tehát a származásról való általános meggyőződés (felróható) hiánya a valódi származás objektív tényétől, és nem az elkövetői viszonyulástól függően minősülne pénzmosásnak.

Az amerikai nagybácsi által ajándékozott pénzösszeg eredetével kapcsolatosan megvalósuló gondatlanság akkor lenne pénzmosás, ha kiderülne, hogy adócsalással szerezte, akkor azonban nem, ha lottón nyerte volna. Nem engedhető meg ezért a tág értelmezés, a gondatlanságnak mindenképpen a bűnös eredetre kell kiterjednie.

- e. A minősített esetek köre, különös tekintettel az üzletszerűség, az ügyvéd, valamint a speciális szervezeti keretekben történő elkövetésre

A törvényhozó a Btk. 303. § (4) bekezdésében sorolja fel azokat a körülményeket, amelyek megvalósulása esetén a dinamikus, a statikus pénzmosásnak, és a saját pénz mosásának a

²⁹ Karsai Krisztina: Pecunia Olet Avagy Gondolatok A Pénzmosásról. KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2005. Wiener A. Imre Ünnepe Kötet. 148. o. (továbbiakban: Gond. A Pm.)

társadalomra veszélyessége olyan fokban megnő, hogy súlyosabb büntetési tétel (kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés) kilátásba helyezése indokolt. A minősített esetek csoportjából egyet – egyet kiemelve kerül bemutatásra, így az üzletszerűség, az ügyvéd, valamint a speciális szervezeti keretekben történő elkövetés.

Az első ilyen körülmény az *üzletszerűség*, a Btk. 137. § 9. pontja deklarálja, mely szerint, üzletszerűen követi el a bűncselekményt, az, aki ugyanolyan, vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

Ügyvédnek tekintendő az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény szerint az a személy, aki egyéni ügyvédként, alkalmazott ügyvédként, és ügyvédi iroda tagjaként fejtí a tevékenységet. Nem alapozza meg a súlyosabb minősítést az alkalmazott ügyvéd, aki az ügyvédi tevékenységet a munkáltatója által, a részére adott megbízás alapján végzi. Nem alapozza továbbá meg - e körülményt az sem, ha az ügyvéd a törvény szerint szünetelteti, illetve nem gyakorolja az ügyvédi tevékenységet, vagy az ügyvédi tevékenységét felfüggesztik.

Vitatott kérdés volt hosszú ideig az, hogy az ügyvédi honorárium, amelyet a védőügyvéd a bűnelkövetőtől adott esetben a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben szerzett pénzből kap, lehet – e pénzmosás tárgya.

A fenti kérdés megválaszolásához az szükséges, hogy az ügyvédek esetében is a tulajdonképpeni pénzmosás bűncselekményét, illetve a bejelentési kötelezettség elmulasztását elhatároljuk egymástól.

Az ügyvédet a 3,6 millió forintot elérő készpénzforgalommal együtt járó ügyletek esetében, méghozzá a pénz vagy értéktárgy letéti kezelése, illetve más ügyvédi tevékenység kifejtése során (gazdasági társaságban vagy egyéb gazdálkodó szervezetben lévő vagyონrész vagy részesedés vételének, eladásának, ingatlan vételének, eladásának, gazdasági társaság vagy egyéb gazdálkodó szervezet alapításának, működtetésének, megszűnésének előkészítése és végrehajtása) azonosítási és bejelentési kötelezettség terheli. Az azonosítás során az ügyfél teljes körű azonosítását kell elvégezni. Ez teljesen reális és szükségszerű követelmény. Az azonosítást viszont értékhatár nélkül kell elvégezni, ha pénzmosásra utaló adat, tény vagy körülmény merül fel. Ez utóbbi esetben az ügyvéd számára konfliktust produkálhat méghozzá akkor, ha az ügyvéd védőként is el szokott járni, és a kérdéses ügyfél a vele szemben folytatott büntetőeljárásban kívánja védőként meghatalmazni. Az ügyféllel nagy összegű

pénzben egyeznek meg, ha kellőképpen jó nevű ügyvédről van szó, kellőképpen súlyos bűncselekményről és kellőképpen bonyolult ügyről van szó, amit az ügyfél a másfél – két évig húzódó büntetőeljárás ideje alatt folyamatosan meg is fizet védőjének.

A Pmt. alkalmazásában az ügyvédnek azonosítási és bejelentési kötelezettsége egyaránt van, ami annyit jelent, hogy ha pénzmosásra utaló adatot észlel, az esetet regisztrálnia kell, az ügyfelet pontosan azonosítania kell, és gondoskodnia kell a bejelentés továbbításáról. Ez utóbbi alól az ügyvéd csak akkor mentesülhet, ha a pénzmosásra utaló adat, tény vagy körülmény büntetőeljárásban történő védelem, illetve bíróság előtti képviselet, illetve védelem ellátásának, vagy az eljárás megindításának szükségességével összefüggésben végzett jogi tanácsadás során jutott a tudomására.

A tényleges pénzmosás tényállásával kapcsolatosan az ügyvédre annyiban vonatkoznak különleges szabályok, hogy az általa történő szándékos elkövetés minősített esetként szabályozott, így cselekménye jóval szigorúbb megítélés alá esik. Érdekes ugyanekkor, hogy a gondatlan alakzatnál az ügyvéd tevékenységével szemben nem érvényesül a nagyobb fokú rosszallás, mivel az ügyvéd általi gondatlan elkövetés nem minősített eset. A jogalkotó például a hivatalos személynél nem tesz ilyen különbséget, a hivatalos személy mind a szándékos, mint pedig a gondatlan pénzmosás minősített tényállás alá is tartozik. Szükséges lenne, hogy a jogalkotó a hivatalos személyt és az ügyvédet, tevékenységük tisztaságához fűződő társadalmi érdekek védelme okán, eltérő szabályozásukat mellőzze, azonban ezzel azt is sugallhatja, hogy éppen azért szükségtelen súlyosabban minősülő eset alá vonni az ügyvédeket, mert tőlük – a hivatalos személyekkel szemben – az előbb említett jogtárgyak védelme enyhébb fokban lenne csupán elvárható.

A fentiek alapján, ha az ügyvéd tudja, hogy bűncselekményből származó pénzt vett át, megvalósítja a pénzmosás minősített esetét. Ugyanígy pénzmosás miatt vonandó felelősségre az ügyvéd, aki ügyvédi letétként elfogad olyan pénzt, amelyről tudja, hogy bűncselekmény elkövetéséből származik. Más kérdés, hogy az elkövető, vagyis az ügyvéd tudattartalmának a bizonyítása rendkívül nehéz feladat lesz.

A pénzmosás széleskörű büntetendőségével kapcsolatos elvi és gyakorlati problémák – hazánkhoz képest – más jogállamban, így Németországban már gyakorlatban is megjelentek.

Emiatt fontos és egyben érdekes is lehet az a német jogeset, amely mind a Szövetségi Bíróságot, mint pedig a Szövetségi Alkotmánybíróságot is megjárta:

Az alapügy szerint, az ügyvéd házaspár két állandó ügyfelével szemben büntetőeljárás indult folytatólagosan elkövetett csalás miatt. Azt rótták a terhükre, hogy irreálisan nagy hozamot (évi 71%) ígérve, piramisszerűen építkező készpénz - befektetési tevékenységet folytatnak, miközben azzal tisztában voltak, hogy ekkora haszon nem érhető el a befektetett pénzeszközök forgatásával. Egy év alatt megközelítőleg kilencvennégyezer embertől, majd kétmilliárd német márkát szereztek, amelyből másfél milliárd visszafolyt a befektetőkhoz. A két ügyfél a büntetőeljárás megindulásakor fejenként 200 000 német márkát adott az ügyvédeknek, mint meghatalmazott védőknek, amely összeg az ügyvédi munkadíj előlegéül szolgált. Az ügyvédek továbbá – egy korábbi büntetőeljárásban – az egyik ügyfél esetében 500.000 német márkát befizettek saját nevükön, óvadék címén, a pénzt egyébként a másik ügyfél hozta, s ez a német jogszabályok szerint azt jelentette, hogy az összeget az óvadék visszafizetése esetén, az ügyvédek, mint saját pénzt kapták volna vissza. Ezt követően indult meg az ügyvédekkel szemben is a büntetőeljárás pénzmosás gyanúja miatt, figyelemmel a honorárium bűncselekményből származó eredetére és az ügyvédek ezzel kapcsolatos elkövetési magatartásaira.³⁰

A tartományi bíróság a honoráriumelfogadás miatt 9 hónap – 9 hónap felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte az ügyvédeket, az óvadékkal kapcsolatos cselekmény miatt viszont felmentette. A fellebbezések elbírálása során a BGH helybenhagyta az ítélet azon részét, amely a honoráriumelfogadására vonatkozott, az óvadékkal kapcsolatos cselekmény miatti felmentést azonban hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította. A másodfokú bíróság megállapította ugyanis, hogy a tartományi bíróság helyesen következtetett az ügyvédek felelősségére a pénzmosást érintően, mivel bizonyítást nyert, hogy ők a pénz elfogadásakor tisztában voltak a pénz fenti eredetével, és azzal is, hogy ügyfeleik a befektetési tevékenységet saját jövedelemszerzésük érdekében folytatták. Az ügyvédek számára ismeretes volt továbbá a fenti befektetési üzlet piramisjáték – jellege, ismerték az ügyfeleik ezzel kapcsolatos hirdetéseit is. Mindezen túlmenően a honorárium rendkívüli mértéke, és a nagy mennyiségű készpénz is egyértelműen jelezte a pénz kétes eredetét.

³⁰ Gond. A Pm. 155. o.

A BGH határozatából kiemelést érdemel az, hogy a másodfokú bíróság nem fogadta el a védői pozíció specialitására és az ebből fakadó jogellenséget kizáró okra hivatkozást, mivel az egyéb jogági pénzmosási szabályok komplex elemzésével arra az eredményre jutott, hogy nem különbözik az ügyvéd sem más szakmák képviselőitől, így például a meghatározott bejelentési kötelezettség alól sem mentesül. Azt sem látta megvalósulni a bíróság, hogy a büntetőjogi tilalom anyagilag is ellehetetlenítené az ügyvédek, mivel megállapította egyfelől, hogy önmagában a kötelező védelem alacsony tarifái nem igazolhatják a bűncselekmény elkövetése révén létrejött honorárium elfogadását. Nem ismerte el, hogy a büntetőjogi üldözéssel sérülne a foglalkozás gyakorlásának szabadsága, mivel eleve összeegyeztethetetlen a védői hivatással és az ügyvédi etikával, hogy tudottan bűncselekményből származó pénzt fogadjanak el. Azt az érvet pedig, hogy az ügyvéd a lehető legkevesebbet igyekszik majd megtudni a védenca körülményeiről, nehogy gyanút foghasson a honorárium kétes eredetét illetően, a szakma legalapvetőbb etikai normái miatt kell elutasítani. Megállapította továbbá a bíróság, hogy vagyonnal és így a választott ügyvéddel nem rendelkező más ügyfelekhez képest a bűncselekményből jövedelmet szerző bűnelkövetők előnyösebb helyzetbe kerülnének, ha ilyen pénzt honoráriumra fordíthatnák, ami viszont nem megengedhető.

Az elítélt ügyvédek alkotmányossági panaszt nyújtottak be a német alkotmánybírósághoz, hivatkozva a szabad foglalkozásgyakorlás jogának, illetve a védőhöz való jog korlátozására. A bíróság azonban elutasította a panaszt, és 2004. március hó 30. napján kimondta, hogy nem alkotmányellenes a német Btk. ügyvédek is sújtó tilalmi rendelkezése, amennyiben az ügyvéd a honorárium elfogadásakor tisztában volt a pénz bűnös eredetével.

Lényeges tehát, hogy a német büntetőjogban a pénzmosás alapesete nem célzatos cselekmény, „puszta” szándékosság pedig kiterjed – legalább eshetőlegesen – a bűnösen szerzett dolog eredetének tudatára. Ezzel szemben a magyar pénzmosási tényállás alapesete célzatos, így nem elegendő az illegális eredetéről tudomással bírnia az elkövető ügyvédnek, hanem az elkövetési magatartást leplezési célzattal kell elkövetnie. Ebből az igazán lényeges különbségből fakad az, hogy egyáltalán felmerülhetett alkotmányossági kétség a német szabályozással kapcsolatosan.

A speciális szervezeti keretekben történő elkövetés kapcsán kérdésként merülhet fel, hogy a tényállásban felsorolt személyek és szervezetek kizárólag engedély birtokában végzett, vagyis törvényes működésük során, alkalmazottak révén elkövetett cselekménye alapozhatja - e meg

a súlyosabb minősítését. E kérdéssel összefüggésben Tóth Mihály akként foglalt állást, hogy „nem, a lényeg ugyanis az, hogy a pénzmosást az említett szervezeti keretek attól függetlenül megkönnyítették, hogy formálisan nem feleltek meg a törvényes követelményeknek.”³¹ Amennyiben tehát az elkövető megfelelő engedélyek hiányában fejt ki a pénzmosás törvényi tényállását, és ezáltal elköveti a pénzmosás bűncselekményét, vizsgálni kell, hogy magatartása – a pénzmosással halmazatban - alkalmas – e más bűncselekmény kimerítésére is. E körülmény súlyosabb minősülését az indokolta, hogy az ilyen szervezeti keretek közötti elkövetés esetén a társadalomra veszélyességet az növeli meg, hogy az ilyen szervezetek alkalmazottai ismerik a pénzügyi rendszer működését, ráadásul egyszerre több pénzmosónak is segíthetnek a bűncselekményből származó dolgok legalizálásában.

A gondatlan alakzat minősített esetei csak értelemszerűen térnek el a szándékos változat súlyosabb formáitól, gondatlan bűncselekményeknél kizárható az üzletszerű elkövetés, és az ügyvédet a dolog bűnös eredete tekintetében gondatlanság nem, csak szándékosság terhelheti.

f. Az egység és többség kérdése

Az nem kétséges, hogy a pénzmosás azonos (akár folytatólagos) előcselekmény kapcsán több alkalommal rövid időközönként, azonos akaratelhatározásból megvalósított elkövetési magatartásai folytatólagos egységet képeznek, akár saját pénz mosásáról, akár más bűnös pénznek a legalizálásáról van szó. Az orgazdaság kapcsán követett bírói gyakorlatból is kitűnik, hogy a pénzmosás folytatólagosságának megállapítását önmagában nem zárja ki a több bűncselekményből eredő pénzre vagy akár több személy bűnös magatartásából származó javakra vonatkozó – a törvényi egység kritériumainak egyébként megfelelő – magatartás tanúsítása. Ezt erősíti az is, hogy a pénzmosásnak bár kifejezett sértettje nincsen, azonban az ilyen jogellenes tettek révén a gazdasági viszonyok egésze sérül.

A pénzmosás rendbeliségének megállapítása – megítélésem szerint – szintén felvet nem egyértelműen megválaszolható kérdéseket. Az általánosan elfogadott vélemény szerint, a rendbeliséget nem célszerű sem az alapcselekmények számához kapcsolni, mivel az elkövetőnek legtöbbször azokról nincs is tudomása, sem pedig a pénzmosás során végrehajtott műveletek számához igazítani, hiszen ez a különböző pénzmosási technikák függvényében eltérően alakul, indokolatlanul különbségre téve a pénzmosók között. Ezért a rendbeliséget azoknak a bűnözői köröknek a számához szokás kötni, amelyek részére az elkövető megvalósította a bűncselekményt. Azonban az erre alapozott ítélet sem feltétlenül vezet

³¹ MJ.2008/3. 136.o.

méltányos döntéshez abban az esetben, ha a pénzmosás elkövetője ugyanazon „megbízó” számára, hosszabb időn keresztül többször – de nem a folytatólagossághoz megkövetelt rövid időközönként –, több alapcselekményből származó dolgot mos tisztára, mivel megítélésem szerint ezek a körülmények az egy rendbeli pénzmosás miatt történő felelősségre vonás során, a büntetés kiszabása körében nem értékelhetőek megfelelően.

Esetlegesen a „megbízó” által – amennyiben pedig saját alapcselekményből származó dologról van szó, az elkövető által – az elkövetési magatartás kifejtésének céljára elkülönített vagyontömegek számához lehetne a rendbeliséget kapcsolni. Ebben az esetben sem releváns ugyanis az alapcselekmények, illetve a pénzmosási folyamat során kivitelezett részcselekmények száma, viszont lehetővé válna halmazati büntetés kiszabása abban az esetben is, ha a pénzmosó egy adott személy vagy szervezet számára több alkalommal valósítja meg a pénzmosást anélkül, hogy a folytatólagosság feltételei fennállnának.

A pénzmosás bármelyik alapbűncselekménye és maga a pénzmosás látszólagos anyagi halmazatot képez, ha az alapbűncselekmény tette például a költségvetési csalás elkövetője, – vagyis a 2012. évi január hó 01. napját megelőzően, a csempészet elkövetője - a csempészet árut saját maga értékesíti, majd az ebből származó pénzt bankbetétbe fekteti (büntetlen utócsselekmény).

A pénzmosás például a vámorgazdasággal alaki halmazatban állhat abban az esetben, ha más által elkövetett ezen bűncselekményekkel összefüggésben keletkezett anyagi javak tekintetében a pénzmosás elkövetési magatartását úgy valósítja meg, hogy egyben kimeríti az említett bűncselekmény elkövetési magatartását is.

g. A pénzmosás és a hasonló jogi tárgyakat védő tényállások elhatárolása

Az elhatárolás elveinek helyes felismerése – a cselekmények pontos minősítése, a látszólagos halmazat kizárása, a versengő szempontok rangsorolása – egyik legnehezebb feladatot képezi az ún. „járulékos bűncselekmények” esetében, melyek közös jellemzője, hogy olyan más által korábban elkövetett tettekhez – „előcselekményekhez” – kapcsolódnak, amelyek nélkül nem is értelmezhetőek. Az is közös sajátosságuk, hogy gyakori formáik az előcselekményekből származó anyagi előnyt vonják el, szerzik meg, vagy „biztosítják”. Az ide sorolható

deliktumok köre: a tárgyi bűnpártolás, az orgazdaság mellett a pénzmosás bűncselekménye. Tegyük elsőként vizsgálat tárgyává a pénzmosás bűnpártolástól történő elhatárolását.

1. A bűnpártolás

Az elhatárolás problematikája a Btk. 244. § (3) bekezdése esetén merül fel, itt a fenyegetettség azonos a pénzmosás fenyegetettségével. Abból kell kiindulni, hogy a pénzmosás tényállása a bűnpártolásnál általánosságban meghatározott elkövetési magatartást, az „előny” biztosításában történő „közreműködést” konkretizálja – ezzel mintegy speciális cselekményt alkotva -, ezért a Btk. 303. § (1), illetve (2) bekezdéseiben szereplő elkövetési magatartások megállapíthatósága esetén a cselekményt akkor is pénzmosásnak kell minősíteni, ha az előcselekmények a Btk. 244. § (3) bekezdésében szereplő 5 évnél súlyosabban fenyegetett alapcselekmények. Utalni kell arra is, hogy ha a pénzmosás „megszerzéssel” valósul meg, ebben az esetben elhatárolható a két tett azáltal is, hogy pénzmosás esetében ez az alapbűncselekmény elkövetője érdekében nem is történhet, amire világosan utal a törvény szövege a „magának vagy másnak” szavakkal. Eszerint tehát, ha a Btk. 244. § (3) bekezdésében szereplő 5 éves szabadságvesztésnél súlyosabban fenyegetett bűncselekményből származó javak megszerzése az alapbűncselekmény elkövetőjének érdekében történik, mégis bűnpártolás megállapítására kerülhet sor.

2. Az orgazdaság

A Btk. 326. § (1) Aki költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árut vagy jövedéki adózás alól elvont terméket, továbbá lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, orgazdaságot követ el.

(2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) kisebb értékre,

b) a szabálysértési értékre üzletszerűen követik el.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) nagyobb értékre,

b) kulturális javak körébe tartozó tárgyra,

c) kisebb értékű nemesfémre, nemesfém ötvözetére vagy fémkereskedelmi engedélyköteles

anyagra követik el.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) jelentős értékre,

b) nagyobb értékre üzletszerűen követik el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) különösen nagy értékre,

b) jelentős értékre üzletszerűen követik el.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) különösen jelentős értékre,

b) különösen nagy értékre üzletszerűen

c)

követik el.

Vitatott lehet a két tényállás között a helyzet akkor, ha a haszonszerzési céllal elkövetett utócselkmény keretében megvalósuló tett például: jelentős értékre elkövetett rablásból, esetleg különösen nagy értékre elkövetett hűtlen kezelésből származó pénzre vonatkozik, vagyis a tettes célzata olyan előcselkményekhez kapcsolódik, amelyek azonosak lehetnek pénzmosás és orgazdaság esetén. Ilyenkor ugyanis konkurálhat a Btk. 303. § (1) és (2) bekezdései valamint a Btk. 326. § (4) és (5) bekezdései egymással.

A két tényállás egymástól való differenciálását elsőként az elkövetési magatartások vizsgálata szempontjából kell elvégezni:

Tény, hogy az orgazdaság lehetséges elkövetési magatartásai: a megszerzés, az elrejtés és az elidegenítésben közreműködés. A pénzmosás bűncselkménye révén a törvényhozó az említett fenti fogalmak részletezésével, alapos, minden eshetőséggel számoló felsorolásával speciális deliktumot alkotott, amely egyébként is inkább a gazdaság rendes működésének zavarai, mintsem individuális vagyoni érdekek ellen hivatott védelmet nyújtani. Ez azért az alábbiak szerint nem látszik megnyugtató érvelésnek:

- *A megszerzés mindkét deliktumnál azonos, azt tehát a pénzmosás sem „részletezi”. E mellett szól az is, hogy az orgazdaság legsúlyosabban fenyegetett esete szigorúbban büntetendő, mint a pénzmosás „speciálisként” felfogott, ám voltaképpen nem speciális többletelemet tartalmazó, kizárólag egy átfogóbb fogalom aprópénzre váltását elvégző alapesete.*

- Az *elrejtés* esetében a vagyon elleni bűncselekmények fogalma nem tartalmaz többlet megszorítást, ellenben a pénzmosás esetében az elrejtés csak akkor büntethető, ha az, az eredet vagy a valódi jelleg leplezése által történik. Tehát a gazdasági bűncselekmények körébe sorolt pénzmosás esetében ezen elkövetési magatartás csak akkor állapítható meg, ha eredetleplezés által történik. Ennyiben a pénzmosást speciálisnak tekinthető az orgazdasághoz képest.
- Az *elidegenítésben közreműködésről* is ugyanez mondható el, mely átfogó fogalmat a pénzmosás tekintetében például: anyagi javak „értékesítése” vagy „ellenértékükön más anyagi javak szerzése” tényállásba iktatásával konkretizálja.
- A *megszerzés* esetén azonban mindkét deliktum tényállásában azonos módon szereplő fogalmat a pénzmosás esetében semmiféle további ismervvel nem színezi, itt tehát specialitásról nem beszélhetünk.

A fentiek okán az konzekvencia vonható le, hogy a speciális elrejtés és elidegenítésben közreműködés feltétlenül pénzmosás megállapíthatósághoz kell, hogy vezessen, a megszerzés esetében azonban szóba kerülhet az orgazdaság szerinti minősítés is. Ez utóbbi álláspontot erősítheti az a körülmény is, hogy voltaképpen már a Btk. 326. § (4) bekezdése esetében súlyosabb a fenyegetettség, mint a pénzmosás alapesetében, az előbbi 1 évtől 5 évig, míg az utóbbi 1 naptól 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ugyanakkor az tekinthető elfogadható megoldásnak - e helyzetben, ha a látszólagos alaki halmazat lehetőleg egységesen kerül feloldásra akként, hogy mindhárom elkövetési magatartás esetén vagy az orgazdaság kérdéses minősített esete, vagy a pénzmosás alapesete kerül megállapításra.

Az orgazdaság, de a bűnpártolás is elvileg csak más által elkövetett bűncselekményből származó dologra vonatkozó elkövetési magatartás kapcsán merülhet fel. A „más által” megvalósított bűncselekmény esetén pénzmosásról csak a Btk. 303. § (1) illetve (2) bekezdéseinél, továbbá a Btk. 303/A. § (1) bekezdésében szereplő elkövetési magatartások tanúsítása esetén lehet szó. Ha a járulékos tett elkövetője a dolog bűnös eredetéről tudva, azt megszerzi, elrejtí vagy – gazdasági tevékenységnek nem minősülő – elidegenítésében vesz részt, illetve a bűncselekményből származó előnyt nem a gazdasági bűncselekmény, azaz a pénzmosás elkövetési magatartásainak megfelelően „biztosítja”, a körülményektől függően orgazdaságért, vagy tárgyi bűnpártolásért felel.

2. Előkészület, büntethetőséget megszüntető ok

Az előkészületi magatartások közül a törvény a pénzmosás elkövetésében való megállapodást bünteti. A megállapodás két személy kölcsönös egyetértését feltételezi. Részesese lehet az alapbűncselekmény elkövetője is, de ha később a pénzmosást legalább megkísérlik, abba az előkészületnek minősülő cselekmény beleolvad, tehát ezt a bíróság nem értékeli. Az a személy, aki az alapbűncselekmény elkövetése előtt állapodik meg a tettel a pénzmosásban, az előkészületen kívül felelősséggel tartozhat az alapbűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnsegélyért is.

Véleményem szerint ez a kiemelés nem feltétlenül indokolt, hiszen napjainkban a pénzmosáshoz kapcsolódó valamennyi cselekmény miatti felelősségre vonásra irányuló tendencia figyelhető meg. Különösen igaz ez az elkövetést megelőző tevékenységek viszonylatában, hiszen a pénzmosás felfedezésére leginkább a kezdeti fázisban nyílik lehetőség. Tekintettel arra, hogy Magyarországon a tényállás többszöri módosítása ellenére sem született jogerős marasztaló ítélet - e bűncselekmény miatt, a büntetéssel való fenyegetettség valamennyi előkészületi magatartásra történő kiterjesztése esetlegesen gyakorlati eredményeket is mutathat a pénzmosás visszaszorításában.

A Btk. 303. § (6) bekezdésében, valamint a Btk. 303/A. § (3) bekezdésében meghatározott büntethetőséget megszüntető oknak az a kriminálpolitikai indoka, hogy nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen, vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez.

A pénzmosás feltárása nemcsak az alapbűncselekménnyel okozott kár megtérülését, hanem azt is megakadályozhatja, hogy a bűnös úton szerzett anyagi javak legalizálása újabb bűncselekmények anyagi hátterét teremtsen meg. Amennyiben tehát az elkövető önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt. A bíróságnak nincs mérlegelési jogköre, ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a felelősségre vonás alól. Nyilvánvaló, hogy ez nem terjed ki az előcselekményre, ha ugyanis abban bármilyen elkövetői minőségben részt vett, a pénzmosás miatt nem büntethető az elkövető, azért felelősségre vonható. A „feljelentés kezdeményezése” elsősorban a hivatalos személyként, vagy az intézeti, vagyis a kvalifikált elkövetői kör

esetében bír relevanciával, ahol bizonyos hivatali, illetve szolgálati út betartása folytán, maga a kezdeményezés is méltányolható lehet.

A büntethetőséget megszüntető ok a rendszerbeli elhelyezésétől függetlenül a szándékos és a gondatlan változatra egyaránt vonatkozik. Köszönhető a 2007. évi jogszabályváltozásnak, lévén, hogy az azt megelőző időszakban a gondatlan pénzmosásra vonatkozó büntethetőséget megszüntető ok hiánya nagyfokú aránytalanságot eredményezett a tényállásban, illetve a benne tükröződő kriminálpolitikai megítélésben. Annak okán, hogy a gondatlan pénzmosó magatartásai kifejtésekor nem volt tisztában a dolog bűnös eredetével, azonban elvárható lett volna tőle, hogy megfelelő figyelem tanúsítása esetén észlelje azt. Később azonban, amikor már számára is nyilvánvalóvá vált, hogy a dolog bűncselekményből származik, nem tudott mit tenni, a gondatlanságból fakadó jogtárgysértést nem volt képes a hatóság bevonásával enyhíteni, vagy hiába fedte fel a cselekmény elkövetését, azt legfeljebb csak a büntetés kiszabása körében értékelhette a bíróság.

A fenti probléma okán került szabályozásra a büntethetőséget megszüntető ok a gondatlan pénzmosás esetkére is 2007. évben.

3. A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

A Btk. 303/B. § (1) Aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben előírt bejelentési kötelezettségnek nem tesz eleget, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

a. A cselekmény általános jellemzése

A törvényhozó a pénzmosás büntetőjogi üldözésének második lépcsőjeként a bejelentési kötelezettség elmulasztását is büntetni rendeli. Szokás ezt a tettet „banki pénzmosásnak” is nevezni, holott az érintett szolgáltatók köre ma már jóval szélesebb. A szabályozás célja, hogy az anyagi javak nagy összegű mozgását, mobilitását, befektetését, összetételét vizsgáló szervek és szervezetek megfelelő szisztéma működtetésével képesek legyenek kiszűrni a mögöttes bűncselekmények elkövetésére utaló adatokat, s ezek bejelentése fontosabb, mint a titoktartáshoz fűződő jog, illetve kötelezettség. Tehát a szervezett bűnözés térhódítása elleni társadalmi érdek adott esetben fontosabb, mint az egyes pénzügyi tevékenységet végző

személyek és ügyfelek közötti bizalmi viszony, vagy a személyes adatok védelméhez való jog.

Ennek kapcsán az Alkotmánybíróság egyik határozatában³² leszögezte, hogy az ügyfél - azonosítási és bejelentési kötelezettség nem ellentétes az Alkotmányban – vagyis az Alaptörvényben - rögzített személyes adatok védelméhez való alapjoggal. Az Alkotmánybíróság a személyes adatok védelméhez való jogot nem hagyományos védelmi jogként, hanem – annak aktív oldalát is figyelembe véve – információs önrendelkezési jogként határozta meg. Az azonosítási és bejelentési kötelezettség előírása nem korlátozza az információs önrendelkezési alapjogot az elkerülhetetlen és arányos mértéken túl, már maga a Btk. is kimondja, hogy nem sérti sem az üzleti -, sem a banktitok, de az értékpapír védelméhez fűződő érdekeket sem.

A pénzmosás elleni fellépés elsődleges színterét értelemszerűen a pénzügyi szolgáltató szervezetek alkotják, a tőlük érkező jelzések segíthetik a nyomozóhatóság munkáját, a kapcsolódó büntetőjogi tényállás a „bejelentési hajlandóságot” kívánta fokozni. A piacról élő szolgáltatók egy része még ma is úgy érzi, hogy az azonosítási és bejelentési kötelezettség méltánytalan helyzetbe hozza őket azáltal, hogy választaniuk kell, vagy teljesítik a törvény által rájuk testált kötelezettséget, és ezáltal veszélyeztetik saját egzisztenciájukat, illetőleg megszegik a törvényt, és akkor adott esetben büntetőjogi felelősségre vonásra is számíthatnak. Nyilvánvalóan attól tartanak, hogy a gyanús tranzakciók jelentésével ronthatják az ügyfélkapcsolatot, még akkor is, ha a jelentéstétel elmulasztását a Btk. is bünteti. A pénzmosás elleni lépések extra kiadást jelentenek a társaságok számára, amelyek megtérülése pontosan nem mutatható ki. A megfelelő eljárások alkalmazása azonban megtérül a folyamatos üzletminőségben, a stabil ügyfélkörben és a jó piaci megítélésben.

b. A tényállás elemei

A cselekmény háttérnormája a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény. A keretjogszabályi rendelkezésre tekintettel, elsőként – rendhagyó módon – az alanyok körének bemutatására kerül sor. A törvényi megfogalmazásból következően a bűncselekmény alanya bárki lehet, hiszen a törvényi tényállás „aki” szóval kezdődik, ám a Pmt. rendelkezése értelmében nem bárki, hanem csak meghatározott tisztséget, munkakört betöltő személy követheti el a pénzmosással

³² Alkotmánybíróság 24/1998.(VI.9.) AB határozata

kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztását, ugyanis a törvény kategorikusan meghatározott személy feladatává teszi a bejelentési kötelezettség teljesítését, illetve a pénzmosásra utaló adat vagy tény közlését. Ez a személy a Pmt. értelmében a szolgáltató, annak vezetője, alkalmazottja, illetve segítő családtagja. A kijelölt személyi körről – a törvény értelmében – a szolgáltató köteles gondoskodni, így e speciális személyi kör a pénzmosás bűncselekményére vonatkozó jogszabályi rendelkezések megismerését, a pénzmosást lehetővé tevő, illetőleg megvalósító üzleti kapcsolatokat, üzleti megbízásokat felismerésének elsajátítását követően, megfelelően képesek legyenek eljárni a pénzmosás gyanújára okot adó esetekben. Ezek a szabályok az intézmény belső szabályzatában kerülnek rögzítésre.

Büntetőjogi relevanciája – az elkövetési magatartás szempontjából – a bejelentési kötelezettség elmulasztásának van. A bejelentési kötelezettség nem jelent feljelentési kötelezettséget, ugyanis a feljelentés esetén, a feljelentő a bűncselekmény gyanúja esetén büntetőeljárás megindítását kívánja a feljelentett személlyel szemben, ellenben a bejelentés kötelezettsége, amely szokatlan és rendhagyó, pénzmosásra utaló adatok, tények, személyek, körülmények megfelelő formában történő rögzítését és a nyomozhatósághoz történő eljuttatását jelenti. A bejelentési kötelezettség teljesítésekor – a feljelentéssel szemben – a szokatlan adatnak, ténynek és körülménynek nem kell elérnie az alapos gyanú szintjét, hanem annál alacsonyabb „bizonyosság” is elegendő.

A bejelentésre kötelezett személyek szemszögéből a következő megállapítások tehetők:

- A bejelentési kötelezettség a feljelentési kötelezettséggel szinte teljesen megegyezik akkor, ha a szolgáltató a működésével összefüggésben pénzmosásról szerez tudomást. Ekkor az általa tett bejelentés annyiban tér el a feljelentéstől, hogy a hatóságnak, ennek alapján sem keletkezik intézkedési kötelezettsége. Ha a szolgáltató nemcsak gyanítja, hanem tudja is, hogy rajta keresztül hajtanak végre egy pénzmosási tranzakciót, akkor pszichikai bűnsegédként pénzmosás miatt felel, nem pedig bejelentési kötelezettség elmulasztásáért, lévén, hogy a szolgáltató ilyenkor is pénzmosónak minősül.
- A bejelentési kötelezettség tágabb a feljelentési kötelezettségnél, annyiban, hogy nemcsak a pénzmosást, hanem már az arra utaló gyanús körülményt is jelenteni kell, függetlenül attól, hogy egyáltalán szó van – e pénzmosásról.

A szolgáltató szervezet összesen 3,6 millió forintot elérő, vagy meghaladó összegű forintban, illetőleg külföldi pénznemben történő készpénzforgalommal együttjáró, valamint az ilyen értékű értéktárgy, illetőleg értékpapír letétjére, illetve bizalmi őrzésére irányuló ügyleti megbízást kizárólag olyan ügyféltől fogadhat el, aki az azonosságát igazoló okmányait részére bemutatja, és akinek az azonosítását a szolgáltató szervezet elvégzi. Ezt a rendelkezést az egymással ténylegesen vagy vélelmezhetően összefüggő, több ügyleti megbízás esetén is alkalmazni kell, úgy, hogy az azonosítást a fenti összeghatár átlépését előidéző ügyleti megbízás alkalmazásával kell elvégezni. Az azonosítást az ügyleti megbízás elfogadásakor kell elvégezni, ennek akkor is eleget kell tenni, ha az ügyfél azonosítása az értékhatárra figyelemmel nem történt meg, azonban pénzmosásra utaló adat, tény vagy körülmény merült fel. Az azonosítás során rögzíteni kell természetes személy esetén, annak legfontosabb személyi adatait, míg jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet esetén a rövidített nevét, székhelyét, fióktelepét, tevékenységét, azonosító okiratának számát, a képviselőre jogosultak nevét és a kézbesítési megbízottak adatait.

A bejelentési kötelezettségnek a tudomásszerzéstől számított 5 munkanapon belül kell eleget tenni. Haladéktalanságot ír elő a törvény arra az esetre, ha a pénzmosásra utaló konkrét, adat, tény vagy körülmény merült fel, ennek során a tranzakciót a pénzügyi intézmény egy napra – külföldi ügyletnél – kettő napra felfüggesztheti. Kiemelést érdemel továbbá az, hogy a pénzmosásra utaló adatokat a Nemzeti Adó – és Vámhivatal 5 évig tartja nyilván.

A bejelentési kötelezettség elmulasztása miatt mind az ügyféllel kapcsolatban kerülő személy (bejelentés elmulasztása), mint pedig a kijelölt koordinátor (bejelentés továbbításának elmulasztása miatt) önálló tettesként felelhet, hiszen mindketten bejelentési kötelezettségüket szegik meg.

Tiszta mulasztásos bűncselekményről van szó, az elévülés kezdő napja tehát az a nap, amikor az elkövető a kötelességének még a büntetőtörvénykönyvben megállapított következmény nélkül eleget tehetett volna. A fentiek okán a bűncselekmény kísérlete fogalmilag kizárt. A bűnösség kapcsán kiemelést érdemel annak ténye, hogy kizárólag szándékosan követhető el, vagyis, hogy a tettes tud a bejelentési kötelezettségről, s azzal is tisztában van, hogy az adott esetben ezt teljesíteni kellett volna. Szándéka mind egyenes, mind eshetőlegesen lehet.

Rendbelisége kapcsán említést érdemel, hogy az, az elmulasztott bejelentési kötelezettség számához igazodik. Folytatólagos bűncselekménynek minősül a tett akkor, ha a kijelölt

személy állandó ügyfél, pénzmosásra utaló gyanús tranzakcióit, rövid időközönként többször elmulasztja bejelenteni.

c. Gyakorlati tapasztalatok

A pénzmosási ügyek száma aggasztóan kevés számban vált ismertté az utóbbi, Btk. - beli jogszabályváltozáshoz képest, annak ellenére, hogy hazánkban évente 10 – 15 milliárd dollárt mosnak tisztára. Ha csak az alsó határt vesszük csak figyelembe – 10 milliárd dollárt – és azt feltételezzük, hogy ennek csak 5 % - a hazai pénzmosás, az is 500 millió dollár, mely megközelítőleg 100 milliárd forint.

A pénzmosás nyomozása hazánkban alapvetően háromféleképpen indulhat meg: egyrészt az elkövető önfeljelentése, vagy kívülálló, más személy feljelentése alapján, másrészt a pénzmosás - gyanús tranzakció miatt tett bejelentés alapján, végül pedig hivatalból. A Btk. által biztosított büntethetőséget megszüntető egyéb okként definiált feltáró jellegű beismerő vallomás, amennyiben az ügyet még nem teljesen derítették fel, jó példa erre a Kulcsár ügy, mely maga Kulcsár Attila önfeljelentése alapján indult meg. Bár a bejelentési kötelezettséget előíró törvény hatálybalépését követően igen nagy számban érkezett pénzügyi bejelentés a bűnüldöző szervekhez, azonban pénzmosás gyanúja miatt csekély számban indult nyomozás.

A legnagyobb veszélyt a hivatalból induló büntetőeljárás rejti. Kétségtelen tény, hogy tudatosítani kellene a bűnüldöző szervekben azt, hogy a vagyoni motivációjú bűncselekmények bizonyos körében minden esetben próbálják meg nyomon követni a pénz útját, és próbálják meg feltárni az esetleges pénzmosási szálakat. Hazai viszonyok között egy meghatározott összeghatárig – egy átlagos magyar állampolgár esetében megközelítőleg 10 millió forint erejéig – különösebb nehézség nélkül elkölthető a bűncselekményből származó piszkos pénz. Az ötven -, százmillió forint körüli összeg feltétlen velejárója a pénzmosási művelet elvégzése. Gyanúra adhat okot az is, aki rendszeresen realizál bűncselekményekből származó bevételt, és civil foglalkozással nem rendelkezik, tehát életvitelszerűen bűnöző elkövető.

IV. Fejezet

1. Pénzmosás és a bírói gyakorlat

A pénzmosással kapcsolatos bírói gyakorlat kapcsán kiemelést érdemel annak ténye, mint ahogyan az, az utóbbi fejezetben is hivatkozott felderítési adatokból is kitűnik, de emellett említést érdemel a büntető törvénykönyvükhöz fűzött nagykommentár - e deliktumhoz kapcsolódó fejezete is, bírósági határozatok számában nem bővelkedik. Az igen szűk körű bírói gyakorlat okán - e fejezetben kizárólag az igazságszolgáltatást megjárta néhány büntetőügy kapcsán felmerült joggyakorlati kérdésekkel kívánok foglalkozni.

Közismert, hogy milyen nehéz a nyomozóhatóság számára büntetőjogilag értékelhető bizonyítékot felkutatni, azt prezentálni egy pénzmosási ügyben a büntetőügyben ítélező bíróság számára. Ezen megállapítást erősítik meg a statisztikai adatok is a tekintetben, hogy gyakori jelenség - e deliktum kapcsán az, hogy a pénzmosás elkövetésével vádolt elkövetőket az ellenük emelt vád alól, bizonyítottság hiánya miatt mentik fel, erre szolgál példaként a következő pénzmosási ügy:

A vádirati tényállás szerint, a vádlott egyik bank fiókigazgatójaként dolgozott. A bank igazgatója 2000. év április hónapjában a pénzmosásról szóló törvény alapján, valamennyi banki alkalmazottra kötelező utasítást adott ki, és megjelölte azt a bejelentőlapot, amelyet pénzmosás gyanúja esetén az ügyintéző haladéktalanul köteles kitölteni, és a bank központjában lévő bankbiztonsági főosztályhoz eljuttatni. Az utasítás konkretizálta a pénzmosás - gyanús esemény fogalmát, felsorolta továbbá a gyanúra okot adó körülményeket is.

A V. Kft. 2000. év május hó 12. napján nyitott bankszámlát annál a bankfióknál, ahol a vádlott fiókvezetőként dolgozott. A számla felett a gazdasági társaság ügyvezetője és H.P. tulajdonos rendelkezett. A számlán kiemelkedő tranzakció nem történt, az első forgalomként a számlanyitást követő 3. napon, 2000. év május hó 15. napján a Z. Kft. és a V. Kft. ügyvezetői, valamint H.P. megjelent a vádlott által vezetett második kerületi bankfiókban. Ezt követően a Z. Kft. ügyvezetője 200 millió forintot készpénzben befizetett a gazdasági társaság számlájára, majd a befizetett összegből a V. Kft. ügyvezetője és a tulajdonosa azonnal 120 millió forintot vett fel készpénzben.

Néhány óra múlva visszatértek, és a maradék 79 millió forintot is felvették a számlájukról, összesen egymillió forintot hagytak a számlán.

Az ügyintéző a tranzakcióról – a befizetés tekintetében – kitöltötte az ügyfél – azonosítási adatlapot a gazdasági társaság pénzfelvételét követően, azonban az ügyfél – azonosítás nem történt meg. Az ügyintéző továbbította az adatlapot a vádlottnak, aki ennek alapján

elkészítette ugyan a pénzmosás gyanújáról szóló bejelentőlapot, azonban azt az utasításban írtakkal ellentétben nem továbbította a bankbiztonsági főosztálynak. Ezzel nem tett eleget a törvényben előírt bejelentési kötelezettségének.

Az ügyészség a fiókvezető vádlottat – az akkor hatályban lévő Btk. értelmében - pénzmosás – bejelentési kötelezettség elmulasztásának büntetével vádolta meg. Az elsőfokú bíróság az ügyészi, vádirati tényállástól eltérően állapította meg a tényállást. A lefolytatott bizonyítás eredményeképpen ugyanis megállapítást nyert, hogy az érintett bankban nem volt a postázás rendjére vonatkozó szabályzat. Ennek hiányában az a gyakorlat alakult ki, hogy az ügynevezett belső postai tasakot nem zárták le, és a postakönyv nélkül a futárral a bank központi postázójába vitték. A fiókvezető vádlott a bejelentési formanyomtatványt két példányban kitöltötte, és az egyik példányt az ún. belső postázási tasakban elhelyezte. Megcímezte, és elhelyezte a továbbításra használt mailboksiban, a másodpéldányt pedig lefűzte a bejelentési adatlapok dossziéjába. A tényállás szerint a bejelentési lap ismeretlen okból nem érkezett meg a bankbiztonsági főosztályhoz, és nem is iktatták.

Egy hónap elteltével, 2000. év június hónapjában, a H.P. tulajdonát képező, és 200 millió forintot felvett V. Kft. érintettsége kapcsán, a megyei rendőr – főkapitányság nyomozást végzett az ügyben, és ekkor a vádlott átadta a V. Kft. számlanyitásával és pénzmozgásával kapcsolatos iratanyagot, a pénzmosásról szóló bejelentési adatlap másolatával együtt.³³

A vádlott mindvégig tagadta a bűncselekmény elkövetését, a kihallgatott tanúk, és egyéb okirati bizonyítékok sem cáfolták meg a védekezését. Az elsőfokú bíróság mindezek okán azt állapította meg, hogy a vádlott sem szándékosan, sem gondatlanul nem követte el a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztását, annak okán, mivel a vádlott úgy cselekedett, mint ahogyan azt a banki szabályzat, és a kialakult postázási gyakorlat megkövetelte.

A fenti pénzmosási ügy elsődlegesen a bűncselekmény bizonyítása körében okozott nehézséget, a joggyakorlati síkon tovább kutakodva további egy olyan jogerős ítélet lelhető fel, mely már elméleti kérdéseket vett fel a pénzmosás deliktumának megítélésével kapcsolatban, mely a következő: a pénzmosás elkövetésének feltétele – e a bűncselekményből származó pénz eredetének leplezésére irányuló célzat. E probléma az alábbi jogeset kapcsán merült fel:

³³ Czine Ágnes: A pénzmosás és a bírói gyakorlat. Belügyi Szemle 2005/10. (továbbiakban: BSZ.2005/10.) 80-82. o.

Az I. r., N.B.M. vádlott, grúz állampolgár, de a magyar nyelvet is beszéli. A magyarországi székhelyű E. Kft – ben 98 % - os tulajdonosi illetőséggel bír. A II. r. D. F – né vádlott magyar állampolgár, pénztárosi munkakört tölt be az E. Kft – nél. 1992. évi július hó 30. napján jött létre R. székhellyel, az E. Kft., melynek képviselőre jogosult tagja volt az I. r. vádlott. A Kft. bejegyzett tevékenységi köre között szerepelt 1996. évi november hó 15. napjától 2011. évi március hó 13. napjáig a „pénzügyi tevékenység máshová nem sorolt kiegészítő szolgáltatásai”, míg 2011. évi március hó 13. napjától a „máshová nem sorolt egyéb pénzügyi kiegészítő tevékenység”. A Kft. megalakulásakor az R. községben lévő T&T ruházatot üzemeltette, melynek területén pénzváltási tevékenység is folyt, amit kezdetben a Kft. saját jogon végzett.

A pénzváltási tevékenység, mint kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységet szabályozó háttérnorma 2002. évi január hó 01. napjától történő megváltozása folytán, a Kft. a Kereskedelmi és Hitelbank Rt – vel, 2002. év április hónapban megbízási szerződést kötött a pénzváltási tevékenység ügynökkénti ellátására. A jogosult a tevékenység ezirányú végzését 2002. év augusztus hónapban engedélyezte is a Kft. számára, azzal a kikötéssel, hogy a tevékenységet a hitelintézettel kötött, és általa felügyelt megbízási szerződés alapján végezheti. A Kft. a megbízási szerződést 2003. évi június hó 30 – ki hatállyal felmondta, a PSZÁF 2003. évi szeptember hó 03. napján kelt határozatával megállapította, hogy az általa korábban kiadott felügyeleti határozatban foglalt engedély hatálytalan.

2003. év október hónapjában a cég székhelye az I. r. vádlott bejelentett lakcíme lett, majd ez év végén az I. r. vádlott elhatározásából az E. Kft. az R. községben egy ideiglenes építményben pénzváltó helységet alakított ki, pénztárosként alkalmazta a II. r. vádlottat. A vádlottak tudomással bírtak arról, hogy ezirányú tevékenységet kizárólag a hitelbankkal kötött szerződés, és a PSZÁF engedélye birtokában végezhetik. A vádlottak által napi rendszerességgel folytatott tevékenység során túlnyomó részt külföldiektől kapott Eurót, illetőleg más valutát váltottak forintra, alkalmanként került sor Euró értékesítésére.

A PSZÁF 2004. évi január hó 19. napján ellenőrzést tartott a cégnél, melynek során rögzítésre került, hogy a gazdasági társaság engedély nélkül végez pénzváltási tevékenységet. Az ellenőrzés során megállapítást nyert az is, hogy az I. r. vádlott a jogosulatlan pénzügyi tevékenységnek minősülő pénzváltásból származó valutát három alkalommal váltotta át forintra az E.B.C. Kft –nél. Az I. r. vádlott a fenti módon átváltott 5.795.500.- forintot részben

*a Kft. tartozásainak a kiegyenlítésére, részben pedig a működés újraindítására, a működtetés biztosítására használta fel.*³⁴

Az ügyészi állásponttal szemben az elsőfokú bíróság a vádlottak bűnösségét társtettségben elkövetett jogosulatlan pénzügyi tevékenységben állapította meg, míg az I. r. vádlottat az ellene üzletszerűen elkövetett pénzmosás büntette miatt emelt vád alól felmentette. Az elsőfokú bíróság indokolásából kitűnik, hogy az I. r. vádlott terhére emelt utóbbi bűncselekményben való bűnösségét azért nem állapította meg, mivel arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogosulatlan pénzügyi szolgáltatási tevékenységből származó valutát nem az eredetének leplezése érdekében váltotta át forintra, hanem a Kft. működtetésének biztosítása érdekében.

A fellebbezés folytán az ítéletablának abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a főügyészség álláspontja helytálló – e a tekintetben, hogy az eredetleplezési célzat nélkül is megállapítható a pénzmosás ezen büntette, vagy ezen tényállási elem is szükséges a deliktum megvalósulásához. A másodfokú bíróság - e kérdés eldöntése érdekében – a büntető törvénykönyvet módosító, a 2001. évi CXXI. törvényhez fűzött miniszteri indokolásig nyúlt vissza, amely szerint a „bűnös úton szerzett pénznek jelentős részét a legális gazdaságban próbálják befektetni, amelynek célja, hogy a bűnös úton szerzett pénz azonosságát, eredetét leplezzék, és legális forrásból származó eszköznek tüntessék fel. Ennek érdekében a „piszkos pénzek” megjelennek a bankok és egyéb pénzügyi intézmények hálózatában, ezért a pénzmosás büntetendővé nyilvánítása védi az előbb említett intézmények, illetve a legális gazdaság törvényes működésébe vetett bizalmat”. Megállapítható tehát, hogy a miniszteri indokolás szubjektív tényállási elemként kifejezetten megkívánja a leplezési, vagy titkolási célzatot a bűncselekmény megvalósulásához.

Amennyiben ennek tükrében vizsgáljuk jelen ügyben az I. r. vádlott cselekvőségét, akkor megállapítható, hogy azáltal, hogy a Kft. keretében üzemeltetett pénzváltási tevékenységről könyvelést vezetett, ezen könyvelési anyagból pedig kitűnik a pénzváltási tevékenységből származó pénzmozgás útja, melyből az a konzekvencia vonható le, hogy az I. r. vádlottnak még eshetőleges szándéka sem terjedt ki az engedély nélkül végzett pénzváltási tevékenységből származó bevételének leplezésére. Elfogadhatónak tartom az ítéletábla határozatának azon megállapítását is, mely szerint, ha az eredetleplezési célzat nélkül is

³⁴ BH2006.143.

megállapítható lenne a deliktum, akkor ez akár oda vezetne, hogy például egyes vagyoni elleni bűncselekmények során valaki készpénzt tulajdonít el, és ezt a későbbiek során külföldi fizetőeszközzé váltja, amit egy külföldi utazás során kíván elkölteni, akkor ezzel a magatartásával megvalósítaná a pénzmosás büntetettét.

Számos jogeset szól a nyomozóhatóság hiányosságáról – mint arról, már szó esett – a tekintetben, hogy az alpbűncselekmény felderítését követően további nyomozati cselekményeket nem végeznek a nagyobb horderejű pénzmosás feltárása érdekében. Vannak olyan bűncselekmény kategóriák, mint például a zsarolás, prostitúció, embercsempészet, ahol a nyomozóhatóság tagjai nem tárják fel a fenti cselekményekből származó pénz útját, azt, hogy miként, milyen csatornákon keresztül jutottak be az országba, és miként mosták azt tisztára. Nyilvánvaló ennek háttérében egyfajta eredményességre törekvés húzódik meg a bűnüldöző hatság részéről, vagyis, hogy kézenfekvőbb, ha a miatt ítélik el az elkövetőt, amiért „elfogták”, mint felderíteni a hálózatot.

Még manapság is divatját éli a határmenti településeken a dohány - és alkoholcsempészet, és nem utolsósorban a kábítószer – kereskedelem, amelyek ugyancsak a pénzmosás alpbűncselekményeként szerepelhetnek. Az utóbbi bűncselekménnyel összefüggésben említést érdemel a következő jogerős büntetőügy:

Az I. r. vádlott Magyarországon élő – ítélethozatalkor – jugoszláv állampolgár, aki 5 kg heroint adott át a szintén Magyarországon élő olasz állampolgárnak azért, hogy Olaszországba vigye azt. Az olasz állampolgár magyar barátnőjével, aki a IV. rendű vádlott, 10 darab téglatest alakú, szigetelőszalaggal áttekert csomag heroint, a személygépkocsiban elrejtve próbált átvinni a hegyeshalmi határátkelőhelyen. A tételes vámvizsgálat során azonban a csomagokat a vámhatóság megtalálta, és lefoglalta.

Az olasz állampolgárságú elkövető, és magyar barátnője ellen megindult a büntetőeljárás a jugoszláv állampolgárságú elkövető nem került a nyomozóhatóságok látókörébe. Az elsőrendű vádlott az esetet követően mintegy egy hónap elteltével egy magyar állampolgárságú személynek ismét átadott 10 kg heroint.³⁵

³⁵ BSZ.2005/10. 77. o.

Bár a kábítószeresek közül a kokain a legdrágább, a 15 kg heroin értéke is jelentős. A nyomozati szakban azonban nem sikerült tisztázni, hogy a 15 kg heroint ki, mikor, milyen összegért vette és a heroin árát milyen csatornákon keresztül mosták tisztára az elkövetők.

Megállapítható tehát, hogy a pénzmosás elleni küzdelem alapvető fontosságú eleme a hatóságok információval történő ellátása. Ezért elengedhetetlenül nagy szükség van az ügyfelek azonosítására, valamint a jogszabályban előírt feltételek teljesülése esetén arra, hogy az ügyfeleket, ügyleteket meghatározott hatósághoz jelentsék be.

2. Gondolatok a bizonyítási nehézségekről

A tényállási elemekkel összefüggésben, de azokon túlmenően is jelentkeznek olyan problémák, amelyek gyengíthetik a pénzmosás büntetőjogi szabályozását, példaként említhető az alapcselekménnyel, illetve a pénzmosáshoz szükséges okozati összefüggéssel kapcsolatos bizonyítási nehézségek.

Az alapcselekmény megléte a pénzmosás objektív tényállási elemeinek egyike, ennek okán bizonyítás tárgyát képezi, ez az, ami a joggyakorlatban a legnagyobb nehézséget okozza. Kérdésként merül fel, hogy az alapcselekményt, mint objektív tényállási elemet milyen mértékben kell bizonyítani. A tényállás nyelvtani értelmezése alapján, az alapcselekmény büntetendőségéhez kötődik a felelősségre vonás, és nem az elkövetőnek a tényleges megbüntetéséhez.

Pénzmosás gyanúja esetén tisztázni kell azt, hogy a dolog szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származik. Nem elegendő azt kimutatni, hogy jogszerűtlenül szerezte, bizonyosan ki kell zárni azt is, hogy olyan cselekményből szerezte, amely nem szabadságvesztéssel büntetendő akkor is, ha ilyen bűncselekmények elenyésző számban találhatóak a büntetőtörvénykönyvben. Ennek okán a bizonyítási eljárás során meg kell állapítani az alapcselekményt. Azonban az alapcselekményhez általában elkövető is szükséges, nem beszélve arról, hogy eleve egyes büntetendő cselekményeknél a szubjektív oldal specialitása ad alapot a bűncselekménnyé nyilvánításra (pl.: célzatos cselekmények, hivatali bűncselekmények), így az objektív tények alapján, nem lehet egyértelműen állást foglalni. Ha nincs meg az elkövető, elegendő lehet – e csupán a büntetendő cselekmény egyes

elemeit megállapítani, és ezek összefüggését a pénzmosás elkövetési tárgyával, hogy a pénzmosás objektív tényállását igazoljuk? Elfogadható ez az álláspont azokban az esetekben, hol az alapcselekmény elkövetőjéhez speciális tényállási elem nem kötődik.

A pénzmosás elkövetési tárgyának bizonyítottan szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből kell származnia, ami a dolog és az alapcselekmény között oksági kapcsolatot feltételez. Nem egyértelmű azonban, hogy milyen bizonyítottság szükséges - e kauzális kapcsolathoz – mint a pénzmosás objektív tényállási elemének a – megállapításához. Könnyű ugyanis azt állítani, hogy pl. a pénzösszeg, amit a pénzmosónál találtak legális eredetű, de a nyomozóhatóság számára szinte lehetetlen minden kétséget kizáróan bizonyítani annak az ellenkezőjét. Lévén, hogy nem azonos azt bizonyítani, hogy illegális úton szerezte, mint azt, hogy jogszerűen nem szerezhetette.

V. Fejezet

1. Konceptiók a szervezett bűnözés és a pénzmosás elleni küzdelem hatékonyságának növelésére Magyarországon

A szervezett bűnözés elleni harc eredményeképpen több országban született törvény arról, hogy a pénzintézeteknek milyen kötelezettségeik vannak a pénzmosás elleni küzdelemben, így ennek eredményeként azonosíthatóvá válnak a pénzmosásban résztvevő gyanús felek. A pénzmosás kiszűrése érdekében elsődlegesen a pénzintézeteknek kellene azt eldönteni, hogy mit tartanak szokatlan tranzakciónak, majd az ügyfelek szegmentálást kell elvégezniük a pénzügyi viselkedésük alapján. Ezt követően már el lehetne végezni a pénzmosás elleni védekezés konkrét banki informatikai rendszerének kialakítását, amelynek fontos része az adattárház: számlaadatok, feketelisták, tranzakcióadatok.

Az Európai Unió elképzelése szerint, három módon lennének észlelhetők a pénzmosás gyanús esetek az Uniós országokban:

- Prediktív szabályok levezetése és optimalizálása. Az operatív pénzmosás felderítési rendszer az egyedi tranzakciókat szabályrendszerekkel veti össze, majd egy numerikus értéket rendel hozzá. Az érték összege adja meg a „gyanúsági szintet”. Azonban ezek a szabályrendszerek nem teljesen pontosak, ezért a valódi pénzmosási esetek feltárásainak száma alacsony, míg a hamis riasztások száma túlságosan magas. Az

„adatbányászati technikák” alkalmazásával azonban olyan új modellek kialakítására van lehetőség, amelyek elősegítik a pénzmosási esetek pontosabb azonosítását.

- A nagy adatállományokon végzett adatbányászati eljárásokkal olyan modelleket lehet kialakítani, amelyekkel előre jelezhetők a potenciális pénzmosási esetek. A historikus adatokon történő alkalmazásukkal olyan pénzmosási esetek kerülhetnek napvilágra, amelyek a múltban elvégzett vizsgálatokkal nem lettek volna feltárhatók.
- A pénzmosók, a tranzakciók és a számlák között általában nagyon komplex összefüggések feszülnek, azonban az „adatbányászattal” könnyedén felderíthetők. Például a gyanús számlatulajdonosok sajátosságainak elemzésével feltárható, ha ugyanabba a fiókirodába járnak, ugyanazzal az ügyintézővel bonyolítják ügyleteiket.

Magyarországon szükséges lenne a pénzügyi információs egység tudomására jutott információkkal kapcsolatban, azok felhasználhatósága korlátozásának megszüntetése, és az információk szabad felhasználása bármely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elleni büntetőeljárásban.

A nyomozóhatóságok napi gyakorlatává kellene tenni a bűncselekmények gazdasági hátterének feltárását, és az abból származó előny elvonását, vagyis a pénzügyi háttérnyomozást. A felderítés egyik iránya lehetne az, hogy a nyomozóhatóság konkrét eljárások során, azokhoz kapcsolódva vizsgálja a pénzmosás lehetőségét is, azzal, hogy felkutatja a bűncselekménnyel érintett vagyont, annak útját, és az abban résztvevőket. Fel kellene tárnai, hogy a nagy autókereskedéseknél eladásra kínált több tízmilliós értékű járművek tulajdonosai ahhoz miként, milyen forrásból jutottak hozzá, ugyancsak a nyomozóhatóság feladatkörének részét képezhetné az óvadék, mint az előzetes letartóztatást helyettesítő intézmény eredetének feltérképezése, ahhoz, annak tulajdonosa jogosan, vagy jogtalanul jutott hozzá.

A pénzügyi háttérnyomozások folytatására a pénzügyi információs egység is alkalmas, felhasználva ismereteit, szakértelmét, adatbázisait, és külföldi kapcsolatait, de ezt – álláspontom szerint – valamennyi bűnüldöző hatóságnak napi feladatkörévé kellene tenni. A pénzügyi háttérnyomozás során a hatóság látókörébe került személyek, gazdasági társaságok anyagi hátterét feltárva, segítse a felderítést folytató egységet ahhoz, hogy a bűncselekményekkel okozott kárt körülhatárolja, továbbá a bünszervezet működése során szerzett vagyon nagyságát, helyét meghatározza, valamint a gazdasági kapcsolatok feltárásával sikerüljön további „bűnös” kapcsolatokat kimutatni.

Nagy Ferenc álláspontja szerint indokolt lenne - e bűncselekmény kapcsán a bizonyítási teher megfordítása is, aki szerint célravezető és hatékony szabályozás csak úgy lehetséges, ha meghatározott feltételek fennállása mellett a vagyoni érték tiltott, kriminális természetét vélelmezik azzal, hogy ezen vagyoni érték tulajdonosának átengedik a legális, tisztességes vagyonszerzés bizonyítását. A megoldás háttérében tehát, nem az ártatlanság vélelmének sérelmét kell látni, hanem egyfajta adatszolgáltatási kötelezettséget, az elszámolás, a jövedelem igazolását.

A fentiek értelmében, amennyiben a nyomozóhatóság bizonyítani tudja azt, hogy az általa felelt vagyon legális tevékenységből nem származhatott, akkor a személy felelősségére vonását kezdeményezheti, függetlenül attól, hogy azt nem tudja igazolni, hogy mely konkrét cselekmény volt az alapbűncselekmény, de azt egyértelműen alá tudja támasztani, hogy legális jövedelemmel a terhelt nem rendelkezett. Természetesen az érintett élhetne az ellenbizonyítás lehetőségével, és igazolhatná a vagyon legális eredetét. Kiemelést érdemel - e megoldás kapcsán annak ténye, hogy a büntető törvénykönyvünk már alkalmaz hasonló megoldást a vagyoneklobzás kapcsán, lévén, hogy *„ellenkező bizonyításig vagyoneklobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni a bűnszervezetben való részvétel ideje alatt szerzett valamennyi vagyont”*.³⁶

A pénzmosás elleni sikeresebb fellépés eszköze lehetne, ha a cégbíróságok a gazdasági társaságok törvényességi felügyeletét, tevékenységük ellenőrzését szélesebb spektrumban végeznék. Tény, hogy az elmúlt időszakban a cégbejegyzés egyszerűsítése alapul szolgált a fantomcégek virágzásához. Erősíteni kell tehát a gazdasági társaságok átvilágításának rendszerességét, ezáltal szorgalmazva működési hátterük megismerését, és törvényességük kontrolálását. Több bűnöző csoport kifejezetten pénzmosás céljára hoz létre vállalkozásokat, melyeknek olyan személyek a vezetői, névleges tulajdonosai, akiknek semmi köze nincsen a bűncselekményből származó jövedelem megszerzéséhez. Egyedüli feladatuk az, hogy a legális vállalkozást a jogszabályoknak eleget téve irányítsák, és mossák a pénzt.

A feltárt törvénysértések szankcionálása érdekében hatékonyabbá kellene tenni a jogi személyek büntetőjogi felelősségre vonását. Bár jogilag szabályozásra került a jogi személyek büntetőjogi felelősségre vonhatósága, azonban ennek a gyakorlatban vajmi kevés példáját találjuk.

³⁶ Btk. 77/B.§ (4) bekezdés

A büntetőjogi megközelítést nem szabad az egyetlen módnak tekinteni a pénzmosás elleni küzdelemben, mert a pénzügyi rendszer kiemelkedően hatásos szerepet játszik abban, ezért szükséges az ezzel kapcsolatos kodifikációnak a továbbiakban prioritást biztosítani.

Rövidítések jegyzéke

- Btk. - 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- Be. - 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- BH - Bírósági Határozatok
- Btké. – Büntető Törvénykönyv értelmezéséről
- Csemegi – kódex - 1878. évi V. törvénycikk
- Pmt. - 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus megelőzéséről és megakadályozásáról
- Ptk. - 1959. évi IV. törvény Polgári Törvénykönyv

Hivatkozott irodalom

- Wiener A. Imre: Gazdasági bűncselekmények. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986.
- Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK – Kerszöv, Budapest, 2002.
- Korinek László: A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése. Rendészeti Szemle, 2009/7-8.
- Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2009.
- Dr. Gál István László: A pénzmosás, mint globális gazdasági és büntetőjogi kihívás. Belügyi Szemle 2005/6.
- Dr. Gál István László: A pénzmosás szabályozásának régi és új irányai a nemzetközi jogban és az EU – jogában. Európai Jog 2007/1.
- Dr. Gál István László – Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás – egy új tényállás kritikai elemzése. Magyar Jog 2008/3.
- Jacsó Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. Magyar Jog 2000/9.
- Jacsó Judit: Az Európai Unió III. pénzmosási irányelve és magyarországi gyakorlati tapasztalatai. Rendészeti Szemle 2009/7-8.
- Dr. Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához. Büntetőjogi Kodifikáció 2004/3.
- Földvári József: Magyar Büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó. Budapest, 1997.
- Karsai Krisztina: Pecunia Olet Avagy Gondolatok A Pénzmosásról. KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2005. Wiener A. Imre Ünnepi Kötet.
- Alkotmánybíróság 24/1998.(VI.9.) AB határozat
- Dr. Czine Ágnes: A pénzmosás és a bírói gyakorlat. Belügyi Szemle 2005/10.

Egyéb felhasznált irodalom

- Dr. Kereszty Béla: A pénzmosás. Magyar Jog 1995/2.
- Dr. Tóth Mihály: Járulékos bűncselekmények (a tárgyi bűnpártolás, az orgazdaság és a pénzmosás) elhatárolásának dilemmái. Magyar Jog 1997/9.
- Dr. Tóth Mihály: A pénzmosás Magyarországon – Avagy fantomból valóság. Ügyészek Lapja 1998/6.
- Dr. Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához II. rész. Büntetőjogi Kodifikáció 2004.4.
- Kathrein Ulrike: A pénzmosás. Magyar Jog 1994/2.
- Dr. Tóth Mihály: Húsz év mérlege – Gazdasági bűneink és következményeik egy „szép új világ” – ban. Rendészeti Szemle 2009/7 – 8.
- Barabás A. Tünde: Látszat és valóság – Gondolatok a pénzmosás és a forrása, a szervezett bűnözés egyes kérdéseiről. Belügyi Szemle 2003/7-8.
- Györgyi Kálmán: A szervezett bűnözés és a pénzmosás elleni fellépés jogi lehetőségei a Magyar Köztársaságban. Közjegyzők Közlönye 2000/1.
- Fahidi Gergely: Törvényjavaslat a pénzmosás ellen fokozott habzás. HVG Hetilap 2008/39.
- Dr. Tóth Éva: Pénzmosás. Gazdasági büntetőjogi szakjogász II. évfolyam. 2011. október hó 21 – ki előadásanyag
- A Büntetőjog Nagy Kézikönyve, Szerk.: Dr. Varga Zoltán, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.
- A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 1. és 2., KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004.
- A Magyar Büntetőjog Általános Része. Szerk.: Nagy Ferenc, Korona Kiadó, Budapest, 2001.
- A Magyar Büntetőjog Különös Része. Szerk.: Horváth Tibor – Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály, Korona Kiadó, Budapest, 1999.
- Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára, Szerk.: Dr. Berkes György, Hvgorac Lap – és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003.
- Dr. Fejes Eleonóra: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján. MNB Műhelymunkák 5.

**dr. Szunyog Tibor: A kiskapuk bezáródnak – jogalkotói válaszok a pénzmosás
megjelenésére**

A pénzmosás felbukkanása, motivációja, hatásai

Az elkövetett bűncselekmények jelentős hányadát az anyagi haszonszerzés motiválja. A haszon megszerzését követően azonban az elkövetők egy újabb megoldandó problémával szembesülnek, nevezetesen azzal, hogy az illegálisan szerzett javaikat törvényes eredetűnek tüntessék fel. Ennek oka pedig többek közt abban keresendő, hogy könnyen az egyre hatékonyabb eszközökkel és módszerekkel dolgozó adóhatóságok látókörébe kerülhetnek – már pedig a nagy amerikai gondolkodó, Benjamin Franklin leszögezte, hogy „ezen a világon semmiről sem mondhatjuk, hogy biztos, kivéve a halált és az adót” -, amely az elkövetők számára az adófizetési kötelezettség keletkezésén kívül magában hordozza a lebukás komoly veszélyét az elkövetett bűncselekmény tekintetében.

A szervezett bűnözés világszintű növekedésével párhuzamosan a XX. század első felében beindult egy olyan erőteljes folyamat, amely arra irányul, hogy az illegális eredetű pénzeket a hatóságok előtt legális színben tüntessék fel. Ez a jelenség pedig nem más, mint a pénzmosás.

A megnevezés és annak angol eredetije – money laundering – szinte tréfásan hangzik, hiszen vegytisztításra utal. Az egyébként igen szemléletes „piszkos pénz” és „pénzmosás” szavak – noha a mai szóhasználatban egyértelműen az illegális pénzt, illetve annak legalizálását jelentik - eleinte nagyon is valóságos tartalommal bírtak: a legenda szerint ugyanis az 1920-as években Al Capone a szeszcsempészségből, prostitúcióból és szerencsejátékból származó óriási hasznának elrejtése céljából egy kiterjedt mosodahálózatot hozott létre, és ennek ellenőrizhetetlen bevételeivel magyarázta hatalmas jövedelmének eredetét. Módszere meglehetősen újszerű és a bűnüldöző hatóságok szemében tökéletesen ismeretlen volt, a hírhedt maffiavezért végül nem is a pénzmosásban való lebukása juttatta az Alcatrazba. Ezek után nem véletlen, hogy az 1970-es években épp az Amerikai Egyesült Államokban született először olyan törvény, amely pénzmosás elleni rendelkezéseket is tartalmazott.

Európában az első komoly méretű pénzmosási tevékenység a II. világháborúhoz kötődik: még svájci diplomaták és a svájci székhelyű Vöröskereszt is belekeveredett a náci pénzek Svájcba juttatásába és az ottani bankrendszeren keresztül történő tisztára mosásába.

A nemzetközi közösség ráébredését azonban a téma jelentőségére egyértelműen a kábítószer-kereskedelem robbanásszerű fejlődése okozta, ami ma már nem ismer ország- és kontinenshatárokat, behálózza az egész világot.³⁷

Olyan bűncselekményről van szó tehát, amely közös problémát jelent az Európai Unió fejlettebb gazdaságú közép-nyugati régiója és a most felzárkózni kívánó fejletlenebb közép-kelet európai országok részére. E kérdés hazánk számára különösen fontos, hiszen Magyarország földrajzi helyzeténél átjáróként működik Kelet és Nyugat között, így fokozottabban, két oldalról jelentkeznek a nemzetközi hálózatú szervezett bűnözéssel kapcsolatos problémák.

A pénzmosás elleni jogszabályok lehetőséget adnak arra, hogy a mind inkább kiterjesztett segítő szervek közreműködésével a kompetens végrehajtó szervek révén a bűncselekmények elkövetőit megfosszák a bűncselekményből származó vagyoni előnytől, vagyis attól a végső céltől, amelynek eléréséért a bűncselekményt elkövetik.

Évtizedeken keresztül jellemző volt ugyanis, hogy az elsősorban olasz és az amerikai szervezett bűnözői csoportok különféle bűncselekményeikkel szerzett hatalmas jövedelmeiket biztonságban tudhatták arra az időre is, amíg esetleg börtönbüntetésüket töltötték. Tudták ugyanis, hogy erre irányuló törvények híján szabadulásuk után a pénz rendelkezésükre áll.

Bizonyos régiókban pedig, mint például Latin-Amerika egyes államai, vagy némely délkelet-ázsiai ország, a pénzmosás révén kiapadhatatlan jövedelemforrással rendelkező híres-hírhedt klánok, szervezett bűnöző csoportok az adott ország gazdaságának nagy részét hatalmuk alatt tartják, megvesztegetések révén bekerülhetnek a legfőbb törvényhozó és végrehajtó testületekbe. És persze nem szabad megfeledkeznünk napjaink egyik legnagyobb veszélyeként fenyegető terrorizmusról sem: az ellene folyó küzdelem egyik legfontosabb eszköze a pénzmosással szembeni hatékony fellépés; melynek eredményeként megakadályozhatók a terrorizmushoz szükséges pénzeszközök biztosítása.

A pénzmosás, mint bűncselekmény – jellegét tekintve – nem az elkövetéskor közvetlenül, hanem mintegy hatását kifejtve hordozza magában a társadalomra veszélyességet. Hiszen a

³⁷ Dr. Fejes Eleonóra: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján; MNB Műhelytanulmányok, 1994. Bp.5. o.

bűnös úton szerzett jövedelem eredetének eltitkolása és törvényesnek feltüntetése mindenkor a bűnbe esett ember menekülését jelentette a lelepleződéssel szemben és egyben törekvést is a bűnösen szerzett pénz megmentése iránt.³⁸ Mindaddig azonban, amíg a bűncselekmények elkövetése révén csekély mennyiségű pénzhez jutottak az elkövetők, nem volt szükség a maihoz hasonló bonyolult módszerekre e pénzek eredetének eltitkolására. A megszerzett összeget a bűnözők egyszerűen készpénzes fizetéssel elköltötték. A szervezettség fokozódásával azonban a bűnözői csoportok már olyan óriási bevételeket értek el, mellyel azonnal magukra vonták volna a hatóságok figyelmét, növelve ezzel a lebukás esélyét. Ettől kezdve egyre finomabb módszereket kezdtek el használni a piszkos pénzek legalíssá tételére.

A bűnöző oldaláról nézve ugyanis nincs értelme a bűncselekmény elkövetésének, ha az abból származó hasznot nem tudja felhasználni; ennek pedig a legegyszerűbb módja egy új bűncselekménybe befektetni, míg bonyolultabb eljárás a piszkos pénzzel egyéb, legális célokat megvalósítani. Ez utóbbi módszer óriási veszélyt jelenthet a gazdaságra, mivel a piszkos pénzek beforgatása a legális szférába felborítja az ott uralkodó egyensúlyt. Magyarán, hogy a kínálati oldalon alacsonyabb árértékért is megéri nekik az üzlet, míg a keresleti oldalon magasabb árat is fel tudnak ajánlani. Ennek következményeként a legális gazdasági szférában tevékenykedők életszínvonala csökkenni fog, mivel csak minimális bevételre tesznek szert, vagy pedig a törvényi rendelkezések be nem tartásával próbálnak versenyben maradni.

Össztársadalmi méreteket tekintve, a pénzmosás legnagyobb veszélye éppen abban rejlik, hogy egyes országok gazdasági alapja, társadalmi felépítménye teljesen a bűnözők hatása alá kerülhet, és az egész államigazgatási apparátus a bűnözők kiszolgálóivá válhat. Ennek megelőzése érdekében vált szükségessé a jelenséggel szembeni erőteljes nemzetközi- és ezzel összehangolt nemzeti fellépés.

A pénzmosás elleni küzdelem kezdetei, nemzetközi kitekintés

„Omne malum nascens facile opprimitur; inveteratum fit plerumque robustius.”

³⁸ Dr. Kereszty Béla: A pénzmosás; Magyar Jog 2 / 95 65. o.

(Csírájában minden gonoszt könnyű elfojtani, de ahogy növekszik, egyre erősebb lesz.)

(Cicero)

A kábítószer-kereskedelem nagymértékű növekedésével együtt a szervezett bűnözés már egyre hatalmasabb mértékű bevételekre tett szert, a bűnözői csoportok pedig felismerték, hogy a piszkos pénz eredete több országot érintő pénzmosással könnyebben eltitkolható, melyet segített a közlekedés és a technika felgyorsult fejlődése is. A probléma méretét kiválóan mutatja, hogy a „mosott pénz” mértéke a világ GDP-jének egyre nagyobb – mára már százalékban kifejezhető - mértékét teszi ki, így a pénzmosás elleni fellépés szükségessége megkérdőjelezhetetlen volt. Nem véletlen tehát, hogy a szabályozás gondolata is először nemzetközi szinten vetődött fel, azzal együtt, hogy a feltárt bűncselekményekkel összefüggésben elkobzott „piszkos pénz” is a pénzmosás elleni küzdelemre fordítható.

A jogi szabályozás szükségképpen előfeltételeként mindenekelőtt meg kellett határozni a pénzmosás fogalmát. A lényeges elemeit tekintve azonos, és számos formában ismert *definíciók* alapjának a President's Commission on Organized Crime 1984-ben született jelentésben foglaltak tekinthetők. E szerint a pénzmosás *azt a folyamatot jelöli, melynek során a pénzmosó az illegális jövedelmek létét, forrását illetve felhasználását eltitkolja és jogszerű szerzemény látszatát keltve elleplezi.*³⁹

A nemzetközi szervezetek a pénzmosás elkövetési magatartását az átfogó jellegű meghatározást – mely magában foglal minden olyan tevékenységet, ami alkalmas arra, hogy illegális jövedelem legális látszatát keltse – tipizálva, annak egyes mozzanatait megragadva határozzák meg:

- I.** vagyoni érték átalakítására, átadása, átutalása azzal a céllal, hogy a vagyoni érték törvénytelen eredetét palástolják vagy eltitkolják, avagy e cselekményhez történő segítségnyújtás, feltéve, hogy az elkövető tudta, hogy a vagyoni érték bűncselekmény eredményeként keletkezett;
- II.** vagyoni érték igazi természetének, forrásának, helyének, elhelyezésének, mozgásának eltitkolása, feltéve, hogy az elkövető tudta, a vagyoni érték bűncselekmény elkövetéséből származik, illetve ilyen vagyoni érték tulajdonlása;

³⁹ Geldwaesche – Problemanalyse und Bekaempfungsstrategien Dokumentation

- vagyoni érték megszerzése, birtoklása vagy használata, amennyiben az elkövető tudta, hogy a vagyoni érték bűncselekmény elkövetéséből származik.⁴⁰

A szabályozás, mint hatékony „ellenszer” kidolgozásához nélkülözhetetlen ennek az összetett cselekmény folyamatának megismerése. Erre nézve a legelterjedtebb koncepció az Amerikai Egyesül Államokból származó „három fázis modell”. Noha nem minden esetben kerül sor mindhárom alkalmazására, klasszikus módon a pénzmosás folyamata elhelyezésre, bújtatásra vagy rétegzésre, valamint integrálásra osztható fel.

Az *elhelyezés* során a túlnyomórészt készpénzben megjelenő illegális jövedelem elválik az alaphűncselekménytől, és a pénzügyi szervezetekhez kerül. Itt általában ellenőrzött strómanok útján különböző tranzakciók, vagy valutaváltás tárgyát képezi, nagy értékű vagyontárgyak – nemesfém, műtárgy, luxuscikk – ellenértékéül szolgál, vagy legális vállalkozásba forgatják be. A bűnüldöző hatóságok tapasztalata szerint ez az a pont, ahol az illegális pénz legkönnyebben tetten érhető.

A *bújtatás* vagy *rétegzés* már kifinomultabb, bonyolultabb módszerek alkalmazását igényli, hiszen itt már a pénz eredetének eltitkolása, az elkövető személyének felderíthetetlenné válása a cél. Példálózó jelleggel, kitűnő ismert technikának számít a fantomcégek igénybevétele, elektronikus ügyletek végzése, legális vállalkozásokból származó bevételként történő feltüntetése, adóparadicsomok felhasználása, de a lehetőségek és módszerek tárháza ekörben szinte végtelennek tűnik.

Végezetül a piszkos pénz az *integrálás* során bukkan fel, immár törvényes eredettel bírva. A legalizálás során ez az a mozzanat, mellyel a pénzmosó törvényes magyarázatot tud adni hirtelen felgyülemlett vagyonára. Ebben a szakaszban a lebukás veszélye kicsi, legtöbbször csak informátor segítségével valósítható meg. Az erre szolgáló legelterjedtebb módszerek: ingatlan adásvétel, fedővállalatok, fiktív kölcsönök igénybe vétele, külföldi bankok felhasználása, fiktív import – export számlák alkalmazás.⁴¹

Az Európa Tanács Minisztereinek Bizottsága 1980. június 27-én fogadta el ajánlását a bűncselekményekből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének megakadályozására.⁴² Aggasztónak tartva a jelentős anyagi források által támogatott nemzetközi méreteket öltött bűnözés növekvő tendenciáját - amelynek célja és eszköze

⁴⁰ Dr. Korona Lajos: A pénzmosás elleni harc eszközei a nemzetközi büntetőjogban; Kriminológiai és kriminálisztikai tanulmányok 36/1999. 293. o.

⁴¹ Palatin Gábor: A pénzmosásról; Collega 1999. /2. 15-17. o.

egyaránt a pénz -, továbbá azt, hogy az ebből származó bevételek legalizálása többek között hétköznapi banki tranzakciókkal történik, javaslatot tett a tagállami kormányoknak bankrendszerüket érintő konkrét intézkedések meghozatalára.

Célszerűnek tartotta azon banki ügyfelek azonosításának megszervezését, akik számlát vagy betétet nyitnak, letétet bérelnek, s akár részletekben bizonyos összegű készpénzügyleteket vagy bankközi forgalmat bonyolítanak, a biztonsági letét lehetőségének csak megbízhatónak minősített ügyfelek részére történő lehetővé tételét, a feltehetően bűncselekményből eredő bankjegykészletek visszatartását, a banki alkalmazottak képzését az ügyfelek azonosítására, a hitel –és pénzügyintézetek kötelezettségét arra nézve, hogy saját kezdeményezésre jelentsék be a gyanús pénzműveleteket a bűnüldöző hatóságoknak és tegyék lehetővé e hatóságoknak, hogy a büntetőeljárásban a felderítéshez szükséges információkhoz hozzájussanak.

A nemzetközi fellépés következő lépcsőjének tekinthető az 1988. december 20-án 67 ENSZ-tagország által aláírt és utóbb „Bécsi Konvenció” néven ismerté vált Egyezmény (ENSZ Konvenció az Illegális Kábítószer-és Pszichotropanyag Kereskedelem Ellen), amely elsősorban a kábítószeres és pszichotrop anyagok kereskedésének megakadályozását célozta, de az aláíró felek kötelezettséget vállaltak a kábítószerrel való visszaélésből származó anyagi javak tekintetében elkövetett pénzmosás bűncselekménnyé nyilvánítására.⁴³

Az egyezmény pénzmosással szembeni fellépést szolgáló rendelkezései között említést érdemel, hogy előírta a kábítószer bűncselekményekből származó vagyoni előny elkobzását, a részes államok közötti átfogóbb jogsegélynyújtási kötelezettséget az ilyen eredetű vagyon felkutatását illetően, valamint az eredményes fellépést akadályozó banktitoktartási kötelezettség szigorúságának feloldását, a bűnüldöző hatóságok számára pedig a bankok nyilvántartásába történő betekintést. Erejét pedig semmi nem példázza jobban, mint hogy az addig titoktartásukról kétségbevonhatatlanul híres svájci bankokban 1992-re megszüntették az ügyfél számára teljes névtelenséget biztosító úgynevezett „B” nyomtatványok használatát.

A Bécsi Egyezményhez 1993. Május 30-ig 77 állam csatlakozott, hazánk 1994-ben. Az aláírást követően a Parlament példás gyorsasággal fogadta el a Büntető Törvénykönyv módosítását, valamint a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. törvényt.⁴⁴ Az egyezményt Magyarország az 1998. évi L. törvénnyel hirdette ki. Ez az

⁴² Recommandation No R „Relative aux mesures contre le transfert et la mise a l’abri des capitaux d’origine criminelle”

⁴³ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK Kerszöv Bp. 2000. 305. o.

⁴⁴ Kereszty Béla: Gazdasági bűnözés, feketegazdaság és pénzmosás; Tokaji Géza emlékkönyv, 1996. 143. o.

Egyezmény hatályánál fogva (a csatlakozó államok nagy számából következően) a kábítószer és a pénzmosás elleni küzdelem nemzetközileg leghatékonyabb eszközének tekinthető.

Az egyezményben szereplő bűncselekményekből származó vagyoni értékek elkobzása során alkalmazandó nemzetközi együttműködés, mint fő cél eredményezte az Európa Tanács 141/1990. számú egyezményének megszületését, amely részletezte azon elkövetési magatartásokat, amelyeket a részes feleknek bűncselekménnyé kell nyilvánítaniuk. Magyarországon az Egyezményt 2000. szeptember 5- én fogadta el az Országgyűlés és azt a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló 2000. évi CI. törvénnyel hirdették ki.

Ugyancsak 1988-ban született az úgynevezett Baseli Nyilatkozat, amelyben a „tízec csoportja” (Anglia, az Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Franciaország, Hollandia, Kanada, Japán, az NSZK, Olaszország és Svédország) ajánlásokat adott ki az érintett országok bankjai és bankfelügyeletei részére, melynek célja annak megakadályozása, hogy a pénzintézetek akár szándékuk ellenére pénzmosás eszközeivé váljanak. A nyilatkozat a bankokba vetett bizalom megőrzése érdekében meghatároz néhány alapvető eljárást, amelyeket a bankoknak be kell vezetniük. Felismerve, hogy a bankok szándékuktól függetlenül felhasználhatók bűnös eredetű pénzek átutalására és elhelyezésére, ennek megakadályozására ügyfél-azonosítási kötelezettséget ír elő, ha az ügyfél nem azonosítja magát, pénzmosás alapos gyanúja esetén lehetővé teszi a tranzakció végrehajtásának megtagadását, továbbá rögzíti, hogy a bank managementnek kell biztosítania, hogy az alkalmazottak a vonatkozó jogszabályokat betartsák, a bankoknak pedig a nyomozóhatóságokkal való együttműködési kötelezettséget fogalmaz meg.

A Baseli Nyilatkozat Preambulumának 6. pontjába foglalt gondolat a pénz- és hitelintézetek pénzmosással szembeni fellépésének quasi „alapelvét” határozta meg, mikor kimondta, hogy *„bármilyen is legyen a jogi helyzet a különféle országokban az első és legfontosabb védőpont a pénzmosás ellen a bank elszántsága, hogy megelőzzék, hogy pénzintézetük bűnözőkkel kerüljön kapcsolatba vagy, hogy pénzintézetüket pénzmosást szolgáló csatornaként használják.”*⁴⁵

A globalizáció erősödése, a nemzetközi egyezményekben megfogalmazottak hatékony végrehajtása és az anonimitást továbbra is fenntartó államokkal szembeni hatékony fellépés

⁴⁵ Jacsó Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei; Magyar Jog 9/2000. 545 – 555-o.

igénye 1989-ben egy nemzetközi szervezet – FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) - létrehozását eredményezték. Felállítását követően az FATF megalkotta a pénzmosás elleni harcban azóta is mérföldkönek számító 40 ajánlását.

Az ajánlások legfontosabb elemei:

- a Bécsi Egyezmény ratifikálása,
- hatékony törvények meghozatala a pénzmosás ellen;
- jogi személyek büntetőjogi felelősségre vonásának lehetővé tétele, mely szerint a jogi személyek saját maguk is, ne csak az alkalmazottaik legyenek felelősségre vonhatók;
- széles körű nyomozati jogosultságokat az elrendelendő elkobzás érdekében;
- az elkobzáson és a büntetőjogi szankción túl pénzbüntetés bevezetése;
- a banki alkalmazottakat fel kell jogosítani arra, hogy a gyanús pénzmozgásokat jelentsék az illetékes bűnüldözési hatóságoknak és fel kell menteni az információnyújtás korlátozásának szabályait megsértő büntetőjogi vagy polgári jogi felelősség alól;
- a pénzintézeteknek megkülönböztetett figyelmet kell szentelniük az olyan országok cégeivel, személyeivel és pénzintézeteivel folytatott kapcsolatoknak, melyek nem alkalmazzák az Ajánlás – csomagot;
- ezen elvek kiterjesztése a pénzügyi szektoron kívüli, de készpénz ügyletekkel foglalkozókra;
- számítógépes adatbázissal rendelkező nemzetközi központok felállítása, melynek egy bizonyos összeghatár felett jelentenie kellene a valuta tranzakciót;
- nagy hangsúlyt kell fektetni a nemzetközi információcserére;
- gyors válasz adása a más országokból érkező hivatalos megkeresésekre;
- két és többoldalú szerződések kötése.⁴⁶

1999-ben az FATF kiterjesztette az addig a saját részes államaira korlátozódó tevékenységi körét, és egy 25 pontban kimunkált kritériumrendszer alkalmazásával a világ valamennyi országát évenként megvizsgálva, úgynevezett „feketelistát” tesz közzé. Hazánk a 2001-ben kiadott második feketelistán még szerepelt a látra szóló betétek létezése, az akkori pénzügyi felügyelet (ÁPTF) ellenőrzési tevékenységének lazasága, a pénzmosás elleni küzdelem kormányzati koordinátlansága, továbbá az erre kijelölt rendőri szervezet alacsony létszáma miatt. A szervezet hatékonyságát mutatja, hogy Magyarország a következő évi feketelistáról lekerült, köszönhetően a harmonizált jogalkotásnak, ezen belül is a nemzetközi egyezményekben foglalt ajánlásokat szigorúan tükröző pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvény rendelkezéseinek.

⁴⁶ Palatin Gábor: A pénzmosásról ; Collega 1998 /2 16-18.o.

Az újabb módszerek elterjedése és a jogszabályok kijátszása okán szükségesnek mutatkozott az ajánlások felülvizsgálata, így például az ellenintézkedések bizonyos szakmákra – többek között jogi szakmákra – történő kiterjesztése, valamint aktuálisan a 2011. szeptember 11-i eseményeket követően a terrorizmus finanszírozásának megakadályozását célzandóan, további 9 ajánlással bővült ajánlások köre.

Az Európai Közösségek, majd az Európai Unió közösségi szinten a 91/308/EEC. Irányelv megalkotásával lépett fel először a pénzmosással szemben, a direktíva preambuluma valamennyi e tárgyú nemzetközi egyezményre tartalmaz hivatkozásokat. A közösségi szintű jogalkotást elsősorban a tagállamok egységes nemzeti szabályozásának kialakítása indokolta, hiszen a tőke szabad áramlásának, mint a négy alapszabadság egyikének kihasználásával az egyes tagállamok jogi szabályozásában mutatkozó rések, hiányok és eltérések teret adhatnak a pénzmosás pénzügyi szektoron belüli módozatainak. Az irányelv külső hatást is gyakorolt, hiszen a társulási, illetve együttműködési egyezményt aláírók, valamint a harmadik országok szisztematikusan szerepeltetnek egy, a pénzmosással foglalkozó klauzulát a megállapodásban, melynek célja az irányelvhez hasonló normák megalkotása.⁴⁷

A már ismert, elsősorban a pénzintézeteket érintő előírásokon túl létrehozta a Kapcsolattartó Bizottságot (Contact committee), melynek feladata annak vizsgálata, hogy valamely szakma vagy vállalkozási kategória az irányelv hatálya alá tartozzon, amennyiben valamely tagállamban pénzmosásra használják fel; továbbá előmozdítja a tagállamok közti párbeszédet és tanácsokat ad a nemzeti szintű szabályozáshoz, továbbá kötelezettséget írt elő a 15. 000 ECU (1999. január 1-től EURO) határt meghaladó egyszeri tranzakció és a pénzmosás gyanús tranzakció esetén az azonosításra. A tagállamok az irányelvben meghatározottaknál szigorúbb nemzeti jogszabályt alkothattak a pénzmosás megelőzése érdekében.

Az Európai Unió szabályozása is figyelemmel kísérte a pénzmosás terén felmerülő változásokat, ezért megalkotásra került a 2001/97 számú irányelv a pénzintézetek pénzmosás céljára történő felhasználásának megelőzéséről szóló, 91/308 számú irányelv módosításáról. A direktíva kimondja megalkotásának szükségességét, hiszen olyan új problémákra vetődött fény, mint például a bejelentés során a felelősségviselés kérdése, a pénzváltók pénzmosásra való felhasználása, az előcselekmények körének bővülése, vagy éppen a független jogi szakmák – ügyvéd, közjegyző – esetén a titoktartás kérdése. Általános célként kitűnik az

⁴⁷ Első Bizottsági jelentés a Pénzmosási direktíva (91/308/EEC) megvalósításáról az Európai Parlament és Tanács számára

irányelvből, hogy a pénzügyi szektor mellett a nem pénzügyi szektor védelme a pénzmosással szemben, a bejelentési és azonosítási kötelezettség szigorítása, valamint a potenciális alanyok körének bővítése is.

Legfontosabb rendelkezései között módosítja a korábbi alapfogalmakat, részletesen meghatározza a direktívában lefektetett kötelezettségek alanyi körét, melyet a pénzügyi- és nem pénzügyi szolgáltatók, valamint az érintett független jogi szakmák képviselői tesznek ki, meghatározza a bejelentési kötelezettség módját, utal az ügyvédi- banki- és üzleti titoktartás mértékére, gyanús tranzakciók esetén – annak azonnali felfüggesztésével – az illetékes hatóság értesítését, előírja, hogy a direktíva hatálya alá tartozó szervek hozzanak létre megfelelő belső ellenőrzési rendszert, valamint folyamatos képzést biztosítsanak alkalmazottaik számára, hogy felismerjék a pénzmosásra utaló körülményeket és tisztában legyenek azzal, hogy mit kell ilyenkor tenniük, folyamatos információáramlást ír elő az érintett szervek és személyek valamint a tagállam hatóságai közt.

A tagállamoknak 2003. június 15-ig kellett megtenniük az irányelv által elrendelt jogharmonizációs lépéseket. Magyarország az ennek keretében elfogadott 2003. évi XV. számú törvénnyel minden tekintetben megfelelt a kor elvárásainak, sőt, a bejelentési kötelezettség összeghatárát – 2.000.000.- Forint -, illetve az ügyvédekre és közjegyzőkre vonatkozó rendelkezéseit tekintve szigorúbb is volt az uniós szabályozásnál.

Miután a szabályozás a pénzmosás ismert módszereinek meggátolását, csírájukban elfojtását célozta és tette lehetővé, a bűnözői csoportok által alkalmazott újabb módszerek visszaszorítása, valamint az időközben megerősödött terrorizmus finanszírozásának megakadályozása érdekében az EU Parlamentje elfogadta a korábbi direktívákat felváltó 2005/60/EK irányelvet. Az ebben meghatározott eszközök már a bűnözés elleni küzdelem globális eszközévé váltak, melynek alapja azonban változatlan volt: a gyanú felmerülése elvének alapján meginduló eljárás. Célját illetően a terrorizmus finanszírozása elleni harcot a pénzmosás megelőzésével és megakadályozásával egyenrangúvá emelte, amely egyúttal hatályának kiterjesztését is eredményezte. Lényeges változás a korábbi szabályozáshoz képest, hogy az ügyfél azonosítás helyett többszintű ügyfél átvilágítási kötelezettséget írt elő, kockázati alapon különböztetve meg azokat. A tényleges piaci szereplők azonosításának megkövetelése azonban túlmutat a preambulumban megfogalmazott célokon, hosszú távon alapja lehet az általános pénz- és tőkepiaci transzparencia megteremtésének.⁴⁸ A

⁴⁸ Steiner Péter: Paradigmaváltás a pénzmosás elleni küzdelemben; Pénzügyi Szemle 2006. 3. sz. 320-355.o.

tagállamoknak létre kell hoznia – forrás és megfelelő hatáskör biztosításával - egy pénzügyi hírszerző egységet (FIU) központi országos egységként, mely az olyan információk átvételéért, igényléséért, elemzéséért, és az illetékes hatóságokkal való közléséért felel, amelyek pénzmosással, illetve terrorizmus finanszírozásával állhatnak kapcsolatban.

A pénzmosás elleni küzdelem megjelenése és fejlődése Magyarországon

A tengerentúlon a Watergate-ügy kapcsán már az 1970-es években megjelent a pénzmosás fogalma a sajtóban, majd a cselekmény hamarosan pönalizálásra került, a '80-as években 213, a '90-es években pedig már 3643 bírósági döntésben volt a pénzmosás olvasható. Európában a '80-as években nemzetközi egyezmények születtek és nemzetközi szervezet jött létre a pénzmosás megakadályozására.

Magyarországon a pénzmosás elleni első jogi lépésre egészen 1994-ig kellett várni. Ennek indokaként szolgál, hogy Magyarország demokratikus berendezkedését megelőzően sem a társadalmi, sem a gazdasági rendszer nem tette lehetővé a hatalmas profitot termelő szervezett bűnözői csoportok létrejöttét, szabad piac és bankrendszer akkoriban hazánkban nem volt, gyakorlatilag minden állami kézben és ellenőrzés alatt állt, továbbá a vasfüggöny is nehezítette a nemzetközi szinten már létező jelenség beáramlását, valamint a hazai állampolgárok külföldre jutását.

A Magyar Köztársaság az Európai Közösséggel létrehozott társulási szerződésének 86. cikkében kötelezettséget vállalt arra, hogy minden erőfeszítést megtesz a pénzmosás megakadályozására és olyan megfelelő szabályozást vezet be, amely egyenértékű azokkal a szabályokkal, amelyeket a Közösség és e területen működő más nemzetközi fórumok - így FATF – elfogadtak. Mivel a pénzmosásról, a bűnözésből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló Európa Tanácsi konvenció a tagállamok kötelességévé tette a cselekmény büntetendővé tételét, Magyarországon az erre vonatkozó jogalkotás - igaz, számos változat elvetése után - példás gyorsasággal meg is történt. Az 1994. évi IX. törvény 23. § - a iktatta be a Büntető Törvénykönyvbe – a 303. § - ba - a pénzmosás büntetnének címét és szövegét, valamint megalkotásra került a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. Törvény.

Némi óvatos vita legfeljebb akörül alakult ki, hogy e sajátos járulékos tett nem fenyegethető-e kellőképpen a hagyományos gazdaság és a (tárgyi) bűnpártolás keretein belül, s ha részben

nem is, e bűncselekmények nem tehetők-e erre alkalmassá. Bár e felvetés nem alaptalan, a határozott európai tendenciák miatt mégis e kiemelten veszélyes bűnkapcsolat önálló fenyegetését biztosító norma megalkotása nálunk is célszerűnek látszott.

Az elhatárolás során ugyanis egyértelműen kitűnik, hogy az orgazdaság az egyes vagyon elleni bűncselekményekből származó dolog vagyoni haszon végett történő megszerzését, elrejtését vagy elidegenítésében való közreműködést jelenti –azaz az orgazdaság vádja kizárólag akkor áll meg, ha már bizonyítást nyert más vagyon elleni bűncselekmény elkövetése -, míg a pénzmosás törvényi megfogalmazásában épp az a novum, hogy önálló bűncselekmény, azaz anélkül büntethető, hogy annak a büntetendő cselekménynek a vonatkozásában, amiből a piszkos pénz származik, már jogerős marasztaló ítélet született volna. Az egyébként legálisan tűnő magatartást az teszi bűncselekménnyé, hogy az illető tudja, hogy a pénz bűncselekményből származik. Az elkövető felelősségre vonásához tehát a nyomozó hatóságnak nem kell felderítenie azt a bűncselekményt, amelyből a pénz származik, elegendő, ha bizonyítja, hogy az illető tudta, hogy a pénz „piszkos”.⁴⁹

A pénzmosás és a bűnpártolás között pedig az az alapvető különbség, hogy bűnpártolást csak az követhet el, aki az alapbűncselekményben sem tettesként, sem részesként nem vett részt, míg a pénzmosást az alapbűncselekmény elkövetője is megvalósíthatja. Alaki halmazatuk tehát csak akkor jön létre, ha az alapbűncselekmény elkövetőjétől különböző személy előzetes megállapodás hiányában működik közre a bűncselekményből származó előny biztosításában és a pénzmosás tényállásában írt egyéb feltételek is megvalósulnak. Ez utóbbi esetben azonban csak a speciális pénzmosást lehet megállapítani. A pénzmosás bármelyik alapbűncselekménye és a pénzmosás valóságos anyagi halmazatban állhat.

A tényállás megfogalmazásakor a legtöbb vitát nem a lehetséges elkövetési magatartások köre, hanem az alapbűncselekmények természete és súlya, valamint az alapeset és a minősített esetek viszonya és arányai váltották ki. Olyan tényállást kellett tehát találni, amely kielégíti az ajánlásban foglaltakat, de nem jelenti azoknak az alkalmazhatóság elé akadályokat gördíthető túlteljesítését.

A Btk. 1994. május 15. napjával hatályba lépő új tényállása tehát a következő volt:

Pénzmosás⁵⁰

⁴⁹ Dr. Auer Katalin – Dr. Osváth Piroska: Törvény a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról; Pénzügyi Szemle 1994. 5. szám 388. o.

⁵⁰ Hatályos: 1994. május 15-től

303. § (1) Aki a más által elkövetett öt évet meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménnyel, illetve embercsempészéssel, kábítószerrel visszaéléssel vagy nemzetközi jogi kötelezettség megszegésével összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejtí azáltal, hogy

- a) az eredetét, illetőleg valódi természetét eltitkolja vagy elleplezi,
 - b) az eredetéről, illetőleg valódi természetéről a hatóságnak hamis adatot szolgáltat,
- büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki az ott említett anyagi javakat

- a) magának vagy harmadik személynek megszerzi, használja vagy felhasználja,

b) megőrzi, kezeli, értékesíti, az anyagi javakkal vagy ellenértékével bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha az anyagi javak eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzműködés

üzletszerűen vagy pénzműködéssel foglalkozó szervezet keretében,

b) pénzügyintézet, értékpapír-forgalmazó, befektetési alapkezelő, biztosítóintézet vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

c) hivatalos személyként,

d) ügyvédként

követik el.

(4) Aki a pénzműködésre vonatkozó, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Aki a (4) bekezdésben említett bejelentési kötelezettségének gondatlanságból nem tesz eleget, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(6) Nem büntethető pénzműködés miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem, vagy csak részben fedezték fel.

A pénzműködés bűncselekményének hatálybalépésével csaknem egyidejűleg alkották meg - a kérdésre vonatkozó kodifikációs folyamat első részét mintegy lezárva - a pénzműködés megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. törvényt. E jogszabály valamennyi Magyarországon működő, pénzügyintézeti tevékenységre feljogosított szervezetre nézve előírt bizonyos ügyfél azonosítási és bejelentési kötelezettségeket, melyek egyes szabályait a végrehajtásról született 74/1994. (V. 10) kormányrendelet részletes előírásokkal szabályozza. A pénzműködés elleni küzdelem fejlődését, a leszabályozottság mértékét kiválóan szemlélteti, hogy e törvény – amely a fentebb ismertetett nemzetközi egyezmények ajánlásaival, előírásaival maradéktalanul összhangban állt – 8 §-ból, míg a jelenleg hatályos törvény már 56 §-ból áll.

A következő időszak a tényállás folyamatos pontosításának (alkalmazhatósága biztosításának) jegyében zajlott és még zajlik ma is.

8. a „*pénzmosással foglalkozó szervezet keretében* ” történő elkövetés helyébe lépett a „*bűnszervezet tagjaként*” való elkövetés (1997. évi LXXII. Törvény 45. § -a, hatályos 1997. szeptember 15. napjától),
9. a tényállás (4) bekezdésébe foglalt bejelentési kötelezettség elmulasztásának büntette mellett az 1998. évi LXXXVII. Törvény 74. § (2) bekezdése (hatályos 1999. március 1- től) bevezette a „*bejelentési kötelezettség gondatlanságból történő elmulasztásának vétségét* „(Btk. 303. § (5) bekezdés)
10. majd az (1) bekezdés bevezető szövegrészében az előcselekmények kapcsán az „*öt évnél súlyosabb*” helyébe az „*ötévi vagy azt meghaladó* ” szavak léptek, s elmaradt a további taxáció (1999. évi CXX. Törvény 19. §),
11. az előcselekmények köre kibővült valamennyi „*szabadságvesztéssel büntetendő cselekménnyel*” (1999).
12. 2001. március 1- től az (1) bekezdésbe foglalt előcselekmények – „*Aki a más által elkövetett ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménnyel, illetve embercsempészéssel, vesztegetéssel, nemzetközi kapcsolatban elkövetett vesztegetéssel, kábítószerrel visszaéléssel vagy nemzetközi jogi kötelezettség megszegésével összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejtí*”- helyébe pedig az alábbi passzus került: „*Aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolgot az eredetének leleplezése céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja, a dologgal kapcsolatban bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez*”

A 2001. szeptember 11- i eseményeket követően a nemzetközi terrorizmus elleni hatékonyabb fellépés igénye vezetett a terrorizmus elleni küzdelemről, pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről szóló 2001. évi LXXXIII. törvény megalkotásához. A terrorizmus elleni küzdelem egyik legfontosabb eszköze a pénzmosással szembeni eredményes fellépés, aminek célja, hogy megakadályozza a bűncselekményből származó pénzeknek a pénz – és tőkepiaci rendszeren keresztül történő tisztára mosását. A törvény módosította a Pmt – t (és a Btk – t is), majd a korábbi végrehajtási rendelet hatályon kívül helyezése mellett a Kormány kiadta a 299/2001. (XII. 27.) Kormány rendeletet, a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. Törvény végrehajtásáról.⁵¹

⁵¹ Horváth Tibor – Lévay Miklós: Magyar büntetőjog – Különös rész II. Bíbor Kiadó, Miskolc 2002

A pénzmosás Btk – beli tényállását, ilyen előzmények után, a 2001. évi CXXI. törvény – 2002.április – i hatállyal – koncepcionálisan átalakította:

6. 303. § - ban foglalt szándékos alakzattól elkülöníti – 303/A.§ megjelölés alatt – a bűncselekmény gondatlan alakzatát ,
7. illetve 303/B § - ban a bejelentési kötelezettség elmulasztásának alakzatát. Ennek önálló tényállásként való szabályozását indokolta, hogy a cselekmény egyrészt nem vonható a pénzmosás fogalma alá, másrészt a pénzmosás új törvényi tényállásának áttekinthetősége.
8. a Btk- beli tényállásból kikerültek a korábban a (2) bekezdésbe foglalt elkövetési magatartások (megszerzés, használat, megőrzés, kezelés, értékesítés), mivel ezeket a cselekményeket a megelőző bűncselekmény elkövetője szükségszerűen megvalósítja. Ezek bármelyike miatti felelősségre vonás a kétszeres értékelés tilalmába ütközne. Amennyiben ezeket a magatartásokat a megelőző bűncselekmény elkövetőjéhez képest más személy követi el, úgy ő az eset körülményeitől függően tárgyi bűnpártolás {Btk. 244.§ (1) c,}, illetve orgazdaság {Btk. 326.§} elkövetése miatt vonható felelősségre.
9. Az új Pmt. hatálybalépésével kikerült a 303/B.§. (1) bekezdéséből „a pénzügyi szolgáltató szervezet számára” szövegrész.

Az újabb tényállás tehát a védett jogtárgy különbözőségére tekintettel lehetővé tette, hogy a megelőző bűncselekmény elkövetője pénzmosás elkövetése miatt is felelősségre vonható legyen, ha a szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolgot eredetének leplezése céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja, illetve azzal összefüggésben pénzügyi vagy bankműveletet végez.

A kodifikációs folyamat utolsó állomásaként meg kell említeni, hogy a Parlament 2003. februárjában elfogadta a 2003. évi XV. törvényt, amely a 1994. XXIV. Pmt –hez képest alapvető változásokat tartalmaz, az Európai Unió módosított 2001/97/EK irányelvével maximálisan összhangban állt, sőt, bizonyos tekintetben szigorúbb is volt annál.

A 2005. évi IMF/WB/MONEYVAL vizsgálat által feltárt hiányosságok, valamint Magyarországra, immár mint tagállamra kötelező érvényű 2005/60/EK irányelv rendelkezései mind a pénzmosás Btk-beli tényállásának, mind a Pmt-nek a módosítását tették szükségessé. A Btk. 2007. június hó 01. napjától hatályos szövege az alábbi:

Pénzmosás

303. § (1) Aki más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leplezése céljából

- a)* a dolgot átalakítja vagy átruházza, gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,
 - b)* a dologon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, illetve azt a helyet, ahol a dolog található eltitkolja vagy elleplezi,
 - c)* a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,
- büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolgot

- a)* magának vagy harmadik személynek megszerzi,
 - b)* megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,
- ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése céljából

- a)* gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,
- b)* a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

- a)* üzletszerűen,
 - b)* különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,
 - c)* pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,
 - d)* hivatalos személyként,
 - e)* ügyvédként
- követik el.

(5) Aki az (1)-(4) bekezdésben meghatározott pénzmosás elkövetésében megállapodik, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Nem büntethető az (1)-(5) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem, vagy csak részben fedezték fel.

303/A. §(1) Aki a más által elkövetett szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó

- a)* dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,
- b)* dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés vétség miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt

- a)* különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,
 - b)* pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,
 - c)* hivatalos személyként
- követik el.

(3) Nem büntethető az (1) és (2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

303/B. § Aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben előírt bejelentési kötelezettségnek nem tesz eleget, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Értelmező rendelkezés

303/C. §(1) A 303. § és a 303/A. § alkalmazásában dolgon a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot, dematerializált értékpapírt is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést önmagában -, illetve dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetén az értékpapírszámla jogosultjának - biztosítja.

(2) A 303. § és a 303/A. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítői, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magán-nyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.

Mellőzve a történeti tényállás klasszikus elemzését megállapítható, hogy itt már a pénzmosás bűncselekmény 4 alaptípusa különíthető el: dinamikus /303.§ (1) bekezdés/, statikus /303.§ (2) bekezdés/, saját pénzre elkövetett /303.§ (3) bekezdés/ és gondatlan pénzmosás /303/A§/. A dinamikus és statikus pénzmosás akként különböztethető meg egymástól, hogy közgazdasági értelemben eredményez-e valamilyen vagyon transzformációt vagy sem.⁵² A törvényi tényállás – a 303.§ (4) bekezdés c./ és 303/A.§ (2) bekezdés b./ pontjaiban, valamint a 303/C.§ (2) bekezdésében foglalt értelmező rendelkezés 2008. január 1-i, illetve a vagylagos büntetési nemeket illetően számos bűncselekményt érintő módosítást leszámítva – jelenleg változatlan formában hatályos.

A 303/B.§ keretjogszabályaként alkotott, a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény – a terrorizmus elleni harc célját immár címében is hordozva - a 2005/60/EK irányelvben foglaltak szerint váltotta fel a korábbi Pmt-t. Újdonságként fedezhető fel többek között az úgynevezett kiemelt közszereplő fogalmának bevezetése, az ügyfél azonosítást felváltó átvilágítás szabályainak változása, differenciálása, valamint a bejelentési értékhatár korábbi 2.000.000.- Forintos összegéről 3.600.000.- Forintra emelése.

Záró gondolatok

⁵² Dr. Gál István László –dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás –egy új tényállás kritikai elemzése Magyar Jog 2008. /55.évf./ 3. szám 129-139.o.

A globalizáció hatással van a különböző kriminális cselekményekre is: egyre jellemzőbbé és erősebbé vált a határokon átnyúló szervezett bűnözés. Ez a tendencia érvényesül a pénzmosás vonatkozásában is, így ez a kiemelten társadalomra veszélyes delictum fenyegeti az államok gazdasági és pénzügyi rendszerét, meghúzódik az egyre követhetlenebb és bonyolultabb pénzügyi tranzakciók mögé, anyagi bázist nyújtva az elkövetők újabb bűncselekményeihez.

Szabályozásához, mint láttuk, elengedhetetlen az államok közti szoros együttműködés: egyezmények születtek, melyek e jelenséggel szembeni szigorú és kemény fellépésre ösztönöznek, nemzetközi szervezet munkálkodik azon, hogy tagjainak és másoknak megfelelő segítséget nyújtson a pénzmosás elleni „küzdelem” során.

Hazánk 1994 óta tartozik azon országok közé, melyek jogszabályalkotással próbálják megakadályozni, és egyben megelőzni a pénzmosás elkövetését, valamint a terrorizmus finanszírozását. Ekörben egyrészt önálló büntetőjogi tényállás született, amely - álláspontom szerint a nemzetközi elvárásoknak ugyan folyamatosan eleget téve, de ennek oltárán a jogbiztonságnak való megfelelést feláldozva – számos módosításon esett át, másrészt törvényben kerültek rögzítésre a pénzmosással találkozó, „kapuórként” működő személyek és szervezetek egyre bővülő kötelezettségei is

Ugyanakkor a pénzmosás bűncselekmények miatt megindult és bírósági szakig eljutott büntetőeljárások száma hazánkban kis túlzással nagyságrendileg azonos a tényállás Btk-beli bevezetésétől bekövetkezett módosításainak számával. Erre utal az a tény is, hogy ezidáig csupán egyetlen egy pénzmosással kapcsolatos elvi jelentőségű jogeset jelent meg a Bírósági Határozatok között /BH.2006.143/. A sikeres, és az elkövető jogerős elítélésével végződő büntetőeljárások csekély számának oka remélhetőleg a szabályozás erősségében, szigorában és hatékonyságában keresendő, nem pedig annak hiányosságaiban, vagy a szabályozás előtt mindig egy lépéssel járó elkövetők újabb és újabb módszereiben, hovatovább a bűnüldöző vagy jogalkalmazó szervek tehetetlenségében.

Felhasznált irodalom:

Dr. Fejes Eleonóra: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján; MNB Műhelytanulmányok, 1994. Bp.5. o.

Dr. Kereszty Béla: A pénzmosás; Magyar Jog 2 / 95 65. o.

Geldwaesche – Problemanalyse und Bekaempfungsstrategien Dokumentation

Dr. Korona Lajos: A pénzmosás elleni harc eszközei a nemzetközi büntetőjogban; Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok 36/1999. 293. o.

Palatin Gábor: A pénzmosásról; Collega 1999. /2. 15-17. o.

Recommandation No R „Relative aux mesures contre le transfert et la mise a l'abri des capitaux d'origine criminelle”

Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK Kerszöv Bp. 2000. 305. o.

Dr. Kereszty Béla: Gazdasági bűnözés, feketegazdaság és pénzmosás; Tokaji Géza emlékkönyv, 1996. 143. o.

Jacsó Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei; Magyar Jog 9/2000. 545 – 555-o.

Első Bizottsági jelentés a Pénzmosási direktíva (91/308/EEC) megvalósításáról az Európai Parlament és Tanács számára

Steiner Péter: Paradigmaváltás a pénzmosás elleni küzdelemben; Pénzügyi Szemle 2006. 3. sz. 320-355.o.

Dr. Auer Katalin – Dr. Osváth Piroska: Törvény a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról; Pénzügyi Szemle 1994. 5. szám 388. o.

Horváth Tibor – Lévay Miklós: Magyar büntetőjog – Különös rész II . Bíbor Kiadó , Miskolc 2002

Dr. Gál István László –dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás –egy új tényállás kritikai elemzése Magyar Jog 2008. /55.évf./ 3. szám 129-139.o.

**Dr. Nagy Henriett r. főhadnagy: Pecunia (non) olet –
avagy a pénzmosás jogi, kriminológiai, kriminalisztikai aspektusai
és kapcsolata a szervezett bűnözéssel**

I. FEJEZET

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az elmúlt évtizedekben a világ vezető államaiban is az érdeklődés középpontjába kerültek a pénzmosást keletkeztető bűncselekmények, illetve magából a pénzmosásból eredő problémák. Bár korábban mindez csak távoli jelenségnek tűnt számunkra, amely csupán külföldön létezett, napjainkra világossá vált, hogy Magyarországon is új bűnözési formák telepedtek meg.⁵³

De mit is jelent maga a kifejezés: „pénzmosás”? Melyek azok a pénzügyi és banki tranzakciók, amelyek szokatlannak tűnnek és pénzmosásra utalhatnak? Valószínűleg sokan asszociálnak a 20. századi gengszter és maffiafilmek világára e szó hallatán és bizony nem is járnak nagyon messze a valóságtól. Meglehetősen kifinomult technikai és pénzügyi ismeretek szükségesek ahhoz, hogy „születési bizonyítványt” állítsunk ki olyan dologról, amely valójában meg sem született. Olyan ez mintha el akarnánk hitetni valakivel a levegő eredetét.⁵⁴

A pénzpiacok globalizációjával a szervezett bűnözői körök is igyekeznek minél hatékonyabban kihasználni a csúcstechnológia nyújtotta eszközöket és a pénzügyi szférában is helyet követelnek, amelynek útján megpróbálják az illegális jövedelmet tisztára mosni,⁵⁵ ezért a pénzmosás elleni küzdelem alapvető célja annak megakadályozása, hogy a bűnelkövetők a bűncselekményekből származó jövedelmeiket utóbb „legálisan” felhasználják.

⁵³ Barabás A. Tünde: Látszat és valóság, Gondolatok a pénzmosás és forrása, a szervezett bűnözés egyes kérdéseiről, in: Belügyi szemle, 2003/7-8., 131. p.

⁵⁴ <http://jesz.ajk.elte.hu/worle49.pdf>

⁵⁵ http://doktori-iskola.law.pt.e.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/pinter_beatrix/pinter_b_tezisek_muhely.pdf

A pénzmosás határon átnyúló jellege (tehát az a tény, hogy az alaphűncselekmények és a kapcsolódó pénzmosás elkövetői nincsenek tekintettel az országhatárookra) felveti a pénzmosás elleni küzdelem terén a nemzetközi együttműködés szükségességét.⁵⁶

A pénzmosás mára az egyik legnagyobb hasznot generáló és leginkább nagyszabásúnak mondható „üzletté” nőtte ki magát, amely már az egész világ gazdasági folyamataira hatással van.⁵⁷ A bűnelkövetők jelentős hányadát a tekintélyes anyagi haszon megszerzésének a lehetősége motiválja a különböző deliktumok megvalósítására. Tekintettel arra, hogy a bűncselekményekből származó vagyon - növelve a jogellenes cselekmények hatóságok általi felfedezésének esélyét - jogszerű tevékenység gyakorlása során nem használható fel, az elkövetők az illegális úton szerzett jövedelem számottevő része tekintetében arra törekednek, hogy annak eredetét a gazdaságban történő befektetés útján felismerhetetlenné tegyék, azaz „tisztára mossák”.⁵⁸

A pénzmosási tevékenység erősödése egy adott régió vagy ország legális üzleti szférájában jelentős károkat okozhat a tisztességes piaci magatartás szabályainak semmibe vételével, a gazdasági verseny lehetetlenné tételével, megzavarhatja a monetáris szférát, egészen szélsőséges esetekben pedig hozzájárulhat akár a demokratikus intézményrendszer bomlásához is.⁵⁹ „A pénzmosás társadalmi veszélye abban áll, hogy konszolidálja a bűnöző szervezetek gazdasági hatalmát és lehetővé teszi számukra, hogy bejussanak a legális gazdaságba.”⁶⁰ A pénzmosás elleni küzdelem ezért úgy tűnik, csak abban az esetben lehet sikeres, ha a nyomozó hatóságok útján sikerül eljutnunk a „piszkos pénzek” végső tulajdonosaihoz és felderíthetővé válnak azok a bűnözői csoportok, amelyek a bűncselekményből származó hasznot tisztára akarják mosni.

⁵⁶ http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/200612sz/2006_1-2_2disser3.pdf

⁵⁷ Nagyon nehéz megbecsülni, hogy a pénzmosás valójában mekkora összegeket érint. Ennek a bűncselekménynek sajátos jellemzője, hogy a folyamat során nemcsak maga a pénzmosó, hanem a köztes szereplők is részesülnek az alaphűncselekményekből származó jövedelemből, tehát a büntetőjog értelmében a pénzmosásnak nincsen klasszikus sértettje. Sok esetben - például adótűlfizetésnél - az államkasszába is folyik bevétel, miközben az államigazgatási gépezetnek nincs is tudomása annak illegális eredetéről (az IMF legutolsó statisztikái szerint a pénzmosás aránya a világ országainak egyesített GDP-jét figyelembe véve 2-5% között mozog.)

⁵⁸ http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2006/nehany_eszrevetel_a_penzmosas_tenyallasahoz/

⁵⁹ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 14-15. p.

⁶⁰ Lamberto Dini: General Introductory Report. International Conference on Preventing and Controlling Money Laundering and the Use of Proceeds of Crime: a Global Approach. Cormayeur Mont Blanc, Aosta Valley (Italy) 18-20 June 1994. Official United Nations document (E/Conf.88/7), ISPAC. P.2.

A pénz- és bankrendszerrel történő visszaélések azonban nem kizárólag pénzmosási célzatúak lehetnek. 2001. szeptember 11-ét követően a nemzetközi közösség hamar felismerte a hasonlóságot a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozását célzó cselekmények között.⁶¹ A terrorizmus finanszírozása sem volt eddig ismeretlen, hiszen a terrorista csoportok mindig is támogatták saját akcióikat. Az ilyen tevékenységek korábban szintén illegálisak voltak (bankrablás, fegyverkereskedelem), napjainkban azonban a terrorizmus finanszírozása éppen azért jelent növekvő problémát, mert a szükséges anyagi forrásokat egyre inkább legális úton szerzik be és a „tisztá” pénzt használják fel a terrorista csoportok.⁶²

A pénzmosás ma a társadalmat, a gazdaság egészét fenyegető tényező. Beépül a gazdaságba, mivel visszajuttatja a bűncselekménnyel szerzett javakat a legális gazdaság szervezeteibe, a szervezett bűnözéshez kapcsolódva pedig alapvetően változtatja meg a piac működését, leértékeli a pénzügyi eljárások hatékonyságát és tisztességességét és végső soron a demokratikus jogállamot veszélyezteti.

A felderítés - különösen az adatgyűjtések - során alapvető szabadságjogaink bizonyos mértékig sérülhetnek, ugyanakkor saját biztonságunk érdekében be kell látnunk, hogy a globalizált lehetőségek mellé bizonyos „kellemetlenségek” is társulhatnak. Nem feledkezhetünk meg azonban arról, hogy a pénzmosás mögött igen súlyos bűncselekmények állnak, legyenek akár a klasszikus szervezett bűnözés egyes formái, vagy gazdasági, vagyon elleni bűncselekmények, súlyos milliárdokat hordoznak magukban, átgázolva akár emberéleteken is...⁶³

⁶¹ A terrortámadást követő nemzetközi összefogás többek között hazánkban is felgyorsította a pénzmosás megelőzését szolgáló törvényi feltételek kialakítását. Megindult egy jogalkotási folyamat, melynek eredményeként megszülettek a különböző nemzetközi szabályozások és e folyamat részeként megalkotásra és elfogadásra került az „új” magyar pénzmosás elleni törvény 2003-ban.

⁶² A 2008. évi LXIII. törvény indokolása (az Európa Tanács pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, valamint a terrorizmus finanszírozásáról szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye kihirdetéséről, valamint a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény módosításáról)

⁶³ http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/pinter_beatrix/pinter_b_tezisek_muhely.pdf

II. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS ELLENI KÜZDELEM KEZDETEI

1. Történeti áttekintés

Önmagában a pénzmosás mint tevékenység - miszerint valaki megpróbálja a törvénytelen úton szerzett jövedelmének eredetét eltitkolni, a pénzt legális színben feltüntetni - meglehetősen régi keletű.⁶⁴

A pénzmosás, mint jelenség az Amerikai Egyesült Államokban került először a bűnüldöző hatóságok látókörébe. A kábítószer-kereskedők, csalók, csempészek, fegyverkereskedők, terroristák, adócsalók „éltető eleméről” úgy tartja a legenda, hogy *Al Capone*től ered a kifejezés⁶⁵, aki Chicago-szerte működtetett pénzbedobós, önkiszolgáló mosodák segítségével álcázta szerencsejátékokból, prostitúcióból, panamázásból, illetve a szesztilalmi törvény megsértéséből származó jövedelmét. A bűnözői csoportok bevételüket az általuk üzemeltetett mosodákon keresztül „mosták” át úgy, hogy a ténylegesnél nagyobb forgalmat vallottak be. E bevétel után adót fizettek, ez volt a veszteség, de a jövedelmük már tiszta volt.

A szeszcsempészet céljából alakult bünszervezetek a szesztilalom megszűnését követően kábítószerrel kezdtek foglalkozni. Ezek a maffia-jellegű csoportok megfelelő tőkével, szervezettel rendelkeztek, de a szesztilalom feloldása után „munka nélkül maradtak”, ezért egyéb bűncselekmények elkövetésére képezték át magukat. Erre legmegfelelőbbnek a kábítószer-kereskedelem kínálkozott, amelynek során a kábítószer szállítása, terjesztése nagy erőket igényelt - igaz az ebből származó haszon is busás olyannyira, hogy itt bizony már tényleg szükség volt a pénzmosásra is.⁶⁶

⁶⁴ Walker, J. (1999). How big is the global money laundering? *Journal of Money Laundering Control*, 3 (1), 25-26.

⁶⁵ Létezik egy olyan - szintén nem igazolható - elmélet is, miszerint a pénzmosás kifejezés valójában nem is Al Capone mosodáiból, hanem a kábítószer-kereskedők által használt argóból ered, ők nevezték „mosás”-nak azt a tevékenységet, amikor a „piszkos pénzüket” legális forrásból származónak tüntették fel.

⁶⁶ A piszkos pénz nagy része valóban kábítószer-forgalmazásból származik és a szó fizikai értelmében is „piszkossá” válik. Ezt támasztja alá az az Egyesült Államokban végzett kísérlet is, amelyben véletlenszerűen kiválasztott bankjegyeket vizsgáltak meg törvényszéki laboratóriumokban és kiderült, hogy minden forgalomban lévő bankjegyen mikroszkopikus kokainnyomok találhatók. Eszerint minden forgalomban lévő amerikai bankjegyet valamikor már felhasználtak a kábítószer-kereskedelemben. (Bővebben lásd: Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről, Park Kiadó, Budapest, 1996, 195. p.) Felmerülhet az a kérdés is, hogy a bűncselekményből származó pénznek mekkora hányadát forgatják be a bűnözők a mosási folyamatba. Egy, a FATF által végzett kutatás szerint a kábítószer-kereskedelemből származó piszkos pénzt sem mossák teljes egészében tisztára, kb. 50-70%-a kerül be a pénzmosási folyamatba. Erre támaszkodva megkockáztathatjuk azt a kijelentést, hogy a világon elkövetett összes bűncselekmény elkövetéséből származó „piszkos pénz”-nek legfeljebb a felét kísérik meg tisztára mosni.

Az Egyesült Államok után e folyamat - s egyben a szervezett bűnözés - színtere fokozatosan áttevődött Európára. Az amerikai szesztilalom idején kialakult bűnözői csoportoknak tehát nem csupán a szervezett bűnözés, de a pénzmosás kialakulását is „köszönhetjük”...

Az első igazi pénzmosónak azonban egy *Meyer Lansky* nevű, lengyel származású, keleti parti gengszterfőnök tekinthető. 1931 októberében, amikor Al Caponét az Alcatrazba csukták adócsalásért nyilvánosan kijelentette, hogy az adóhatóságok előtt nem ismeretes pénz nem adóztatható. Első lépése a számozott svájci bankszámlák előnyeinek a kihasználása volt (ahol a számla tulajdonosát csak a bank 3-4 vezetője ismerhette - és a szigorú banktitok szabályok szerint, illetve amiatt, hogy a tulajdonos személyének vagy csak a számla létezésének elárulása akkor Svájcban bűncselekménynek minősült -, ők sem adtak ki semmilyen információt).⁶⁷ Néhány évvel később felismerve azt, hogy az adómentes jövő a külföldi terjeszkedésben rejlik, folyamatosan kereste az ilyen lehetőségeket és talált rá Kubára, a Batista kormány idején, aki szívesen fogadta és engedte be az országba az amerikaiakat és természetesen elsősorban a pénzüket.⁶⁸

Maga a „pénzmosás” - money laundering - kifejezést először 1973-ban, a *Watergate-botrány* kapcsán használta a brit *The Guardian* napilap, amelynek cikksorozata feltárta a Nixon-kampány pénzeinek útvonalát, az amerikai cégektől egy mexikói ügyvéden át egészen az elnök újraválasztását támogató bizottság pénztáráig. Az első bíróság, amely *büntető ügyben* a pénzmosás kifejezést használta, szintén egy amerikai bíróság volt 1976-ban, illetve ugyanebben az országban nyilvánították először a pénzmosást *önálló bűncselekménnyé* is 1986-ban.⁶⁹

Napjainkban elmondható, hogy bár nagyságrendileg a mosandó pénz jelentős része többnyire továbbra is a kábítószer-kereskedelemből származik, ennél bizony már sokkal szélesebb a

⁶⁷ Meyer Lansky volt az, aki a pénzmosás őseit a „tökereptést” kidolgozta, amikor Floridában működő kaszinói bevételét Svájcba és egyéb off-shore paradicsomokba menekítette. Az 1934-es svájci banktörvény elfogadását - amely megteremtette a „svájci banktitok” elvét - követően Lansky megvásárolt egy svájci bankot, amely leányvállalatok, holdingok, és off-shore cégek egész rendszerét mozgatta.

⁶⁸ Mindezen jellemzők ellenére Lansky mégsem tekinthető igazi pénzmosónak, hiszen célja elsősorban az adóelkerülés, nem pedig a bűnös úton szerzett jövedelem tisztára mosása volt, ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy nagyon jó érzékkel talált rá azokra a helyekre és lehetőségekre, amelyeket utódai már a pénzmosás céljára vettek igénybe, s amelyek napjainkig működőképes módszereknek bizonyulnak.

⁶⁹ Összehasonlításképpen: az USA-ban ugyanebben az évtizedben még további két bírósági ítéletben olvasható a „pénzmosás” kifejezés, a nyolcvanas években 213, a kilencvenes években pedig már 3643 döntésben.

skála, s a szervezett bűnözéshez kapcsolódó bűncselekmények széles köre eredményezhet manapság „piszkos pénzt”.⁷⁰

1.1. A pénzmosás „természete”

A pénzmosást *súlyos jogsértésnek* minősíti mind a hazai, mind a nemzetközi közfelfogás. A pénzmosás a bűncselekményből származó vagyonok, pénzeszközök tulajdonosainak érdekeit szolgálja, ugyanakkor egyre agresszívan veszélyezteti a társadalom erkölcsi, jogi rendjét, a gazdaság versenyképességét, biztonságát, az esélyegyenlőséget a versenyben. A pénzmosás ugyanis durva beavatkozás a piac keresleti-kínálati mechanizmusába és nincs tekintettel a megértő, elnéző piaci szereplőkre sem. Ha nem is azonnal, de hosszabb távon az utóbbiakra nézve is romboló hatással jár a szervezett bűnözéssel szoros kapcsolatban álló folyamat.

A pénzmosás *gazdasági hatásmechanizmusa* meglehetősen összetett. A gazdaságban nemcsak legális, hanem illegális forrásból származó jövedelem is képződik. Ennek egy része pedig nem marad meg az illegális szférában, bekerül a legális gazdaság vérkeringésébe. Az illegális forrásból származó tőke sokszor leküzdhetetlen konkurenciát jelent a legális gazdaságban tevékenykedők számára. Olyan „vállalkozók” jutnak versenyelőnyhöz az üzleti életben, akik a kezdőtőkét bűncselekmény(ek) elkövetéséből szerezték, s ez mindenképpen kedvezőtlen tendencia.

A pénzmosás elleni fellépésnek két aspektusát különböztetjük meg. A pénzmosás *büntetőjogi vetülete* magát a pénzmosás bűncselekményének az elkövetőjét szankcionálja. A pénzmosás a bűncselekmény elkövetéséből eredő pénzeszköznek, vagyonnak a gazdasági tevékenység során való felhasználását, vagy azzal kapcsolatban pénzügyi művelet végzését jelenti a pénzeszköz, vagyon eredetének leplezése céljából. A pénzmosás elleni harc másik oldalát a *nem büntetőjogi intézményrendszer* alkotja, amely a pénzmosás szempontjából kiemelten

⁷⁰ Miklós Irén: Egy bűncselekmény metamorfózisa II., A pénzmosás büntetőjogi megítélésének változásai a hazai jogalkotásban; Büntetőjogi és Kriminológiai tanulmányok II., in: Rendvédelmi Füzetek, Budapest, 2009/1., 63. p.

Ferkóczy Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi küzdelem - Az offshore mint a pénzmosás egyik lehetséges eszköze, „Nyílt terek”, Pécsi Tudományegyetem, Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs, 2004, 151. p.

Jeffrey Robinson: *A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről*, Park Kiadó, Budapest, 1996. 9. p.

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20080910-penzmosas-az-adocsalok-a-foszereplok-apeh-vpop-imf-fiu.html>

veszélyeztetett tevékenységeket folytató szolgáltatók számára fogalmaz meg egységes szabályokat. E szabályrendszer rendeltetése a „piszkos pénznek” a szolgáltató által működtetett infrastruktúrába való bekerülésének, beágyazódásának megelőzése és megakadályozása.

A pénzügyi szolgáltató szervezetnek kifejezetten kárt okoz a kétes, gyanús ügyfelek és ügyletek befogadása, ilyen megbízások teljesítése. A pénzmosás gyanújába keveredés hírnév és működési kockázatot hordoz, és egyben piacvesztéshez is vezethet. A pénzmosást ezért gyakran azoknál a pénzügyi szervezeteknél kísérlik meg az illegális jövedelmek tulajdonosai, amelyek kellően elnézőek, rugalmasak, így éppen ezek a szolgáltatók válnak könnyen a pénzmosók áldozatául megbízható ügyfeleik, piaci partnereik elvesztése miatt.

A pénzmosás lehetséges társadalmi és politikai költségei rendkívül súlyosak. A szervezett bűnözés beszivároghat a pénzügyi intézményekbe, a befektetéseken keresztül megszerezheti az ellenőrzést jelentős gazdasági szektorok felett, megvesztegetve vezető tisztségviselőket és politikusokat, a megszerzett politikai és gazdasági befolyása gyengítheti a szociális hálót, a kollektív etikai normákat, és végső soron a társadalom demokratikus intézményrendszerét is.⁷¹

McClellan szerint: „a bűnöző oldaláról nézve nincs értelme a bűncselekmények elkövetésének, ha az abból származó *hasznot* nem tudja felhasználni, melynek legegyszerűbb módja *új bűncselekménybe fektetni*, míg bonyolultabb *más legális célokat megvalósítani* a piszkos pénzzel”. Ez a második módszer óriási veszélyt hordoz magában a gazdaság egészére nézve, hiszen a piszkos pénzek gazdaságba, legális szférába való beforgatása felboríthatja az ott meglévő egyensúlyt, hiszen a kínálati oldalon alacsonyabb árértékért is megéri nekik az üzlet, míg keresleti oldalon magasabb árat is könnyebben fel tudnak ajánlani. A legálisan tevékenykedőkre nézve ez a folyamat vagy életszínvonaluk romlásához vezet, mivel minimális bevételre tesznek szert, vagy pedig a bűncselekmények elkövetésével (például adócsalás) próbálnak versenyben maradni.

A pénzmosás elleni küzdelem szükségszerűen *kiegészíti a liberalizációs folyamatokat* és nem annak ellentéte. Nem kell korlátokat emelni a tőke mozgások szabad áramlása ellen vagy a pénzügyi rendszert akadályozni. A pénzmosás elleni lépéseket nemcsak úgy kell tekinteni,

⁷¹ Dr. Gál István László - Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás - egy új tényállás kritikai elemzése, in: Magyar Jog, 2008/3., 129-130. p.

mint olyan intézkedéseket, amelyek a bűnözés megelőzésére vagy megakadályozására szolgálnak, hanem a pénzügyi intézmények és a pénzügyi rendszer, mint egész teljességének és így a fejlődésének fenntartását célzó eszközöket. A pénzmosás ellen folytatott küzdelemnek egyben célja az is, hogy a szervezett bűnözői csoportokat - amelyeknek működése jól konspirált, így felderítése nehézkes - gazdasági oldalról támadja, onnan szerezzen információkat. Ilyen irányú megközelítéssel pedig a *pénzmosás elleni küzdelem egybefolyik a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel*. Tapasztalatok szerint a hagyományos bűncselekmények generálják a pénzmosást, tehát rossz hír, hogy az átalakulóban lévő országokban az utóbbi néhány évben megsokszorozódott az elkövetett bűncselekmények száma, így a pénzmosás ma az egyik leggyorsabban terjedő bűncselekménytípus.

1.2. A pénzmosás fogalma és fázisai

Annak ellenére, hogy a pénzmosás elleni küzdelem terén szinte egymást érik a nemzetközi szerződések az ENSZ égisze alatt⁷², szinte évente születnek a kötelező jogi normák (EU irányelvei, döntései) és rendszerek az ún. „soft law”⁷³ körébe tartozó ajánlások (FATF, Bázeli nyilatkozat stb.), mind a mai napig nem született meg a jelenség általános definíciója, illetve ahány szerződéshez csatlakozó ország, ahány tagállam, annyi variációját fedezhetjük fel a nemzeti szabályoknak, a pénzmosás elleni küzdelemmel foglalkozó pénzügyi hírszerző egységeknek (Financial Intelligence Unit).

Általános szabály, hogy a pénzmosás megvalósításához szükséges egy alaphűncselekmény (a nemzetközi együttműködésben: „predicate offence”) elkövetése is, amelyből származó bűnös vagyont a pénzmosás során próbálják tisztára mosni, tehát a pénzmosás járulékos bűncselekmény, amely az előcselekményével „kéz a kézben jár”.⁷⁴

A fogalom *tágabb értelemben* vett értelmezése alapján minden olyan eljárást pénzmosásnak nevezhetünk, amelynek célja, hogy lehetetlenné teszi az illegálisan származó pénz eredetének azonosíthatóságát és azt legális forrásból származónak tünteti fel. *Kriminalisztikai megfogalmazásban*: a pénzmosás azt a tevékenységet jelenti, amely az illegálisan szerzett pénz azonosságát megváltoztatja, átalakítja úgy, hogy az legális forrásból származónak tűnjön

⁷² Indira Carr - Miriam Goldby: Recovering the proceeds of corruption: UNCAC and anti-money laundering standards *Journal of Business Law* 2010, 173.

⁷³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:187E:0075:0079:HU:PDF>

⁷⁴ Blackstone, W. Commentaries on the Laws of England (Book IV, 1769), 27.

és illegális forrása ne legyen azonosítható.⁷⁵

A pénzmosás *célja* végső soron az, hogy a bevétel visszakerüljön ahhoz az egyénhez, akitől származott. A pénzmosás szükségszerű következménye majdnem minden jövedelmező bűncselekménynek és szinte bárhol előfordulhat a világon.⁷⁶

A pénzmosás olyan *illegális*, rendszerint a *gazdasági szférában* megvalósuló *szolgáltatás*, amely valamilyen (egy korábbi bűncselekményből származó) „*piszkos*” pénzt *látszólag legális forrásból származó pénzzé konvertál*. A művelet célja nem profitrealizálás, hanem pusztán a pénz illegális eredetének felismerhetetlenné tétele, ezért ez a tevékenység jellemzően kisebb-nagyobb veszteséget eredményez, mégpedig akár hosszabb távon is - ez a pénzmosás egyik tipikus ismérve. Mivel a „*technológia*” jórészt különböző pénzügyi műveletek felhasználásával valósul meg, közelebb jutunk a pénzmosás lényegének feltárásához, ha azt illegális pénzügyi szolgáltatásként definiáljuk.⁷⁷

A pénzmosás tehát az a módszer, amely által valamennyi bűncselekményből származó nyereséget a világ bankrendszerain és üzleti szféráján keresztül mind fehérebbé és fehérebbé tesznek, s az így nyert pénz lesz a *bűnös tevékenység „tisztá” nyeresége*.⁷⁸

A pénzmosás fázisaival kapcsolatban több modellt dolgoztak ki a témával foglalkozó szakemberek. A *Zünd-féle körforgásmodell* Svájcban ered, ez a mosási folyamatot a természetben megfigyelhető vízkörforgás analógiájára írja le.⁷⁹

⁷⁵ Kenneth Murray: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences, Journal of Money Laundering Control 2011, J.M.L.C., 2011, 14(1), 7.

⁷⁶ Brother Layman: Az offshore halála, HVG könyvek, 2010, 78. o.

⁷⁷ Fontos hangsúlyozni, hogy a pénzmosás részmozzanatait alkotó egyes műveletek önmagukban szinte mindig legálisak, a műveletsorozat egésze viszont az eredetleplezési célzat miatt illegális.

⁷⁸ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 27. p.

⁷⁹ A modell kiindulópontja szerint a bűncselekmény elkövetési helyén csapadék (azaz bűncselekményből származó készpénz) keletkezik. Ez elszivárog, felszívódik a bűnszervezetben, majd úgy áramlik ide-oda, mint a talajvíz a föld alatt. A talajvíz ezután kijut a felszínre (azaz a pénz kikerül a legális gazdaságba, legális vállalkozásokhoz), majd tavakban összegyűlik (előkészítés a legalizálásra). A szivattyúzási fázisban (pénzügyi- és bankműveletek, értéktárgyak vásárlása) a pénz belép a legális pénzügyi szférába. Ezután a különböző befektetések, átcsoportosítások, számláról számlára történő mozgatások segítségével egyre tisztább lesz. A sort az elpárologtatás zárja, ekkor a pénzt visszajuttatják az alapbűncselekmény elkövetésének országába. Majd újabb bűncselekményekből újból „csapadék” képződik...

E modellhez nagyon közel áll az Egyesült Államokban kidolgozott ciklusmodell, amelynek alap gondolata sok hasonlóságot mutat a körforgásmodellel.

Léteznek más modellek is, mint például az *Ackermann-féle célmodell*, amely a pénzmosás céljain alapul. Ez lehet a bűncselekményből származó pénz integrációja, a beruházás, az adócsalás és a bűnözés finanszírozása stb. Ezzel a modellel sem foglalkozunk részletesebben.⁸⁰

A pénzmosás fázisaival kapcsolatos legelterjedtebb koncepció azonban az Amerikai Egyesült Államokból származó „*három fázis modell*”. Ennek áttekintése elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy a pénzmosás lényegét megértsük. A pénzmosást e koncepció alapján három szakaszra szokták felosztani. A fázisok nem egymás után következnek, illetve nem minden esetben van meg mind a három, de „tiszta pénz”-t így lehet biztosan nyerni. A klasszikus folyamatára az *elhelyezés*, a *rétegzés* és az *integrálás stádiumait* tartalmazza. A *pénzmosás* legalapvetőbb *folyamata* tehát az alábbiakban részletezett fázisokból áll.

1.2.1. Elhelyezés (Placement)

Az elhelyezés fázisában a *készpénz elválnak az alapbűncselekménytől és a pénzügyi szervezetekhez kerül*. A bűncselekményből származó pénzt a bűnözők általában a bankokba viszik, majd onnan rövid időn belül átutalják más bankba, átváltják más fizetőeszközzé.

Az elkövetők gyakran alkalmaznak ismeretlen, büntetlen előéletű, gyanútlan személyeket arra, hogy azok kis tételekben - egy vagy több számlára az azonosítási kötelezettség alsó határa alatt, majd bizonyos összeg elérése után azt átutalva egy gyűjtőszámlára - fizessék be a bűncselekménnyel szerzett pénzt a bankokba, s ezért a közreműködőt (más néven strómant) jól megfizetik. A közvetítők gyakran hamis papírokat, eltérő személyazonosságot használnak, hogy a sok apró ügylet ne egy embernél fusson össze.⁸¹ A megbízók szigorúan ellenőrzik, hogy a közreműködők az ő javukra járnak-e el és a pénz eljut-e a megbízásnak megfelelő helyre. Az ok persze nyilvánvaló: ha a stróman rájön, hogy bűncselekményből származó pénzről van szó, akkor azt kockázat nélkül (egészen pontosan büntetőjogi kockázat nélkül) eltulajdoníthatja, hiszen feljelentést úgysem tesznek ellene.

⁸⁰ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 32-33. p.

⁸¹ Hazánkban hárommillió-hatszázezer forint értékű ügylet, illetve összefüggő ügyletek esetében köteles a pénzügyi szolgáltató az ügyfelét átvilágítani, vagyis azonosító okiratokat bekérni és azokat ellenőrizni.

Alkalmazott módszer még a bűncselekmény külföldön szerzett pénzt úgy átjuttatni a határon (elektronikus átutalással, vagy fizikailag), mintha az törvényes, szabályos üzleti tevékenység, rendes gazdálkodás körében keletkezett bevétel lenne.⁸² E módszernek köszönhetően a bűnöző kiléte akkor is rejtve marad, ha a befizetést végrehajtó közreműködőt azonosítják. E fázisra jellemző továbbá, hogy az elkövetők a készpénzt úgy rendszerezik, hogy az egyösszegben elhelyezett betétek nagysága, vagy az egyszerre vásárolt értékpapírok, pénzügyi aktívák értéke az azonosítási kötelezettség alá eső határ alatt maradjon. Ezt nevezzük *strukturálásnak*.

Az elhelyezés célja tehát, hogy az *illegális forrásból összegyűjtött pénzt bejuttassák a pénzügyi rendszerbe*. Ez a szakasz a *legrövidebb*, mert a bűnözők igyekeznek minél hamarabb megszabadulni a bűncselekményből származó készpénztől, míg a bankok, pénzügyi intézetek fokozott figyelmet fordítanak a csalás-gyanús ügyletekre, a cselekmény ebben a fázisban fedezhető fel ugyanis a legkönnyebben.⁸³

1.2.2. Rétegzés (*Layering*)

A második lépés célja, hogy a *már rendszerbe került pénzek és azok megszerzője között ne lehessen kapcsolatot találni*. Ennek legegyszerűbb módja a pénzek különböző országokban, más-más ügyfél nevére vezetett számlák közötti átutalása, pénznemének átváltása, valamint nagy értékű eszközök (ingatlanok, autók, hajók, drágakövek) vásárlása, ami lehetetlenné teszi azok eredetének felderítését.

A rétegzés szakaszban tehát az *illegális jövedelmet elválasztják a forrástól, a bevételeket elrejtik* úgy, hogy a *jövedelem megszerzője, valamint a bűncselekményből származó pénz között kapcsolatot ne lehessen felderíteni*. A pénz eredete követhetlenné válik keresztező és

⁸² Az elhelyezés elősegítésére nagy készpénzforgalmú üzletek (kaszinók, áruházak, éttermek, pénzváltóhelyek etc.) készpénzbevételeihez vegyítik a „piszkos, mosásra váró” jövedelmet. Fedő vállalkozások létrehozásával olyan névleges tulajdonosok (és ügyvezetők) mögé bújtatják a bűncselekményből származó tőkét, amelyek teljes mértékben a jogszabályok betartásával működnek, s az így keletkezett nyereséget már mint törvényes, adózott jövedelmet veszik ki. Hamis dokumentumok előállítására és felhasználására is gyakran előfordul ebben a fázisban. Sok esetben vesznek igénybe alacsony szabályozottsági fokon álló pénzváltó helyeket, akár az átváltani kívánt készpénz külföldre csempészése árán is.

⁸³ „Olyan ez, mint amikor kavicsot hajítanak a tóba. Az ember látja, amint a kavics vizet ér, hiszen fröccsen. Amikor süllyedni kezd, a víz fodrozódik, és pár másodpercig még tudni lehet, hol esett be a kavics. Amint azonban elkezd süllyedni, a fodrozódás megszűnik. Mire a kavics a víz fenekére ér, minden nyom rég eltűnt, és a kavicsot talán meg sem tudnánk találni.”
Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről, Park Kiadó, Budapest, 1996, 38. p.

fedő műveletek, vásárlások, elektronikus átlutalások, többszöri átutalás, azaz *komplex pénzügyi tranzakciók révén*. Jogcímetek teremtene nemzetközi off-shore társaságok, pénzügyi szervezetek igénybevételevel, hamis, fiktív számlák, szerződések, nemzetközi kereskedelmi okmányok felhasználásával. Előfordul papíron létező, fantom-társaságok, -személyek felhasználása valóságosnak feltüntetett kötelezettségek teljesítése érdekében. Tipikus rétegzési módszer még az illegális bevétel kisebb összegekre bontása és továbbutalása több, rendszerint külföldi pénzintézethez, vagy a vásárolt anyagi javak továbbértékesítése és a befolyt jövedelem befektetése.

1.2.3. Integrálás (Integration)

Az utolsó fázisban, ha addig eljutott a pénzmosó, a *pénz eredete már csaknem kideríthetetlen és a lebukás veszélye is igen csekély*. A legalizálás során az integráció az a részmozzanat, amellyel a pénzmosó törvényes magyarázatot tud adni a hirtelen felgyülemlett vagyonára. Itt a lebukás veszélye viszonylag kicsi, ebben a fázisban már legtöbbször csak informátor segítségével lehet az elkövetők nyomára akadni.⁸⁴ E fázisban a *bűncselekményből származó vagyont visszajuttatják a gazdaságba, legális üzleti forrásból származónak feltüntetve azt* - például valós vállalkozásokba befektetésként -, amely így elismert pénzügyi szervezetektől induló és odaérkező vagyonként tűnik fel. A bűncselekményből származó vagyont beillesztik egy legálisan alapított vállalkozásba és ott bevételként tüntetik fel. Mind a bevételi, mind a kiadási adatokat meghamisítják, fiktív számlákkal fedezik a „mosott” pénzt (így például az üzlet, vendéglő nagyobb értékesítési forgalmat mutat ki, mint a tényleges, s a különbözetbe helyezik a mosásra váró összegeket). Az integrálás során gyakran alkalmazott módszer anonim társaságok létrehozása is olyan országokban, ahol a titokvédelmi szabályok garantálják a névtelenséget.⁸⁵

1.2.4. A folyamat összegzése

E három mozzanat napjainkra egyre bonyolultabb részcselekmények hálózatát öleli fel, egyre több átfedéssel. A lényeg azonban változatlan: olyan manőverek (átutalások, átváltások, befektetések etc.) sorozatáról van szó, amelyben a pénz eredeti bűnös származása követhetlenné válik, majd elvész.

⁸⁴ Bardócz Csaba: Pénzmosási technikák, in: Belügyi Szemle, 1997/3., 76. p.

⁸⁵ Dr. Gál István László - Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás - egy új tényállás kritikai elemzése, in: Magyar Jog, 2008/3., 131-132. p.

Az ilyen tettek veszélyessége vitathatatlan, a tisztára mosott tőke koncentrációja a nemzetközi bűnöző szindikátusok erősödéséhez vezet, s egyre súlyosabb bűncselekmények eszközévé válhat. A bűncselekmények elkövetéséből származó jövedelem hatalmas mennyisége arra készíti a bűnözőket, hogy annak tisztára mosása során a gazdasági tevékenységek és tranzakciók költségeit is beleszámítva jóval többet áldozzanak az extra profitjukból. Mindezt azért teszik, mert a költségekkel csökkentett, a pénzmosást követő érték még mindig jelentős, ráadásul legális bevételként és jövedelemként lehet feltüntetni, amely ezeket a fáradozásokat kárpótolja. Amennyiben a legális eredettel bíró pénzt visszaforgatták a gazdaságba, a rengeteg pénzügyi és gazdasági manőver után az időben előrehaladva már tényleg követhetlenné válik, hogy hol vált el egymástól a legális és illegális befektetett pénz. Nem csoda, hogy a világ minden táján az egyik legnehezebben bizonyítható bűncselekmény a pénzmosás. Ha az alaphűncselekmény miatt még nyomozást is elrendelnek, nem biztos, hogy össze tudják kapcsolni a pénzmosással, nem beszélve arról, hogy célzatos bűncselekményről van szó.⁸⁶

Ott tehát, ahol a vagyoni javak a bűnözés célját és eszközeit egyaránt jelentik, a bűnüldözésnek nem lehet más feladata, minthogy megfossza a bűnözőket eszközeiktől, s ezáltal meggátolja céljaik elérését.⁸⁷

III. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS ELLENI HARC MAGYARORSZÁGI SZABÁLYOZÁSÁNAK ÁTTEKINTÉSE A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

Közismert és évek óta Magyarországon is tapasztalható, hogy terjed a szervezett bűnelkövetés. Az európai profitorientált bűnözés megerősödéséhez jó alapot szolgáltat a határok lebontása, az ellenőrzési formák visszaszorulása, valamint a fejlett közlekedési, szállítási és kommunikációs infrastruktúra. A közép-kelet európai országok fejletlenségi hozadéka, valamint az eleinte kezdetleges, és viszonylag későn létrehozott kétszintű bankrendszer elsőrangú lehetőséget biztosít a szervezett bűnözői körök tevékenységének és ezzel együtt a pénzmosásnak.

⁸⁶ Mateusz Radomyski: What problems has money laundering posed for the law relating to jurisdiction?, Coventry Law Journal 2010, 4., 9.

⁸⁷ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, 357. p.

A pénzmosás fenyegetettsége megbomlasztja a versenypiac szabályozottságát és egységét, veszélyeztetve annak legális pénzügyi forrását, mivel az alvilág beszivároztatja a piszkos pénzeket a gazdasági folyamatokba, így meg nem érdemelt előnyhöz jutnak, és egyes, a piacot irányító egyensúlyok felborulnak.⁸⁸

2. A pénzmosás elleni küzdelem magyarországi szabályozásának vázlata

A pénzmosás jelensége távolról sem újdonság, a pénzhamisításhoz hasonlóan minden bizonnyal egyidős magának a pénznek a kialakulásával. A hazai jogirodalomból érdemes kiemelni *Csemegi Károlyt*, aki már 1882-ben egy igen szemléletes példával élt, miszerint a csempész az általa csempészett árukat siet minél előbb más, legálisan szerzett áruk közé rejteni, hogy a hatóság kutakodó szeme ne ismerhesse fel azok bűnös eredetét.⁸⁹ Ezáltal a csempészárú törvényesen szerzett árunak tűnik fel, s eladása révén újabb illegális kereskedelem finanszírozható.⁹⁰

Több mint egy évszázaddal korábbról egy valódi pénzmosó karrierje elevenedik fel előttünk *Herczeg Ferenc* memoárjában, amelyben arról az ügyvédi irodáról ír, ahol ügyvédbojtári éveit töltötte. Önéletrajzi művében egy nagystílű csalássorozat elkövetőjéről ír, aki leleplezése előtt magas jövedelmét úgy igyekezett legalizálni, hogy évekig egy látszólag jelentős forgalmú, valójában azonban pusztán díszletként funkcionáló, mondhatni „fantom ügyvédi irodát” működtetett, így hosszú ideig mindenki azt hitte: gazdagsága a bőkezű adakozásra is futó jólét kemény munkájából, a kilincset nyilván egymás kezébe adó, tehetős ügyfelek megbízásaiból származik.⁹¹

⁸⁸ Indira Carr - Miriam Goldby: Recovering the proceeds of corruption: UNCAC and anti-money laundering standards *Journal of Business Law* (.B.L. 2011, 2, 175.)

⁸⁹ Csemegi Károly: A bűnvádi eljárás tervezetének általános indokolása, in: Magyar Igazságügy 1882. évi évfolyamának melléklete, 7. p.

⁹⁰ Érdekességképpen megjegyezzük, hogy a mai magyar fogalom szerint valószínűleg a XIX. századi regényhős, egy ismert Jókai-mű címszereplője, az Aranyember volt az első „híres” pénzmosó. Tímár Mihály ugyanis a regény szerint megtalálja Ali Csorbadzi kincseit és azokat mint talált idegen dolgot eltulajdonítja. E cselekménye pedig a hatályos büntetőjogi szabályozás szerint Jogtalan elsajátítás vétsége, amely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény. Ezután a kincseket az eredetük leleplezése céljából elkezdte felhasználni gazdasági tevékenysége gyakorlása során, azaz a ma hatályos szabályozás szerint pénzmosást folytatott. A regényében tehát nemcsak a kapitalizálódás folyamatának árnyoldalait, a polgári életlehetőségek kritikus ábrázolását találhatjuk meg, hanem egy, a mai fogalmaink szerinti pénzmosó karrierjének bemutatását is...

⁹¹ „Szavljevics régóta nem vezette már az irodáját, hanem minden dolgát Farkas Menyhétre bízta. Farkas mint ügyvédi írnok szerepelt, tulajdonképpen azonban bérben vitte az irodát, amelynek az volt a híre, hogy valóságos aranybánya. Annyi bizonyos, hogy Farkas bővében volt a pénznek, és bőségesen pénzelte Szavljevicsét is. Farkas Menyhért tekintélyes és megnyerő külsejű férfi volt, emberbaráti, de különösen hazafias célokra sokat költött. Farkas egy nap kivált az irodából, s [...] rövidesen azt a kínos tapasztalást szereztük, hogy az ügyvédi aranybánya egyáltalán nem jövedelmez. A dolog még rejtélyesebb lett mikor előkerestük a régi ügyiratokat, és azt a tapasztalást szereztük, hogy Farkas Menyhért az elmúlt pár

De mi egyébről is van szó az említett esetekben, ha nem pénzmosásról? Ám nem csupán felismerték a dolog káros voltát, hanem bizony büntették is. *1843. évi javaslatunk* súlyos szankciót helyezett kilátásba egyebek mellett azzal szemben is, aki „valamely büntett által szerzett vagyont, tudva, hogy az büntett által szerzett, mástól szándékosan átvész és elrejt...”⁹² Azóta is minden büntetőtörvényünk szabadságvesztéssel fenyegeti a bűnpártolás és az orgazdaság valamennyi formáját.⁹³

A pénzmosás ellenes szabályozás hazai története nem nagy múltra tekinthet vissza. Az *1970-1980-as években* nem azért nem volt Magyarországon pénzmosás, mert nem voltak szervezett bűnözők, vagy nem termeltek extraprofitot, hanem azért, mert a bankrendszer fejletlensége és a forint konvertibilitásának hiánya megakadályozta azt. „Ismeretlen, sőt lehetetlen volt a pénzmosás a rendszerváltás előtt, hiszen hazánkban akkor még nem létezett kétszintű bankrendszer, ráadásul a nemzetközi pénzmozgás csupán egy-két, rendszerint állami tulajdonban lévő társaság kiváltsága volt, arra a lakosság és mások nem kaptak lehetőséget. A banki szolgáltatások csupán takarékszövetkezetek révén voltak elérhetőek a lakosság számára és a szolgáltatások közül is csak a betét elhelyezése, esetleg hitel igénylése jöhetett szóba. Sem tőzsde-, sem valutaügyletek nem tették lehetővé a pénzmosást, így annak lehetősége csupán a takarékbetétekkel kapcsolatos műveletekre korlátozódott. A takarékbetétek azonban jellemzően minimális összegű megtakarításokat jelentettek és egyébként is csak magyar állampolgároknak lehettek betéteik.”⁹⁴

A rendszerváltozással összefüggő gazdasági és társadalmi átalakulás, valamint az állami tulajdon privatizációja szükségszerűen együtt járt bizonyos gazdasági bűncselekmények megjelenésével. A bűncselekmények számának jelentős emelkedése és az egy bűncselekményre jutó átlagos kárérték nagyságának az inflációt leszámítva is jelentős mértékű megnövekedése folyamatosan termelte ki azt a vagyont, amely alapja lehetett a pénzmosásnak. Emellett *1987. január 1-jén az egyszintű bankrendszert kétszintű váltotta fel,*

esztendőben alig hajtott be valamit ügyvédi díjak címén. Az idő meghozta a rejtély megoldását. Farkast később letartóztatták lottójövedék kárára elkövetett óriási csalásai miatt. Száz ezreket, talán milliókat szerzett [...], az ügyvédi irodára azért volt szüksége, hogy vagyona eredetét illetően tévútra vezesse a közvéleményt.” (Lásd: Herczeg Ferenc: Emlékezések, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1985, 219-220. p.)

⁹² Az 1843. évi büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye, I. kötet, szerkeszti: Fayer László, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1896, 94. p.

⁹³ Tóth Mihály: Gondolat-töredék a pénzmosás elleni harc hazai szabályozásának első évtizedéről, „A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései” c. konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata, szerkesztette: Gál István László, PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék, Pécs, 2005, 9-10. p.

⁹⁴ Molnár Csaba: A pénzmosásról. A múlt és a jelen, in: Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, 2003/7., 252. p.

és a kezdeti években a banktitok körének túlzottan tág értelmezése is kedvező terepet jelentett a pénzmosók számára.

A pénzmosás ellenes szabályok és a büntetőjogi védelem megalkotása azonban még évekig váratott magára. „Hazánk 1993-94-re pénzmosásra alkalmas területként híresült el.⁹⁵ Ezek az okok, illetve hazánk földrajzi elhelyezkedése vezetett odáig, hogy országunk a régióban szerepet játszhatott a pénzmosásban, és ez végül is lépésre készítette a politikusokat, ki kellett alakítani a megfelelő védelmet.”⁹⁶

Az Országgyűlés 1994-ben a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról törvényt alkotott, illetve a Kormány végrehajtási rendeletet bocsátott ki, továbbá sor került a *Büntető Törvénykönyvben a pénzmosás bűncselekményének meghatározására és a pénzmosás szankcionálására.*⁹⁷

A bűnözőknek és társaiknak a bűnözésből származó bevételek eredetének leplezése vagy a jogszerűen, illetve a jogellenesen szerzett pénzeknek terrorista célokra való átirányítása veszélyeztethetik a pénzügyi rendszer iránti bizalmat, a rendszer stabilitását. E területen a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni hatékony fellépés érdekében szükségessé vált a pénzmosás elleni egységes, hazai és nemzetközi fellépés, ezért is csatlakozott Magyarország a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, *Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezményhez*, amelynek kihirdetéséről a 2000. évi CI. törvény rendelkezik.⁹⁸

⁹⁵ Ennek okai a következők voltak:

- hiányoztak a pénzügyi szektor védelmét biztosító jogszabályok, nem volt azonosítási kötelezettség, nem volt bejelentési kötelezettség, banktitok érvényesült a rendőrségi adatkérések során;
- terjedt a szervezett bűnözés, amivel nem tartott lépést a rendőrség felkészültsége;
- tőkeéhség jellemezte a hazai gazdaságot, lehetővé téve az ellenőrzést nélkülöző intenzív tőkebeáramlást;
- gyorsan kialakult a kétszintű és a régióhoz képest fejlett bankrendszer, gyorsan bekapcsolódott a nemzetközi pénzforgalomba, vonzotta mind a legális, mind az illegális tőkét.

⁹⁶ Az 1994-ben hatályba lépett Társulási Szerződés 86. cikkében kötelezettséget vállaltunk arra, hogy minden erőfeszítést megteszünk a pénzmosás megakadályozására és olyan megfelelő szabályozást vezetünk be, amely egyenértékű azokkal a szabályokkal, amelyeket a Közösség, valamint az e területen működő más nemzetközi fórumok - ideértve a FATF - elfogadtak.

⁹⁷ Az 1994. évi IX. törvény a Btk. 303. §-aként iktatta be a pénzmosást. A törvény a pénz tisztára mosását a szervezett bűnözéssel leginkább érintett területeken rendelte büntetni. A pénzintézetekről és a pénzintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény (a Hitelintézeti törvény elődje) tervezett módosításával összhangban szankcionálta a törvényben előírt bejelentési kötelezettség elmulasztását szándékos és gondatlan elkövetés esetén is.

⁹⁸ [http://www2.pm.gov.hu/web%5Cchome.nsf/\(menudocs\)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument](http://www2.pm.gov.hu/web%5Cchome.nsf/(menudocs)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument)

A FATF döntése után három hónappal, a 2001. szeptember 11-én történt terrortámadások hatására a terrorizmus elleni nemzetközi együttműködés határozottan erősödni kezdett, és felgyorsult a pénzmosás elleni szabályozás amúgy is napirenden lévő szigorítása. Ennek jegyében született meg *a terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről* szóló 2001. évi LXXXIII. törvény.

2003-ban a korábbi „téglatörvényt” (ahogyan azt a törvény hatálya alá tartozók elnevezték) új váltotta fel. Az Országgyűlés a 2003. február 24-ei ülésnapján fogadta el *a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról* szóló 2003. évi XV. törvényt. Ez a törvény, valamint a korábbi intézkedések arra készítették a FATF döntéshozóit, hogy a szervezet a 2003. június 20-án befejeződött berlini ülésén megszüntette a korábbi különleges figyelemmel kíséresi mechanizmust is Magyarországgal kapcsolatban.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény (a továbbiakban: Pmt.) rendelkezéseinek túlnyomó többsége 2007. december 15-én lépett hatályba és felváltotta a korábban hatályban volt pénzmosás elleni törvényt. A 2007-től hatályos magyar pénzmosás ellenes szabályozás két törvényben, a Btk-ban és a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben (2003. évi XV. törvény) található.⁹⁹

Lényeges változás, hogy míg a 2003. évi XV. törvény rendelkezései a pénzmosás megelőzését és megakadályozását biztosították, addig az új Pmt. tárgyi hatálya kiterjesztésre került a pénzmosás mellett a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemre is. Az új Pmt. személyi hatálya kiterjed a gazdaság azon szereplőire, akik tevékenységük során ki vannak téve annak, hogy szolgáltatásaikat pénzmosásból származó vagyon legalizálására, vagy a terrorizmusnak pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dologgal való támogatására használják fel. A 2003. évi XV. törvény hatályához képest a legfontosabb változás azon árukereskedelmi

⁹⁹ A Btk. jelenleg két tényállást tartalmaz a pénzmosással kapcsolatban. A „Pénzmosás” és „A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása”, amelyek közül az első tekinthető az ún. „klasszikus” pénzmosásnak, a második pedig a pénzügyi szféra pénzmosás céljára történő felhasználását próbálja meggátolni tipikus keretdiszpozíciós szabályozási módszerrel. A „téglatörvény”-nek nevezett háttérnorma tehát jórészt ehhez a második tényálláshoz kapcsolódott.

tevékenységet folytató szolgáltatók Pmt. hatály alá kerülése, akik 3,6 millió forintot elérő vagy meghaladó összegű készpénzfizetést fogadnak el.¹⁰⁰

A pénzügyminiszter feladat- és hatásköréről szóló 169/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet értelmében a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért való felelőssége körében irányítja és koordinálja a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos hazai és nemzetközi szakmai kommunikációt, valamint előkészíti a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló jogszabályokat, továbbá e tárgykörökben törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján miniszteri rendeleteket ad ki.

Az EU III. pénzmosási irányelve következtében a magyar pénzmosás ellenes szabályozás büntetőjogi része 2007. július 1-től megváltozott.¹⁰¹

A hazai szabályozás - legfontosabb - hatályos jogforrásai összefoglalva:

1. 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról;
2. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (261. § és 303. §);
3. [2007. évi XLVIII. törvény](#) a Közösség területére belépő, illetve a Közösség területét elhagyó készpénz ellenőrzéséről szóló 2005. október 26-i [1889/2005/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtásáról](#);
4. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény alapján elkészítendő belső szabályzat kötelező tartalmi elemeiről szóló [35/2007. \(XII. 29.\) PM rendelet](#);
5. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvényben meghatározottakkal egyenértékű követelményeket alkalmazó harmadik országokról szóló [28/2008. \(X. 10.\) PM rendelet](#).¹⁰²

¹⁰⁰ http://www.pszaf.hu/data/cms1562082/pszafhu_rtfkonf_gali.pdf (Dr. Gál István László: A pénzmosás hatályos büntetőjogi szabályozása Magyarországon, 5-8. p.)

¹⁰¹ Megjegyzés: mindhárom törvény előkészítésénél figyelembe kellett venni az Európai Unió pénzmosással kapcsolatos I., II. és III. Direktíváját.

¹⁰² [http://www2.pm.gov.hu/web%5Chome.nsf/\(menuodocs\)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument](http://www2.pm.gov.hu/web%5Chome.nsf/(menuodocs)/90FCE9F97EBF6D56C1257593003FA704?OpenDocument)

(további törvények, illetve részletezés a Budapesti Ügyvédi Kamara honlapján:

http://www.bpugyvedikamara.hu/penzmosas_elleni_szabalyozas_tobbszemelyes_ugyved_irodak/.)

Mint azt a fentiekben láthattuk, a pénzmosás elleni hatékony fellépés eszközei mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban már rendelkezésre állnak. Most már a jogalkalmazókon a sor, hogy ezekkel az eszközökkel élve bizonyítsák, hogy van lehetőség a szervezett bűnözés visszaszorítására, az illegálisan megszerzett pénzek elvonására.¹⁰³

IV. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS FOGALMÁNAK JOGI, KRIMINOLÓGIAI ÉS KRIMINALISZTIKAI MEGKÖZELÍTÉSEI - GONDOLATOK ÉS KRITIKAI ÉSZREVÉTELEK

3. A kriminológia helye és szerepe a társadalomban

A bűnözés virtuálisan mindig jelen van a lakosság hétköznapi életében és - szerencsére ritkábban - még a napi gondjaiban is. A téma különleges, izgalmas volta miatt az emberek fantáziájában, szórakozásában, olvasmányjaiban, szorongásaiban, érdeklődésében úgyszintén. Emiatt írók, újságírók, tömegtájékoztatói szakemberek, érzelve a nagyfokú érdeklődést, ugyancsak jelentős figyelmet szentelnek a bűnözésnek. Mivel ezek a szakemberek nem kriminológusok, a témafeldolgozásuk szükségképpen nem tudományos. Stílusuk, bemutatási módjuk érzelmi megközelítésű, féligazságokkal teli, ennél fogva jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy a befogadók, a lakosság félreinformált legyen.

Mivel a bűnözés mint téma kétségkívül hordoz valami mágikus vonzerőt, amelyet a szenzációkereső tálalás alaposan ki is használ, ezzel szoros kölcsönhatásban az általános életfélélmek részeként a lakosság egy részében kialakuló szorongás egy olyan veszélyt is jelent, hogy szélsőséges, meggondolatlan vagy csak egyszerűen utópista politikusok a bűnözőkben és a bűnözésben mutassanak rá arra a veszélyre, amely szerintük a lakosságot fenyegeti, és amelynek elhárításával, többnyire radikális fellépések ígérésével, biztos szavazókat lehet nyerni.

¹⁰³ Wiesel Iván: Harc a pénzmosás ellen (kivonat), in: Fejlesztés és Finanszírozás, 2008/1. szám
Karsai Krisztina: Pecunia olet avagy gondolatok a pénzmosásról, in: Ünnepi kötet Wiener A. Imre 70. születésnapjára, szerkesztette: Ligeti Katalin, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005, 157. p.

Mindezek után van egy diszkreditált tudományág, a kriminológia, amely örökké többfrontos harcban áll a tömegtájékoztatás szenzációkeresésével, a meghaladott kriminálpolitikai elveket valló és gyakran előítéletes lakossággal és a demagóg politikusokkal, akiknek a bűnözés még valahol kapóra is jön a választások megnyeréséhez.

Összességében a *kriminológia* egy olyan nem tökéletes tudomány, amelytől sokat vár el a társadalom. Az elvárásokra adott feltételes válaszai nem mindig bizonyulnak igaznak, de még ha igazak is a tanácsok, azokat a társadalom és reprezentásai nem mindig fogadják meg, mert a belepillantás a társadalom elé tartott tükörbe nem mindig örömteljes.¹⁰⁴ A kriminológia társadalomban betöltött szerepe tehát meglehetősen ellentmondásos és bonyolult, és hogy ezt valamennyire világosabban lássuk, arra próbál eligazítást adni a következő eszmefuttatás.¹⁰⁵

3.1. A kriminológia és a jogi bűnügyi tudományok kapcsolata

A két diszciplína alapvető különbsége abban mutatkozik, hogy a *büntetőjog normatív tudomány*. Kutatási tárgyára úgy tekint, hogy az nem foglalja magában az összes társadalomellenes magatartást, abból csupán annyit, amennyit a törvényhozó bűncselekménynek nyilvánít.

A *kriminológia* ezzel szemben a kriminológiai bűncselekmény-fogalom értelmében - lényegében relatíve határozatlanul - a büntetőjogi bűncselekmény-fogalmon túl még kutatási területéhez számítja az összes negatív devianciát, mindent, ami kapcsolatba hozható a bűnözéssel.

Módszereikben abban fedezhető fel különbség, hogy míg a büntetőjog-tudomány dogmatikai, történeti, filozófiai, jogszociológiai eszköztárral dolgozik, addig a kriminológia nagy általánosságban empirikus adatgyűjtési módszerekkel, amelyeken belül megtalálhatók a szociológiai, pszichológiai és egyéb megközelítések.

¹⁰⁴ „A kriminológia a bűnözésről, a bűnelkövetőről és a negatív deviáns viselkedésről, valamint ezek ellenőrzéséről létező tapasztalati tudás rendszerezett összessége. A tudományterület olyan alapfogalmakkal dolgozik, mint a bűnözés, bűnelkövető és bűnözési kontroll, de hozzátartozik az áldozattan és a bűnmegelőzés is.” - Günter Kaiser, in: Korinek László: *Kriminológia* (I. kötet), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 19. p.

¹⁰⁵ Korinek László: *Kriminológia* (I. kötet), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 13. p., 15. p., 19. p.

A büntetőjog emberi magatartásokat értékeli, normákat alkot. A *büntetőjogász* jó értelemben vett, rendszerben gondolkodó dogmatikus. Legfőbb feladata a jogállamiság: a társadalom védelme a bűnözőktől, de egyúttal a bűnözők védelme is az állam büntetőjogi definíciós hatalmától az anyagi és az eljárási jog szabályaival. A büntetőjogász rendszeralkotó, de rendszere, ha van hatályos büntetőjogszabály, mindig relatíve zárt, és kész. Ezzel szemben a *kriminológus* nyitott rendszerrel dolgozik. Nincsenek még csak időlegesen lezárt problémái sem, hiszen mind az emberi magatartások, mind pedig az ezekről szerzett ismeretek folyamatosan változnak, gyarapodnak. Hivatásos kételkedő, problémákon töprengő. Feladata a bűnözés megismerésén túl épp a büntetőjog és a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának kontrollja. Számára a büntetőjog csak ultima ratio. Sokkal inkább szeretné, ha erre egyre ritkábban kerülne sor, inkább kedvelné az informális kontrollt, a jól működő családokat, szomszédságot.¹⁰⁶

3.2. A kriminológia és a kriminalisztika

„A *kriminalisztika* lényegét tekintve *bűnügyi nyomozástan*, azaz a bűnügyi tudományoknak az az ága, amely a bűncselekmények felderítésének és bizonyításának eszközeit és módszereit tárja fel és rendszerezi elvi és gyakorlati szempontból egyaránt.” A két nem jogi bűnügyi tudományágban számtalan közös vonás fedezhető fel. Mindkettő ténytudomány abban az értelemben, hogy a bűnözés valóságjelenségeit kutatja. Céljaik is közösek: a társadalomnak a bűnözéstől való védelme. Konkrét kutatási területük vonatkozásában azonban már mutatkoznak különbségek. Míg a kriminológia mozgásterét a kriminológiai bűncselekmény-fogalom széles terepe adja, addig a kriminalisztikáé inkább a büntetőjogilag értékelhető emberi magatartás, tehát lényegében a büntetőjogi bűncselekmény-fogalom sokkal egzaktabb meghatározott köre.

Különbség fedezhető fel abban is, hogy míg a kriminológia egyebekben túl a bűnözés okait keresi, addig a kriminalisztika a bűncselekmények tényállási elemeinek felderítését és

¹⁰⁶ Hazánk kezdettől fogva igen jelentős tudományos eredményekkel képviselteti magát a bűn kutatásában. Sajátosságként emelhető ki a büntetőjoghoz való igen erős kötődés. Ez bizonyos mértékben természetesnek mondható, hiszen a vizsgálódások keretét a törvény határozza meg. A magyar kriminológia kiemelkedő személyiségei többnyire közvetlenül is művelték a büntetőjog tudományát, abban is maradandót alkotva. A két kutatási terület elválaszthatatlan egységére hívta fel a figyelmet Irk Albert, aki azt hangsúlyozta, hogy a bűncselekmény tartalmi és formai összetevői egyaránt fontosak: a bűncselekmény formában jelentkező tartalom. Ezen belül lényegében a kriminológia tárja fel a szubsztanciális oldalt, amelyhez azután egy értékelő tevékenység kapcsolódik. Tudományunk másik nagy úttörője, Vámbéry Rusztem is lényegi egységről szólt. Álláspontja szerint a kriminológiának és a büntetőjognak azonos tárgya van, csupán módszerük tér el. A büntetőjog fejlődésének biztos alapját az a kriminálpolitika szolgálja, amely a kriminológiára támaszkodik.

bizonyítását szolgáló legmegfelelőbb eszközöket és módszereket kutatja. A legmarkánsabban azonban mégis a módszertani apparátusukban térnek el.

A kriminálstratégiában vagy a krimináltaktikában kevésbé, de a kriminalisztika harmadik meghatározó területén, a krimináltechnikában - épp a bűncselekmények konkrétsága miatt - már markánsan jelen van az egzakt természettudományos eszköztár, mint például a genetika vagy a ballisztika.

A *kriminálpolitika* optimális bűnözési kontroll segítségével egyidejűleg akarja megvédeni a polgárt a bűnözéstől, de a bűnelkövetőt is meg akarja óvni az állam túlhatalmától vagy a társadalom önkényétől. Ennek érdekében alkotó módon befolyásolja a társadalmi állapotokat, a közgondolkodást, végső soron a jogalkotást és -alkalmazást. Vagyis álláspontunk szerint a bűnügyi tudományok rendszerét egy állandóan mozgásban lévő organizmusként kell értelmezni. A folyamatos működés lényegében egyúttal egy állandó visszacsatolás is, amely az optimális problémamegoldások alkalmazásával a permanens büntetőjogi reformot szolgálja. Ebben a folyamatban a kriminálpolitika meghatározó szerepet visz, amelyben a kriminológia tapasztalati eredményeire támaszkodik. Ahogy Földvári fogalmaz: „A jövőre irányuló feladatmeghatározás elengedhetetlen feltétele megbízható, igazolt ismeretek birtoklása arról, mi van - ezt követően dönthető el, mi legyen. Az első megállapítás a kriminológia, a második a kriminálpolitika feladata.”¹⁰⁷

3.3. A pénzmosás fogalmának kriminológiai megközelítése

A pénzmosás *kriminológiai fogalmát* úgy határozhatjuk meg, hogy olyan *legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás*, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától.

Tóth Mihály professzor a fehérgalléros és a gazdasági bűnözéssel kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy a rendszerváltozás idején definiálásuk kriminológiai megközelítéssel történt, így helyettesítve a jogi keretek felismerhetőségének hiányát.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Korinek László: *Kriminológia* (I. kötet), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 26-27. p.

¹⁰⁸ Tóth Mihály: A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés, In: *Kriminológia-Szakkriminológia*. (szerk.) Gönczöl-Kerezsi-Korinek-Lévay, Complex, 2006, 399-420. p.

A dogmatikus részéről ez határozott nyitást jelent, hiszen közismert, hogy a büntetőjogász és a kriminológus más és más módon közelít a bűnözés kérdésköréhez. *Korinek László* és *Lévay Miklós* különbséget tesz a büntetőjogászi és a kriminológusi gondolkodás között.¹⁰⁹ Véleményük szerint a büntetőjogász jó értelemben vett, rendszerben gondolkozó dogmatikus, rendszeralkotó és rendszere mindig relatíve zárt és kész, míg vele szemben a kriminológus nyitott rendszerrel dolgozik és nincsenek lezárt problémái, azaz hivatásos kétkedő. E különbségtétel általánosnak tekinthető, mert mind a büntetőjogászi, mind a kriminológusi szakma nagy százalékának álláspontját fogalmazza meg, mégis vannak olyan időszakok a társadalmak és a jogrendszerek életében, amikor a határok mégis elmosódnak és a kriminológia a kriminálpolitika révén erőteljesebb hatást gyakorol a büntetőjogra, akár olyan szintűt is, hogy kriminológiai fogalmak alakulnák át büntetőjogivá.¹¹⁰

4. A pénzmosás fogalmának büntetőjogi meghatározása

A pénzmosás *büntetőjogi fogalma* a mindenkori törvényi szabályozás szövegéből vezethető le, azonban örökérvényű definícióra - különös tekintettel a hazai Btk. módosításokra - még így sem tehetünk szert.

A kriminológia tudománya által leírt fogalmi jellemzők fontosak a büntetőjogi fogalom (tényállás) megalkotásánál, de látni kell, hogy a kriminológiai szakirodalom távolról sem egységes a pénzmosás jellemzőit illetően. Ettől függetlenül a *kriminológiai* feltárásnak köszönhetően *két fő jellemző elem* jól meghatározhatóan kirajzolódik, s amelyek még az egymástól különböző kriminológiai pénzmosás-modellekben is megtalálhatók: a *jövedelem illegalitásának elrejtése* és *egyben a jogszerű szerzés látszatának megteremtése*. A két jellemző egyben lényeges fogalmi elemként is felfogható, ezért azokat szükséges a törvénytörvény megalkotásánál is figyelembe venni.

Ennek megfelelően járt el a magyar *jogalkotó* is, amikor a ma hatályos tényállást (Btk. 303. §) törvénybe iktatta, mivel egyfelől az *eredetleplezési célzatot*, illetve másrésztől a *gazdasági*

¹⁰⁹ Korinek László-Lévay Miklós: A kriminológia fogalma, feladata, kutatási területei, helye és szerepe a bűnügyi tudományokban és a társadalomban, In: Kriminológia-Szakkriminológia, Complex, 2006, 25-65. p.

¹¹⁰ Domokos Andrea: Hogyan lesz a kriminológiaiból büntetőjogi fogalom?, in: Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, PTE-ÁJK, Pécs, 2011, 155. p.

tevékenység során történő felhasználást, pénzügyi és bankműveletek végzését, mint alternatív elkövetési magatartásokat a tényállás részévé tette. Pénzmosás tehát a szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolog gazdasági tevékenység során történő felhasználása, a dologgal összefüggésben végzett bármi(lyen pénzügyi vagy bankművelet a dolog eredetének elleplezése céljából.

A büntetőjogi szakirodalom sem tud sokkal többet hozzátenni a törvényi tényállásból leszűrt büntetőjogi fogalomhoz, így például azon fogalmak, miszerint „a pénzmosás olyan illegális gazdasági szolgáltatásnak minősíthető, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától”, vagy amely szerint „a pénzmosás olyan manőverek (átutalások, átváltások, befektetések etc.) sorozata, amelyben a pénz eredeti bűnös származása követhetlenné válik, majd elvész”¹¹¹ jó esetben is legfeljebb csak magyarázni tudják a törvényi tényállásból eredő fogalmat.¹¹²

A kriminológiai fogalom, jóllehet első ránézésre teljesen visszaköszön a tényállásban, tágabb és szűkebb is egyben annál, mint amit a mai magyar büntetőjog pénzmosásnak tekint.

¹¹¹ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 310. p.

¹¹² Szokatlan tranzakciók (az alábbiakban csak a leggyanúsabb és egyben leggyakoribb jeleket mutatjuk be):

- Számlanyitás alkalmával az ügyvezetővel egy másik személy is jelen van, akinek a neve sehol sem merül fel a cég irataiban, a számlanyitás folyamatát mégis eme személy irányítja, miközben az „ügyvezető” teljesen inaktív. A tárgyalást irányító személy aláírása nem kerül a pénztintézet birtokába, ám az elektronikus hozzáférésnél mégis az ő telefonszáma van megadva. Ebben az esetben az ügyvezető általában sem öltözködésben sem intellektuálisan sem felel meg a pozíciótól elvártaknak (általában hajléktalanok és lakcímként valamely menhely címét adják meg).
- A számlavezetett ügyfél számlájára rendszeresen érkeznek átutalások rendszerint ugyanazon megbízóktól, majd még a jóváírások napján készpénzben fel is veszik azokat, gyakran több részletben ügyelve a pénzmosási törvény által meghatározott értékhatárra - ez általában különböző bankfiókokban, előzetes készpénzigény bejelentés nélkül zajlik.
- Az adott vállalkozás és ügyvezetője is egyazon banknál vezeti számláit és gyakoriak a két számla közötti banki átutalások - rendszerint nagy összegekkel és „tagi kölcsön” megjegyzéssel.
- Két cég egy banknál vezeti számláit, és gyakoriak a számlák közti átutalások, készpénzfelvételek. Az egyik cég számlájára rendszeresen érkeznek külső utalások, amik néhány napon belül tovább utalódnak a másik cég számlájára, ahonnan készpénzben felveszik rendszerint a jóváírás napján. A két cég ügyvezetője egyazon személy, aki számlák felett önállóan rendelkezik.
- A cég devizaszámlájára rendszeresen érkeznek eseti befizetők általi készpénzbefizetések - ügyelve a pénzmosási limitre - majd a befizetett összegek egy összegben kerülnek átutalásra főleg külföldi számlára.
- Külföldi magánszemély számlájára kisösszegű befizetések, átutalások érkeznek több tételben, rendszerint internetes vásárlásokra utaló megjegyzésekkel. A jóváírásokat követően egy összegben készpénzfelvételre kerül sor. Egy adott bankfiókban rövid időn belül több külföldi-de ugyanazon állampolgárságú ügyfél nyit számlát és bonyolítja hasonló módon a pénzforgalmát.
(Lásd: <http://jesz.ajk.elte.hu/worle49.pdf>)

Az elkövetési magatartások csakis a gazdasági tevékenység (vagy pénzügyi műveletek) körén belül követhetők el (ebben szűkebb), viszont a szubjektív oldalt tekintve a büntetőjogi rosszallás szélesebb körű, mint amit a kriminológiai feltárások indokolnának.

Különösen vitatható, hogy a gondatlanságból elkövetett ilyen cselekmények egyáltalán pénzmosásnak tekinthetők-e, hiszen az illegális jövedelem elleplezésének, illetve elrejtésének alapvető fogalmi elemként kellene a pénzmosást jellemeznie, s ebben az összefüggésben a gondatlanság nem enyhébb felelősségi formát hordoz, hanem értelemszerűen a felelősség hiányát is. Ezt a nézetet a jogalkotó nem osztja, s a gondatlan pénzmosást - e néven - rendeli büntetni.

A fogalmak szintjén kiemelendő továbbá, hogy a Btk. 303/B. §-a által szabályozott bűncselekmény, amely bizonyos bejelentési kötelezettség elmulasztásában áll, nem tekinthető pénzmosásnak.

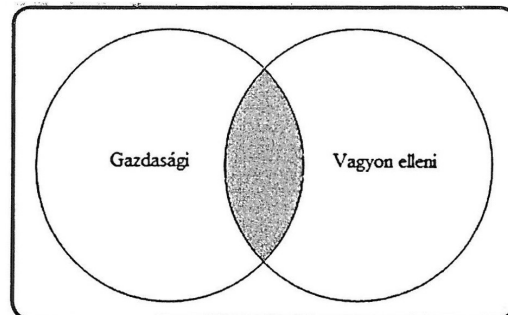
4.1. A gazdasági és a vagyon elleni bűncselekmények elhatárolása

A gazdasági büntetőjog változása a jogalkalmazást számtalan új feladat elé állította. Nem csupán az új tényállások tucatjainak jogalkalmazói gyakorlatában kellett utat törni, hanem ki kell alakítani az új gazdasági bűncselekmények és a hagyományos vagyon elleni bűncselekmények kapcsolatára vonatkozó rendező elveket. Az elhatárolást nehezíti, hogy az egyes gazdasági és vagyon elleni bűncselekmények védett jogi tárgya - részben - fedi egymást. Egyaránt védik a tulajdont és a tulajdonból folyó egyes részjogosítványokat.

A különbség - nagyon általánosan - talán elsősorban abban ragadható meg, hogy a vagyon elleni bűncselekmények elsősorban egy statikus helyzet, egy állapot védelmét szolgálják. A gazdasági bűncselekmények meghatározása során ezzel szemben nem a tulajdon, illetve az abból folyó jogosítványok védelme az elsődleges, illetve e bűncselekmények többnyire a vagyon működtetése körében követhetők el. A vagyon a gazdasági életben olyan jószágként jelenik meg, amelynek működtetése, kezelése, hasznosítása önálló érték.

A gazdasági bűncselekmények tényállásaiban részben ehhez az értékteremtéshez, értékmegóváshoz fűződő társadalmi érdek domborodik ki, részben pedig az értékteremtés,

értékmegóvás garanciális szervezeti és működési feltételeinek biztosításához fűződő érdek. A vázolt helyzetből - a védett társadalmi-gazdasági érdekek átfedéséből - adódik, hogy visszatérő gondot okoz a vagyon elleni, illetve a gazdasági bűncselekmények elhatárolása. A gazdasági és a vagyon elleni bűncselekmények védett jogi tárgyának kapcsolatát jól illusztrálja az alábbi ábra:

Ha a tett-azonosság keretébe tartozó cselekmény egyaránt megvalósítja valamely, a XVIII. Fejezetben meghatározott vagyon elleni és a XVII. Fejezetben szabályozott gazdasági bűncselekmény tényállását, akkor a (részben) azonos jogtárgy-sértés a valódi alaki halmazát megállapítását kizárja. Ilyen esetekben a *látszólagos alaki halmazát feloldására* kialakult elvek, megoldások (*specialitás, szubszidiaritás, alternativitás, konzumpció*) segíthetik a jogalkalmazót a megfelelő bűncselekmény kiválasztásában.

A gyakorlatban a vagyon elleni és gazdasági bűncselekmény elhatárolásának igénye a csalás és a csalásszerű gazdasági bűncselekmények körében merülhet fel. Ha e két bűncselekmény a speciális és a generális viszonylatában áll, akkor értelemszerűen csak a speciális gazdasági bűncselekmény megállapítására kerülhet sor. A rendszerinti probléma azonban akkor és azért merül fel, mert a gazdasági bűncselekmény valójában nem speciális a csaláshoz képest. A specialitás ugyanis csak az egymást az általános elemek tekintetében fedő tényállások tekintetében állapítható meg. A csalás három alapvető eleme a haszonszerzési célzat, a megtévesztés és a károkozás. A gazdasági bűncselekmények ebből - kifejezett rendelkezéssel - rendszerint csak a megtévesztést tartalmazzák. Emellett a haszonszerzési célzat - rendszerint - a gazdasági bűncselekmények immanens tényállási elemének tekinthető. A kár azonban a legtöbb gazdasági bűncselekménynek már nem a tényállási eleme. Ilyenkor pedig a specialitás elve nem alkalmazható.

Figyelemmel arra, hogy egyrészt a csalás, másrészt pedig az a gazdasági bűncselekmény, amely mind a haszonszerzési célzat, mind a megtévesztés tényállási elemét tartalmazza, egymást fedő tényállás, ebből kiindulva kikövetkeztethető, hogy mire irányult a jogalkotó szándéka. Nem kétséges ugyanis, hogy amennyiben valamely gazdasági bűncselekmény elkövetőjét már akkor is például három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti, ha cselekményével nem okoz kárt, úgy a csalás három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntetési alakzata helyett ezt a bűncselekményt kell megállapítani.

A jogalkotó ugyanis az azonos absztrakt fenyegetettséghez kevesebb feltételt szabott. Ha a gazdasági bűncselekmény kár hiányában is három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntetett, akkor az egyfajta előbbre hozott büntetendőséget jelent. Ilyenkor a csalás csak akkor konzumálja a gazdasági bűncselekményt, amennyiben a büntetési tétele súlyosabb (tehát a vizsgált esetben legalább öt évig terjedő szabadságvesztés). A gazdasági bűncselekmények jogalkalmazói gyakorlata ma már rendszerint követi a vázolt elvet.¹¹³

4.2. A bűncselekmény törvényi tényállása

A bűncselekmény eredeti változatának megalkotásával kapcsolatosan a legalapvetőbb kérdés az volt, hogy vajon a hatályos jog orgazdaság és tárgyi bűnpártolás tényállásai nem fedik-e le teljesen a büntetni kívánt pénzmosást. Mivel azonban az európai irányvonal igen határozott e tekintetben, ezért célszerű volt önálló tényállásban szabályozni azt.

A büntetőjogi tényállások azokat a magatartásokat pönalizálják, amelyek a legsúlyosabb jogsértéseket hordozzák, és amelyekkel szemben a társadalom védelme érdekében a büntetőjog szigorával kell fellépni. A pénzmosás bűncselekménnyé nyilvánítása és ennek megfelelően törvénybe iktatása nemzetközi kötelezettsége volt hazánknak, de azt a gazdasági szükségesség is előbb vagy utóbb megkövetelte volna. Maga a tényállás eddigi rövidke életében szinte évenként ért meg egy-egy módosítást, leginkább a tényállás pontosítása és alkalmazhatósági deficitjének csökkentése érdekében.

¹¹³ Molnár Gábor: Gazdasági bűncselekmények, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009, 17-19. p.

A jogalkotó eredetileg is a gazdasági bűncselekmények körében helyezte el a bűncselekményt, kifejezve azt, hogy a pénzmosás az egész gazdaság rendjét, kiszámítható és jogszerű működését veszélyezteti, illetve sérti. A hatályos szabályozást a Btk. 2007-es módosítása alakította ki, amelynél hazánk figyelembe vette mind az európai uniós, mind pedig a nemzetközi szervezetek elvárásait és a tényállás kapcsán a jogirodalomban megfogalmazott kritikák egy részét. A magyar szabályozás leglényegesebb elemei az alábbiakban foglalhatók össze.

A pénzmosás tényállásának védett jogi tárgya kettős: a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelemhez fűződő társadalmi érdek, illetőleg - s ami a XVII. Fejezetben történő elhelyezést indokolja - a pénzintézeti rendszer törvényes működésébe vetett bizalom védelme. A terrorizmus finanszírozásának megakadályozása érdekében is hatékony eszközt kíván a jogalkalmazók kezébe adni a bűncselekményből származó pénzeknek a pénz- és tőkepiaci rendszeren, továbbá más, a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett tevékenységeken keresztül történő tisztára mosásának megakadályozásához.

A pénzmosás valamennyi fordulata alaki (immateriális) bűncselekmény, amely az elkövetési magatartások tanúsításával befejezetté válik.

A pénzmosás előkészületét a törvény nem rendeli büntetni. Az előkészületi jellegű cselekmények közül azonban önálló (sui generis) bűncselekményként büntetendő a pénzmosás elkövetésében való megállapodás. A megállapodás legalább két személy kölcsönös egyetértését feltételezi, amelynek részese lehet az alpbűncselekmény elkövetője is, ám ha akár ő, akár kívülálló partnere később személyesen pénzmosásnak minősülő tettet követ el, a beolvadó előkészületért nem felelnek. Az a személy, aki az alpbűncselekmény előtt a tettessel a majdani pénzmosásban megállapodik, az előkészületen kívül felelősséggel tartozhat az alpbűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnsegélyért is.

A pénzmosásnak alsó értékhatára vagy szabálysértési alakzata nincs.

A bűncselekmény tettese bárki lehet azzal az értelemszerű megszorítással, hogy az egyes fordulatok körében külön-külön vizsgálni szükséges azt a feltételt, hogy a bűncselekmény kizárólag vagy csak a más által elkövetett, vagy csak az azonos elkövető által elkövetett

bűncselekményből származó dologra történő elkövetés mellett tényállásszerű. Miután a Btk. 19. §-a szerint elkövetők a tettes és a társtettes (tettesek), valamint a felbújtó és a bűnsegéd (részese), ezért jelentősége lehet annak, hogy a korábban elkövetett (elő)cselekmény körében ez elkövetői minőség közömbös.¹¹⁴

A pénzmosás *bűnkapcsolati alakzat*, azaz egy másik bűncselekményhez járul utólagosan, önálló büntetőjogi értékelést vonva maga után. Nem önálló, hanem *járulékos bűncselekmény*. Mindig meg kell, hogy előzze valamilyen másik bűncselekmény, amelynek a jövedelmét legalizálni, tisztára mosni próbálják. Annyiban azonban mégis kilóg a klasszikus bűnkapcsolatok (orgazdaság, bűnpártolás etc.) sorából, hogy az elkövető saját bűncselekményéből származó dolgok „tisztára mosásáért” is külön felel, azaz valódi halmazatot képezhet az alapcselekmény és a bűncselekmény. A törvény két bűncselekményt rendel büntetni: egyrészt a „tulajdonképpen” pénzmosást (303. §, 303/A. §), illetőleg a pénzmosáshoz kapcsolódó *bejelentési kötelezettség elmulasztását* (303/B. §).

A pénzmosásnak a hatályos szabályozás szerint *szándékos és gondatlan alakzata* létezik, azonban a gondatlan elkövetés objektív ismérvei szűkebbek. Valamennyi alakzatnál az elkövetési tárgynak „szabadságvesztéssel büntetendő cselekményekből” (ún. alapcselekmény) kell származnia. A pénzmosás tényállásának felépítése alapján - a bűncselekmény *alanyi oldalán* megkívánt feltételeket tekintve - a *szándékos pénzmosásnak* három alakzata létezik:

- a más által elkövetett dologra eredetleplezési célzattal elkövetett pénzmosás (*célzatos pénzmosás*);
- a más által elkövetelt dologra eredetleplezési célzat nélkül elköveteti pénzmosás (*célzat nélküli pénzmosás*);
- saját bűncselekményből származó dologra elkövetett pénzmosás (*saját pénz mosása*).

Sinku Pál és Gál István László közgazdasági szempontból közelíti meg a pénzmosás egyes alakzatait, és erre tekintettel nevezik a 303. § (1) bekezdést *dinamikus*, míg a (2) bekezdést *statikus pénzmosásnak*. Álláspontjuk szerint a dinamikus pénzmosás elkövetési magatartásai túlnyomó többségének jellemzője a vagyon-transzformáció, míg a statikus pénzmosásnál ez nem áll fenn.¹¹⁵ Megjegyzendő, hogy a dinamikus pénzmosáshoz sorolt magatartás, a 303. §

¹¹⁴ Molnár Gábor: Gazdasági bűncselekmények, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009, 516. p., 519. p.

¹¹⁵ Gál István László: Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 161-165. p.

(1) bekezdés b) pontjában meghatározott dolog feltalálási helyének eltitkolása, vagy elleplezése nem feltételez vagyonmozgást.

Az előcselekmény a különös részi diszpozíció objektív tényállási eleme. A büntetőügyekben eljáró hatóságoknak perrendszerűen bizonyítani kell meglétét a pénzmosás megállapítása során. Nem szükséges azonban, hogy az előcselekmény(ek) elkövetését jogerős bírósági határozat mondja ki. Nem akadály a pénzmosás megállapításának, ha az előcselekmény miatti elítélést az akadályozza, hogy elkövetője valamely büntethetőségi akadály miatt nem büntethető. Ugyanakkor korántsem ilyen egyértelmű annak a megítélése, ha az előcselekmény már elévült, hiszen a büntethetőséget megszüntető elévülés figyelmen kívül hagyása - a gondatlan alakzat pönalizálására is tekintettel - teljességgel parttalanná tehetné a büntetőjogi felelősségre vonást.

A gyakorlat számára fontos kérdés, hogy a *pénzmosás tényállásszerűségéhez megkívánt alapcselekmény vonatkozásában megkívánjuk-e a jogerős ítélettel elbírált cselekményt.* Ha a törvény szövegéből indulunk ki, az a törvényhozói szándék vezethető le, hogy a törvényalkotó a „büntetendő cselekmény” megfogalmazással is azt kívánta kifejezni, hogy nem szükséges az „elbíralt” cselekményt bevárni. Ha egy másik járulékos bűncselekmény kapcsán (orgazdaság) kialakult bírói gyakorlatra gondolunk, akkor is megállapíthatjuk, hogy nem szükséges az orgazda elítéléséhez az alapcselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonása.

Dr. Tóth Mihály arra a következtetésre jut, hogy „bárki által bárhol elkövetett olyan előcselekmény gyanúja alapozhat pénzmosás miatti eljárást, amely a magyar törvény szerint (is) szabadságvesztéssel fenyegetett cselekmény. A pénzmosás bizonyítása azonban ki kell terjedjen az előcselekmény megállapíthatóságára is.”¹¹⁶ A törvényi szóhasználat arra enged következtetni, hogy a pénzmosás akkor is megállapítható, ha az előcselekmény elkövetője bármely okból nem büntethető.

A gyakorlat szempontjából ugyancsak több kérdést vet fel a *saját pénz mosásának kriminalizálása*, hiszen egy szabadságvesztéssel büntetendő - ámde a társadalomra csekélyebb fokban veszélyes - cselekmény elkövetése esetén fennállhat az a helyzet, hogy a járulékos jellegű bűnkapcsolati alakzat - a pénzmosás - súlyosabb büntetőjogi következményeket von

¹¹⁶ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 359. p.

maga után, mint maga az alapcselekmény. A jogalkotó a büntetőjogi felelősség szélesebb határát azzal indokolta, hogy az alapcselekmény és a pénzmosás eltérő jogi tárgyakat véd.

Az Európai Unió több tagállama ragaszkodott a tradicionális büntetőjogi alapelvekhez - *ne bis in idem* -, és csak a más által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában rendelte büntetni a pénzmosást. A magyar jogalkotó a kétszeres érlékelés tilalmába ütközést az elkövetési magatartások saját pénz vonatkozásában szűkebb körben való meghatározásával igyekszik elkerülni. Érdeemes megemlíteni e probléma német megoldását. A német Btk. szerint fő szabályként bárki elkövetheti a pénzmosást, viszont a tényállás tartalmaz egy úgynevezett személyes büntethetőségi akadályt, amely szerint, ha az alapcselekmény elkövetőjének a felelősségét az alapcselekmény vonatkozásában megállapítják, akkor - a kétszeres értékelés tilalmába ütközés elkerülése érdekében- nem vonható pénzmosásért is felelősségre.

A gondatlan pénzmosás továbbra is *büntetendő*, amelynél az elkövetési magatartások köre is - a fogalmi pontosítás kivételével - változatlan marad. Fontos változás viszont, hogy a jogalkotó egyértelművé teszi a jogirodalomban korábban megfogalmazott álláspontot, miszerint a büntethetőséget megszüntető ok a pénzmosás gondatlan alakzatára is egyaránt vonatkozik.¹¹⁷ A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása kapcsán kiemelendő, hogy a hatályos szabályozás nem rendeli büntetni a gondatlan elkövetést, így prognosztizálható a bejelentések számának csökkenése.¹¹⁸

A törvény meghatároz egy *büntethetőséget megszüntető okot* is, amelynek az a kriminálpolitikai indoka, hogy nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen, vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez. A pénzmosás feltárása nemcsak az alapbűncselekményekkel okozott kár megtérülését eredményezheti, hanem azt is megakadályozza, hogy a bűnös úton szerzett anyagi javak legalizálása újabb bűncselekmények anyagi háttérét teremtsen meg. *Ha tehát az elkövető önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt.* A bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége: ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a

¹¹⁷ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 363. p.

¹¹⁸ Jacsó Judit: Az Európai Unió III. pénzmosási irányelve és a magyarországi gyakorlati tapasztalatai, in: Rendészeti Szemle, 2009/7-8., 229-230. p.

felelősségre vonás alól. *Ez azonban nem vonatkozik az előcselekményre.* Ha abban bármilyen elkövetői minőségben részt vett a pénzmosás miatt nem büntethető elkövető, azért felelősségre vonható. A „feljelentés kezdeményezése” elsősorban az intézeti, vagy hivatalos személyként elkövetett pénzmosás miatt fontos, ahol - bizonyos hivatali, szolgálati utak betartása folytán - maga a kezdeményezés is méltányolható lehet.

A büntethetőséget megszüntető ok - a rendszerbeli elhelyezéstől függetlenül - a szándékos és a gondatlan változatra egyaránt vonatkozik (hiszen gondatlanságára a tettes utóbb rájöhethet), nem terjed ki viszont a 303/B. §-ban szabályozott pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztására, amely sui generis bűncselekmény.

4.2.1. A tényállás gyenge pontjai

4.2.1.1. Az objektív oldal

Az objektív tényállási elemek között az *elkövetési magatartást* gyenge láncszemnek tekinthetjük, mivel indokolatlan megkülönböztetést eredményez, hiszen a bűncselekményből származó pénz luxuscikkekre vagy utazgatásra költése nem tényállásszerű. Ugyan az elköltött pénz nem veszélyezteti a gazdaság tiszta működéséhez fűződő társadalmi érdeket, de mint potenciálisan nagy vásárlóerő igenis hatással lehet a gazdasági folyamatokra. Itt értelemszerűen arra az elvi helyzetre kell gondolni, ha minden bűncselekményből származó vagyont áruk és (nem pénzügyi etc.) szolgáltatások megszerzésére fordítanak, ami óriási fogyasztást és nagy mennyiségű pénz visszaáramlását jelentené. Mindebből pedig az is következik, mintha a jogalkotó a bűncselekményből származó pénz pusztá elköltésére „buzdítana”, a más tevékenységekre vonatkozó büntetőjogi tilalom miatt kevésbé kockázatos a tényállás körébe nem tartozó tevékenység kifejtése. Más kérdés persze, hogy a pénzköltés nagyon is veszélyes lehet, hiszen bárkinek feltűnhet, ezért csak akkor érheti meg a pénzmosás elkövetése, ha az elkövetők képesek a bűncselekményből származó bevételt feltűnés nélkül (apránként) elkölteni.

Hasonlóképpen nem elkövetési magatartás a jótékony célú adakozás vagy éppen az ajándékozás sem. A törvényi tényállás szintjén ez azt jelentené, hogy például a templom felújítására, a kisgyermekek étkeztetésére, vagy épp orvosi műszer vásárlására adományozott pénz eredete lényegtelen, s azt az elvi kérdést veti fel, hogy a piszkos pénz „megtisztulhat-e”

a nemes cél által? Jóllehet jogi igazolást nem adhat például az adakozás - különösen ha megtévesztéssel vagy épp erőszakkal jutott jövedelemhez a bűnelkövető -, a hasznos célra való fordítás a bűnös eredetre vonatkozó társadalmi rosszallást enyhítheti.

Mindebből tehát az is következik, hogy a magyar jogalkotó a pénzmosás veszélyességét a kézzelfogható gazdasági ügyletekre vonatkozóan látja csupán megalapozottnak, a bűnös eredetű pénz egyéb felhasználását nem tekinti társadalomra veszélyes cselekménynek - legalábbis olyannak biztosan nem, ami a pénzmosás tényállásába illeszkedne, vagy amely önmagában (ti. a piszkos pénz elköltése) más bűncselekmény lenne, de ez nem jelenti azt, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon ne eshetne vagyonelkobzás alá.

A tényállás *alapcselekményével* kapcsolatosan is egy indokolatlan megkülönböztetést kell megemlíteni, méghozzá azt, hogy míg a szándékos alakzatnál bármely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény lehet alapcselekmény, a gondatlannál minden (más által elkövetett) büntetendő cselekmény is szóba jöhet. Ezt a tágítást elvi alapokról nem lehet indokolni, különösen úgy nem, hogy csupán néhány csekély súlyú - bűncselekménnyel bővül így ki az alapcselekmények köre, ezért szükségképpen azt a következtetést kell levonni, hogy itt „egyszerű” jogalkotói elírás történt. A *szándékos pénzmosás esetén tehát csak akkor tényállásszerű a magatartás, ha az elkövetési magatartásokat az objektíve ilyen deliktummal szerzett dologra követik el.* Nem kérdéses, hogy a nem bűncselekményből származó vagyonra elkövetett leplező cselekmény nem lehet pénzmosás.¹¹⁹

4.2.1.2. Szubjektív oldal

A pénzmosás tényállása *alap esetben célzatos bűncselekmény, egyenes szándékot (dolus directus) feltételez.* A tettes leplezni kívánja a dolog eredetét, azonban korántsem egyértelmű minden esetben, hogy ez a leplezés éppen a bűnös eredet elrejtését szolgálja-e. A tipikus eset

¹¹⁹ Történetünk hőse nagy összegű pénzt nyer a lottón. Nem akarja azonban, hogy a gyors meggazdagodása feltűnjék ismerőseinek, ezért elmegy az alvilág egyik ismert „mosodásához”, s megbízza a pénz oly eltüntetésével, hogy az apránként jöjjön vissza, például vállalkozások profitjaként, a „mosodás” pedig - kihasználva eddigi tapasztalatit - sikeresen „átmossa” hősünk pénzét a szokásos pénzmosási technikákkal. Az esetben szereplő tevékenység nem tényállásszerű pénzmosás, mivel a pénz nem büntetendő cselekményből származik. Megállapítható ezért az is, hogy a pénzmosási „know-how” alkalmazása, amennyiben jogszerűen szerzett vagyontárgyról vagy pénzről van szó, a hatályos büntetőjogi megítélés szerint nem képes olyan mértékben veszélyeztetni a gazdasági folyamatokat, hogy annak büntetendőségére szükség lenne.

valóban az, hogy a bűncselekményből való származás felfedezését akarja a pénzmosás tettese elkerülni, és ilyenkor nyilván tud a dolog bűnös eredetéről is, de könnyen elképzelhető más eset is.¹²⁰

A leplezés, mint célzat, olyan tényállási elem, amely realizálódásának nem kell bekövetkeznie a tényállásszerűséghez, emiatt azonban a kísérlet megállapításával összefüggésben nehézségek keletkezhetnek, mivel a célzat hiányában megkezdett elkövetési magatartás nem elegendő a kísérlet megállapításához. Az alapeseti célzat miatt az eshetőleges szándékkal (dolus eventualis) elkövetett pénzmosás - legalábbis dogmatikailag - kizárt. Elképzelhető persze, hogy tényállásszerű magatartás vezetett a bűnös eredet eltűnéséhez, de nem azért, mert az elkövető a szokásos bonyolult pénzmosási technikákat alkalmazta volna, hanem a körülmények kedvező összehatásának, például az ellenőrzés elégtelenségének eredményeképpen. A célzat hiánya kizárja itt is a pénzmosás megállapítását.

A pénzmosás *gondatlan alakzata* értelemszerűen csak a más által elkövetett büntetendő cselekményekkel kapcsolatosan merülhet fel, ami akkor állapítható meg, ha az elkövető az alaptényállásban meghatározott elkövetési magatartásokat olyan dologra követi el, amelynek eredetéről gondatlanságból fakadóan nem volt tudomása. Lényeges kérdés, hogy vajon a gondatlanság mely alakzata tekinthető tipikusnak a pénzmosás vonatkozásában, illetve, hogy egyáltalán szóba jöhet-e egyformán a luxuria és a negligentia? A tényállás megfogalmazása eleve hanyagságot követel meg, hiszen éppen valaminek a nem tudása lesz a szubjektív tényállás része. A gondatlan pénzmosás kapcsán is felmerülhetnek olyan szituációk, amelyek azért érdekesek, mert ugyan a hatályos jog alapján megoldhatók, de a megoldásuk inkább aggályos, mint meggyőző.¹²¹

A törvényi tényállás pusztán a dolog eredetének ismeretéről szól, nem szűkíti ezt a bűnös eredet ismeretének hiányára. A pénzmosás (még ha gondatlan is) lényegét szem előtt tartva azonban nem állítható, hogy ehelyütt a bűncselekményből való származáson kívül másfajta

¹²⁰ A lottónyertes példája esetén tehát még ha a „mosodás” ugyanazon műveleteket is végzi a rábízott pénzzel, mint amilyeneket bűnözői ügyfeleinek szokott végezni, nem lesz büntetendő, hiszen tudja, hogy a lottónyeresemény nem büntetendő cselekmény. Ha a pénzmosó ügyfele viszont hamisan azt állítja, hogy a pénz lottónyereseményből származik, valójában persze valamely alapcselekményből, a pénzmosó - amennyiben a gondatlanság ebben a vonatkozásban kizárható - tévedés címén nem fog felelni pénzmosás miatt.

¹²¹ A kistülű, mindig pénzhiánnyal küszködő hamisító egy szerencsés magánokirat-hamisítással nagyobb összeghez jut. A pénz tetemes részét egyik távoli unokahúga esküvőjére ajándékozza, aki bár sejti, hogy nem tisztességes munkával szerezte, mégis elfogadja, s azt például értékpapírok vásárlásába fekteti. A magánokirat hamisítója leplezési célzat nélkül cselekedett, s egyébként sem fejtette ki a pénzmosás tényállásszerű elkövetési magatartásait. Őt pénzmosás miatt bizonyosan nem lehet felelősségre vonni. A kis unokahúg és férje viszont tényállásszerű gondatlan pénzmosást valósítanak meg akkor, ha gondatlanságból nem tudtak a pénz eredetéről.

eredet ismeretének hiányát is fel kellene/lehetne róni az elkövetőnek. Ellenkező esetben - azaz ha a tényállási elem leírásának teleologikus értelmezését mellőznénk - arra az eredményre jutnánk, hogy teljesen objektív körülményektől függene, hogy valaki gondatlan pénzmosó lesz-e, avagy sem, hiszen olyan helyzetekről lenne szó, amelyekben a dologgal kapcsolatos elkövetési magatartások kifejtése idejéhez képest csupán egy későbbi időpontban válik bizonyossá, hogy honnan is származik az adott dolog, így tehát a szórakozásról való általános meggyőződés (felróható) hiánya a valódi származás objektív tényétől, és nem az elkövetői viszonyulástól függően minősülne pénzmosásnak. A példaként felhozott amerikai nagybácsi által ajándékozott pénzösszeg eredetével kapcsolatosan megvalósuló gondatlanság akkor lenne pénzmosás, ha kiderülne, hogy adócsalással szerezte, s akkor nem, ha lottón nyerte. Nem engedhető meg ezért a tág értelmezés, emiatt a gondatlanságnak itt - ha már lennie kell - mindenképpen a bűnös eredetre kell kiterjednie.¹²²

Nyilvánvalóan nem az kifogásolható, hogy nem felel pénzmosás miatt az utóbbi jogesetben szereplő ifjú pár, hanem az, hogy mivel nem következetes a jogalkotói szigor, nem teljesen érthető sem a tényállással elérni kívánt cél, sem pedig a védendő jogtárgyak pontos köre. Nem érthető, hogy a leplezési célzatot nélkülöző, de a származást ismerő személy elkövetési magatartásával nem meríti ki a pénzmosás tényállását, míg az a személy, aki azért nem tudott a bűnös eredetről, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta megtenni, pénzmosásért felelni fog. A logikai értelmezés szabályainak is ellentmond a törvényi szövegezés: a többről a kevesebbre, illetve a kevesebbről a többre való következtetés együttes alkalmazásával megállapítható, hogy amennyiben a célzatos magatartás és a gondatlan elkövetés is büntetendő, a szándékosság enyhébb fokával megvalósított cselekménynek is büntetendőnek kell lennie.

Összességében tehát, ha a jogalkotót a tényállás szubjektív határainak kijelölésénél nagyobb fokú előrelátás és következetesség jellemezte volna, dogmatikailag tisztább tényállás született volna meg, igaz, ehhez - akár szűkítő, akár tágító irányban - kriminálpolitikai döntést is kellett volna „mellékelni”.

¹²² A példát még azzal lehet tovább bonyolítani, hogy akár fel is merülhetett volna az ifjú párban, hogy a nagybácsi nem tisztességes úton szerezte meg az ajándékba adott pénzt, sőt a bűnös származást még akár tudhatták is, annak további felhasználása, vagy akár az azzal való pénzügyi művelet végzése sem pénzmosás. Hiszen láttuk, a pénzmosás elkövetési magatartásaihoz kapcsolódó eshetőleges szándék nem alapozza meg a szándékos alakzatot sem.

4.2.2. Egyéb kritikai észrevételek

Kritikák fogalmazhatók meg abban az esetben is, hogy ha a szándékos pénzmosást valaki a saját korábbi bűncselekményével szerzett javakra követi el, az alapcselekmény halmazatot képez a pénzmosással, szemben a korábbi állásponttal és szabályozással, amelynek értelmében csupán büntetlen utócselekményként jelentkezett a pénzmosási tevékenység. Ma ugyanis például egy vagyoni értelemben „sikeres” magánokirat-hamisítás esetén (Btk. 276. §, 1 évig terjedő szabadságvesztés), ha a hamisító a megszerzett fekete jövedelmet eltünteti, vagy azt csupán megkísérli [Btk. 303. § (1) bekezdés, öt évig terjedő szabadságvesztés] a valódi halmazat miatt igen szigorú büntetéssel is számolhat. A saját alapcselekményből származó dolog tisztára mosásával kapcsolatos külön büntetendőség egyébként olyan - nem lényegtelen - problémákkal is jár, hogy például sok ország ezt ilyen formában nem bünteti, így például a bűnügyi jogsegély adott esetben akadályokba ütközhet.

Megjegyezhető az is, hogy egy, a gondatlan pénzmosásra vonatkozó büntethetőséget megszüntető ok hiánya újabb aránytalanságot eredményez a tényállásban, illetve a benne tükröződő kriminálpolitikai megítélésben. A gondatlan pénzmosónk elkövetési magatartásai kifejtésekor nincs tisztában a dolog bűnös eredetével, azonban elvárható lett volna tőle, hogy megfelelő figyelem tanúsítása esetén észlelje azt. Később azonban, amikor már számára is nyilvánvalóvá válik, hogy a dolog bűncselekményből származik, nem tud mit tenni, a gondatlanságából fakadó jogtárgy-sértést nem tudja a hatóság bevonásával enyhíteni, vagyis hiába fedi fel a cselekmény elkövetését, azt legfeljebb csak a büntetés kiszabása körében lehet értékelni. Alig indokolható, hogy az elkövető a nagyobb társadalomra veszélyességet hordozó célzatos pénzmosás esetében mentesülhet a felelősségre vonás alól, a gondatlan esetében pedig nem.

Érdeemes arra is kitérni, hogy a pénzmosással kapcsolatos, a külön törvényen alapuló bejelentési kötelezettség gondatlan elmulasztása is bűncselekmény, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. A Btk-n alapuló, egyes bűncselekményekhez kötött feljelentési kötelezettség csak lényegét tekintve hasonló, mégis a fentiek ismeretében aligha találunk olyan érvet, ami indokolhatja, hogy például a súlyos, élet elleni bűncselekmények körében miért nem létezik hasonló feljelentési kötelezettség?

4.2.3. A pénzmosás és a hasonló jogi tárgyakat védő tényállások elhatárolása - egység, többség, elhatárolás -

Az nem kétséges, hogy a pénzmosás azonos (akár folytatólagos) előcselekmény kapcsán több alkalommal, rövid időközönként, azonos akaratelhatározásból megvalósított elkövetési magatartásai *folytatólagos egységet* képeznek, akár saját pénz mosásáról, akár más bűnös pénzének legalizálásáról van szó.

A cselekmény új alapokra helyezése, valamint a további járulékos bűncselekmények kapcsán megszilárdulni látszó gyakorlat felülvizsgálandóvá teszi *Dr. Tóth Mihály* azon korábbi álláspontját, hogy helyes-e a *rendbeliséget a különálló előcselekmények számához* kötni.

Az orgazdaság kapcsán követett bírói gyakorlat tükrében úgy tűnik, a pénzmosás folytatólagosságának megállapítását önmagában nem zárja ki a több bűncselekményből eredő pénzre, vagy akár több személy bűnös magatartásából származó javakra vonatkozó - a törvényi egység kritériumainak egyébként megfelelő - magatartás tanúsítása. Ez arra tekintettel is elfogadható, hogy a pénzmosásnak kifejezett sértettje nincs, az ilyen jogellenes tettek révén a gazdasági viszonyok egésze sérül.¹²³

A Btk. 303. § (1)-(2) bekezdése, valamint a 303/A. § (1) bekezdése „klasszikus” értelemben vett bűnkapcsolat, hiszen az elkövetési magatartást kifejtők az „alpbűncselekmény” elkövetésében semmilyen elkövetői alakzatban nem vesznek részt. Az elhatárolás szempontjából szóba jöhető bűnkapcsolatok: a *bűnpártolás*, a *jövedéki orgazdaság* és az *orgazdaság*.

A Btk. 303. § (1)-(2) bekezdésében meghatározott *pénzmosás* az elkövetési magatartásokra tekintettel a Btk. 244. §-ban meghatározott (tárgyi) *bűnpártoláshoz képest speciális*, mert *előcselekménye csak szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény* lehet és *elkövetési tárgya* nem bármilyen előny, csupán a *dolog* lehet, ennél fogva kizárólag a pénzmosás állapítható meg.

¹²³ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, 361-362. p.

A Btk. 311/A. §-a (1) bekezdésében meghatározott *jövedéki orgazdaság*, valamint a 326. § (1) bekezdésében meghatározott *orgazdaság* az elkövetés tárgyára és a célzatra tekintettel a *pénzmosáshoz képest* ugyancsak *speciális*, e bűncselekmények állapíthatóak meg.

A Btk. 303/A. § (1) bekezdésében foglalt pénzmosás elhatárolásának problémaköre fel sem merül, tekintettel arra, hogy a *bűnkapcsolat kizárólag gondatlanul* követhető el.

4.2.4. Perspektívák - új magyar büntetőjog, új büntetőjogi eszközök

A büntetőjog két alappillére a bűncselekmény és a büntetés. A mai büntetési elméletek sokszínűséget mutatnak az utóbbi évtizedek túlzásai és kudarcai ellenhatásaként, keresve a hatékonyságot a jogállamiság keretein belül.¹²⁴

Van-e létjogosultsága a büntetőjognak a gazdaságban? A közigazgatási jogi, az adójogi és egyéb büntetőjogon kívüli pénzbeli szankciók alkalmasak lehetnek a gazdaság védelmére, ha a következő két feltétel teljesül:

- konszolidált viszonyok közötti, magas erkölcsi nivójú üzleti kultúra,
- a kilátásba helyezett pénzbeli szankciók felső határának olyan meghatározása, hogy az többszöröse legyen az elkövető által elért vagy elérni kívánt illegális profitnak.

A *gazdasági büntetőjog magatartásszabályozó eszköz*. Alkalmas a gazdasági szereplők cselekvéseinek bizonyos, a társadalom által elvárt irányba terelésére. Ezt a szerepét azonban csak akkor tudja betölteni, ha a többség vagy önkéntes jogkövetéssel betartja az előírt szabályokat, vagy a szankciótól való félelem miatt nem lépik át a jogalanyok a büntetőjog által kijelölt korlátokat.

A gazdasági büntetőjog azonban elveszíti a magatartásszabályozó szerepét, ha a többség nem tartja ezeket be (például rendszeresen adócsalást követnek el), és a hébe-hóba lebukó elkövetők szinte jogosan érezhetik áldozatnak magukat. Szinte alig tehetünk szemrehányást nekik, amikor megkérdezzük: miért pont én kerültem büntetőeljárás alá abból az ezerből vagy tízezerből, aki szintén ugyanezt csinálja?

¹²⁴ <http://ujbtk.hu/category/szakcikkek/>

Sokat ronthat a helyzeten, ha az állampolgárok azt látják, hogy a vezető politikusok és a gazdasági elit tagjai (az ún. opinion leader-ek) szintén nem tartják magukra nézve kötelezőnek a gazdasági büntetőjogi szabályokat. Ebben az esetben a gazdasági büntetőjog már nem mint magatartásszabályozó, hanem sokkal inkább mint bizonytalansági tényező, mint egy a gazdasági kockázaton kívüli, további kockázat jelenik meg a piaci szereplők fejében. Ez veszélyes folyamat, hiszen az eredetileg jó célt szolgáló szabályokat kétélű karddá változtatja. Ha túl sok a mellékhatás, az egy idő után megkérdőjelezi a gyógyszer használatának a létjogosultságát.

Érdekes módon a büntetőjogi szabályok szigorítása és enyhítése, mint állandóan váltakozó folyamat összefüggést mutat a gazdasági válságjelenségekkel is.¹²⁵

2009-ben, illetve 2010-ben a magyar Büntető Törvénykönyvet több jelentős módosítás is érintette. Ezek szinte kivétel nélkül szigorítást jelentettek és már a jelenlegi válság következményeiként is leírhatók. Kimondható az eddigi tapasztalatok alapján az, hogy Magyarországon a gazdasági recessziókat követően kisebb-nagyobb késéssel mindig a büntetőjog szigorításával, mint kriminálpolitikai eszközzel próbálta a gazdaságpolitikai lépéseit támogatni a törvényhozó.¹²⁶

2010-ben például lehetővé tették, hogy a bűncselekményi értékhatárt el nem érő összegű vagyon elleni szabálysértések elkövetőivel szemben is lehessen elzárást, tehát szabadságelvonást alkalmazni. A „három csapás” törvényjavaslat büntetőjogi módosításai az erőszakos bűnözők elleni szigorúbb fellépést célozták. A kilátásba helyezett szankciók emelése és több módosítás a Btk. Általános Részében számos bűncselekmény esetében azt eredményezte, hogy már első alkalommal elkövetett bűncselekmény esetén is letöltendő

¹²⁵ Magyarországon például a második világháborút követő recesszió alatt a világtörténelem legnagyobb inflációja volt megfigyelhető. A pengő az értékét a második világháború végén a különféle okok miatt meginduló hiperinfláció során teljesen elvesztette. A stabilizációs törekvések során új pénznemként a forintot vezették be 1946. augusztus 1-jén. Az új pénz bevezetésekor 1 forint 400 000 kvadrillió pengőt, vagy kétszázmillió adópengőt ért. A forint bevezetésével egyidejűleg jelentősen szigorították a gazdaság büntetőjogi védelmét is. Az árdragító visszaélésekre és a közellátás veszélyeztetésére akár halálbüntetést is ki lehetett szabni. (2008 októberében a zimbabwei infláció 231 000 000%-ra nőtt, ezzel a pengő 1946-os magyarországi inflációja a 2. helyre szorult a nemzetközi „toplistán”. Bővebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/Zimbabwei_dollár)

¹²⁶ A sok módosítás ugyan nem feltétlenül pozitív jelenség, hiszen a büntetőjognak viszonylagos állandóságot kellene mutatnia. Ez az a jogág, amely az állampolgárok magánéletébe a legmélyebb fokú beavatkozást teszi lehetővé, emiatt nem célszerű gyakran módosítani. Bizonyos módosítások viszont elkerülhetetlenek.

szabadságvesztéssel kell számolnia az elkövetőknek. Emellett Magyarország az egyetlen az Európai Unió 27 tagállama közül, amelyik a gyakorlatban is alkalmazza az úgynevezett „valódi életfogytiglan” büntetést a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőivel szemben.

Ha a profitorientált bűnözés nő, ha egyre több bűncselekményből származó pénz halmozódik fel a feketegazdaságban és emellett a bankok tőkeéhsége nő a válság hatására, ez a pénzmosás volumenét exponenciálisan fogja növelni. A terrorizmus finanszírozása viszont, mint a pénzmosáshoz kapcsolódó, nem profitorientált bűncselekmény, véleményem szerint csökkenő tendenciát mutat úgy Magyarországon, mint Európa legtöbb más országában. A terroristák ugyanis áttértek a készpénz-alapú finanszírozásra az elmúlt években.

A válság által generált szigorúbb jogi szabályozás egyik alappillére a szigorodó büntetőjogi szabályozás lesz a világban és Magyarországon is. A gazdasági büntetőjog kodifikációja megtörtént. A politikai-gazdasági rendszerváltással ugyan megteremtettük Magyarországon a piacgazdaságot, de nem sikerült megteremtünk az ehhez tartozó üzleti etikai szabályokat. Ezek a szabályok hosszabb idő alatt rögzülnek majd a fejekben, addig - legalábbis ma úgy tűnik - fokozottabban kell támaszkodnunk a gazdasági büntetőjogra. Igazi szerepét, vagyis hogy háttérbe vonulva „végső eszköz”, „ultima ratio” eszköz legyen, csak a gazdasági szereplők gondolkodásmódjának és viselkedési mintáinak megváltozása után töltheti majd be. Jelenleg nem liberalizációra, hanem következetesebb, szigorúbb kriminálpolitikára és gazdasági büntetőjogi szabályozásra van szükség.

Az elmúlt fél évtizedben a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogi szabályozás jelentős mértékben átalakult. Amint azt a korábbiakban már vázoltuk, a pénzmosás megelőzéséről szóló korábbi törvényt - a 2003. évi XV. törvényt - felváltotta egy új jogszabály, a 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról. Többször megváltozott a pénzmosás büntetőjogi törvényi tényállása is, ráadásul 2013. július 1-jén hatályba lép *Magyarország új Büntető Törvénykönyve*, a 2012. évi C. törvény, 1878 óta a negyedik büntető törvénykönyvünk. Az új kódex több ponton szigorítást jelent majd a jelenleg hatályos törvényhez képest, amely - közvetlenül vagy közvetve de - érinti majd a gazdasági büntetőjogot is. Ezen főbb szigorítások az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- Szigorúbb büntetésre számíthatnak a súlyos erőszakos bűncselekmények elkövetői, valamint a visszaesők. A különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve a halmazati vagy összbüntetés leghosszabb időtartama pedig húszról huszonöt évre emelkedik.
- Szigorodnak a büntetékiszabási szabályok, például halmazati büntetés felső határát felemeli, eszerint a legsúlyosabb törvényi büntetési tétel felső határa nem a felső határ felével, hanem a büntetési tétel középértékével emelkedik.

Szigorúbb korrupció és gazdasági bűncselekmény ellenes szabályok jellemzik az új Büntető Törvénykönyvet. *Magyarország 2010 szeptemberében csatlakozott a Nemzetközi Korrupcióellenes Akadémiához (IACA)*, amely az ENSZ, az Interpol, az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) és az osztrák állam kezdeményezésére jött létre. Ezen intézkedésekkel összhangban az új Btk. további lépéseket tesz a közélet tisztaságát védeni képes szabályok megalkotására. Az új Btk. szerkezetileg egyszerűsíti a tényállásokat, így például egy fejezetben szabályozza a közélet tisztasága elleni és a nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekményeket.

A gazdaság átláthatóságának biztosítása és ezen keresztül a közélet tisztaságának elősegítése érdekében (például stróman vagy egy nem tényleges tulajdonos offshore-társaság) is új szabályokat tartalmaz az új kódex.¹²⁷

Az új Btk. a mindennapi tapasztalatok alapján korszerűsíti a gazdasági bűncselekmények körét, más fejezetekbe kerülnek a nem szorosan a gazdasági élet prudens működését sértő bűncselekmények, mint például a számítógépes bűncselekmények.¹²⁸

Láthattuk, hogy a potyautas magatartás logikájából következően az egyes gazdasági szereplők akkor járnak jól, ha nem tartják be a szabályokat. A cél tehát az lenne, hogy olyan jogszabályi környezetet teremtsünk, amelyben kiszámíthatóan az emberek többsége rá van kényszerítve a jogkövető magatartásra (a többiek pedig önkéntes jogkövetést tanúsítanak). Ez azonban csak

¹²⁷ A gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztásának minősül és büntethető lesz az, aki a jövőben közreműködik abban, hogy olyan gazdálkodó szervezet vagy magánszemély kerüljön tulajdonosként bejegyzésre a cégnyilvántartásba, akinek a lakóhelye ismeretlen, vagy a székhelyén nem lelhető fel, illetve aki, vagy amely nem a gazdasági társaság tényleges tulajdonosa.

¹²⁸ <http://ujbtk.hu/gal-istvan-laszlo-uj-magyar-bunteto-torvenykonyv-es-a-gazdasagi-valsag-elleni-kuzdelem/>

akkor lehetséges, ha a gazdasági szereplők ismerik a szabályokat. Ez vonatkozik úgy a büntetőjogon kívüli, mint a büntetőjogi szabályok ismeretére.

Végül be kell ismernünk, hogy a gazdasági büntetőjog a rendszerváltás óta bizonyos működési zavarokat mutat. A gazdasági élet szereplőinek a sok büntetőjogi tilalom láttán - ezeket összehasonlítva a gazdasági bűncselekmény miatt ténylegesen elítélt személyek számával - az a véleménye alakulhat ki, hogy ezeket a tilalmakat nem kell túlzottan komolyan venni. Erre azt felelhetjük, hogy tényleg ellentmondás feszül az elkövetett és a hatóság tudomására jutott (ismertté vált) gazdasági bűncselekmények száma között, vagyis borzasztóan magas a látencia. Emellett más kérdés az, hogy valaki ténylegesen elkövetett egy gazdasági bűncselekményt, és megint más kérdés, hogy mit lehet a bíróság előtt bizonyítani. Ma még a védők összességében jobban felkészültek, mint a nyomozó hatóság tagjai. Ez azonban megváltozhat a jövőben. Talán javul majd a felderítési hatékonyság és talán abban is reménykedhetünk, hogy csökkenni fog a ténylegesen elkövetett gazdasági bűncselekmények száma is. Talán. Ez viszont már a bűnügyi prognosztika területe, amelynek a kifejtése meglehetősen unalmas lenne az eddigiekben tárgyalt mondanivaló után.

Sajnálatos módon a törvényi szabályozások - és a banki elővigyázatosságok szem előtt tartása - ellenére is elmondható, hogy virágzik a pénzmosás és a modernizáció csak újabb alternatívákat ad az elkövetők számára, s amíg pénzalapú (cserekereskedelem-barter helyett) kereskedelem jellemzi a világgazdaságot addig a pénzmosás is jelen lesz. A jövőben már csak értelmezésbeli különbség lesz a legális és illegális pénz között, akár az alább idézendő André Kostolany novellában:

„Történt egyszer, hogy egy olasz vállalkozó fia elkeseredve rohant be apja irodájába a könyveléssel.

- Apám, a cég csődben van, nézd a könyvelést!

(Majd fogta a vállalkozó a könyvelést és a kandalló tűzébe dobta.)

- Na, látod fiam, most már nem vagyunk csődben!”¹²⁹

5. A pénzmosás nyomozása

5.1. A felderítés nehézségei

A közhiedelemmel ellentétben a *pénzmosás hátterében* általában nem kábítószer-kereskedelem vagy prostitúció, hanem *gazdasági bűncselekmény áll*. Magyarországon

¹²⁹ André Kostolany: Több mint pénz és mohó vágy, Lexecon Kiadó, Győr, 2006, 31-32. p.

elsősorban nem a szervezett bűnözésből származó jövedelmekhez kapcsolódik a pénzmosás, hanem annak háttérében általában adócsalás, sikkasztás és hűtlen kezelés áll, míg az elkövetők között gyakran strómanokat és külföldi állampolgárokat találunk. Bármilyen fedőtevékenység alkalmas pénzmosásra, az illegális forrásból származó pénz eredetének leplezésére, a lényeges elem az, hogy a bűncselekmény útján keletkezett pénz az azonosságának megváltoztatása céljából kerül a legális gazdaságba.

Egyelőre úgy tűnik, hazánkban a pénzmosásban leginkább érintett terület az építőipar. A cégek láncolatában ugyanis könnyedén minimálisra csökkenthető a fizetendő adó összege, a pénzmosás és az adócsalás tehát kéz a kézben jár. Az „iparág” gyakori szereplői még a pénzügyi tanácsadással, a reklámmal, illetve médiával foglalkozó társaságok, vagy az őrző-védő cégek is. Jóval nehezebb kiszűrni azokat a nem strómanok által alapított cégeket, amelyek a fiktív mellett legális tevékenységet is folytatnak. Ezek sokszor milliárdos számlaforgalmat bonyolítanak le, így a banknak sem tűnik fel, ha például százmillió forint nem a legális üzletmenethez kapcsolódik. Az illegális forrásból származó pénzek adómentes jövedelemként feltüntetése is gyakori a pénzmosók körében. A legnépszerűbb a fiktív kölcsönügylet alkalmazása, amelyben sokszor off-shore¹³⁰ cégek is érintettek. Mindemellett a mezőgazdasági területtel is lehet pénzt mosni, a tartós földhaszonbérletből származó jövedelem után ugyanis nem kell adót fizetni. Ez utóbbi módszer korlátozottan alkalmazható, mivel ezen a területen létezik a szokásos piaci ár, nem úgy, mint például a tanácsadói üzletben.¹³¹

A pénzmosás esetében nem beszélhetünk olyan értelemben sértetről, mint például a vagyon elleni bűncselekmények körében, ezen kívül általában a megvalósítás során az elkövetőn túl más személyek is profitálnak a vagyoni előnyből, amit vagy megélhetésre fordítanak, vagy gazdasági tevékenységbe fordítják, esetleg nagy értékű, nemesfémvásárlással biztosítják be a jövőjüket, hiszen a legutóbbi felmérések szerint a nemesfémek közül is az aranyból készült tömbök, lemezek és ékszerek forgalma jelentősen megnövekedett.

¹³⁰ Az „off-shore” szó jelentése az amerikai angolban „külföldi”. Off-shore adózásnak azt nevezzük, amikor egy állam az adott országban tevékenységet nem folytató cégekre nagyon alacsony (vagy akár nulla) nyereségadót alkalmaz. Az adóparadicsomokban bejegyzett cégek nem automatikusan off-shore vállalatok, azokat kifejezetten így kell alapítani, amelynek speciális követelményei lehetnek (csak országon kívüli tevékenység, zömében helyi állampolgárokból álló igazgatóság, könyvvizsgálat, jelentéstételi kötelezettségek). Az igazán egzotikus, tengerentúli off-shore paradicsomok esetében sokszor csak regisztrációs díj van, ezen túlmenően más adófizetési kötelezettség nem jelentkezik, s a valódi haszonhúzót sem kell megnevezni.

¹³¹<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20080910-penzmosas-az-adocsalok-a-foszereplok-apeh-vpop-imf-fiu.html>

Természetesen a látencia magas fokú ezen bűncselekmény vonatkozásában, de a hazai pénzüzetek forgalma elmarad az USA-beli és az uniós átlagtól, ehhez képest azonban a pénzmosás elleni jogszabályok fejlettek és szigorúak. Az éberséget meg kell őrizni, mivel a fejlett világ országainak bankrendszereinek fel- és kihasználásával állandóan új technikák jelennek meg, amelyek megkövetelik a hazai szabályozás módosítását és a nemzetközi kötelezettségek teljesítését.¹³²

Pénzmosás gyanújával alapvetően háromféleképpen indulhat büntetőeljárás:

- 1) az elkövető *önfeljelentése* vagy *más személy feljelentése* alapján, vagy
- 2) pénzmosás-gyanús tranzakció miatt tett *bejelentés* alapján, avagy
- 3) *hivatalból*.

A pénzmosással kapcsolatos *felderítési arány javítható lenne* mindhárom esetkörben. Az első esetben maga a Btk. nyitott meg egy lehetőséget már évekkel ezelőtt: büntethetőséget megszüntető egyéb okként definiálja a feltáró jellegű beismerő vallomást, amennyiben az ügyet még nem vagy nem teljesen derítették fel.¹³³

A bejelentések tekintetében az új szabályozás minőségi és mennyiségi javítást célzott meg. Várhatóan jobb minőségű, azaz indokoltabb és konkrétabb bejelentések érkeznek majd a szolgáltatók felől a bejelentési kötelezettség elmulasztása gondatlan alakzatának dekriminalizálása miatt. Mennyiségi változást fog jelenteni a bejelentések számában a bejelentésre kötelezettek körének jelentős kibővülése.¹³⁴

A harmadik esetkör rejti magában talán a legnagyobb tartalékokat, a hivatalból induló eljárások terén ugyanis több módon is lehetne korrigálni. Először is tudatosítani kellene a bűnüldöző szervezetekben, hogy a vagyoni motivációjú bűncselekmények bizonyos körében mindig próbálják meg nyomon követni a pénz útját és próbálják megkeresni az esetleges

¹³² http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/pinter_beatrix/pinter_b_tezisek_muhely.pdf

¹³³ Észrevétel: kevesen tudják például, hogy a Kulcsár ügy is gyakorlatilag Kulcsár Attila önfeljelentése miatt indult.

¹³⁴ A pénzüzetek a legszorgalmasabbak, a bejelentések 80 százaléka tőlük érkezik. A jogszabály 2002-es megjelenésekor, a szintén kötelezett könyvelők, adószakértők, illetve könyvvizsgálók attól tartottak, hogy az előírások kikezdehetik a köztük és az ügyfeleik között fennálló bizalmi viszonyt, a statisztikák alapján azonban nincs sok dolguk pénzmosás ügyben: 2008 júniusáig közel ötezer jelentést küldtek a pénzügyőrség illetékes osztályának, ebből könyvvizsgálóktól mindössze kettő, könyvelőktől három érkezett, adószakértőktől pedig egy sem. Az ügyvédek és közjegyzők sem találkoznak gyakran pénzmosás-gyanús esettel, ők összesen hat bejelentést tettek 2008-ban.

pénzmosási szálát. Ez nem könnyű feladat, ezért e téren talán a legnagyobb szakmai kompetenciával rendelkező bűnüldöző szervnek, vagyis az ügyészségnek kellene vezető szerepet játszania. A vagyoni motivációjú bűncselekmények döntő többségéhez azonban Magyarországon nem járul pénzmosás! Érvelésünket alátámasztja az a FATF által végzett kutatás is, amely szerint a kábítószer-kereskedelemből (amely talán a leginkább „készpénz-intenzív” bűncselekménytípus) származó piszkos pénzt sem mossák teljes egészében tisztára, mintegy 50-70%-a kerül be a pénzmosási folyamatba.¹³⁵

Hazai viszonyok között tipikusan milyen bűncselekmények esetében kellene pénzmosási szálát is keresnünk? Valamekkora összeghatárig (ez egy átlagos magyar állampolgár esetében kb. 10 millió forint) minden gond nélkül elkölthető a bűncselekményből származó összeg. Ha a kétes eredetű pénzösszeg elér egy bizonyos nagyságot, amely már kockázatosná teheti a „sima” felhasználást, akkor még mindig van lehetőség arra, hogy lebukás veszélye esetén az elkövető megindokolja a bűnös pénz eredetét: családi ajándék, öröklés, baráti kölcsön a forrás - nincs szükség másra, csak egy hihető legendát kitalálni a pénz eredetére vonatkozóan. Ha igazán nagy összegről van szó (persze relatív, hogy mi tekinthető „nagy” összegnek), akkor már szükség lehet pénzmosásra. Ötven-, százmillió forint körüli összeg pedig már feltétlenül „igényli” a tisztára mosást.¹³⁶

Pénzmosásra annak is szüksége lehet továbbá, aki rendszeresen realizál bűncselekményekből származó bevételt, és nincs civil foglalkozása, tehát az életvitelszerűen bűnöző elkövetőnek.

Ezekben az estekben tehát kiemelt figyelmet kellene fordítani a pénzmosási szál megkeresésére. Mivel a hazai ismertté vált közvélemény bűncselekmények jelentős része pénzmosási szempontból indifferens értékre elkövetet vagyon elleni bűncselekmény, megkockáztatom a kijelentést, hogy országosan évente mindössze néhány ezer, azaz megyénként egy-két száz bűncselekmény esetében kellene az eddigi gyakorlatnál alaposabban a pénzmosási szál után eredni.¹³⁷

¹³⁵ Lásd részletesebben a FATF Report on Money Laundering Typologies 1996-97 c. anyagban (Lásd: www.fatf-gafi.org)

¹³⁶ Természetesen ez az összeghatár is meglehetősen relatív: ha valakinek már több százmillió forintos vagyona van, és legális gazdasági tevékenységet (is) folytat, annak akár százötvenmillió forint illegális eredetű pénz elköltése sem jelent kockázatot. Tehát fogalmazhatunk úgy is, hogy „egy bizonyos szint felett”, megfelelő gazdasági (és politikai) kapcsolatokkal felvértezve már nincs is szükség az illegális úton szerzett pénz tisztára mosására, azt „piszkosan” el lehet költeni...

¹³⁷ http://www.pszaf.hu/data/cms1562082/pszafhu_rtfkonf_gali.pdf

5.1.1. A felderítési arány javítása a statisztikai rendszer „finomhangolásával”

A pénzmosással kapcsolatos felderítési arány azonban nem biztos, hogy annyira rossz, mint amilyennek első ránézésre látszik. Lehetséges, hogy olyan bűncselekmények, amelyek látszólagos alaki halmazatban állnak a pénzmosással, legalábbis részben statisztikailag átszámíthatók lennének a pénzmosáshoz. Ezzel kedvezőbb képet mutathatnánk magunkról az EU, az (alább tárgyalandó) FATF és más nemzetközi szervezetek felé.

Milyen bűncselekmények jöhetnek számításba? Elsősorban a *bűnpártolás*, amely igazságszolgáltatás elleni, és az *orgazdaság*, amely vagyon elleni bűncselekmény. Más fejezethez tartoznak, más a jogi tárgyuk is, de az elhatárolásuk a *pénzmosás* mint gazdasági bűncselekmény legújabb szabályozásától nem is olyan egyszerű, amilyennek elsőre gondolnánk. *Közös ismérvek* is vannak, elsősorban az, hogy mindhárom úgynevezett *jámulékos bűncselekmény*.

A *bűnpártolás* a *bűnkapcsolat* egyik sajátos formája. Lényege az, hogy megvalósítója a bűncselekmény elkövetése - vagy legalábbis a támogatott személy tevékenységének a befejezése - után nyújt segítséget, és ez a segítségnyújtás vagy a bűnelkövető személyéhez, vagy a bűncselekményből származó tárgyhöz kapcsolódik.

A *pénzmosás* tipikusan *haszonszerzésre irányuló tevékenység*, ez azonban nem feltétele a bűncselekménynek, tehát *az alapesetek* is *állhatnak látszólagos alaki halmazatban*. Nem konkurálhat *bűnpártolás* egyik alakzata sem a saját pénz mosásával és a gondatlan pénzmosással. *Az elhatárolás* tehát *csak a dinamikus és a statikus pénzmosás körében végezhető el*. Mindkét alakzattól értelemszerűen a tárgyi bűnpártolást kell elhatárolni. *A tárgyi bűnpártolás konkurálhat a dinamikus pénzmosással* is, de inkább a statikus pénzmosással áll látszólagos alaki halmazatban, *a statikus pénzmosás speciális a tárgyi bűnpártoláshoz képest*. Ha viszont az elkövető haszonszerzés céljából követi el a tárgyi bűnpártolást, akkor a bűnpártolás minősített esete több ismérvet tartalmazhat, olyan ismérvet (haszonszerzési célzat), amelyet a pénzmosás alapesetben nem tartalmaz. Véleményünk szerint ilyenkor is pénzmosást kell megállapítani, a konzumpció elve alapján. A pénzmosás esetében ugyanis súlyosabb a jogtárgy-sértés, ezt jelzi a súlyosabb szankció is.

A pénzmosáshoz azonban talán közelebb áll egy olyan vagyon elleni bűncselekmény, amelyet szintén a bűnkapcsolat egyik fajtájának tekinthetünk: az *orgazdaság*.¹³⁸ „Az orgazdaság önálló

¹³⁸ http://www.pszaf.hu/data/cms1562082/pszafhu_rtfkonf_gali.pdf

bűncselekményként felfogása és büntető rendszerbeli helye tekintetében csak a századforduló utáni jogelmélet fejlődése hozott elfogadható megoldást. A közép- és újkori irodalomban és törvényhozásban az olasz praktikusoknak az a téves nézete vált uralkodóvá, hogy az orgazdaság a bűnpártolás (fautoratus) egyik esete, és ezzel együtt nem egyéb, mint utólagos részesség. Ezt a felfogást csak a XIX. század büntetőjogi irodalmának sikerült megdöntenie, amely kimutatta, hogy az orgazdaság önálló és sajátos vagyoni elleni bűncselekmény.”¹³⁹

5.1.2. Operatív felderítés

A pénzmosás bűncselekmény jellege miatt hangsúlyozottabb szerepet kap az *operatív felderítő munka*. Mivel a szervezett bűnöző csoportokra is egyre inkább jellemző a gazdasági folyamatokba való beépülés, a magas színvonalú szervezés és a stratégiai tervezés, ezért az ellenük folytatott harc sikerességét nagyban meghatározza, hogy milyen hatékonysággal alkalmaznak a hatóságok titkos adatgyűjtési eszközöket és módszereket, és mennyire képesek konspiráltan beépülni a szervezett alvilágba.¹⁴⁰

A *bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre* vonatkozó rendelkezéseket a hatályos Büntetőeljárásról szóló törvényünk részletesen szabályozza.¹⁴¹

A pénzmosás gyanúja esetén minden esetben lehetőség van a *bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre*, mivel az alapesetben öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a cselekmény. A titkos adatszerzést¹⁴² a külön törvényben meghatározott szervezet hajtja végre. A hírközlési szolgáltatást, valamint a postai küldemények továbbítását végző szervezetek kötelezettségeiről és az együttműködés részletes szabályairól külön jogszabály rendelkezik.¹⁴³ Az elektronikus hírközlésről szóló *2003. évi C. törvény* szerint az elektronikus hírközlési szolgáltató köteles együttműködni a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre külön törvényben felhatalmazott szervezetekkel.

A Be. szerint lehetőség van a *fedett nyomozó* alkalmazására is, amikor a nyomozó hatóság az

¹³⁹ Erdős-Földvári-Tóth: Magyar büntetőjog Különös rész, Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998, 441. p.

¹⁴⁰ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 176. p.

¹⁴¹ 1998. évi XIX. törvény 200-206/A. §§

¹⁴² Leggyakoribb fajtái: telefonlehallgatás, postai és egyéb küldemények ellenőrzése, szobabeépülések, megfigyelés, követés, konspiratív környezetanulmány

¹⁴³ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 177. p.

adatszerző tevékenysége során az ügyész engedélyével a nyomozó hatóság olyan tagját is igénybe veheti, aki e minőségét leplezi (fedett nyomozó), valamint a reá irányadó törvény szerint más, bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést is végezhet.

A fedett nyomozók a célirányos kiképzést követően kockázatos és nagyon hosszadalmas folyamat révén épülnek be az alvilágba, a szervezett bűnözői körökbe. A legnagyobb rizikó a lebukás veszélye, mert ilyenkor a gyors segítség nem biztosított, mert lehet, hogy a fedett nyomozó „munkahelye” távol esik és akár a kapcsolat is megszakadt a nyomozó hatósággal és az ügyészséggel.¹⁴⁴ A titkos ügynökök filmbeli világát nyugodtan elfelejthetjük, gyakran unalmas, évekig tartó aprólékos megfigyelésből és a kellő bizalom elnyeréséből áll az operatív munka.¹⁴⁵

A fedett nyomozóval kapcsolatban bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén az ügyész a feljelentést határozattal elutasítja, vagy a nyomozást megszünteti, ha a bűnszervezetbe beépült fedett nyomozó által a szolgálati feladata teljesítése közben elkövetett bűncselekmény bűnüldözési érdeket szolgál, és az jelentősen meghaladja az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdeket. Egyetlen kivétel, ha a fedett nyomozó olyan bűncselekményt követett el, amellyel más életét szándékosan kioltotta.

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény szabályozza a *titkos információgyűjtést*. A rendőrség bűncselekmény elkövetésének megelőzése, felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, körözött személy felkutatása, tartózkodási helyének megállapítása, bizonyítékok megszerzése, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme, valamint meghatározott költségvetési szervek bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzése érdekében - a törvény keretei között - titokban információt gyűjthet.

A fentiekben foglaltak teljesítésére a rendőrség a természetes személyekkel, a jogi személyekkel vagy a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel *titkos együttműködési megállapodást* köthet. Ennek keretében a rendőrség kezdeményezheti a bűnüldözés szempontjából különleges fontosságú ilyen szervezetek munkatársával hivatásos

¹⁴⁴ A fedett nyomozók védelme érdekében a Be. alapján a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a feljelentést elutasíthatja, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetőleg más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik.

¹⁴⁵ Lásd az igaz történet alapján íródott Joseph D. Pistone: Fedőneve: Donnie Brasco című könyvet.

szolgálati, közszolgálati, közalkalmazotti jogviszony, illetve munkajogviszony létesítését.¹⁴⁶ A beépülés során, illetve azt követően a rendőrség tagja különböző titkosszolgálati eszközöket vehet igénybe annak érdekében, hogy biztonságos módon és később bizonyíthatóan tudja rögzíteni az elhangzottakat és látottakat.¹⁴⁷

A rendőrség az ügyész hozzájárulásával a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezésével *információszolgáltatásban* állapodhat meg a bűncselekmény elkövetőjével, ha a megállapodással elérhető bűnüldözési célhoz fűződő érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek. Nem köthető azonban megállapodás azzal a személlyel, aki olyan bűncselekményt követett el, amellyel más életét szándékosan kioltotta.

Az *adatkérés* keretében a rendőrség titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szervének vezetője az ügyész jóváhagyásával a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az ügygel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti az adóhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak és egyéb üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől. A nyomozó szerv az adatszolgáltatás teljesítésére határidőt jelölhet meg. Az adatszolgáltatás ingyenes és nem tagadható meg. Az így kapott információ csak a megjelölt célra használható fel. Halaszthatatlan intézkedésként, ha a késedelem veszéllyel jár és az ügy kábítószer-kereskedéssel, terrorizmussal, illegális fegyverkereskedéssel, pénzmosással vagy szervezett bűnözéssel függ össze, az adatigényléshez az ügyész előzetes jóváhagyása nem kell és azt haladéktalanul teljesíteni kell.¹⁴⁸

Felmerül a kérdés, hogy azok a személyek, akik a pénzmosás bűncselekményének felderítésében a nyomozó hatósággal aktívan közreműködtek, milyen védelemben részesülhetnek, hiszen adott esetben akár az életük kockáztatásával szerzik meg az operatív

¹⁴⁶ 1994. évi XXXIV. törvény 64. § (1)-(2) bekezdések

¹⁴⁷ A titkosszolgálati eszközök felsorolását „A haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivételének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről” szóló 16/2004. (II. 6.) Korm. Rendelet tartalmazza, amelyek a lehallgató eszközök, a titkos vizuális megfigyelés eszközei, a titkos behatolás eszközei, a rejtjelző és titkosító berendezések és az egyéb eszközök.

¹⁴⁸ A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény 2004. május 1-jén lépett hatályba, amely először teszi lehetővé, hogy a jogi személyekkel szemben is lehessen büntetőjogi intézkedéseket alkalmazni.

információkat. Hazánkban erre a problémára 2001 óta létezik megoldás, s ez a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítő Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. A törvény célja, hogy védelmet nyújtson a büntetőeljárásban részt vevő, az igazságszolgáltatást tevékenyen segítő, továbbá azokkal közeli kapcsolatban álló olyan személyek számára, akik erre tekintettel kerülnek fenyegetett helyzetbe és személyes biztonságuk az állam fokozott védelmét igényli. Célja továbbá, hogy az érintettet fenyegető veszély mértékéhez igazodva különleges intézkedések alkalmazásával segítse elő a bűnözés - különösen a kiemelkedő súlyú, elsősorban a szervezeten elkövetett bűncselekmények elleni küzdelmet, a bűnüldözés, az igazságszolgáltatás érdekeinek hatékony érvényesítését.

Összességében tehát megállapítható, hogy adott a pénzmosás elleni küzdelem terén a megfelelő eszközrendszer. A gazdasági bűncselekmények esetében - mint a pénzmosásnál is - az operatív felderítés bonyolultabb és időigényesebb, mint például a személy elleni bűncselekményeknél, de állandóan törekedni kell a gyakoribb alkalmazására, valamint akár a nemzetközi együttműködésben az Európai Unió tagállamainak nyomozó hatóságaival közös nyomozócsoportok létrehozásával, különösképpen a határon átnyúló elkövetéseknél.

5.2. A bizonyítás nehézségei

A pénzmosás elleni magyar hatályos jogszabályok megalapozottak, a nemzetközi elvárásoknak a legteljesebb mértékben megfelelnek. A szabályrendszer gyakorlatba történő átültetése - ahogy a legtöbb országban - kisebb-nagyobb nehézségekbe ütközik. A pénzmosás ugyanis nagyon nehezen felderíthető és főleg bizonyítható bűncselekmény. Sokszor az alaphűncselekmény sem jut a hatóságok tudomására, ha pedig a pénzmosás gyanúja felmerül, meg kell keresni a hozzá tartozó előcselekményt.

Megállapítható, hogy a tényállási elemekkel összefüggésben, de azokon túlmenően is jelentkezhetnek olyan problémák, amelyek gyengítik a pénzmosás büntetőjogi szabályozását, ilyenek például az alapcselekménnyel, illetve a pénzmosáshoz szükséges okozati összefüggéssel kapcsolatos bizonyítási nehézségek.

Az alapcselekmény megléte a pénzmosás objektív tényállási elemeinek egyike. Mint ilyen, bizonyítás tárgyát kell, hogy képezze. Azonban éppen ez az, ami a gyakorlatban a legnagyobb nehézségeket okozza. Vagy inkább megfordítva: a jogirodalom és az elmélet nem egységes abban a tekintetben, hogy vajon az alapcselekményt, mint objektív tényállási elemet milyen

mértékben kell bizonyítani? Jogerős elmarasztaló ítélettel? Megindult büntetőeljárással (legalább alapos gyanú)? A tényállás grammatikai értelmezése alapján az alapcselekmény büntetendőségéhez kötődik a felelősségre vonás és nem az elkövetőnek a tényleges megbüntetéséhez.

Pénzmosás gyanúja esetén tisztázni kell azt, hogy a dolog szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származik. Nem elegendő azt kimutatni, hogy jogszerűtlenül szerezte, hanem bizonyosan ki kell zárni azt is, hogy olyan cselekményből szerezte, amely nem szabadságvesztéssel büntetendő, még akkor is, ha ilyen bűncselekmények elenyésző számban találhatóak a Btk-ban. Ezt pedig csakis a büntetendő alapcselekmény törvényi tényálláshoz rendelésével lehet megtenni. Azonban az alapcselekményhez általában elkövető is szükséges, nem beszélve arról, hogy eleve egyes büntetendő cselekményeknél a szubjektív/alanyi oldal specialitása ad alapos a bűncselekménnyé nyilvánításra, tehát csakis az objektív tények alapján nem lehet egyértelműen állást foglalni. Ha nincs meg azonban az elkövető, elegendő lehet-e csupán a büntetendő cselekmény egyes elemeit megállapítani és ezek összefüggését a pénzmosás elkövetési tárgyával, hogy a pénzmosás objektív tényállását igazoljuk? Végül is elfogadható lehet ez az álláspont, de csak azokban az esetekben, ahol az alapcselekmény elkövetőjéhez speciális tényállási elem nem kötődik.

A pénzmosás elkövetési tárgyának bizonyítottan szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből kell származnia, ami a dolog és az alapcselekmény között oksági kapcsolatot feltételez. Nem világos azonban, hogy milyen fokú bizonyítottság szükséges e kapcsolat - mint a pénzmosás objektív tényállási elemének a - megállapításához. Könnyű ugyanis állítani, hogy például a pénzösszeg, amit a pénzmosónál megtaláltak, éppen legális eredetű, de a nyomozó hatóság számára szinte lehetetlen minden kétséget kizáróan bebizonyítani, hogy mégsem, hiszen nem ugyanazt bizonyítani, hogy illegális úton szerezte, mint azt, hogy jogszerűen nem szerezte.¹⁴⁹

Az elkövetők egyre kifinomultabb eszközökkel próbálják a bűncselekményből származó bevételeket tisztára mosni, emellett manapság számos legális vállalkozás keretében hajtják végre a pénzmosást, a bűnös és a törvényes pénz szétválasztásának problematikája is a

¹⁴⁹ Karsai Krisztina: Pecunia olet avagy gondolatok a pénzmosásról, in: Ünnepi kötet Wiener A. Imre 70. születésnapjára, szerkesztette: Ligeti Katalin, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005, 145-150. p.

nyomozó hatóságokra hárul. Ugyanakkor a büntetőjogi eszközök alkalmasak arra, hogy a pénzmosással foglalkozó személyek ellen fel lehessen lépni, azonban még mindig nem a szabadságvesztés büntetés a legfőbb megelőző erő, hanem a pénzmosás végtermékének, az illegális pénznek az elvonása vagyonvisszaszerzés keretében, mivel nem kevés szakember véli úgy, hogy a szervezett bűnözés elleni küzdelem a szervezett bűnözés anyagi bázisának az elvonása révén lehet csak hatékony.

A bűnüldöző szervek helyzete tehát meglehetősen nehéz, hiszen a vádat a nyomozó hatóságoknak kell bizonyítani.¹⁵⁰ Ennek hiányában ugyanis ha az alapbűncselekménnyel kapcsolatos eljárást bűncselekmény vagy bizonyíték hiányában megszüntetik, a pénzmosás megállapítására nem kerülhet sor.¹⁵¹

V. FEJEZET

A PÉNZMOSÁS ÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS KAPCSOLATA

6. Problémafelvetés

A szervezett bűnözés veszélyt jelent Európa gazdaságára és társadalmára. Az Európai Uniónak a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén adott válasza igazodik e jelenség összetett voltához, és az egyaránt irányul az ember-, a fegyver- és a kábítószer-csempészet, a gazdasági és pénzügyi bűnözés, a korrupció, valamint a pénzmosás ellen.¹⁵²

A szervezett bűnözésre vonatkozó európai gondolkodás talán legkifejezőbb megfogalmazása szerint: „A szervezett bűnözés egyre inkább fenyegeti a társadalmat, azt a társadalmat, amelyet ismerünk, és amelyet meg kívánunk őrizni. A bűnözői magatartás már nem csak magánszemélyek, hanem szervezetek jellemvonása is, amely behatol a polgári társadalom egyes szerveződéseibe, mi több, a társadalom egészébe is. A bűnözés egyre inkább szervezkedik az országhatárokon túl, kihasználva az áruk, a tőke, a szolgáltatások és a magánszemélyek szabad mozgását is. Az olyan technológiai újítások, mint az Internet és az elektronikus bankügyintézés a bűnelkövetés, vagy abból keletkező profit látszólag törvényes

¹⁵⁰ Hazánkban jelenleg a pénzmosással kapcsolatos feladatokat a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatóság Pénzügyi Információs Főosztálya látja el, vagyis a Pmt. 3. § 1) bekezdése alapján e szerv „pénzügyi információs egységként működő hatóság: a pénzügyi információs egység feladatait ellátó, a vámhatóság külön jogszabályban meghatározott szervezeti egysége” - tehát a magyar Financial Intelligence Unit (FIU).

¹⁵¹ http://elib.kkf.hu/edip/D_9078.pdf

¹⁵² http://europa.eu/legislation_summaries/fight_against_fraud/fight_against_corruption/index_hu.htm

tevékenységekbe történő átvitelének különösen kényelmes eszközévé válik. A csalás és a korrupció tömeges méreteket ölt, egyformán károsítva a polgárokat és polgári intézményeket. Ezzel szemben az ilyen bűnöző tevékenységek megelőzésének és visszaszorításának hatékony eszközei csak lassú ütemben fejlődnek, csaknem mindig egy lépéssel lemaradva. Ha Európa a szabadság, a biztonság és az igazság/jog területévé kíván fejlődni, akkor jobban kell magát megszerveznie és hosszú, illetve rövid távon is megfelelő válaszokat kell adnia az előtte álló kihívásokra. Ehhez a legmagasabb szintű politikai elkötelezettségre van szükség.”¹⁵³

6.1. A szervezett bűnözés kezdetei

A szervezett bűnözés kezdetei arra az időre nyúlnak vissza, amikor Dél-Olaszországból (különösen Szicíliából) nagy kivándorlási hullám indult az Egyesült Államok felé, 1875 és 1920 között. Ezek a bevándorlók olyan környezetből érkeztek, amely a korábbi évszázadokban igencsak ellenséges volt velük szemben. Szicília olyan ország, amelyet betolakodók egyre újabb csoportjai és idegen uralkodók nyomtak el már Kr. e. 800-tól fogva. Először a görögök és a föníciaiak vetettek szemet rá, mivel stratégiai pozíciót foglalt el a Mediterráneum kereskedelmi útvonalai mentén. A későbbi századokban római, bizánci, arab, normann, német, spanyol, osztrák katonák vették ostrom alá, és próbálták megkaparintani ezt a földet. A szicíliai családok valójában kevés változáson mentek keresztül az elmúlt kétezer évben, a görög-római kor óta.¹⁵⁴

A modern kori szervezett bűnözés megjelenését általában a szicíliai maffia XIX. századi kialakulására vezetik vissza.¹⁵⁵ A szervezet a korábbi feudális birtokok eladás után az új, de távol élő tulajdonosok érdekeinek, vagyonának védelmére felbérelt személyek tevékenységéből nőtte ki magát. Valójában tehát a korábbi (feudális) köz- és magánhatalom intézményes egybefonódása élt tovább akkor, amikor a civil társadalom és a politikai állam

¹⁵³ Az Európai Tanács szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló cselekvési terve - elfogadva 1997. április 28.

¹⁵⁴ A hagyományos szicíliai családot nagycsaládként vagy klánként írják le. Egyenes ági és az apa ágán oldalági rokoni kapcsolatokra épül, ameddig csak a vérségi kapcsolatot vissza lehet vezetni. Ez a famiglia hierarchikusan szervezett, a családfő, a capo di famiglia (a rómaiaknál pater familias) irányítja, akinek minden családtag engedelmességgel és hűséggel tartozik. Az idegenekben, különösen ha az állami vagy az egyházi hatalmat képviselik, nem szabad megbízni. A család fontosságát bizonyítja a híres szicíliai közmondás: „La legge e' per l'ricchi, La forza e' per l'poveri, E la guistizie e' per l'buffoni.” (azaz „A jog a gazdagoké, a bitófa a szegényké, az igazságosság a bolondoké.”) A szicíliaiak számára minden probléma a családon belül oldódik meg, amelynek erejét ezért mindig meg kell őrizni. A család tekintélyét, becsületét, gazdagságát és hatalmát védeni, erősíteni kell, néha úgy, hogy távolabbi rokonokkal kötnek szövetséget.

¹⁵⁵ A jelenség gyökerei és egy-egy átvett magatartásforma a történelem különböző, korai időszakaihoz nyúlnak vissza, mint például Dél-Itáliában a máig is megmaradt archaikus vonások: a vérbosszú (vendetta), a hallgatás (omerta), a klánhoz tartozás (ezek az elemek jól ismertek Mario Puzo „A Keresztapa” című regényéből készült, Francis Ford Coppola által rendezett világhírűvé vált filmből). Végső soron a maffia azoknak a szicíliai családoknak az összességét jelenti, amelyek egymással laza kapcsolatban állva működtetik a szervezett bűnözést Amerikában és Szicíliában. A maffia szerveződésének első realiztikus ábrázolását Joseph Valachi adta, a Szenátus McClean Bizottsága előtt 1963-ban tett vallomásaiban. Valachi, aki a Genovese család kiábrándult tagja volt, az olasz szervezett bűnözés első olyan alakja volt, aki felfedte a bűnözői szindikátus kvázi katonai titkait. Ettől fogva nevezik a maffiát La Cosa Nostrának, ami szó szerint azt jelenti, „a mi dolgunk”.

szétválasztása alkotmányos követelménnyé vált. A maffiózók tehát egyrészt a hagyományok erejére, másrészt a mögöttük álló gazdasági erőre támaszkodva ténylegesen egyfajta „árnyékhatalmat” hoztak létre, amely számos tekintetben vetélytársa lett a formális bürokráciának.¹⁵⁶

A történelem során ezek a családok jó szolgálatot tettek egymásnak és Szicíliának. A szicíliai családok Egyesült Államokba vándorolt tagjai hamarosan úgy találták, hogy a társadalmi környezet új hazájukban éppen olyan ellenséges, mint az óhazában volt. Az ország bátorította a nagyratörő terveket, de a megvalósításukhoz szükséges törvényes eszközök gyakran elérhetetlenek voltak. És úgy látszott, az új országban már léteznek a gazdagság és hatalom erkölcstelen megszerzésének viselkedési mintái.

Ahogy múlt az idő, új törvényeket hoztak, hogy visszaszorítsák a szabad kereskedelmet korlátozó megállapodásokat és más gazdasági bűncselekményeket. De mire a szicíliai bevándorlók utolsó hulláma elérte Amerikát, a nagy rablólovagok neve már összekapcsolódott a legnagyobb egyetemek, alapítványok és jótékonyági intézmények nevével. Helyi szinten a szicíliai bevándorlók egy olyan politikai rendszerben találták magukat, amelyben a támogatást és a védelmet korrupció politikusoktól és a korábbi bevándorlók közül kikerült kisstílusú gengszerektől lehetett megkapni. A szicíliai családszerkezet segítette a szicíliaiaknak, hogy fennmaradjanak ebben az ellenséges környezetben, egyúttal megteremtette azt a szervezeti alapot is, mely lehetővé tette számukra, hogy megragadják a kínálkozó alkalmat, amikor 1920. január 16-án az alkotmány 18. kiegészítése törvényen kívül helyezte az alkoholtartalmú italok gyártását, eladását és szállítását.¹⁵⁷

¹⁵⁶ A leginkább közkeletű felfogás szerint a szervezett bűnözés kialakulása és elterjedése Amerikában azzal függ össze, hogy 1875 és 1920 között Dél-Olaszországból - így Szicíliából is - nagy kivándorlási hullám indult el az Egyesült Államok felé. Ebben a migráns társadalomban a nagycsaládok, a klánok szerepe egyébként is kiemelkedően fontos volt, hiszen a történelem során gyakori elnyomással, külső támadásokkal szemben ez az összetartó intézmény nyújtott védelmet. E kohézió jelentősége még inkább megnőtt az Újvilágban, ahol az idegen, számos tekintetben pedig szintén ellenséges vagy legalábbis ellentétes érdekű közegbe való beilleszkedés fokozottan szükségessé tette a csoport tagjai számára az együttműködést, egymás segítségét. 1920-ban az Egyesült Államokban törvényen kívül helyezték az alkoholtartalmú italok gyártását, eladását és szállítását. Az egyik oldalon a tilalom, míg a másikon az óriási kereslet óhatatlanul létrehozta a törvény kijátszására, megszegésére épülő, a kereskedelmi jelleg miatt pedig szervezettséget igénylő szeszcsempészetet és tiltott terjesztést. Tény, hogy ebben a vezető szerepet először nem az olasz, hanem más nemzetiségű bűnözők vitték, a későbbiekben azonban az említett jellegzetességekben rejlő előnyöket kihasználva egyre inkább a szicíliai csoportok vették át az uralmat. Ezért vált szinonimává a maffia és a szervezett bűnözés az Egyesült Államokban.

¹⁵⁷ Howard Abadinsky világítja meg a történeteket: „A szesztilalom katalizátorként működött a bűnöző elemek példátlan mértékű mozgósításában. A szesztilalom időszaka előtti bűnözés (már amennyire egyáltalán szervezett volt) középpontjában a korrupció politikai gépezet és az erkölcstelen vállalkozók álltak, a bandák pedig legalul helyezkedtek el. A szesztilalom példátlan mértékű erőszakos bűnözést gerjesztett az egymással versengő csoportok között, és megváltoztatta a rendet: a bandavezérek kerültek a csúcsra.”
(In: Freda Adler-Gerhard O. W. Mueller-William S. Laufer: Kriminológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 438-439. p.)

7. Terminológiai, elhatárolási kérdések

A definíciók minden tudományos kutatás és irányzat számára fontosak, hiszen kijelölik a vizsgálódások körét, de a meghatározáshoz tartozó egyes elemek körbejárása egyben a dolog lényegét érintő ismereteket is felszínre hoz. Egyidejűleg arra is lehet következtetni belőlük - témánkat érintően -, hogy a jelenség kutatása valóban új kriminológiai elméletet vagy módszert igényel-e. Nem véletlen, hogy a szervezett bűnözés tudományos vizsgálatának egyik központi kérdése éppen a definíció. Okkal mutatnak rá egyes szerzők arra, hogy miközben a rendőrség és általában a biztonságpolitikai lobbis a legnagyobb erővel hangsúlyozza a jelenség veszélyeit, addig a valóságos fenyegetettségéről, de magáról az ilyen kriminális tevékenységről is igen kevés konkrét, megfogható ismeret áll rendelkezésre.

7.1. A szervezeti bűnözés

A szervezeti bűnözés valamennyi formájának közös jellemzője, hogy üzleti vállalkozásokat használnak fel illegális haszonszerzésre. A szervezeti bűnözés problémái szorosan kapcsolódnak a szervezett, a fehérgalléros, valamint a gazdasági bűnözés kérdéseivel, azonban nemcsak a fehérgalléros bűnözés és a társaság bűncselekményei jelenleg elfogadott meghatározásával és fogalmi megragadásával vannak nehézségek, hanem azokkal a válaszokkal is, amelyeket a büntető igazságszolgáltatási rendszer ad ezekre a cselekményekre.

Hasonló nehézségek merülnek fel, ha a szervezett bűnözéssel foglalkozunk. Ez is üzleti vállalkozásokra támaszkodik. A társaságok által elkövetett bűncselekményekhez hasonlóan ez is olyan sok változatban jelenik meg, hogy pontos definiálása majdhogynem reménytelen. A szervezett bűnözésre vonatkozó információkhoz való hozzáférés nehézsége szintén akadályát jelenti minden olyan próbálkozásnak, amely az ilyen típusú törvénysértések által felvetett problémák konceptualizálására irányul. Végül pedig a bűnüldöző szervek erőfeszítései sem bizonyultak megfelelőnek a szervezett bűnözés befolyásának visszaszorítására.

A szervezeti bűnözés azért nem azonos a szervezett bűnözéssel, mert nem az elkövetés céljából létrejött csoportosulásokról, hanem „normál” szervezetekről, mindenképp vállalkozásokról van szó, ahol olyan mértékben vált általánossá a törvényszegés, hogy az egyesek által elkövetett bűncselekmények vagy azok összegezése nem adja vissza a jelenség lényegét. Az ilyen magatartások kimutathatóan az adott szervezeten belül uralkodóvá vált bűnös normákon alapulnak, ebben az értelemben tehát feltétlenül meg kell különböztetni azokat az egyéni elkövetéstől. A szervezeti bűnözés létezését valló szerzők szerint tehát

valóban maga a csoport, a vállalkozás, sőt, akár az egész iparág válik bűnözővé a szó tartalmi értelmében.

7.2. A szervezett bűnözés

A szervezett bűnözés fogalmára számos definíció született az elmúlt évtizedekben, azonban egy átfogó, minden szervezett bűnözői csoport törvényellenes tevékenységére érvényes megfogalmazás nem áll rendelkezésre. Ennek alapvető oka a jelenségnek azon ismérve, hogy olyan dinamikus és rugalmas bűnözési forma, amely a mindenkori társadalmi, politikai berendezkedéshez igazodik, így jellemzőit egy fogalomba sűríteni szinte lehetetlen. Mindenesetre a következő szellemes állítás igaz és szemléletes: A szervezett bűnözés legális és illegális árut és szolgáltatást nyújt a legális és illegális piacon. Ahol nincs erre kereslet/piac, ott a szervezett bűnözés sincs jelen. Célszerűbb tehát ahhoz a megoldáshoz folyamodni, amit a nemzetközi és hazai szakirodalom is követ, azaz a legfontosabb elemeit megragadni, tudomásul véve folyamatos változását, alkalmazkodását az őt körülvevő társadalmi valósághoz.

Az Európa Tanács meghatározása szerint a szervezett bűnözés olyan jogellenes tevékenységek összessége, amelyeket három vagy több személyből álló és hosszabb időre, egyeztetett módon súlyos bűncselekmények elkövetésére létesült, strukturált csoportok valósítanak meg, fenyegetést, erőszakot, korrupciót vagy más módszereket alkalmazva abból a célból, hogy közvetlenül vagy közvetve pénzügyi vagy más anyagi előnyre tegyenek szert.

Az ENSZ keretében 2000. december 14-én elfogadott, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezmény 2. cikkének a) pontja szerint a „szervezett bűnözői csoport: bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve”.

Széles körben elfogadott megoldás a kriminológiai fogalom meghatározás helyett a bűnszervezet büntető anyagi jogi definiálása, amelynek pragmatikus haszna vitathatatlan: a jogalkalmazás ezzel tudja a jogbiztonságot megvalósítani, és a szervezett bűnözés elleni védekezésnél látható, hogy igazi jelentősége a szervezetről szóló információknak, ismereteknek van. Ezt a megoldást választotta az Európai Unió is, amikor a bűnszervezetről

szóló 98/733/IB együttes fellépésében az alábbiak szerint fogalmaz (ez az ún. EU-definíció): „a bűnszervezet olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyet a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a bűncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és - adott esetben - az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.”

E megfogalmazást a 2006. július 24-én elfogadott, a szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló kerethatározat fogalma váltja fel, amely némi tartalmi módosulást, kiegészítést ad a szervezett csoport értelmezésével: E kerethatározat alkalmazásában a „bűnszervezet” olyan szervezett csoport, amelyet adott időszakra kettőnél több személy - legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadság elvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekmények elkövetése céljából - egyetértésben hoz létre közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében. „Szervezett csoport” olyan szervezet, amelyet nem valamely bűncselekmény azonnali elkövetésére hoztak létre alkalmoszerű jelleggel, amelyben a tagoknak nincs feltétlenül és egyértelműen meghatározott szerepe, és amelyben a tagság összetétele nem feltétlenül állandó és felépítése nem kidolgozott. Az új EU definíció alapvetően megegyezik az ENSZ Transznacionális Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény fogalmával, az ún. ENSZ definícióval. Nagyon fontos következtetés: a szervezett bűnözés nem a hagyományos bűnözés többszöröse, hanem a bűnözés egy más minősége!

Magyarországon először 1997-ben jelent meg a Btk-ban a szervezett bűnözés fogalma, amely a következő volt: „bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan - munkamegosztáson alapuló bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés”. Ez a meghatározás lényeges elemeiben különbözik a későbbitől. A bűnszervezet fogalmát törvényileg elsőként definiáló 1997. évi LXXIII. törvény indokolása (a 9. §-hoz) kifejezetten hangsúlyozza, hogy a bűnszervezet olyan bűnszövetség, „amely nem néhány bűncselekmény elkövetésére jön létre, hanem mintegy bűnöző vállalkozásként folyamatosan folytatja ezt a tevékenységet, tagjai között előre meghatározott munkamegosztás van, és tevékenységük célja a minél nagyobb haszon elérése”.

1999. március 1-jén módosult a bűnszervezet törvényi fogalma: „bűncselekmények rendszeres elkövetése révén haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölérendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul”.

Jelenleg a *Btk. 137. §-a (1) bekezdésének 8. pontja* értelmében „*bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése*”.¹⁵⁸

Világosan látszik, hogy a jogalkotó a szervezett elkövetésnek a kriminológiában - ha nem is egységesen - kialakult ismérveitől a korábbi meghatározásokkal szemben egyre inkább eltekint, miközben a bevezetett értelmező szabály már jórészt a többes elkövetés tényére összpontosít. A 2002 óta hatályos módosítás előkészítése során a magyar törvényhozó az Európai Unió és az ENSZ által megfogalmazott tartalmi elemeket tartotta szem előtt, néhány lényeges ponton azonban mindkét szervezet iránymutató dokumentumától eltér. Ilyen körülmények között az elvileg alacsonyabb veszélyességű bűnszövetségtől való elhatárolás praktikusán is nehézségeket okozhat. A *bűnszervezet* minőségi különbsége az egyéb közös elkövetési formáktól *Búzás Huba* és *Nagy Sándor* szerint abban áll, hogy alapvető jellemzőjük a *rendszerműködés*. A csoportok lehetnek nagyobbak vagy kisebbek, de legalább akkorának kell lenniük, hogy az összetett munkamegosztásból eredő funkciókat az elkövetők el tudják látni.¹⁵⁹

¹⁵⁸ A *Btk. 137. §-a (1) bekezdésének 7. pontja* értelmében: „bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet”.

¹⁵⁹ Az Europol tizenegy ismérvet tart szem előtt a szervezett bűnözés helyzetével kapcsolatos felmérései során:

1. két vagy több személy együttműködése;
2. a résztvevőknek meghatározott feladatuk van;
3. az együttműködés hosszú távra szól;
4. érvényesül az irányítás és a fegyelem valamilyen formája;
5. súlyos bűncselekmények elkövetésének gyanúja áll fenn;
6. nemzetközi szinten működik a csoportosulás;
7. az erőszakot vagy a megfélemlítés más formáját alkalmazzák;
8. kereskedelmi vagy más üzleti formában működnek;
9. pénzmosással is foglalkoznak;
10. befolyást gyakorolnak a politikára, a médiára, a közigazgatásra, az igazságszolgáltatásban működő szervekre vagy a gazdaságra;
11. profit- és/vagy hatalomszerzés a céljuk.

(A felsorolt ismérvek közül nem kell mindegyiknek egyidejűleg fennállnia ahhoz, hogy egy bizonyos alakulatot bűnszervezetnek lehessen nyilvánítani. Az első, a harmadik, az ötödik és a tizenegyedik pont konjunktív módon értelmezendő, a többi hétből pedig még kettőnek kell megállapíthatónak lennie.)

Az Európai Uniónak a bünszervezetben való részvétel büncselekménnyé nyilvánításáról szóló együttes fellépésében foglalt meghatározása szerint: „A bünszervezet olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan büncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a büncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és - adott esetben - az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.”

Kriminológiai értelemben a bűnözés vállalkozásszerűen működő formái váltak a 20. század végére a szervezett bűnözés jellemző intézményeivé. A jogalkotás nem követte a kriminológia - kétségtelenül nem egységes - eredményeit. *Bócz Endre* a nemzetközi együttműködés és a társadalomra veszélyesség felismerése következményének tekinti a jogi meghatározás szükségességét, ami szerinte azt kívánja meg, hogy a kriminológia által kimunkált ismérvekből válasszanak, lehetőleg a leginkább jellemzőket. Az ilyen meghatározás a kevesebb feltétel miatt tágabb lesz, mint a tudományos fogalom, *Bócz Endre* szerint azonban a bűnöző szervezetek sokfélesége egységes és átfogó változatot törvényi definícióként nem tesz lehetővé.

Utóbbi megállapítás nyilvánvalóan helyes. Látni kell azonban, hogy a jelenlegi magyar törvényi definíció a szervezett bűnözés olyan kiterjesztő felfogását engedi meg, amelynek az is lehet a következménye, hogy az e kategória körébe sorolt ügyek száma eltorzítja a valóban kiemelkedő veszélyt jelentő csoportosulásokról alkotott képet. A statisztika a jelenség elszaporodását sugallhatja, holott csak a jogalkotó adott nagyobb rugalmasságot a bűnüldözésnek, valamint az igazságszolgáltatásnak. Nem jó tehát az sem, ha a kriminológiai, illetőleg büntetőjogi értelemben vett szervezett bűnözés között túlságosan nagy az eltérés. Hozzá kell tenni, hogy ráadásul az ilyen kategóriába sorolás igen súlyos büntetési következményekkel jár az elítéltekre nézve.

8. A szervezett bűnözés kriminológiája

Vizsgálódásaink szempontjából mindenekelőtt annak van jelentősége, hogy a szervezett bűnözés kutatása produkált-e olyan gondolatokat, elméleti tételeket, amelyek gazdagítják az adott jelenségre, de az általában vett bűnözésre vonatkozóan is tudásunkat, módszertani

lehetőségeinket. Erre a kérdésre igennel válaszolhatunk, hiszen a fehérgalléros bűnözés intenzívebb kutatásának megkezdése óta olyan viszonyok kerültek a tudomány érdeklődési körébe, amelyek hozzájárulhatnak és hozzá is járultak a deviancia, a gazdaság és a közhatalom kapcsolatrendszerének, kölcsönhatásainak jobb megértéséhez.¹⁶⁰

A szervezett bűnözés oksági tényezőinek vizsgálatakor megkerülhetetlen a nemzetiségi összefüggések megítélése. Amint arról szó volt, az Egyesült Államokban hagyományosan az olasz bevándorlók tevékenységéhez és családszerkezetéhez kötik a bűnszervezetek megjelenését és tevékenységük kibontakozását. A későbbiekben, a szervezett bűnözés újabb hullámainak megjelenésekor szintén erőteljes szerepet játszott és játszik a nemzeti eredet. A kommunista rendszerek összeomlása után az orosz és a kelet-európai maffia terjeszkedéséről, inváziójáról beszéltek - megjegyzendő, hogy ez a fajta gondolkodás másutt is jelen van. A szervezett bűnözés lényegének megítélése kérdésében mutatkozó eltérések értelemszerűen visszatükröződnek a megnyilvánulások okaira és feltételeire vonatkozó felfogásokban is.¹⁶¹

A bűnszervezetek tevékenységét, illetőleg a szervezett bűnözés kialakulását meghatározott nemzetek, nemzetiségek vagy etnikumok sajátosságaihoz vagy helyzetéhez kötő felfogások tagadhatatlanul jellemző ismérvekre és tényekre hivatkoznak. A valódi kérdés az, hogy ennek alapján tekinthetjük-e a nemzeti vonásokat vagy a vizsgált kriminális jelenségek kialakulásának konkrét földrajzi és történeti gyökereit a szervezett bűnözés lényegét adó összetevőknek. Számos alapos - és szintén tényekre, jellemző ismérvekre épülő - kutatás eredményei szerint nem.¹⁶²

¹⁶⁰ A hazai szakirodalom mindenekelőtt a szervezett bűnözés gazdasági szerepét, haszonszerzésre törekvését emeli ki. Kacziba Antal szerint a szervezett bűnözés veszélyessége abban tér el az egyéb bűnözés által okozott fenyegetettségétől, hogy itt már nem egyszerűen haszonszerzésről van szó, hanem gazdasági jelentőségű profit megszerzésére irányuló törekvéstről. Az ilyen tevékenységből származó pénz leküzdhetetlen konkurenciát okoz az adózott profit és gazdaság számára. Törvényszerű az is, hogy a szervezett bűnözői körből kiemelkedő, meggazdagodott elemek keresik társadalmi legitimációjuk megteremtésének lehetőségeit. Dános Valér pedig akként vélekedik, hogy a közhatalomhoz való kötődés a szervezett bűnözésnek csak esetleges ismérve, a kapcsolat tehát nem szükségszerű. Az erőszak azonban, amely Magyarországon különösen a XX. század kilencvenes éveinek második felében uralkodott el az alvilági konfliktusok megoldásában, a fejlődés bizonyos fokán a konkurens bűnszervezetek és a saját csoportba tartozó személyek elleni fegyverező vagy megtorló fellépés gyakori eszközévé válik.

¹⁶¹ Dános Valér a törvényi szabályozás, a tilalmazottság hatásait, a bűnüldözés diszfunkcióit, a társadalmi ellentmondásokat és azok tudati tükröződéseit, a gazdasági inspirációkat, valamint az egyéni tényezőket emeli ki.

¹⁶² Kimutatták például, hogy az amerikai szervezett bűnözés közismert fészkeiben: Chicagóban az afro-amerikai népesség egy része egyáltalán nem jelentéktelen szerepet játszott a bűnözői csoportok formálódásában és tevékenységük meghatározásában. Számos szerző támasztotta alá meggyőző érvekkel, hogy a szervezett bűnözés jegyei Amerikában léteztek már az olasz maffia színre lépése előtt, valamint azt, hogy a külföldről importált szervezett bűnözés mítosza a média és az előítéletes gondolkodás miatt alakult

A szervezett bűnözés kriminológiája fontos tanulságokat hordoz. Egyet kell érteni azokkal a kritikákkal, amelyek szerint a jelenség akár csak megközelítően pontos ismerete nélkül nem volna szabad olyan döntéseket hozni, amelyek megváltoztathatják a bűnüldözés hagyományos kereteit. Nem csupán kriminológiai, de történelmi lecke, hogy igen óvatosan kell bánni a deviáns magatartások meghatározott csoportokhoz, népekhez, nemzetiségekhez kapcsolásával. Az ilyen felfogások tartalmazhatnak ugyan részigazságokat (mint ahogyan kevés teória nélkülözi ezeket), a leküzdhetetlen előítéletek miatt azonban törvényszerűen hamis kép alakulhat ki, ami nem csupán az egyes társadalmi csoportok érzékenységet sérti, hanem szakmailag is félrevezető lesz, hiszen eltereli a figyelmet a valóban veszélyes személyekről, bűnözői együttműködésekről.¹⁶³

8.1. A szervezett bűnözés legfontosabb tevékenységi területei

Ezen területek viszonylag állandósultak, de a már említett nagyfokú rugalmasság miatt dominanciájuk időben és térben változik. Nyilvánvaló, hogy a 20. század elején, közepén működő maffiák nem számítógépen követték el a nagy gazdasági csalásokat és jóval kisebb esély lett volna milliárdokat keresni bankkártyák hamisításával, semmint a szerencsejáték ipar közben tartásával és a szesztilalom esetén az alkohol csempészettel.¹⁶⁴

A már említett *98/733/IB számú együttes fellépés* szerint a szervezett bűnözés különösen az alábbi bűncselekmények tekintetében követel fokozott együttműködést a tagállamoktól:

- kábítószer-kereskedelem,
- emberkereskedelem,
- terrorizmus,
- műalkotással folytatott kereskedés,
- *pénzmosás*,
- súlyos gazdasági bűncselekmények,

ki. Ugyanígy nem támasztják alá a körütekintőbb ténykutatások az „orosz maffia” létezését az Egyesült Államokban. Természetesnek tekinthető, hogy a Szovjetunió szétesése után kivándorlók között vannak bűnelkövetők is. Az is igaz, hogy nem csupán magányos bűnözőkről van szó, kétségtelenül megállapítható bizonyos csoportosulások megléte, egyes cselekmények együttműködésben történő elkövetése. Nem igaz ezzel szemben, hogy az orosz bűnözők maffiaszerveződésben tevékenykednének, nem fedezhető fel az egységes, hierarchikus irányítás. Tapasztalható mindazonáltal, hogy a média és néha a bűnüldözők is rávetítik az olasz maffiára jellemző ismérveket az elfogott kelet-európai bűnelkövetőkre.

¹⁶³ Korinek László: *Kriminológia*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 356-361. p.

¹⁶⁴ Közismert tény azonban, hogy dohánytilalom hiányában is napjaink egyik legnagyobb piaca a cigaretta csempészetének van.

- zsarolás és más, a személyek élete, testi épsége vagy szabadsága ellen irányuló, illetve személyekkel szemben közveszélyt jelentő erőszakos cselekmények.¹⁶⁵

8.2. A szervezett bűnözés elterjedtsége

Nehéz konkrét számokat, adatokat mondani a kriminalitás egyik legveszélyesebbnek tartott formájáról, hiszen a kifejtettekkel összhangban nyilvánvalóan igen jelentős látenciával kell számolnunk. Ettől függetlenül is problémát okoz az elhatárolás, mert a bűnözői csoportok közvetlenül kapcsolódnak a legális gazdasághoz, az átfedéseken belül pedig a lefolytatott büntetőeljárások hiányában az együttműködő partnerek tudattartalma nem tárható fel. Így csupán becsülni lehet, meddig nyúlnak a szervezett bűnözés csápjai. Kétségtelen tény, hogy ebből a szempontból előrelépés a „határterületi” magatartások, elsősorban a *pénzmosás kriminalizálása*.

További nehézség a növekvő nemzetközi meghatározottság, a bűnügyi statisztikák ugyanis továbbra is országonként foglalják össze a kriminalitásról szerzett adatokat. Ezért értelemszerűen eltérést mutatnak a nemzeti jogrendszerek és a különböző tudományos definíciók alapján végzett adatgyűjtések eredményei.

Nem lehet kiküszöbölni a többszöröződést sem, ami a kevés számú globális vagy regionális felmérésben torzíthatja az eredményeket. A valóság megismerése mindenekelőtt pontos meghatározást tételez fel. Ezen a téren sokáig jogalkotási változásokban is megmutatkozó bizonytalanság volt, így a jelenség időbeni alakulásának az adattárakban való megfeleltetése is gondokat okozott és okoz.

Az 1970-80-as évek fordulóján felderített, „*Presztízs*” *fedőnevű ügy* kapcsán már olyan, részben új, részben pedig a korábbiaknál erőteljesebben jelentkező vonásokat lehetett megállapítani, amiből a magyarországi bűnözés egyes szféráinak minőségileg új ismérveit tudták azonosítani. Ilyen volt például az elkövetők szakosodása, a „tippadók” felbukkanása, a „kemény mag” szerepének elkülönülése a cselekmények lebonyolításán belül, az

¹⁶⁵ Látható, hogy az utolsó két kategória igen átfogó, ezért maga a norma kiegészítőig utal az Europol Egyezményre (2. cikk, és az ahhoz kapcsolt függelék), amely jóval részletesebb felsorolást tartalmaz. A 2. cikk szerinti bűncselekmények - amelyek esetében az Europol mandátummal rendelkezik: Kábítószer-kereskedelem, nukleáris és radioaktív anyagok kereskedelme, illegális migránsok csempészete, emberkereskedelem és gépjárművek kereskedelme, az élet, testi épség, személy szabadsága és vagyon elleni terrorista cselekmények, tovább az ezekkel kapcsolatban levő illegális pénzmosás, és a kapcsolódó bűncselekmények.

értékesítői hálózat megszervezése, a folyamatos jogi tanácsadás igénybevétele, valamint a külföldi kapcsolatok megléte.¹⁶⁶

A 20. század kilencvenes éveinek második felében azután már lényeges alapot nyújtott a bűnszervezetek számára az a vagyon, amelyet a korábbi időszakban felhalmoztak. Megindult ennek az értéknek a tőkésítése, ami további bűncselekmények elkövetését és a szervezettség növelését hozta magával. A bűnözői csoportok azonban nem mondtak le a tevékenységük hatékonyságát segítő kriminális módszerek alkalmazásáról, így a korrupció, az erőszak és a fenyegetések, valamint a hamisítások és csalások megvalósításáról.

E bűnügy kriminológiai jelentőségét az a tény adja, hogy jóllehet a nyomozás során felderített bűncselekményeket nem sorolhatjuk a szervezett bűnözés fogalmi körébe, az ügyben feltárt tevékenység a szervezett bűnözés számos sajátosságát viselte. Mind módszerbelileg, mind az érintett elkövetői kört tekintve a tíz évvel később megjelent szervezett bűnözés egyértelmű előfutárának tekinthető.¹⁶⁷

8.3. A szervezett bűnözés és a pénzmosás kapcsolata

A szervezett bűnözés meghatározásának fontos eleme az, hogy ezek a csoportok a törvényesség látszatát megtartva próbálják a törvénytelen bűncselekményeiket végrehajtani, ezért tevékenységük nem sorolható könnyen és egyértelműen a feketegazdaság (a törvénytelen gazdasági tevékenységek) körébe. A látszat fenntartásának egyik legfontosabb és leghatékonyabb módszere a *pénzmosás*. Ennek lényege, hogy a bűncselekményekből származó pénzt különböző „*fedőszervezetek*” létrehozásával, a megszerzett pénz gyors és többszöri befektetésével és könyvelési trükkök segítségével törvényesen szerzettnek próbálják meg feltüntetni.¹⁶⁸

A pénzmosás elleni küzdelem veszélyezteti e csoportok működését, ezért fontos lehet a szervezett bűnözés terjedésének megakadályozásában. Az Európai Unióban érvényes

¹⁶⁶ A „Presztíz” fedőnevű bűnügycsoportban 85 gyanúsított ellen folyt a nyomozás, akik egymáshoz lazán kötődő, de egyenként jól szervezett öt bűnözőcsoportban összesen 170 bűncselekményt követtek el. A bűncselekmények zöme betöréses lopásnak minősült és akkori értéken több mint 21 millió Ft értékű vagyontárgy eltulajdonításával járt. Az e bűnügyben folytatott büntetőeljárások marasztaló ítéletekkel zárultak, ezek azonban nem állhatták útját a szervezett bűnözés magyarországi kifejlődésének, legfeljebb jó néhány bűnöző kriminális karrierjében idéztek elő néhány éves kényszerű szünetet.

¹⁶⁷ Dr. Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon, BM Kiadó, Budapest, 2000, 13. p., 15. p.

¹⁶⁸ http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=77

szabályozás szerint egyes szakmák képviselői, például az ügyvédek, közjegyzők, műkereskedők kötelesek a rendőrség ezzel foglalkozó részlegének jelenteni, ha pénzmosás-gyanúsügylettel találkoznak. Ezt persze nem könnyű felismerni, ezért az egyes szakmák számára tájékoztatókat, útmutatókat szoktak összeállítani. Egyes bankokban például külön szakértői csoport foglalkozik azzal, hogy a rengetegügylet közül kiszűrje azokat, amelyek tényleg a pénzmosás gyanúját vetik föl, és csak ezeket jelentse a rendőrségnek.¹⁶⁹

8.3.1. A pénzmosás

A szervezett bűnözés eredetét és lényegét tekintve a vállalkozásokhoz áll közel azzal a különbséggel, hogy *ez a fajta gazdasági tevékenység* különböző okok miatt *tiltott*. Másrészt viszont a már említett, a meghatározást is érintő sajátosságok - így a *magas fokú konspiráció*, a *cselekmények* jelentős részének „*áldozat nélkülsége*”, a *törvényes üzlettel való összefonódottság* - miatt nehéz elkövetési oldalról megragadni és felderíteni a csoportos elkövetésnek ezt a kiemelkedően veszélyes formáját.

Nem kismértékben ezzel függ össze a kriminalisztika, majd a kriminológia és a jogalkotás érdeklődésének a profit felhasználása felé fordulása. Abból lehet kiindulni, hogy a megszerzett jövedelmet valamilyen módon fel kell használni, az adóellenőrzés miatt azonban óriási összegeket nem lehet azok eredetének megjelölése nélkül zavartalanul mozgatni és költeni. Az is tény, hogy a bűnszervezetek fenntartásához és működtetéséhez, a további deliktumok elkövetéséhez is pénz kell, a lebukás kockázatának minimalizálása érdekében tehát szükség van a bűnös úton elért haszon legalizálására.

A források törvényes keretek közé illesztésének, becsületes úton történt megszerzésük látszata megteremtésének folyamatát nevezzük pénzmosásnak. A „piszkos” pénztügyletek hosszú és bonyolult sorozatán keresztül forgatják úgy, hogy a végén már ne lehessen következtetni az eredeti kriminálisügyletre. Ebben az a probléma, hogy maga az elkövető vagy elkövetők elvileg nem büntethetők, hiszen a büntetőjogban elfogadott elv: nem a bűncselekményből származó előny élvezetéért kell valakit szankcióval sújtani, hanem magáért az elkövetésért.

A bűnös úton szerzett jövedelem felhasználása közvetlenül vagy közvetve valamennyi vagyoni haszonszerzés céljából megvalósított bűncselekmény elkövetésének fontos

¹⁶⁹ Czine Ágnes: A pénzmosás és a bírói gyakorlat. Belügyi Szemle, 2005. 10. szám, 79. p.

mozzanata. Fokozottan érvényes ez a megállapítás a bűnszervezetek tevékenységére, amelynek középpontjában a jövedelemszerzés áll.

A bűnszervezetek fenntartásához, működtetéséhez további, gyakran nagy anyagi, pénzügyi ráfordításokat igénylő bűncselekmények elkövetéséhez, jelentős pénzeszközök szükségesek. Ehhez a bűncselekmények útján szerzett pénzüsségeket legalizálni kell, a bűnös úton szerzett „feketepénzt” az angol kriminológiai szóhasználat szerint folyamatosan „fehérre kell mosni” (money laundering).

A rendőrségi felderítés nemzetközi tapasztalatai a bűnszervezetek logisztikai modelljének középpontjába a jövedelemszerzési folyamatot állítják. Ennek a folyamatnak a legérzékenyebb pontja a bűnös úton szerzett pénz „fehérre mosása”, az a mozzanat, amikor a korábban, rendszerint mélyen konspirált módszerekkel megszerzett „feketejövedelem” immár „tisztán”, legális eredetűként megjelenik a pénzpiacon vagy az üzleti kapcsolatokban.

Mindenütt, ahol gazdasági bűncselekményeket követnek el, mindenütt, ahol bűnözőszervezetek működnek, feketejövedelem keletkezik, tehát pénzmosás szükséges. Ennek pontos méretei sehol sem állapíthatók meg pontosan.¹⁷⁰

A gazdasági bűnügyekkel és a szervezett bűnözéssel foglalkozó nyomozó szervek megállapítása szerint napjainkra a pénzmosás számtalan, gyakorlatilag szinte áttekinthetetlen módszere alakult ki. A pénzmosás jogi eszközökkel történő visszaszorításának kedvezőtlen esélyeit tovább rontja a pénzforgalom globalizálódása és az elektronikus pénzforgalmi eszközök alkalmazásának megállíthatatlan terjedése.

Ezt figyelembe véve - a teljesség igénye nélkül - legfeljebb a bűnszervezetek által leggyakrabban alkalmazott, a nemzetközi gyakorlatban leginkább ismertté vált módszerek említése kísérelhető meg.

¹⁷⁰ Egyes országokban a szervezett bűnözés egyes ágazataiban elérhető jövedelem értékének megbecsülése útján következtetnek arra, hogy milyen összeget tehet ki a pénzmosás. Ha figyelembe vesszük, hogy kriminológiai kutatások Magyarországon kb. 23 milliárd Ft-ra becsülik az olajbűnügyek elkövetésével elért jogtalan hasznot és az évtized második felében évente rohamosan növekedett az illegális kábítószerforgalmazás, a tisztára mosást igénylő pénztömeg, csupán a belföldön elkövetett bűncselekmények következményeként évente több milliárdos nagyságrendben jelentkezik.
In: Bűncselekmények az ásványolaj-forgalomban, Főiskolai Figyelő (különszám), Budapest, 1996, 26. p.

A pénzmosás legkezdetlegesebb módszere: a maguk fizikai valóságában jelentkező pénzösszegek bejuttatása betét létesítése vagy átutalás révén valamely bankba vagy más pénzintézetbe. Végrehajtható belföldi vagy külföldi viszonylatban. Ez utóbbi esetben külföldről átszállított/átutalt pénzt helyezik el a hazai pénzintézetben. A végrehajtás módját döntően befolyásolja az illető ország pénzforgalmi vagy devizajogi szabályozása, tehát például, hogy megállapítják-e jogszabályok a készpénzforgalom felső értékhatárát vagy bel-, illetve külföldi fizetőeszközök országhatárokon át történő átszállításának módozatait. Az értékhatárra vonatkozó szabályozások kijátszására a nagyobb összegeket részekre bontják, megfelelő létező vagy fiktív strómanokat kapcsolnak be az ügyletekbe.

A pénzmosás elleni küzdelem erősítésének jegyében a *2001. évi CXXI. törvény 60. §-a* megteremtette a korábbi bűncselekmény elkövetőjének büntethetőségét akkor, ha szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolgot az eredetének leplezése céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja, a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez.

Más a helyzet a zsákmány elosztásában és felhasználásában közreműködő személyek esetében, az orgazdaság például vitathatatlanul az üldözendő magatartások közé tartozik. A pénzmosás azonban igen gyakran véletlen és a dolog lényegét illetően tudatlan közreműködők bevonását hozza magával, ők pedig a hagyományos bűnösségi felfogás szerint aligha vonhatók felelősségre. Tulajdonképpen ez a megfontolás vezetett el odáig, hogy a pénzmosást olyan sajátos deliktumként igyekeznek meghatározni, amely a fokozott veszélyek közepette igenis felveti a bankok és más szervezetek-személyek (például ügyvédek) kiemelt gondossági követelményeit, amelyek megszegése esetén már a szervezett bűnözéshez való tényleges és tudatos kapcsolódás nélkül is alkalmazhatók a büntetőjogi következmények.

Az előbb vázoltakon túlmenően az is nehezíti a szervezett bűnözésnek pénz tisztára mosása oldaláról történő megközelítését és az ellene való ilyen fellépést, hogy az említett óriási vagyontömegek, pénzeszközök vonzást gyakorolnak egyes - önmagukban véve legális -pénzügyi vállalkozásokra, sőt közhatalmi tényezőkre is. Számolni kell például az úgynevezett „*off-shore pénzügyi központok*” szerepével, amelyek másokhoz képest olcsó és alig ellenőrizhető szolgáltatásaikkal segítik a hozzájuk forduló ügyfelek adóterheinek

csökkentését, ennek során pedig pénzmosásra, illetőleg annak előmozdítására is alkalmas technikákat működtetnek.¹⁷¹

Magyarországon 1993 és 1995 között a kriminológiai kutatások eredményei alapján mintegy 23 milliárd forint bevétel keletkezhetett az olaj bűnügyek során, amellet a továbbiakban erőteljes növekedés volt megfigyelhető a kábítószer-forgalmazás terén is. Magától értődik, hogy az így keletkező profitot is törvényes csatornák felé kellett terelni. A Financial Action Task Force 2001 júliusában igen negatív minősítést adott hazánkról: kinyilvánította, hogy a jelenség elleni küzdelemben az úgynevezett „nem együttműködő” országok sorába tartozunk.¹⁷²

A bűnös úton szerzett pénz „kifehérítésének” módszerei nagy változatosságot mutatnak. A legegyszerűbb a készpénz bankszámlára történő befizetése, gyakran - a gyanú elkerülése érdekében - kisebb részletekre osztva, több ember bevonásával. Ennél bonyolultabb forma a fedővállalkozások, fantomcégek alapítása. A *fedővállalkozás* ténylegesen működő, legális tevékenységet is folytató cég, amelynek azonban az a rendeltetése, hogy a „piszkos” pénzeket a törvényes pénzforgalomba átjuttassa. A fantomcégek egy-egy tranzakció leplezésére jönnek létre, majd annak lebonyolítása után úgy szűnnek meg, hogy az eredetileg mögötte álló személyek azonosíthatatlanok és felkutathatatlanok maradnak. Az igazán kiépült, kiterjedt pénzügyi eszközökkel rendelkező bűnözői csoportok akár pénzintézeteket is megszerezhetnek, jelentős részvénytranzakciókkal vagy játékkaszinókon keresztül végezhetik nagyban a pénzmosási műveleteket.

A kifejtettekből logikusan következik, hogy *a pénzmosás ellen a büntetőjogi fenyegetés kilátásba helyezése és alkalmazása mellett mindenekelőtt az anyagi eszközök mozgásának szigorú szabályozásával és következetes ellenőrzésével lehet fellépni*. E két irányt köti össze a pénzintézetek és más szervezetek, valamint személyek jelentési kötelezettségének előírása: a gyanús ügyletekről tájékoztatni kell a bűnüldöző hatóságokat.

¹⁷¹ A pénzmosás méreteire, így annak veszélyességére is az illegális gazdaság működésének becsült adataiból lehet következtetni. Katona Géza szerint a hét legfejlettebb ország kormányai által létrehozott Financial Action Task Force következtetése szerint az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában a múlt század kilencvenes éveinek végén mintegy 85 milliárd amerikai dollár jövedelem keletkezett csak a kábítószerrel való kereskedésben. Logikus tehát az a feltételezés, hogy ezt az összeget a további felhasználás érdekében pénzmosásnak kellett alávetni.

¹⁷² A 2003. évi XV. törvény általános indokolása

Tényként lehet megállapítani, hogy ezek a bűnüldözési törekvések viszonylag szerény eredményeket hoztak mind Magyarországon, mind pedig a világ egyéb országaiban. Egyes következtetések szerint éppen ezért a súlyosabb ügyek feltárása és bizonyítása körültekintő titkos nyomozást és egyes elkövetőkkel vádalku megkötését igényli.¹⁷³

8.3.1.1. Pénzmosás fedővállalkozások, fantomcégek alapítása útján

Kezdetben - Magyarországon sokan ma is - a pénzmosás szinte kizárólagos módszerének a készpénzforgalomban történő ügyleteket tekintették. Ma már egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy a bűnszervezetek szempontjából a pénzmosás legbiztonságosabbá fedő- vagy fantomvállalkozások létesítése útján tehető.

A bűnszervezet tevékenységének legális gazdasági szerv alapításával történő leplezése nem kizárólag pénzmosás céljait szolgálhatja. A bűnszervezet tagjai egymással legbiztonságosabban, legkényelmesebben úgy tarthatnak kapcsolatot, ha ez látszólag egy legális gazdasági szerv fedése alatt történik. A fedővállalkozás ténylegesen működő cég, melynek fő feladata nem a legálisan folytatott tevékenység, például vendéglátás, szórakoztatóipar, hanem a „feketepénzek” bejuttatása a legális pénzforgalomba.

A fantomcégek egy-egy tranzakció leplezésére alakultak, ennek végrehajtása után, olyan módon „szívódnak fel”, hogy a mögötte álló személyek azonosíthatatlanok és felkutathatatlanok maradjanak. A fedő- vagy fantomcégeket régebben az adóparadicsomokként ismert országokban vagy városokban hozták létre (például Jersey, Virgin-szigetek, Ciprus etc.). Jelenleg azonban azokban az országokban, ahol nem alkalmaznak hatékony ellenőrzésre épülő cégbejegyzési vagy cégnyilvántartási rendszert pénzmosás céljából tulajdonképpen nem szükséges valamely távoli országban történő cégalapítás.¹⁷⁴

¹⁷³ Korinek László: Kriminológia, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 367-375. p.

¹⁷⁴ Egy nemzetközi pénzmosás ellenes szakértő szerint a következőképpen kellene a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak eljárnia. A cégbírószági regiszterben megtekinthető, hogy az egyes off-shore adóparadicsomokból hány cégnek van magyar leányvállalata. Ennek alapján ki kellene szűrni a vélhetően adóelkerülés miatt alapított cégeket (így például ahol ciprusi a tulajdonos). Valamennyi ilyen társaságról meg kell kérdezni a társhatóságot, hogy ki áll mögötte. Ha megérkeznek a válaszok, bizonyára lesznek olyan cégek, amelyek mögött magyar állampolgár a tulajdonos, míg másoknál ciprusi. Utóbbi esetben a társhatóságok segítségével meg kell kérdezni a ciprusi képviselőt arról, hogy miként működtetik a céget, ki fizeti a képviselőt. Ha végre felbukkan egy magyar magánszemély, akkor annál a személynél vagyonosodási vizsgálatot kell kezdeményezni. Ha pedig egy ciprusi képviselő nem szolgáltat információt a megbízóiról, nemzetközi eljárást kell kezdeményezni ellene pénzmosásban való bűnségület vagy társhatóság címén.

Azonos bünszervezet, mint cégtulajdonos felügyelete alatt működő fedőcégek rendszere, a közöttük kialakított körszámlázás és átutalások is rendszeresen lehetővé teszik az egyes tételek tényleges származási helyének elködösítését.

Azonos érdekkörbe tartozó cégek és fedőcégek között fiktív vagy túlszámlázott tételeket tartalmazó kereskedelmi ügyletek illegális, esetleg éppen pénzmosás céljából végrehajtott átutalásokat rejthetnek. Az olyan fedőcég, amely valamely külföldi székhelyű anyacég leányvállalataként működik, a pénzmosást célzó tranzakciók végrehajtására különösen alkalmas.

Közel egy évtizede érvényesül az a trend a világban, hogy a kormányzatok igyekeznek megregulálni az off-shore cégeket. Nincs könnyű dolguk, hiszen az ilyen cégeknek helyet adó országok méretükhöz képest - csakúgy, mint a világszerte működtetett több millió aktív off-shore cég - hatalmas tőkével és gazdasági erővel rendelkeznek. Ennek elsősorban az az oka, hogy sokkal kedvezőbb az adózási rendszerük. Az OECD és az Európai Unió régi törekvése, hogy ezt a versenyelőnyt, adómigrációt megszüntesse, ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy az egyén, a vállalkozó szíve joga, hogy hol alapít céget, a multik felfogása szerint pedig az adó egy ugyanolyan egyszerű költségelem, mint a béreket terhelő járulékok mértéke. Amíg tehát az adóráták nem egyenlítődnek ki, ez az adóverseny zajlani fog.

Természetesen rendkívül fontos az *Európai Unió tagállamai között a pénzmozgásokra vonatkozó információcsere intézményeinek kiépítése, egy közös, a pénzmozgási tevékenységet ellenőrző (szupranacionális) európai felügyelet kialakítása, valamint a bankszektor és a hatóságok hatékonyabb együttműködésének fejlesztése*, mégpedig azzal a céllal, hogy az off-shore tevékenységről szóló banki információszolgáltatás naprakészebb, sőt kötelező legyen. A bankszektor bevonása elkerülhetetlen, hiszen ez a szektor rendelkezik a legtöbb olyan információval, amelyekkel a pénzmosást, az adóelkerülést meg lehet akadályozni.

Kijelenthetjük, hogy az *adó- és a tőkemenekítés csorbítja a nemzeti adójogok érvényesítését, forrást von el a nemzeti költségvetésből, rontja a tisztességesen gazdálkodó cégek versenyképességét, társadalmi szempontból pedig igazságtalan*, mert az adófizetést elkerülők helyett az adókötelezettségüket tisztességesen teljesítőknek kell többletterheket vállalniuk.¹⁷⁵

¹⁷⁵ 2010 decemberében tárgyalja meg az Országgyűlés azt a képviselői indítványt, amely elfogadása esetén az offshore-vagyonok hazahozatalára ad lehetőséget. Eszerint 16%-os adót fizethet a magánszemély a külföldön szerzett jövedelme után, ha a külföldi társaság az osztalékfizetés alapjául szolgáló jövedelmét legkésőbb

8.3.1.2. Pénzintézetek megszerzése

Külföldi példák bizonyítják, hogy kiterjedt pénzügyi eszközökkel rendelkező bünszervezetek részére legális pénzintézetek megszerzése vagy alapítása pénzmosás vagy más illegális pénzügyi tranzakciók végrehajtásához kiváló lehetőségeket teremt. Kockázatmentessé válhat különböző álkölcsönök nyújtása vagy látszat-pénzátutalások végzése is.

Pénzintézetek legális megszerzése feleslegessé teszi a külföldön ismert párhuzamos vagy titkos bankrendszer (Chop) fenntartását, amely családi vagy más jellegű bizalmi kapcsolatok alapján lehetővé teszi, hogy az egyik országban átadott pénzösszeg tényleges pénzmozgás nélkül a célországban kifizetésre kerüljön. Miután az elmúlt években hazánkban is több példa volt arra, hogy bankokat használjanak fel csalás vagy egyéb bűncselekmény elkövetésére, nem hagyható számitáson kívül egyes bankok vagy más pénzintézetek felhasználása pénzmosás céljaira.

A nemzetközi gazdasági, pénzügyi kapcsolatok középpontjában álló érték- és árutőzsdéken keresztül lebonyolódó ügyletek - tisztességtelen vagy éppen kriminális beállítottságú szereplők esetében - jól felhasználhatók pénzmosásra. Ebben az esetben a bűncselekmények elkövetése útján szerzett jövedelem a névtelenséget biztosító részvényeken keresztül legális és gyakran tekintélyes vállalatokhoz kerül és a tulajdonosának rendelkezése szerint forgalomképes értékpapírként tovább értékesíthető, bárhol felhasználható, vagy tulajdonosának osztalék alakjában legális rendszeres hasznot biztosíthat.

A részvényvásárlás vagy más tőzsdei tranzakciók lebonyolításában a közvetítő ügynöki irodák, brókerek játszanak fontos szerepet. A tőzsde újbóli felállítása óta eltelt, viszonylag rövid időszakban Magyarországon több mint száz brókercég kezdte meg működését. A 90-es években csőd miatt 10 cég működését kellett felfüggeszteni és több ezer ügyfelet kellett a befektetési alap felhasználásával kártalanítani. Több esetben a csőd mögött a tulajdonosok vagy alkalmazottak által elkövetett bűncselekmények álltak, ezért három esetben indult büntetőeljárás sikkasztás, csalás és egyéb bűncselekmények elkövetésének

2010. október 31. napjáig bevételként elszámolta, vagy az legkésőbb 2010. október 31. napjáig a külföldi társaság bankszámláján szerepelt.
(<http://www.jogiforum.hu/hirek/24326#axzz17zf1RK00>)

gyanúja miatt. Nem zárható ki a pénzmosási tranzakciókban részt vevő egyes brókerek és a szervezett bűnözés közötti kapcsolat sem.

8.3.1.3. Játékkaszinók

A játékkaszinók feletti ellenőrzés megszerzése esetén a bűnszervezetek a fehérre mosandó pénzüsszegek játéknyereménykénti származásáról adhatnak hamis igazolásokat. Kisebb pénzüsszegek esetében lehetőség van arra, hogy a „piszkos pénzből” a kaszinókban zsetonokat vásároljanak és felhasználás nélkül rövid idő múlva kérjék azok visszaváltását, esetleg éppen készpénzcsekk alakjában. A magyarországi jogi szabályozás megnehezíti, hogy bűnszervezetek kaszinók feletti korlátlan rendelkezést szerezzenek, de korrupció alkalmazottak bekapcsolásával végrehajtott pénzmosás lehetősége nem zárható ki.¹⁷⁶

8.4. A szervezett bűnözéssel szembeni fellépés jelentősége, eszköztára

A szervezett bűnözés, valamint a kezelése körül kialakult vita jelentős mértékben azzal függ össze, hogy a jelzett veszélyek miatt sokak szerint olyan jogi változtatásokra van szükség, amelyek lehetővé teszik, illetőleg megkönnyítik a fenyegetés elleni fellépést. A különleges felhatalmazásokat vagy eszközöket igénylő kutatók és a hatóságok arra hivatkoznak, hogy a kriminalitásnak ez a területe olyan lépéselőnyre tett szert a bűnüldözéssel szemben, amelyet valamilyen módon kompenzálni kell.

A felmerült változtatási tervek - amelyek közül számos már meg is valósult a világ különböző országaiban - annyira mélyrehatóak, hogy nem csupán az anyagi büntetőjog és az eljárás sokáig köbe vésettnek tűnő szabályaitól térnek el, hanem egyenesen a bűncselekményről alkotott fogalom alapkérdéseit feszegetik. Ebből a szempontból a kriminológia számára is alapvető jelentőségű kérdésekről van szó.

A szakmai közvéleményben elterjedt nézetekkel szemben a szervezett bűnözés megelőzésére viszonylag kedvező lehetőségek nyílnak. Ezt az állítást azzal indokoljuk, hogy a szervezett bűnözés fogalmi körébe tartozó bűncselekmények jelentős részét közvetlenül vagy közvetve rendszeresen az anyagi haszonszerzés, a maximális profit elérésének szándéka motiválja. Ebből kiindulva - ezekben az esetekben - viszonylag könnyen meghatározhatók azok az

¹⁷⁶ Dr. Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon, BM Kiadó, Budapest, 2000, 81-85. p

eszközök és módszerek, amelyekkel az illegális haszonszerzés lehetőségei korlátozhatók, kedvező esetben megszüntethetők. Ezt a célkitűzést a bűnszervezetek a legkülönbözőbb eszközcselekmények útján kívánják megvalósítani. Ez utóbbi körülményből adódóan a szervezett bűnözés megelőzéséhez sokrétű, változatos és bonyolult intézkedési rendszer alkalmazása szükséges.

A bűnözés elleni küzdelem általános modelljének megfelelően a szervezett bűnözéssel szemben is a *preventív* és a *represszív intézkedések* alkalmazhatók.¹⁷⁷

A szervezett bűnözéssel szemben alkalmazható *megelőzés területén alapvető követelménynek* tekinthetjük:

- ❑ *a szervezett bűnözés kialakulását lehetővé tévő körülmények pontos felmérése;*
- ❑ *a megelőzési intézkedések összetettsége;*
- ❑ *idejekorán történő alkalmazása.*

Miután az illegális haszonszerzést a bűnszervezetek mint vállalkozások valósíthatják meg, ezeknek az illegális törekvéseknek a megelőzése messze túlmegy a büntető igazságszolgáltatás és bűnüldözés területén. Ebből következik, hogy a szervezett bűnözés leghatékonyabb megelőzése az illegális haszonszerzés lehetőségeinek gazdasági vagy államigazgatási eszközökkel, intézkedésekkel történő korlátozásával érhető el.

A szervezett bűnözés más területein - például az adósságbehajtásra szakosodott erőszakipari vállalkozások eseteiben - a bűnmegelőzés rendkívül összetett intézkedéseket követel. A bűnszervezet erőszakos cselekményeket elkövető „részlegének” kialakulása a bűnözővé válás megelőzését szolgáló általános társadalmi, gazdasági, kulturális etc. intézkedés révén kísérelhető meg. Másrészt a bűnszervezet szolgálataira iránti igény csökkentése vagy megszüntetése a kriminológiában „szituációs bűnmegelőzéseként” ismert intézkedésekkel kísérelhető meg. Fontos szerepet tölthet be például az illegális követelés-behajtás iránti igény csökkentése a legális érdekérvényesítési módszerek fejlesztése útján.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Mivel alapvetően sajátos piaci mechanizmusokról van szó, az illegális ellátás szervezésével foglalkozó csoportok lebuktatása óhatatlanul újabbak születését vagy bejövetelét fogja előidézni. A felderítés, valamint a represszív tevékenység mellett éppen ezért törekedni kell az adott javak vagy szolgáltatások iránti kereslet csökkentésére, illetőleg - amennyiben lehetséges - a legális keretek megteremtésére.

¹⁷⁸ Dr. Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon, BM Kiadó, Budapest, 2000, 110-111. p

A szervezett bűnözés elleni védekezés - részben hozzáállást fejez ki, részben az angol és német szakirodalom kifejezésének átvételeként általában harcnak nevezzük - az „ellenfélhez” kell, hogy igazodjon. Amennyiben pedig dinamikus, rugalmas, szerteágazó és komplex, akkor a védekezésnek/harcnak is ilyennek kell lennie.

A védekezés azért reagál szükségszerűen lassabban, mint maga a jelenség, mert védekezés, tehát a jelenséget követő, másrészt mert a demokratikus jogállam, és a demokratikus jogrendszerek önkorlátozó garanciákat építettek fel magukkal szemben, az emberi jogok tiszteletét követelik meg (a kívánatos cél, az igazi követelmény egy proaktív védekezés lenne, jelenleg azonban reális, mértékadó tudósok és szakértők szerint is a szervezett bűnözés van előnyben).

A szervezett bűnözés elleni fellépés meghatározó síkja a jogi alapok megteremtése - ez alapvetően büntetőjogi és büntető eljárásjogi szabályozást igényel, továbbá intézmények létrehozását (bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervek), ezen intézmények nyék együttműködését, valamint ezen szervek működéséhez szükséges eszközök biztosítását (nyilvántartási rendszerek felállítását, speciális technikák alkalmazását etc.). Természetesen ezek a világ minden államában léteznek, de éppen itt a nehézség: fragmentált rendszerekkel - az egyes államok saját, egymástól sok elemben eltérő rendszerével és szabályaival - nem lehet a határokon átlépő szervezett bűnözéssel felvenni a harcot!

Ha a szervezett bűnözés jellemzésénél elfogadjuk azt a tételt, hogy a szervezett bűnözés a bűnözés egy más, speciális minősége, akkor el kell fogadnunk azt is, hogy ellene speciális fellépésre van szükség. Ez a specialitás megköveteli, hogy a bűnüldözésben nem a klasszikus büntetőjogi gondolkodást kell követni, nem az elkövetett cselekményből, hanem a veszélyforrást jelentő szervezetből kell kiindulni, mert csak ez biztosít esélyt proaktív kezelésre. A jelenség elleni fellépés kulcsa nagyon leegyszerűsítve:

- a védekezés központi eleme az információ a szervezetről, és tervezett cselekvéseiről, mert ennek alapján lehet beavatkozni,
- a szervezet csak anyagi alapjának megrendítésével gyengíthető, illetve semmisíthető meg.

A szervezett bűnözés veszélyeire Európa kicsit megkésve döbönt rá, bár már az 1970-es években vészharangot kongattak a rendészeti szervek (a német Bundeskriminalamt, a TREVI csoport). Az utolsó pillanatban kezdett el reagálni, reagálása pragmatikus: a politikai döntések megszületnek, innen azonban a kisebb ellenállás irányában halad a megvalósítás, leggyorsabban az intézmények jönnek létre, a rendőri és igazságügyi szervek - a veszély ismerői - gyors cselekvésbe, együttműködésbe kezdenek, azonban ezt csak a jogi keretek között tehetik, és ez a leglassabban mozduló elem.

Az anyagi büntetőjog és az ahhoz kapcsolódó közigazgatási, valamint pénzügyi és egyéb jogi szabályozás lényegében már elindult azon az úton, amely segít a szervezett bűnözés alapjainak felszámolásában, egyúttal a jogellenesen szerzett profit felhasználásában. Tekintettel arra, hogy a konspiráció és a kifinomult munkamegosztás miatt a kriminális tevékenységet folytató csoportok működését nehéz tetten érni, a stratégiák egy része a megszerzett nyereség elvonása, felhasználásának megakadályozása útján kívánja ellehetetleníteni a bűnszervezeteket. Lényegében ezzel függ össze a már tárgyalt pénzmosás bűncselekménye.

Az eljárási normák megváltoztatása kapcsán szóba került a bizonyítási teher megfordítása, általában az adatvédelmi és a magánélet zavartalanságát szavatoló előírások lazítása, a titkos eszközök használatának megkönnyítése. Mindezek természetesen alapos megfontolást igénylő javaslatok, hiszen nem abszolút jogokról van szó, tehát a szükségesség és arányosság elvének tiszteletben tartása mellett a felderítés, továbbá a büntetőeljárás szabályait lehet módosítani. Minden jogalkotási változtatás megtétele előtt gondolni kell azonban arra, hogy a szervezett bűnözésnek igen jelentős eszközei vannak. A közhatalom jogosítványainak bővítése - ami jogállamban természetesen nem történhet titokban - mindig válaszlépéseket vált ki az alvilág részéről. A konspiráció erősítése, a leplezés érdekében olyan új emberek bevonása a kriminalitásba, akik enélkül abból kimaradtak volna, mind olyan következmények, amelyekkel a felhatalmazások és az eszköztár átalakítása során számolni kell. Mindemellett nem elhanyagolható az a veszély, hogy a különleges felhatalmazások alkalmat adhatnak a közhatalom, illetőleg az abban tevékenykedő személyek visszaéléseire.

A hazai büntetőeljárások gyakorlata egyelőre azt tükrözi, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyekben a rendelkezésre álló lehetőségek nagyon kis részét használják ki a

bűnüldöző hatóságok, a bizonyítási eljárásban a titkos információgyűjtés, illetőleg adatszerzés módszerei közül inkább csak a telefon- és helyiséglehallgatások anyagai kerülnek a bíróság elé.

A nemzetközi bűnüldözés tapasztalataiból az szűrhető le, hogy a leginkább eredménnyel kecsegtető módszer a szervezetek egyes tagjainak bevonása a működés leleplezésébe. A „*pentito*”, vagyis a bűnbánó (volt) maffiózó a legértékesebb segítség, hiszen közvetlenül tud beszámolni a bűncselekményekről. Hasonlóan fontos bizonyítási eszközökkel szolgálhat a csoportba beépülő fedett nyomozó, az ő esetében azonban felmerül az elkövetésben való részvétel problémája. Magának a bűnbánó gengszternek az átállása a bűnüldözés oldalára is problematikus, hiszen nyilvánvalóan meg kell hálálni a szolgáltatásait, ami a tettarányos büntetés elvétől való eltérést jelent. Ha a közhatalom alapos megfontolás után az ilyen módszer alkalmazását megengedhetőnek, esetleg kívánatosnak tartja, akkor a sikeresség egyik alapfeltétele a valóban hatékony tanúvédelem megteremtése. Az amerikai tapasztalatok mutatják, hogy a minden bünszervezeti tagra kötelező hallgatás („*omerta*”) akkor törhető meg egyes személyeknél, ha a bűnüldözés garanciát tud adni arra, hogy a saját társait eláruló bandatag megmenekül a többiek bosszúja elől. Ezen túlmenően is érdekeltté kell tenni a bűnbánatot tanúsító és a hatóságokat aktívan segítő személyeket a hatóságokkal és a bíróságokkal való együttműködésben. Nyilvánvaló, hogy ennek érdekében szükség van a büntetési tétel, illetőleg a kiszabható büntetés csökkentését megalapozó jogi szabályozásra.

Az Európai Uniónak a szervezett bűnözés megelőzéséről és ellenőrzéséről szóló stratégiájának 25. számú ajánlása előírja egy olyan eszköz kidolgozását, amely azokra a személyekre vonatkozik, akik bünszervezetben vesznek, illetve vettek részt, és hajlandók a bírósági eljárás során a hatósággal együttműködni a nyomozáshoz vagy a bizonyítékok megszerzéséhez hasznos, illetve olyan információkkal szolgálva, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a bünszervezetek elessenek forrásaiktól, illetve megakadályozzák a bűncselekmények megvalósítását. E javaslatnak egyebek között arról is rendelkeznie kell, hogy egy, bűncselekmény elkövetésével vádolt személy büntetését enyhíteni lehessen, hogyha jelentős mértékben együttműködik egy ilyen jellegű ügy keretében.

A világ és Európa érdeke azonos: a politikának, a társadalom egészének, a jogi szabályozásnak és a biztonságot garantálni hivatott szerveknek koherens egységet alkotva kell

a szervezett bűnözés ellen fellépnie, mert a veszély nagy és nő. Meg kell jegyezni, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatban is felmerült a küzdelem „háborús” felfogása. Miként a kriminalitással szemben általában, a kábítószeres cselekményeket érintően különösen, ugyanúgy a terrorizmus leküzdésére (még a 2001. szeptember 11-i terrortámadás előtt), továbbá a szervezett bűnözésre vonatkozóan is élt az a nézet, amely szerint e negatív jelenségek végleges kiküszöbölésére kell törekedni, ami megfelelő szövetségesekkel és a szükséges források megteremtésével elérhető.¹⁷⁹

VI. FEJEZET

NEMZETKÖZI KITEKINTŐ

A PÉNZMOSÁS ELLENI KÜZDELEM NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁSA; NEMZETKÖZI BÜNTETŐJOGI EGYÜTTMŰKÖDÉS A PÉNZMOSÁS TERÜLETÉN

„A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása olyan nemzetközi problémák, amelyek leküzdése végett globális erőfeszítéseket kell tenni.”¹⁸⁰

Az európai profitorientált bűnözés megerősödéséhez jó alapot szolgáltat a határok lebontása, az ellenőrzési formák visszaszorulása, valamint a fejlett közlekedési, szállítási és kommunikációs infrastruktúra. Az utóbbi évtizedben a pénzmosást megkönnyítette a pénz és tőkepiacok nemzetköziesedése, melynek révén hatalmas összegek fektethetők be szabadon a világ különböző országaiban.

Az Európai Unió kibővülésével a tagállamok között megvalósuló szabad tőkeáramlás kiszélesedése is kedvez a pénzmosóknak. Az egyre modernizálódó pénzügyi rendszerekben, a

¹⁷⁹ Berta Krisztina: A szervezett bűnözés, in: Kriminológia-Szakkriminológia, szerkesztette: Gönczöl Katalin-Kerecsi Klára-Korinek László, Complex Kiadó, 435-436. p.

Korinek László: Kriminológia, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 378-383. p.

¹⁸⁰ Lásd: 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv

készpénzkímélő fizetési eszközök elterjedésével a nagyobb összegű készpénzes tranzakciók könnyen gyanút keltenek. Ez újabb megoldási módokat felé kényszeríti azokat, akik így kívánják „tisztára mosni” az illegálisan szerzett pénzjövödelmüket.

Manapság tehát a bűnözés elleni küzdelemben a bűnüldözés már nem szorítkozhat a nemzeti határokon belülre, így ugyanis fennáll a veszélye annak, hogy a piszkos pénz nagy rugalmassággal és gyorsasággal a nemzetközi rendszer leggyengébb pontjai felé áramlik.¹⁸¹

¹⁸¹ Szendrei Ferenc: A pénzmosás, PhD értekezés, PTE-ÁJK Büntetőjogi Tanszék, Pécs, 2010, 8-9. p., 16-17. p.

9. A nemzetközi szintű fellépés igényének megjelenése

A pénzmosás jelensége nem újkeletű, de számos új formát öltött napjainkra. A bűncselekmény elkövetéséből származó jövedelem egymást követő pénzügyi műveletek során válik „tisztává” és kerül be a legális gazdaságba. Az utóbbi évtizedben az Európai Unió különböző szervei jelentős harmonizációs tevékenységbe fogtak a bankfelügyeleti jog terén is.¹⁸²

A bűnözés nemzetközivé válása magával hozza az internacionális, illetve szupranacionális intézkedések szükségességét. A forum shopping lehetőségének elkerülése, a kettős inkrimináció biztosítása, valamint a bűnüldöző hatóságok együttműködésének megkönnyítése kívánatosá teszi a nemzeti alapelvek és stratégiák harmonizációját. A nemzetközi magánjog tudománya ezért kialakította a *forum shopping* fogalmát. Ez azt a taktikát jelenti, amikor a *szerezést kötő fél* igyekszik a *vitás kérdésben az ő számára kedvező jog alkalmazási alapját* biztosítani, ezért e célból *olyan bíróság joghatóságának feltételeit* teremti meg, amely a *számára előnyösebb rendelkezéseket tartalmazó nemzeti jogot* alkalmazza.

A *büntetőjogban* szintén létezik a forum shoppinghoz hasonló jelenség. A bűnelkövetők ugyanis olyan helyet próbálnak a bűncselekmény elkövetéséhez keresni, ahol az igazságszolgáltatás kevésbé szigorúan reagál. A *kevésbé hátrányos következmények*, esetleg a *büntetőjogi következmények elmaradása* tehát *célként* lebeghet az *elkövetők szeme előtt*, amikor a *bűncselekmény elkövetési helyét megválasztják*. A kellően gondos pénzügyi, illetve hatékony bűnüldözési rendszer hiánya következtében egyes országok így „pénzmosó paradicsommá” válhatnak.

A *kettős inkrimináció* a *nemzetközi bűnügyi jogsegély alapkövetelménye*. Az igazságszolgáltatási rendszerek közötti kölcsönös jogsegélynek ugyanis előfeltétele, hogy a kérdéses cselekmény mind a megkereső, mind a megkeresést teljesítő államban büntetendő legyen. A jogsegélyhez szükséges kettős inkrimináció követelménye *elengedhetlenné* teszi tehát a *pénzmosáshoz kapcsolódó bűncselekmények törvényi tényállási elemeinek nemzetközi harmonizációját* és ezáltal a *büntető törvények bizonyos mérvű egységesítését*.

¹⁸² Kereszty Béla: A pénzmosás, in: Magyar Jog, 1995/2., 65. p.

A határokon átnyúló bűnözés elleni harcban meghatározó szerephez jut a *bűnüldöző hatóságok közötti nemzetközi együttműködés*. Tekintettel arra, hogy a nemzeti hatóságok cselekvése a joghatóság által területileg behatárolt, a kölcsönös segítségnyújtás nélkül ezen hatóságok magányos harca hatástalan marad.

A bűnügyi szakértők tehát éppen a hatékony bűnüldözés érdekében sürgetik leginkább a bűnügyi együttműködési eljárások gyorsítását. Ezek a feladatok arra ösztönzik az államokat, hogy közösen határozzák meg a nemzetközi normákat. A *jogegységesítésnek*, illetve a *harmonizációnak két alapvető célja* van: egyfelől a *kölcsönös segítségnyújtást gátló* vagy *korlátozó*, a *nemzeti jogrendszerekben fellelhető különbségek kiküszöbölése*, másfelől a *pénzmosás elleni hatékony küzdelem alapelemeinek megteremtése a hazai jogokban*.¹⁸³

10. Az egységes nemzetközi követelményrendszer intézményi alapjainak, valamint eszközrendszerének kialakulása és fejlődése

10.1. A pénzmosás elleni küzdelem nemzetközi jogi dokumentumai

A *pénzmosás elleni nemzetközi szintű fellépés szükségességét* a gazdaságilag fejlett országok a '80-as évek során ismerték fel. A nemzetközi szervezetek - mint például az OECD, az Európai Unió, az Európa Tanács, az IMF - valamennyien foglalkoznak a pénzmosás és a nemzetközi vonatkozású bűncselekmények problémájával. Az ilyen bűncselekmények elleni küzdelemre számos nemzetközi szervezetet és szervet is létrehoztak - így az Interpol, az Europolt, az Egmont Csoportot és egyéb regionális munkacsoportokat.

A *pénzmosással foglalkozó nemzetközi dokumentumok* tehát viszonylag későn, csak a XX. század utolsó két évtizedében jelentek meg.

Az *Európa Tanács 1980. június 27-én ajánlást* fogadott el a *bűncselekményekből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének a megakadályozása tárgyában*. Ezt *Strasbourg-i Konvenciónak* is szokták nevezni.¹⁸⁴

¹⁸³ Cech András - Szűts Márton: A pénzmosás elleni küzdelem nemzetközi követelményrendszere és a magyar jog(szabályok), in: Külgazdaság, Jogi melléklet, XLVII. évfolyam, 2003/6., 80-81. p.

¹⁸⁴ Javasolták a tagállamoknak, hogy:

- szervezzék meg azon ügyfelek azonosítását, akik számlát vagy betétet nyitnak, letétet bérelnek, s akár részletekben bizonyos összegű készpénzügyleteket vagy bankközi forgalmat bonyolítanak;
- a biztonsági letét lehetőségét csak a megbízhatónak minősített ügyfelek részére tegyék lehetővé;
- az olyan bankjegykészleteket tartsák vissza, amelyekről (például számszámuk alapján) feltehető, hogy bűncselekmény elkövetéséből származnak;
- megfelelően képezzék ki alkalmazottaikat az ügyfelek megfelelő azonosítására;
- teremtsék meg és használják ki a nemzetközi együttműködés lehetőségét.

1988. december 20-án, Bécsben, 67 ország írta alá az ENSZ keretében a *kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni Egyezményt*, amely *Bécsi Konvenció* néven vált ismertté. A Konvenció célja, hogy az illegális kábítószer-kereskedelemmel szemben a korábnál hatékonyabb fellépést tegyen lehetővé. Az Egyezmény hatályánál fogva (tekintettel a csatlakozó államok nagy számára) a kábítószer-bűnözés és a pénzmosás elleni küzdelem nemzetközileg leghatékonyabb eszközének tekinthető.

Kifejezetten pénzügyi rendelkezéseket tartalmaznak a nyugat-európai országok vezető bankjai és az *USA és Japán központi bankjai* által megalkotott *1988. évi Bázeli Nyilatkozat alapelvei*. Az alapelvek előírják az ügyfelek személyazonosságának tisztázását, pénzmosás alapos gyanúja esetén a banki szolgáltatások megtagadását, a nyomozóhatóságokkal való szoros együttműködést és a banktisztviselő megfelelő képzését.

2000. október 30-án a legnagyobb svájci bank, az UBS AG kezdeményezésére *tizenkét pénzügyi egységes nemzetközi szabályok* bevezetéséről állapodott meg. Ezeket a szabályokat nevezzük a „*Wolfsbergi pénzmosás ellenes alapelvek*”-nek. Az alapelvek célja a *pénzmosással kapcsolatos ügyletek kiszűrése*. A szabályok megkövetelik a megállapodást aláíró bankoktól a náluk elhelyezett pénzek eredetének tisztázását, különösen olyan ügyfelek esetében, akik gyenge pénzmosás ellenes szabályozással rendelkező országokból kívánnak az adott bankban pénzt elhelyezni. Az *alapelvek átvétele önkéntes* alapon történik, a csatlakozó bankok menedzsmentje felel az alapelvek átültetéséért és betartásáért. Szankciós mechanizmust nem dolgoztak ki, így ezt hiányosságnak is tekinthetnénk, mivel azonban az egész folyamat alapgondolata az önkéntesség volt, a csatlakozó bankok nagy valószínűséggel komolyan is veszik a vállalt kötelezettségeiket. A csatlakozó bankok létrehozták a *Wolfsberg Csoportot* (Wolfsberg Group of Banks, másik neve: *Wolfsberg Group of International Financial Institutions*), amely *2002 januárjában* elfogadott egy *nyilatkozatot a terrorizmus finanszírozásának visszaszorítása tárgyában*.¹⁸⁵

Ma már nyilvánvaló tény, hogy a kábítószerrel kapcsolatos bűnözés és a pénzmosás ellen folytatott küzdelem csak nemzetközi szintű együttműködéssel valósulhat meg. A pénzmosás elleni harc területén használatos standardok felállítására és a nemzeti szabályozások fölötti

(Lásd: Tóth Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények* KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, 350. p.)

¹⁸⁵ Dr. Gál István László: *A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései*, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 92. p., 95-97. p.

egységes kontroll megteremtése érdekében több nemzetközi szervezetet hoztak létre, amelyek közül - legnagyobb tagságára tekintettel - a *Nemzetközi Pénzmosás Elleni Akciócsoport* - alábbiakban részletezendő - tevékenységét kell kiemelnünk. Az Akciócsoport preventív intézkedésekkel kívánja a bankok és a pénzügyintézetek pénzmosásra történő felhasználását megakadályozni és kölcsönös információcserét és együttműködést biztosítani a tagországok között.

10.1.1. A Nemzetközi Pénzmosás Elleni Akciócsoport (FATF) jelentősége a pénzmosás elleni küzdelemben, valamint a FATF-család

Mindenekelőtt a kábítószer-kereskedelemből és a szervezett bűnözésből származó pénzeszközöknek a legális gazdaságba való visszaforgatása elleni egységes követelményrendszer kialakítása érdekében, illetve azért, hogy előmozdítsa a nemzetközi fellépést a pénzmosás megelőzése és megakadályozása terén, a legfejlettebb államok *G7 csoportja* 1989-ben hozta létre az *OECD Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akciócsoportját*.¹⁸⁶ E nemzetközi szervezet, a *pénzmosás elleni harc fő letéteményeseként, ajánlásaival olyan standardokat alkotott meg, amelyek az adott állam jogalkotására, pénzügyi-gazdasági szférájára, valamint a végrehajtó hatóságok működésére vannak kihatással*, tekintettel arra, hogy az ajánlások célja a *pénzmosás elleni intézményrendszer uniformizálása*.

A *FATF* nem hivatalos nemzetközi szervezet, hanem jogállását tekintve *kormányok közötti testület*, így az általa kidolgozott *40 ajánlás nem minősül nemzetközi jogi dokumentumnak*.¹⁸⁷ Ennek ellenére a *FATF* munkája és így a 40 ajánlás is a pénzmosás elleni küzdelem területén nemzetközileg általánosan elfogadottá vált, számos állam politikai kötelezettségvállalást tett ezen ajánlások alkalmazására, valamint különböző nemzetközi szerződéseken keresztül az államok nemzetközi jogilag is érvényesen vállaltak kötelezettséget az ajánlások figyelembe vételére.¹⁸⁸

¹⁸⁶ A G7-országcsoporthoz vezetői 1989-ben döntöttek egy előre meghatározott ideig működő, a pénzügyi rendszerben tapasztalt pénzmosási jelenségek felszámolásának alapelvei kidolgozásával megbízott munkacsoport (task force) létrehozásáról. Valószínűleg akkor még egyik alapító sem gondolta, hogy ténylegesen a világ egyik legbefolyásosabb nemzetközi szervezetét indították útjára. A Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) rövidített neve ugyanis hamarosan védjegyértékűvé vált.

¹⁸⁷ Itt kell megjegyezni a pénzmosás elleni fellépés területén a soft law jelentőségét, mivel e szabályok iránymutatásul szolgálnak a jogi kötérről bíró dokumentumok megalkotásánál. A jogi kötőerejű nemzetközi jogi dokumentumok elfogadására három szinten kerül sor: ENSZ, Európa Tanács, Európai Unió. A legfontosabb soft law szabályok: az Európa Tanács 80. számú ajánlása (1980), a Baseli Bankfelügyelet Nyilatkozata (1980), a FATF 40 ajánlása és kiegészítései (1990, 2003).

¹⁸⁸ Dr. Sinku Pál: Nemzetközi büntetőjogi együttműködés a pénzmosás területén, in: A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései, szerkesztette: Gál István László, PTE-ÁJK Büntetőjogi Tanszék, Pécs, 2005, 21. p.

A FATF határozza meg a pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni nemzetközi küzdelem stratégiáját és főbb elemeit.¹⁸⁹ Feladata a pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni harc nemzetközi szabványának kialakítása, tagállamai ilyen irányú jogalkotásának, gyakorlatának, intézkedéseinek vizsgálata, ellenőrzése (monitorozása), értékelése, ezen intézkedések fejlesztésének, harmonizálásának elősegítése és a nemzetközi együttműködés erősítése.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem egyik kulcseleme az az igény, hogy az egyes országok rendszereit megvizsgálják és értékeljék ezen nemzetközi standardoknak való megfelelésük szempontjából, ezért a FATF - az ajánlások és az ezek követésének vizsgálatára szolgáló módszertan alapján - minden tagállamról meghatározott rendszerességgel *jelentést* készít. Az országokról készült jelentéseket a plenáris ülésen vitatják meg a tagállamok képviselői.¹⁹⁰

A még napjainkban is klubszerűen működő FATF-nak egyrészt a taglétszám növekedését erősen korlátozó felvételi politikája, másrészt az általa kialakított, a tagállamok rendszeres kölcsönös értékelésén alapuló értékelési rendszere következtében szükségessé vált a *nem FATF-tagországok FATF-típusú regionális szervezeteinek* megalakítása. A régiót a földrajzi Európa országainak az EU régi tagjain kívüli államok alkotják. Ezek a szervezetek a FATF-ajánlások betartásának ellenőrzésével foglalkoznak, *ajánlaskészítési joguk* azonban *nincs*. Kialakulóban van tehát egy olyan piramisszerű hierarchia, amelynek csúcsán a szabályok megalkotására, azok betartásának ellenőrzésére és a hiányosságok szankcionálására egyaránt felhatalmazott FATF áll, alapját pedig az e szabályok betartását a FATF módszertana alapján ellenőrző és értékelő regionális szervezetek alkotják.

¹⁸⁹ A nemzetközi büntetőjogi együttműködésben már láthatók olyan tendenciák is, hogy a pénzmosás fogalma kibővül. A tágabb értelemben vett pénzmosás eszerint magába foglalja a terrorizmus finanszírozását is, amely megvalósulhat úgy is, hogy legális forrásból származó pénzeket illegális célok finanszírozására utalnak át. Ezt találóan „fordított pénzmosásnak” is nevezhetjük. (Lásd: Dr. Gál István László: *A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései*, PhD értekezés, PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2005, 32. p.)

Érdekességképpen: a 2001. évi New York-ban végrehajtott repülőgép-eltérítések elkövetői például külföldi diáknak álcázva szerény támogatási összegeket vettek fel rendszeresen és kivétel nélkül egyik átutalás sem érte el a „bűvös” 10.000 dolláros határt. (A World Trade Center és a Pentagon elleni terrortámadások együttes költsége amerikai becslések szerint nem haladta meg az 500.000 dollárt!)

(Lásd: <http://www.state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2003/vol2/html/29843pf.htm>)

¹⁹⁰ A FATF és a FATF-típusú regionális testületek (például az Európa Tanács keretében létrehozott Moneyval, amelynek Magyarország is tagja) által készített közös értékelések, valamint az IMF és a Világbank vizsgálatai rendszert alkotnak annak biztosítása érdekében, hogy a FATF ajánlásokat hatékonyan hajtsák végre valamennyi országban.

A FATF 40 pontban dolgozta ki ajánlásait, amelyeket minden nemzetközi szervezet elfogadott alapelveként. Az ajánlások kiemelik a *multilaterális együttműködés fontosságát*, a *nemzeti jogrendszerek megerősítésének szükségességét*, a *pénzügyi felügyelet* (valamint a meghatározott nem pénzügyi szolgáltatók és hivatások) *teendőit*, valamint a *nemzetközi információcsere fontosságát*.¹⁹¹ A 40 ajánlást (amelynek első változata 1990-ben készült, majd amelyet 1996-ban módosítottak először) már több mint 130 ország fogadta el pénzmosás elleni alapszabályként. A 40 ajánlást a FATF 2003-ban felülvizsgálta és felújította.¹⁹² 2001. szeptember 11. után a FATF kiterjesztette felhatalmazását a terrorizmus finanszírozásának kérdéskörére is, és az elmúlt években 9 speciális ajánlást fogalmazott meg a terrorizmus-finanszírozás elleni küzdelemmel kapcsolatban - ezért beszélünk ma már 40+9 ajánlásról.¹⁹³ Az új, 2003 júniusában kiadott 40+9 ajánlás alapvetően abban különbözik a régitől, hogy a tömör, közérthető, de szükségképpen leegyszerűsítő előírások helyett, a gazdaság, a pénzügyi közvetítés tényleges működését jobban figyelembe vevő, a különböző helyzetek kezelésére többféle, egymástól esetenként jelentősen különböző, választási lehetőséget megengedő új előírásokat vezetett be. Emellett a szabályozás sok tekintetben az adott szolgáltatóra bízta azt, hogy a kockázat megítélése alapján milyen mértékben alkalmazza az előírt intézkedéseket.

A FATF ajánlások elsősorban az államoknak, illetve a jogalkotási joggal rendelkező szervezeteknek szólnak, javasolva az ajánlások tartalmának nemzeti jogszabályokba való átültetését.

A FATF ajánlásainak érdekessége, hogy azokat az *Európai Unió irányelvekbe foglalta*, így azok minden tagállamban kötelezőek, ezért meg kell teremteni a nemzeti szabályozást az irányelv adta keretek között,¹⁹⁴ az EU mindegyik tagállama így nemzeti jogszabályban honosítja az ajánlásokban foglaltakat. Az EU-tagországokra közvetlenül vonatkozik a 2003 júniusa óta érvényben lévő 40 ajánlás elfogadása. Nemzeti jogszabályaik - legkésőbb 2007. december 15-éig történt - megalkotásához azonban a legtöbben a 40 ajánlás új EU-irányelven (közös európai jogszabályalkotáson) keresztül megszürt változatát vették alapul. Az EU

¹⁹¹ Marton Bernadett: A pénzmosás megelőzése és megakadályozása, in: Európai Tükör különszáma, 2004/1., 219. p.

¹⁹² <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.pdf> (FATF The Forty Recommendations)

¹⁹³ <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/8/17/34849466.pdf> (FATF Special Recommendations on Terrorist Financing)

¹⁹⁴ Kovács Krisztián: Szigorúbb ellenőrzés a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben, in: Európai Tükör, 2007/11., 115. p.

elsősorban az egységes belső piac kialakítása és megőrzése érdekében látta szükségét egy olyan, a minimumkövetelményeket tartalmazó és a kulcstémákban egységes közösségi szintű szabályozás elkészítését, amely az Európai Unió sajátosságait is érvényre juttathatja. A sajátos EU-szempon az, hogy a tőke szabad áramlása a belső piacon és a pénzügyi szolgáltatások szabad nyújtása az EU valamennyi tagországában szükségessé teszik az ezekből fakadó különleges kockázatok speciális kezelését.

10.1.1.1. A FATF és más nemzetközi szervezetek együttműködése

A *Nemzetközi Valutaalap - Világbank (IMF/WB)* párosa már hosszú ideje örökdió a világ nemzetközi pénzügyeinek egyensúlyán. Ennek keretében rendszeresen készítenek úgynevezett *ország-értékeléseket az adott ország pénzügyi rendszerének állapotáról (Financial Sector Assessment Program: FSAP)*. Felismerve a pénzmosás elleni harcnak egy ország pénzügyei egészségének szempontjából adódó jelentőségét, elfogadva a FATF ajánlásait és értékelési szempontjait, elkészítették azt az *FSAP* részét képező *egységes IMF/WB értékelési módszertant*, amely egyúttal kompatibilis a FATF és a FATF-típusú szervezetek módszertanaival is.

A *Bázei Bankfelügyeleti Bizottság a jegybankok, illetve a hitelintézetek felügyeletét ellátó hatóságok fóruma*, az évek során egyre inkább a *bankbiztonság* legkülönbözőbb aspektusainak *szabványalkotója* lett. Így lett számos, köztük a *pénzmosás* - mint a bankok jó hírét súlyosan veszélyeztető jelenség - *elleni intézkedésekről* szóló ajánlásnak is a megalkotója. A FATF olyan fontosnak tartja ezeket, hogy az új 40 ajánlása már közvetlenül is hivatkozik azokra, sőt, elő is írja alkalmazásukat más pénzügyi szolgáltatás területén is, ahol az lehetséges. Itt tehát két különböző szempont alapján kialakított szabályozási rendszer találkozott. A pénzügyi intézmények, az ügyfelek, a tulajdonosaik, továbbá a pénzügyi piacok védelme és a bűncselekmények elleni védekezés feladatainak közös pontjaiban jött létre - ez pedig a mindkét szabályozás céljait egyaránt szolgáló összekapcsolódás.

Más pénzügyi szolgáltatások (biztosítás, értékpapír-kereskedelem etc.) nemzetközi testületei ugyancsak elkészítették a maguk pénzmosás elleni szakmai ajánlásait, erősen figyelve a 40 ajánlásra. Így alakult ki az egymással összehangolt ajánlások hierarchikusan felépülő rendszere.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Steiner Péter: Paradigmaváltás a pénzmosás elleni küzdelemben - Globális rendszer a bűnözés ellen, in: Pénzügyi Szemle, LI. évfolyam, 2006/3., 320-322. p.

10.1.2. A pénzmosás elleni védelem közösségi jogi és uniós eszközei

10.1.2.1. Az Európai Unió pénzmosás elleni első és második direktívája, a 91/308/EGK irányelv és a 2001/97/EK irányelv főbb rendelkezései

Az Európai Unió is foglalkozik - irányelvi szinten - a pénzmosással. A már hatályos nemzetközi egyezményeket alapul véve ezért egy, az Európai Közösségek sajátosságaihoz igazodó irányelvet fogadtak el az *Európai Közösségek Tanácsának 91/308/EGK irányelve a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről*.¹⁹⁶

A közösségi jogalkotásban mérföldkőnek számít az *I. pénzmosási irányelv* elfogadása, amely irányítúként szolgált a *tagállamok* és a *csatlakozni kívánó államok* - így hazánk - *pénzmosás elleni szabályozásának megalkotásához*, illetve a már meglévő fellépések harmonizálásához. Az irányelv rendelkezéseit a tagállamoknak *1993. január 7-éig* kellett *implementálniuk* nemzeti jogrendszerükbe. A belső piac kialakításához és rendeltetésszerű működéséhez elengedhetetlen volt a tagállamok pénzügyi rendszerét védő szabályok összehangolása. E nélkül a tagállamok szabályozásában fennálló különbözőségeket a pénzmosók ki tudták volna használni a „piszkos” pénzek legalizálására.

Az *Európai Parlament és a Tanács 2001/97/EK irányelve* a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló *91/308/EGK tanácsi irányelv módosításáról*¹⁹⁷ szóló irányelv módosította.¹⁹⁸ A *II. pénzmosási irányelv* jelentős módosításokat vezetett be. A *pénz- és hitelintézeteknek előírt - elsősorban megelőző - intézkedések hatályát kiterjesztette más, a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett pénzügyi rendszeren kívüli szakmákra, vállalkozásokra, egyúttal módosította a pénzmosás definícióját.*

Az EU pénzmosás elleni *II. irányelvének célja, hogy megelőzze és megakadályozza a bűncselekmények elkövetéséből származó vagyonnak a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett (az irányelv hatálya alá tartozó) tevékenységeken keresztül történő tisztára mosását.*

¹⁹⁶ A Tanács 91/308/EGK irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről; Az Európai Közösségek hivatalos lapja (OJ), L 281/26. szám, 1997. 10. 14.

¹⁹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/97/EK irányelve (2001. december 4.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 91/308/EGK tanácsi irányelv módosításáról; Az Európai Közösségek hivatalos lapja (OJ), L 344. szám, 2001. 12. 28.

¹⁹⁸ Gál István László: A pénzmosás, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004, 42. p.

10.1.2.2. A pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi direktíva

Az Európai Unió pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni harmadik irányelvét¹⁹⁹ az *Európai Unió Tanácsa* a 2005. szeptember 20-i ülésén fogadta el. Az irányelv szerint a tagállamoknak 2007. december 15-ig kellett hatályba léptetniük azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az irányelvnek megfeleljenek. A Bizottság felhatalmazást kapott arra, hogy az irányelv egységes végrehajtásának biztosítása érdekében végrehajtó rendelkezéseket fogadjon el. A „politikai közszereplők” fogalmát, valamint az egyszerűsített ügyfél-átvilágítási eljárások és az alkalmi, vagy nagyon korlátozott alapon folytatott pénzügyi tevékenység alapján nyújtott mentesség technikai követelményeit illetően a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó végrehajtási intézkedések megállapításáról szóló, 2006. augusztus 1-jei *2006/70/EK bizottsági irányelv* Hivatalos Lapban történő közzététele 2006. augusztus 4-én történt meg és az ezt követő 20. napon lépett hatályba.²⁰⁰

Az EU pénzmosás elleni harmadik irányelve felváltotta a 91/308/EGK irányelvet és annak 2001-es 2001/97/EK módosítását, egyúttal a *FATF 40+9 ajánlásának* rendelkezéseit a *közösségi jogba* emelte.

Az EU pénzmosás elleni III. irányelvének egyik fontos célja a *korábbi irányelv hatályának kiterjesztése* a pénzmosás mellett a *terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemre is*, illetve a terrorizmus finanszírozásának megakadályozása érdekében a *FATF* által elfogadott *9 új speciális ajánlásnak a közösségi jogba történő beemelése*. Ezen irányelv tehát nemcsak a hatálya alá tartozó szolgáltatók tevékenységének pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzését tűzte ki célul, hanem a terrorizmusnak ezen tevékenységeken keresztül pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel. Az irányelv már preambulumban kimondja, hogy ezen irányelv megelőző intézkedéseinek nem kizárólag a bűncselekményből származó pénzek kezelésére kell kiterjedniük, hanem a jogszerűen szerzett pénzeknek, vagy vagyontárgyaknak a terrorizmus céljaira történő gyűjtésére is. Az irányelv alapján a tagállamok kötelesek biztosítani a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának tilalmát, továbbá az irányelv meghatározza, hogy mely elkövetői magatartások minősülnek pénzmosásnak és a terrorizmus

¹⁹⁹ Lásd: Európai Unió hivatalos lapja, L 309. szám, 2005. november 25.

²⁰⁰ A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény indokolása

finanszírozásának. Az irányelv valamennyi további rendelkezése, kötelezettsége pedig a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzését, megakadályozását egyaránt szolgálja (az irányelv 22. cikke alapján például a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás gyanús ügyletek bejelentésének kötelezettsége egyaránt fennáll).²⁰¹

Az irányelv hatálya kiterjed továbbá bizonyos, eddig nem lefedett személyekre, intézményekre és tevékenységekre, különös figyelmet szentelve a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása szempontjából kockázatot hordozó készpénzben történő fizetéseknek. Az irányelv - többek között - pontosítja a tényleges tulajdonos meghatározását, az ügyfél-átvilágítási és a gyanús esetekre vonatkozó bejelentési kötelezettséget, kiterjeszti azt a pénzmosás gyanújának felmerülésén kívül a terroristák finanszírozásának gyanújára is. Rögzíti a harmadik fél által elvégzett ügyfél-azonosítás elfogadásának feltételeit, statisztikai célú adatgyűjtési előírással segíti a szabályok hatékonyságának ellenőrzését és - a közösségi szabályozás szintjén új elemként - bevezeti a felügyeleti-ellenőrzési kötelezettséget is a tagállamok számára. Az irányelv nagy része a kockázatalapú megközelítésre épül és ez érvényes a felügyeleti rendszer működésére is.²⁰²

10.1.2.2.1. A csalás és pénzmosás megelőzése

A tagállamoknak a közrenddel kapcsolatos legfontosabb közérdekű célkitűzései a szerencsejátékokkal összefüggő csalás és pénzmosás megelőzése. Az online szerencsejátékokkal összefüggő két leggyakoribb bűncselekmény a hitelkártyával való visszaélés és a banki azonosító adatok lopása. Az online szerencsejátékokat továbbá illegális tevékenységekből származó pénz mosására is használják. E bűncselekmények gyakran több országot is érintenek, és a szervezett bűnözés körébe tartoznak.

A tagállami hatóságoknak és szabályozott üzemeltetőknek számos kihívással kell szembenéznük a csalás és pénzmosás elleni mechanizmusok hatékony alkalmazása tekintetében. E tranzakciók legeredményesebben nemzetközi együttműködés és koordináció, például a nemzeti szerencsejáték-hatóságok, a nemzeti rendőrség és a nemzetközi jogérvényesítő hatóságok közötti strukturált együttműködés révén kezelhetők. A megfelelő

²⁰¹ Papp Zsófia: Az Európai Unió pénzmosás elleni első és második irányelvének és a FATF ajánlásainak eltérő rendelkezései, *Iustum Aequum Salutare* II., 2006/1-2., 229-238. p.

Papp Zsófia: Az Európai Unió pénzmosás elleni második és harmadik irányelvének eltérő rendelkezései. A hatályos pénzmosás elleni törvény várható változásai; *Iustum Aequum Salutare* IV. 2008/1., 137-155. p.

²⁰² A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény indokolása

mértékben a pénzmosás elleni küzdelem terén releváns megelőzési és védelmi intézkedéseket (például a név nélküli veszteségképzés tilalma) is mérlegelni kell a fogyasztók közös védelméről szóló ajánlás keretében. A szerencsejátékokkal kapcsolatos csalással és pénzmosással összefüggő kérdésekről képzést kell biztosítani a bírói kar számára.

10.1.2.2.2. A pénzmosás elleni intézkedések hatályának meghosszabbítása

A szerencsejátékokkal kapcsolatos tevékenységeket illetően a pénzmosás elleni irányelv²⁰³ jelenleg csak a kaszinókra vonatkozik. Egyes tagállamok már kiterjesztették az irányelv alkalmazásának hatályát a szerencsejátékok egyéb fajtáira is. Számos szabályozott üzemeltető alkalmaz olyan eszközöket, mint a vásárlóellenőrzési folyamatok, a vásárlói profil kialakítása és a fizetésellenőrzés. Valamennyi szerencsejáték-üzemeltető számára egyenlő versenyfeltételek megteremtése és a tagállamokban összehasonlítható védelmi szint biztosítása érdekében az irányelv alkalmazását szélesebb körben, valamennyi szerencsejáték-szolgáltatásra ki kell terjeszteni. A Bizottság az irányelv felülvizsgálatával összefüggésben mérlegelni fogja, hogy - az arányosság elvét tiszteletben tartva - kiterjessze hatályát a szerencsejátékok valamennyi formájára.²⁰⁴

10.1.2.2.3. A pénzmosás fogalmának kibővítése

A pénzmosás elleni küzdelem a kábítószer-kereskedelem elleni intézkedések közül nőtt ki. Viszonylag hosszú időn keresztül lényegében csak a kábítószer-kereskedelemből származó illegális jövedelmek tisztára mosása számított pénzmosásnak, különösen azért, mert erre vonatkozóan állt rendelkezésre nemzetközi szerződéses háttér is.

A FATF, illetve a 40 ajánlás megjelenésével létrejött új nemzetközi háttér azonban lehetővé tette a pénzmosás fogalmának a más bűncselekményekből származó pénz és más eszközökre való kiterjesztését. Ennek a folyamatnak köztes állomása volt a pénzmosásnak a súlyos bűncselekményekből származó eszközök eredete elleplezéseként való meghatározása, végpontja pedig az úgynevezett „all crimes approach” lett, azaz bármely bűncselekményből származó eszköz, pénzmosást követ el az, aki segít az eredetet eltitkolni.²⁰⁵

²⁰³ A 2005/60/EK irányelv a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről.

²⁰⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Úton a szerencsejátékokra vonatkozó átfogó európai keretrendszer felé, Brüsszel, 2012. 10. 23., COM (2012) 596 final, 15-16. p.

²⁰⁵ Az új (harmadik) EU-irányelv lényegében ez utóbbi alapelveket vezette be, amely egyúttal azt is jelenti, hogy egyre több pénzmosást követnek el a Földön, már pusztán csak amiatt is, mivel egyre több cselekmény minősül pénzmosásnak. Nagyon fontos következmény, hogy a bejelentésre kötelezettek is (egyre inkább) meg kell tennie a pénzmosás gyanújára vonatkozó bejelentését. Ha gyanús pénzek és tranzakciók mögött

A „pénzmosás” kifejezés tehát *minden olyan eljárást* magában foglal, *amely arra irányul, hogy lehetetlenné tegye az illegálisan szerzett - bűncselekményből származó - pénz eredetének azonosíthatóságát, és azt legális forrásból származónak tüntesse fel.* A pénzmosás nem önálló, hanem *járadékos bűncselekmény.* A pénzmosást mindig meg kell előznie egy másik bűncselekménynek, amelynek jövedelmét legalizálni, tisztára mosni próbálják. A jövedelmet így lehet „beforgatni” a legális gazdaságba.

10.1.2.2.4. A kötelezettek körének kiterjesztése

A szabályozás leglényegesebb elemei közismertek. Ahogyan azonban a pénzmosás technikai egyre fejlettebbek lettek és a pénzügyi intézményekben érvényre jutottak a pénzmosás elleni intézkedések, a bűnözők egyre újabb ügyleteken keresztül igyekeztek legalizálni pénzüket.

Ennek felismeréseként került sor az Európai Unióban - a FATF hasonló lépését több évvel megelőzve - már 2000-ben a pénzmosás elleni intézkedések kötelező alkalmazásának kiterjesztésére. A folyamat következő lépése az lett, hogy egy viszonylag magas küszöbérték feletti készpénzes áruvásárlás esetén már az EU területén működő valamennyi kereskedőre vonatkoztak a pénzmosás elleni szabályok, elsősorban az ügyfél adatainak felvétele és a gyanús ügyletek bejelentési kötelezettsége. Az eredetileg a bankokon kívül csak keveseket érintő kötelezéstől ily módon jutottunk el odáig, hogy napjainkra a pénzmosás (és a terrorizmus finanszírozása) elleni szabályoknak potenciálisan minden kereskedő kötelezettjévé vált, így már milliókban mérhető azoknak a személyeknek száma, akiknek fel kell készülniük a különböző eljárásokból. Emellett kötelesek belső szabályzatot készíteni, alkalmazottaikat rendszeresen továbbképezni, létrehozni nyilvántartási rendszereiket és ellenőrizni a különböző tiltólistákat etc. Ezek kialakítását és betartását pedig mindenütt valamilyen hatóságnak - amely lehet persze szakmai önkormányzat is - ellenőriznie kell.

10.1.2.2.5. A 40 ajánlás alkalmazásának térbeli kiterjesztése

A FATF-család jellemzőiből következik, hogy kezdetben annak tagjai vállalták magukra a pénzmosás elleni intézkedések bevezetésének kötelezettségét. A saját feladatai mellett az FATF titkársági feladatait is ellátó OECD azonban hamarosan az OECD-tagság feltételei közé emelte a 40 ajánlás megvalósítását. Az ajánlások többek között azt is kimondják, hogy a

bármilyen egyéb bűncselekmény állt is, azok mind bejelentés-köteles tranzakciónak minősülhetnek. Ez viszont azt jelenti, hogy a pénzmosás elleni szabályrendszer mára - az egyetlen bűncselekmény elleni eszközből - szinte valamennyi bűncselekmény elleni eszközzé vált.

pénzmosás elleni nem megfelelő szabályozással rendelkező országokkal és intézményekkel meg kell fontolni a kapcsolatok megszüntetését. Ebben az irányban a következő lépés az FATF „feketelistázás”-nak nevezett fellépése volt, melynek keretében a világ országai közül kijelölte azokat az államokat, illetve nyilvánosságra hozta nevüket, amelyek szabályozását nem tartotta megfelelőnek. Ezzel a lépéssel gyakorlatilag a világ valamennyi országa a 40 ajánlásnak megfelelő jogalkotásra kötelezettek közé került, hacsak nem akarta szándékosan kockáztatni fizetési és (ezen keresztül) gazdasági kapcsolatainak megszakítását a világ többi országával. A feketelistázás rendkívül eredményesnek bizonyult: a listára felkerült államok mindent megtettek, hogy lekerüljenek arról, s a többiek is fokozták erőfeszítéseiket a szabályozásuk továbbfejlesztésre.

A rendszeresen megismételt kölcsönös értékelések és eredmények teljes nyilvánossága kiegészítette a feketelista hatását, sőt részben még a helyébe is lépett. Napjainkban, a harmadik kölcsönös értékelési fordulóban már nem is a jogszabályok meglétén van a hangsúly - mert ez már lényegében minden országban megtörtént -, hanem a szabályok tényleges érvényesülésén. Ma már a szabályok egyaránt megkövetelik a hatóságok és a kötelezettek részéről is a végrehajtást. A megfelelő eljárásokat követő vállalati kötelezettek köre földrajzi értelemben még tovább bővült. Valamely tagállamban bejegyzett cég köteles lett ugyanis az Európai Unión kívüli országokban lévő fiókjaiban, sőt leányvállalatainál is érvényesíteni anyaországa pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni szabályait, eljárásait. Ha pedig erre nincs módja az adott országban, azt azonnal jelentenie kell.

10.1.2.2.6. Az ügyféllenőrzés átfogóvá tétele

A pénzügyi intézmények *prudenciális szabályozásának* régóta az egyik sarokpontja a körültekintő ügyfélkezelés és a megfelelő ellenőrzés megkövetelése. Az „*Ismerd meg ügyfeledet!*” („Know Your Customer”) szabálya így hamar része lett a pénzmosás elleni eszközrendszernek is. Az új szabályozás a változatlan előírást azonban már átfogó követelményként fogalmazta újra. A szolgáltatónak az üzleti kapcsolat létesítésekor kötelessége az ügyfél gazdasági tevékenysége céljainak, az ezek elérésére szolgáló eszközei származásának - vállalat esetén a tényleges tulajdonosoknak - a megismerése. A kapcsolat során folyamatosan figyelemmel kell kísérnie, hogy az ügyfélnek az üzletfeleivel bonyolított tranzakciói megfelelnek-e a kialakított ügyfélprofilnak.

Minden esetben a legfontosabbnak az ügyfél-átvilágítási feladat tekinthető, melynek során az ügyfél azonosításra az okmányok, illetve „Tényleges tulajdonosi nyilatkozatás” alapján kerül sor (külföldi lakhely esetén nyilatkoztatják arról, hogy kiemelt közszereplőnek minősül-e).²⁰⁶

10.1.2.2.7. A pénzmosással kapcsolatos cselekmények büntethetőségének kiterjesztése

Magyarországon ma a törvény a pénzmosás két változatát különbözteti meg: a szándékos és a gondatlan elkövetési módokat. A *III. EU-irányelv* meghatározásában mind a *pénzmosás*, mind a *terrorizmus finanszírozása gyanújakor a szándékosság* dönti el, hogy lehet-e bűncselekményről beszélni. Ennyiben tehát az irányelv enyhébb, mint a jelenlegi hazai szabályozás.

Egy más helyén azonban az EU-irányelv azt a követelményt támasztja, hogy a jogi személyek vezető tisztségviselői a vállalatnál betöltött funkciójuk alapján akkor is felelősségre vonhatók - az adott ország döntésétől függően, de legalábbis felügyeleti eljárás keretében -, ha magához a pénzmosáshoz egyáltalán semmi közük sem volt, ám:

- a cselekményt az adott intézmény haszonszerzése érdekében követte el valamelyik alkalmazottjuk, vagy
- ha a vezető elmulasztotta a feladatkörébe tartozó ellenőrzést, s ez tette lehetővé a cselekmény elkövetését.

Ez *utóbbi* tényállás viszont - a *vezetőkre* korlátozva - lényegében megegyezik a *gondatlan elkövetésért viselt felelősség* koncepciójával, ugyanakkor jól illeszkedik a jogi személyek vezetői nagyobb személyes jogi felelősségére törekvő új szabályozási irányzatába is.

Nagy gyakorlati hatású új előírásnak ígérkezik az, hogy a jogi személyeknek - „hatékony, arányos és elrettentő büntetéssel” - büntethetőnek kell lenniük, legalább egy felügyeleti eljárásban. A saját maga által elkövetett bűncselekményből származó pénz- és más eszközök (kifejező szóalkotással „önmosás”-nak nevezett) elrejtése, az eredet elleplezése etc. viszont a definíció szerint pénzmosásnak számít, annak ellenére, hogy ezt itthon nem kevés jogász kétszeres büntetésnek tekinti.

Összességében elmondható: az új szabályozás közvetlen nyomást gyakorol a felső vezetésre és egyúttal megteremti a tulajdonosoknál is az előírások betartatásában való érdekeltséget.

²⁰⁶ <http://jesz.ajk.elte.hu/worle49.pdf>

10.1.2.2.8. Az ellenőrzési és jelentési kötelezettség kiterjesztése

A pénzmosás megakadályozására létrejött világméretű intézményrendszernek számos olyan vonása van, amely alkalmassá teszi azt a terrorizmus anyagi forrásainak elvágására is:

- elsősorban az a sajátosság, hogy a bejelentésnek már a pusztán gyanú alapján is meg kell történnie, igen korai vizsgálat-indítást és felderítést tesz lehetővé;
- a kidolgozott jogi háttér;
- nagyon fontos technikai szempont az, hogy az automatizált, számítógépesített fizetési és elszámolási rendszerekbe beépített, a pénzmosás elleni rendszerekhez kialakított tranzakciótípusok felismerésére is képes ellenőrzési programok és a minden kötelezettnél működő, részletesen kidolgozott és bejártatott bejelentési rendszerek együttesen, viszonylag kevés kiegészítéssel, azonnal alkalmasak más jellegű műveletek és személyek gyors kiválogatására és a hatósággal való közlésre.²⁰⁷

Az ENSZ, az Európai Unió és az egyes kormányok különböző nemzetközi listákon teszik közzé azon személyek nevét és ismert adatait, akiknek, vagy amelyeknek terrorista tevékenységben való részvételük miatt nem szabad semmilyen szolgáltatást nyújtani, pénz- és más eszközükkel való rendelkezésüket pedig meg kell akadályozni, be kell fagyasztani.

10.1.2.3. Az Európai Unió III. direktívájának új, jövőbeli eszközrendszere

10.1.2.3.1. A kockázatalapú megközelítés

A folyamat-ellenőrzés számos területén - így a pénzügyi intézmények felügyelésében is - régóta használatos az úgynevezett *kockázatalapú megközelítés*. Ez röviden a korlátos erőforrások koncentrációját jelenti a potenciálisan legnagyobb veszélyt, illetve kárt okozó területekre és intézményekre.

Az új irányelv több helyen lehetővé teszi a tagállamok, illetve az egyes kötelezett intézmények számára az ajánlottnál enyhébb előírások, belső eljárások bevezetését, vagy akár az adott szabály alkalmazásának teljes mellőzését is abban az esetben, ha ezt a kockázat értékelése alapján megengedhetőnek találják. Az eddigi rendszerhez képest a nagy különbség

²⁰⁷ Steiner Péter: Paradigmaváltás a pénzmosás elleni küzdelemben - Globális rendszer a bűnözés ellen, in: Pénzügyi Szemle, LI. évfolyam, 2006/3., 323-327. p.

az, hogy megszűnik a mindennel és mindenkivel szemben azonos eljárást előíró egyszerű, ugyanakkor merev rendszer. Szerephez juthat a szükséges eljárás megválasztásában a kötelezettek szakmai tudása és tapasztalata.

Ennek azonban ára van: a választás felelősségét, az ezzel járó kockázatot is a döntésre jogosultaknak kell vállalniuk. Ez pedig nagy kockázatot jelent egy-egy intézmény vezetése számára. Profitmaximalizálás szempontjából előnyös lehet persze az egyszerűsített eljárások alkalmazása, viszont ilyenkor állandóan felettük lebeg annak a lehetősége, hogy a felügyeletük utólag nem fogja jóváhagyni az eljárásukat és viselniük kell majd az előbbieken vázolt személyes következményeket. Ebből valószínűsíthető az a tömeges törekvés, hogy a felügyelettel már előre hagyassák jóvá az adott helyzettípus kis kockázatúnak való megítélését. Ez azonban aligha lenne összhangban az irányelv céljával: a kockázatalapú megközelítés alkalmazásával járó kockázatot a szolgáltató felelős vezetőinek kell viselniük, rákényszerítve ezzel őket a még vállalható valamennyi kockázat rendszeres, illetve esetenkénti mérlegelésére.

10.1.2.3.2. Egyszerűsített és fokozott ügyféllenőrzés, tilalmak

Az irányelv talán ezen a területen ad igazán komoly lehetőséget a tagországok számára több, a helyi sajátosságokat figyelembe vevő, azaz ország-specifikus szabályozási változat kialakítására. Az irányelvben foglalt esetek többségében a tagországok maguk dönthetnek az enyhébb eljárások bevezetéséről, ám kötelezettek a fokozottan szigorított eljárások bevezetésére.

Az egyszerűsített eljárások egy része ténylegesen teljes felmentést jelent az ügyfélkezelési előírások alól. Az egyszerűsített eljárások másik része pedig egyes alkalmasszerűen, illetve jelentéktelen mértékben végzett szolgáltatások kis egyedi értékű ügyleteinél teszi lehetővé az előírt vizsgálatok egyszerűsített elvégzését. Egy sor kulcsfontosságú intézmény - például a hitelintézetek, biztosítók, befektetési alapok etc. - a más pénzének (other people's money) kezelése miatt, míg a pénz- és tőkepiaci szereplők a piac működésének védelme érdekében állnak szigorú állami (hatósági) felügyelet alatt. Sok ügyfél (például önkormányzatok) az államapparátus részeként vagy az állam tulajdonaként (például állami tulajdonú vállalatok) áll valamilyen formában az állam közvetlen, illetve közvetett felügyelete alatt. Az irányelv e felügyeletre tekintettel - ezen belül figyelembe véve a felügyelés jellegének különbségeit - részben kötelezően, részben választhatóan egyszerűsített eljárást ír elő, illetve tesz lehetővé.

Az irányelv az ügyfélkezelési előírások alól a hitelintézeteket és pénzügyi intézményeket kötelezően menti fel, azaz a tagországok törvényhozása nem írhat elő velük kapcsolatban kötelezettséget e tekintetben. Az irányelvben és annak végrehajtási irányelvében felsorolt további intézményeknél a felmentés csak lehetőség, tehát a nemzeti jogszabályokban felmentést lehet adni, de ez nem kötelező.

Fokozott, avagy szigorított ügyféllenőrzést kell előírni a nemzeti jogszabályokban a kötelezettek számára mindenkor, ha:

- az ügyfél azonosítására nem a személyes megjelenése alapján került sor;
- levelező banki kapcsolatot létesítenek nem EU-tagország vagy ezzel azonos elbírálás alá eső ország hitelintézetével;
- politikai közszereplőknek minősülő ügyfelekkel veszik fel, illetve tartják fenn az üzleti kapcsolatot;
- névtelenséget elősegítő termékekkel, illetve tranzakciókkal van dolguk.

Az egész irányelvben, a pénzügyi szervezetek azonosítási kötelezettség alól való felmentésén kívül, összesen két határozott tiltás található: az egyik az úgynevezett shell bankokkal, azaz a tényleges üzleti jelenlét nélkül valahol bejegyzett fantombankokkal, a másik pedig az azonosíthatatlan ügyfelekkel való kapcsolat megkezdését vagy folytatását tiltja meg.

10.1.2.3.3. A tényleges tulajdonos kilétének feltárása

A második irányelv is tartalmazta már azt az előírást, hogy az ügyfélen kívül a szolgáltatónak ismernie kell azt a tényleges tulajdonosnak nevezett természetes személyt, aki - az ügyféltől eltérően - az adott pénz- és egyéb eszköz végső tulajdonosa vagy kedvezményezettje.

A tényleges tulajdonos tehát csak természetes személy lehet. A tényleges tulajdonos kilétének az ügyfél oldaláról való feltárási kötelezettsége, illetve a valós tulajdonos kiderítésének a szolgáltatót terhelő kötelezettsége ugyanazt a célt szolgálja: az irányelv hatályának a valós tulajdonosokra való kiterjesztését. A tényleges piaci szereplők azonosításának megkövetelése tehát a pénzmosás és a terrorizmus elleni harcban messze túlmutat: *hosszú távon alapja lehet az általános pénz- és tőkepiaci transzparencia megteremtésének.*

10.1.2.3.4. A bejelentési kötelezettség teljesítése

A '90-es évek elején a hangsúlyt a pénzmosás elleni szakértők még arra helyezték, hogy az ügyféllel közvetlen kapcsolatban álló ügyintézőre a bejelentési kötelezettségének teljesítése érdekében minél nagyobb nyomás nehezedjen. A vállalatra, a vállalkozásra ekkor csak az a kötelezettség hárult, hogy ne akadályozza a bejelentés megtételét, hanem inkább segítse azt a bejelentések megtételéért felelős személy kijelölésével.

Ma az ajánlások - és még inkább az irányelv - alapján elkészítendő jogszabályok általános címzettje, végrehajtója a vállalat, a munkaadó, vagyis neki kell gondoskodnia arról, hogy mind a működtetett rendszerei, mind az alkalmazottai megfelelőek legyenek és végre is hajtsák az előírásokat. A bejelentést végül legtöbbször - számos belső szabály betartásával és szoftverek sorozatának felhasználásával, illetve további szakértők bekapcsolásával végzett vizsgálat után - egy olyan elemző írja majd meg, akinek a hivatalos munkaköre a pénzmosók és terroristák felderítése.

10.1.2.3.5. A készpénz használatának korlátozása

A pénzmosás elleni küzdelem kezdetei óta tudjuk, hogy a készpénzes ügyletek a pénzmosásra leginkább alkalmas tranzakciónak számítanak. Ezért külön szabályrendszer alakult ki a kezelésükre és a lehető legszűkebb területre szorításukra. Annak ellenére, hogy van példa EU-tagországban a készpénzben lebonyolítható (engedélyezett) fizetések felső határának megszabására is, az EU nem ezt a nagyon drasztikus, tiltó megoldást vezette be (bár hivatkozik rá az irányelvben). Ehelyett előírták, hogy a 15.000 euró fölötti készpénzes fizetésnél azoknak a kereskedőknek is alkalmazniuk kell az ügyféllenőrzés szabályait és más pénzmosás elleni intézkedéseket, akik egyébként nem tartoznának e szabályozás hatálya alá. Ez az előírás várhatóan korlátozó, ám közel sem tiltó hatással lesz a készpénzzel való fizetésekre, szinte egész Európában. Valószínű az is, hogy ezen előírás bevezetése elsősorban a - készpénzt az EU-átlagnál lényegesen gyakrabban használó - új tagországok napi forgalmában okoz majd némi gondot. Érdekes azonban kiemelni: ez talán az első olyan uniós szintű jogszabály, amely a tagországok jegybankjai által törvényes fizetőeszközként kibocsátott bankjegyek hivatalos és engedélyezett fizetőeszközként való felhasználását, ha közvetett módon is, de nyíltan diszpreferálta. A későbbiekben számítani lehet arra, hogy az

így megkezdődött folyamat továbbfolytatódik, azaz újabb és újabb megszorítások bevezetése várható, annak érdekében, hogy minél kevesebb ellenőrizetlen pénzmozgásra kerüljön sor.

10.1.2.3.6. A PEP-szabályozás bevezetése

Az új szabályozásban a *politikailag exponált személy* (Politically Exposed Person, röviden: PEP) fogalmának bevezetése és a vele kapcsolatos eljárások előírása a leginkább univerzális bűnüldözési funkciót megjelenítő elem. Abból kiindulva, hogy magas állami, katonai, politikai etc. poszt birtoklása teremt meg az alkalmat az ilyen bűncselekmények elkövetésére, az irányelv előírta valamennyi jelentős közfeladatot betöltő személy, továbbá közvetlen rokonaik és munkatársaik besorolását a politikailag exponált személyek közé, valamint elrendelte *magas kockázatúként való besorolásukat*.

Az irányelv hivatkozik arra a kockázatra is, amely az ilyen személyekkel üzleti kapcsolatot fenntartó, s a törvénytelen tranzakcióikban is részt vevő vállalkozások jó hírnevét és így végső soron a pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat, mint a gazdasági rendszer egyik alappillérét fenyegeti.²⁰⁸

A logikusnak elfogadott levezetésen alapuló rendszer azonban nagyon sajátos és szokatlan következményekkel is együtt jár majd. A világ összes vezetőjének magas kockázatú, illetve különösen alaposan megfigyelendő - bankjukban, biztosítójuknál, nyugdíjpénztáruknál, autó, ingatlan, ékszer vásárlásakor etc. - ügyféllé nyilvánítása egyfajta fordított, a „Nagy Testvér figyel téged” helyzetet hoz létre. Mostantól ugyanis nem a vezető figyeli meg totálisan a vezetetteket, hanem - a kötelezett szolgáltatók közbeiktatásával - éppen fordított lesz a viszony. A szemünk előtt bontakozik ki a hivatali hatalommal való visszaélés, az állami korrupció elleni globális figyelőrendszer, amely a pénzmosás elleni elvek következetes továbbgondolásán, végsőkéig való feszítésén alapul. A PEP-szabályozásban ezért a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés kettős feladata mellett a rendszer harmadik, a korrupció elleni felhasználásának kezdetét ismerhetjük fel.²⁰⁹

²⁰⁸ Az EU-irányelv jó hírnév védelmére (is) szolgáló előírása ezen a ponton ismételt kapcsolódást és átfedést mutat a bankbiztonságot szolgáló Bázeli Alapelvekben és a pénzmosás elleni harcra a FATF ajánlásaiban megfogalmazott követelmények között, igazolva ezzel a különböző célú, de azonos folyamatokat érintő szabályozások globális összekapcsolódási folyamatának a létét.

²⁰⁹ Ha a tényleges tulajdonos kilétének kötelező felderítését olyan önálló feladatnak tekintjük, amelyet akkor is el kell végezni, ha egyébként nincs se pénzmosásra, se terrorizmus finanszírozására utaló gyanú, akkor az előbbiekkal együtt már a rendszer négy fő feladatköréről beszélhetünk, amelyekből csak kettő deklarált.

Annak eldöntése azonban, hogy ki is tartozzon a PEP-ek közé, már meghaladta az irányelvet kidolgozók lehetőségeit. A PEP pontos meghatározása a végrehajtási utasítások keretében nem egyszerű feladatát - a tagállamokat a Pénzmosás és Terrorizmus Finanszírozása Megelőzésére szolgáló Bizottságban képviselő szakértők véleményének kikérésével - az EU Bizottsága kapta meg.²¹⁰ A FATF javasolta a PEP-szabályok kiterjesztését a hazai PEP-ekre is, és feltehetőleg lesz olyan tagállam, amely figyelembe is fogja venni ezt az ajánlást.

10.1.2.3.7. Az ügyfél megbízott általi azonosítása

Az új irányelv - követve a 40 ajánlást - elfogadta a globalizálódott világgazdaságnak és a távközlési eszközök fejlődésének a következményét: úgy váltak tömegessé a nemzetközi befektetések, hogy a befektetők legnagyobb része soha meg sem jelenik abban az országban, ahol érdekeltséget és ehhez elengedhetetlenül kapcsolódóan pénzügyi és más szolgáltatásokat vásárolt. Ha ezektől a befektetőktől vagy más, hasonló helyzetben levő személyektől - így például külföldi jogdíjtulajdonosoktól és örökösöktől - a szabályozás azt is megkívánná, hogy a célországbeli szolgáltatóknál személyesen azonosítsák magukat, az bizony összeegyeztethetetlen lenne a világgazdaság tényleges működésével. A 40 ajánlás - s ez alapján a bemutatott irányelv - két megoldási utat nyitott a probléma megoldása előtt. Az egyik: *személyes jelenlét nélküli azonosítás* (például interneten keresztül történő szerződéskötésnél a szolgáltatónak fokozott gondossággal kell eljárnia: további dokumentumokkal és egyéb azonosítási technikák alkalmazásával neki kell meggyőződnie az új ügyfél, illetve a tényleges tulajdonos személyazonosságáról).

Az előbbinél lényegesen közelebb áll a személyes azonosításhoz - és jóhiszeműen eljáró feleknél mindkét félnek előnyösebb is - a *másik* lehetséges megoldás: a *szolgáltató megbízásából az azonosítást elvégző új, úgynevezett harmadik szereplő*, az angolszász országokban használatos néven a *bemutató* (introducer) *bekapcsolása*. A FATF új 40 ajánlása vezette be ezt a fogalmat olyan módon, hogy - az ebben a témában is sokféle és egymást esetenként ki is záró nézeteket képviselő - tagságának lehetővé tegye a saját út követését. Lényegében a jogalkotókra bízta, hogy egy adott országban vagy ország-csoportban ki, vagy mi lehessen bemutató. A bemutatói tevékenység szakmásváltása - és bevezetése az egyik vagy a másik formában az egész világon - láthatóan arra szolgál, hogy az „*Ismerd meg ügyfeled!*”

²¹⁰ A részletszabályok kidolgozása - így például meddig tekinthető egy volt PEP egyáltalán még PEP-nek, melyek a kiemelkedő beosztás ismérvei, mit jelentsenek a helyi államhatalom vezető posztjai, mi a mércéje a nagyvárosi besorolásnak, meddig terjedjen a közvetlen munkatársak köre etc. - nagyon sok vitával és munkával járt és még távolról sincs kidolgozva valamennyi alapelv, illetve részlet.

típusú elvi követelmény, illetve a világgazdaság tényleges működése között keletkezett ellentmondást valahogyan feloldja.

Összességében tehát itt is látható, hogy egy olyan nagyszabású, a világot *átfogó azonosítási rendszer* képe kezd kirajzolódni, amelyben - akár többféle lehetséges kombinációban, de jól átlátható szabályok szerint - a meghatározott szereplők között már globális méretekben áramolhatnak az ügyfelekre vonatkozó meghatározott információk. Még nagyobb szabású adatáramlást látunk, ha ehhez hozzákapcsoljuk azt az új szabályt is, amely az eddigi teljes tiltással szöges ellentétben lehetővé teszi az adott ügyféllel kapcsolatos gyanú közlését egy vállalatcsoporton belül, sőt bizonyos feltételek teljesülése esetén gyakran azon kívül is.

10.1.2.4. Az irányelvek hatása

Közismert tény, hogy az EU irányelvei általában nagy késéssel követik az alapjukat képező nemzetközi ajánlásokat. Ennek elsősorban a folyamatos egyeztetések igénye és gyakorlata az oka, így a jövőben sem várható sok változás e téren. Ezt fel- és elismerve jelenik meg az irányelvekben egyre gyakrabban az EU Bizottságának felhatalmazása. Eszerint az adott jogszabály technikai részleteinek az idővel változó körülményekhez való igazítására, illetve a várhatóan gyakrabban változó részek kidolgozására és szigorú kontroll-mechanizmus mellett történő átdolgozására kap jogot és kötelezettséget az adott jogszabályban meghatározott időtartamra.

A 2005/60/EK irányelv így többek között azzal is megbízta az Európai Unió Bizottságát, hogy állítsa össze és tartsa karban azoknak a harmadik (azaz az Európai Uniót kívüli) országoknak a listáját, amelyek már a Pénzmosás és Terrorizmus Finanszírozásának Megelőzésére szolgáló Irányelvvel legalább azonos színvonalú szabályozással rendelkeznek és azt végre is hajtják.²¹¹ A FATF taglétszámának felét kitevő európai országokat érintő belső EU-szabályozás tehát máris az EU nemzetközi kapcsolatai egyik mércéjévé vált, illetve válhat, ez pedig várhatóan hozzájárul a nemzetközi követelményrendszer további egységesüléséhez és az Európai Uniót kívüli országokat is befolyásoló globális rendszerként való továbbfejlődéséhez.

Az EU irányelvei nemcsak az Európai Unió határain belül gyakorolnak hatást a jogalkotásra, hiszen több csatlakozásra váró állam már évekkal ezelőtt megkötötte az Európai Unióval a

²¹¹ Az irányelv egy sor, az EU egységes belső piacon érvényesülővel azonos könnyítést tesz ugyanis lehetővé a tagállamoknak az ezen a listán szereplő országokkal fenntartott elszámolási, fizetési, levelező banki és más fontos pénzügyi kapcsolataiban.

társulási, együttműködési megállapodást, így jogalkotási programjukban már a csatlakozás előtt is figyelembe veszik az uniós normákat.

Mindemellett az *EU önálló büntetőjoga* is kialakulóban van. Ezt a pénzügyi érdekek védelmét szolgáló jogszabály-tervezetet négy évvel később Firenzében, 1999 májusában fogadták el. A *Corpus Juris* büntető anyagi jogi rendelkezései között megtalálhatjuk a pénzmosásra vonatkozó szabályokat is, a pénzmosás fogalma ugyanakkor itt szűkebb a nemzetközi gyakorlatban ma elfogadottnál.²¹²

VII. FEJEZET

ZÁRÓ GONDOLATOK - „PECUNIA (NON) OLET”

Amint azt láthattuk, az intellektuális (közkeletű kifejezéssel élve fehérgalléros) gazdasági bűnözés egyik jelentős területe a pénzmosás. A pénzmosás elleni küzdelem azért is fontos, mert segít „elzárni azokat a pénzügyi csapokat”, amelyek a bűnözés, ezen belül a terrorizmus anyagi alapját képezik. A pénzmosás magas fokú pénzügytechnikai és gazdaságjogi ismereteket feltételez, amellyel a pénzügyi, tőzsdei, deviza tranzakciók sokaságán, fedőcégeken át végül eltűnik a pénz bűnös eredete. Napjainkban a terrorizmus elleni harc előtérbe helyezte a pénzmosást, mert így jutnak a terrorista szervezetek pénzügyi forrásokhoz. Ma már erős a nemzetközi bűnüldözői együttműködés, számottevőek a közös akciók ezen bűnesetek feltárásában, elhárításában.

A pénzmosás elleni harc sikere attól függ, hogy sikerül-e a társadalommal tudatosítani, hogy e tevékenység súlyosan sérti érdekeit. Ebben fontos szerepe van a kommunikációnak, a különböző oktatási és konzultációs programok kidolgozásának, hogy az emberek képesek legyenek felismerni az olyan pénzműveleteket, amelyek a pénzmosás gyanújára engednek következtetni, s az ellen fellépni.

Általánosságban megállapítható, hogy a kockázatkezelési, kárelhárítási, illetőleg közvetlenül vagyónvédelmi szempontok egyre hangsúlyosabbá válnak az etikai megalapozottsággal szemben. Ez a büntetőjogon belül is megfigyelhető, példaként említhető a helyreállító

²¹² A *Corpus Juris* kizárólag a pénzügyi érdekeket sértő bűncselekmények (ezek közül is csak a csalás, a versenytárgyalás manipulálása, a bűnszervezet és a hivatali titoksértés) eredményéhez vagy az azokból származó haszonhoz kapcsolja a pénzmosást.

igazságszolgáltatás térhódítása. Továbbra is eleget kell tenni azonban annak a jogos társadalmi elvárásnak, hogy a károk, veszteségek okozóit bűnösségük esetén a hagyományos keretek között is büntetni kell.²¹³

Magyarországon úgy tűnik, a jelenlegi jogszabályi lehetőség már tágabb teret biztosít a pénzmosás, mint bűncselekmény miatti büntetőeljárás megindításának. Ezért még több ügyben kellene megpróbálni végig vinni egy büntetőeljárást. Mindaddig ugyanis amíg nem lesz nagyobb számban nyílt nyomozás, büntetőeljárás pénzmosás miatt és nem alakul ki egy egységes bírói gyakorlat, addig csak az elméleti kérdések szintjén fogunk leragadni. Az elmélet már rögzítette, hogy melyek azok a külsőjegek, amelyek pénzmosásra utalnak.

A már ismertetteket összefoglalva elmondható tehát, hogy mindenképp gyanús a nagy mennyiségű készpénz használata, az úgynevezett „bőröndös vállalkozók” megjelenése, olyan gazdasági vállalkozások léte, amelyek tevékenységükhöz képest túlzott jövedelmet produkálnak, továbbá a más néven lévő, nagy értékű ingóságok, gépjárművek tartós birtoklása, a legális jövedelemhez nem igazodó hirtelen meggazdagodás. Mert igenis létezik pénzmosás, mint bűncselekmény a mai magyar gyakorlatban. Nemcsak a klasszikus szervezett bűnözés kereteire kellene gondolnia a jogalkalmazóknak, a bűnüldöző hatóságoknak, hanem esetleg kisebb bűncselekmények kapcsán is meg kellene tenni az első lépéseket.

A pénzmosás elleni fellépés egyik további gátja a jelenlegi bizonyítási teher, mely szerint a bűnös pénz eredetét, alaphűncselekményből származó voltát, az elkövető tudattartalmát az eljáró hatóságoknak kell bizonyítani. Ezt az álláspontot az angol és a francia jogalkotás már meghaladta. Ott a bizonyítási teher oly módon fordult meg, hogy amennyiben az érintett személy gazdagodásának jogalapját nem tudja kellően bizonyítani, akkor az adott vagyontárgyakat tőle el lehet vonni - ez a módszer bizonyos esetekben Magyarországon is beválna. További probléma a jelenlegi jogi szabályozás terén, hogy a bűncselekményből származó vagyon, vagyoni előny elkobzása még mindig nehézkes. Jogi személyek vagyonához teljes mértékben még a mai napig sem lehel hozzáférni. Meg kellene teremteni annak a lehetőségét is, hogy a pénzmosással érintett bankszámlákat az adott hatóságok rövid időn belül zárolhassák, még akkor is, ha e számlákat más országokban vezetik.

²¹³ Korinek László: A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése, in: Rendészeti Szemle, 2009/7-8., 56. p.

Mindezen fejtegetések, illetve a pénzmosás büntetendősége körüli „mit?” és „hogyan” kérdések azonban mitsem változtatnak azon a tényen, hogy Vespasianus történelmi kijelentése, miszerint a pénznek nincs szaga, elveszítette érvényét. Elveszítette, mivel az már nagyon nem mindegy, hogy milyen forrásból származó pénzt költünk. S hogy elkerüljük a képzavart, ezért fogalmazzunk ily módon: az illegális forrásokból származó pénz legalább annyira bűdös, mint amennyire piszkos. Így már világos és érthető: *pecunia olet* - azaz, a pénznek igenis van szaga.

**Dr. Gál István László: A pénzmosásra és a terrorizmus finanszírozására
vonatkozó új büntetőjogi szabályozás a 2012. évi C. tv. alapján**

Az elmúlt évtizedben a pénzmosásra és a hozzá kapcsolódó bűncselekményekre vonatkozó jogi szabályozás jelentős mértékben megváltozott, 2013. július 1-én pedig hatályba lép Magyarország Új Büntető Törvénykönyve, a 2012. évi C. törvény.

Az új Btk. a pénzmosáshoz kapcsolódó témakörök tekintetében egy nagyon jelentős változást is tartalmaz: önálló bűncselekményként szabályozza a terrorizmus finanszírozását. Jelen tanulmány célja az, hogy a 2013. július 1-től hatályos büntetőjogi szabályozás áttekintésével segítséget nyújtson a jogalkalmazóknak az új jogszabályok alkalmazására történő felkészüléshez.

I. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának fogalma, közös és eltérő jegyei

A pénzmosás olyan illegális, rendszerint a gazdasági szférában megvalósuló szolgáltatás, amely valamilyen (egy korábbi bűncselekményből származó) “piszkos” összeget (pénzt, értékpapírt vagy bármilyen más „dolgot”) látszólag legális forrásból származó összeggé konvertál. A műveletek célja nem profitrealizálás, hanem pusztán a pénz illegális eredetének felismerhetetlenné tétele, ezért ez a tevékenység jellemzően kisebb-nagyobb veszteséget eredményez, mégpedig akár hosszabb távon is – ez a pénzmosás egyik tipikus ismérve. Mivel a “technológia” jórészt különböző pénzügyi műveletek felhasználásával valósul meg, közelebb jutunk a pénzmosás lényegének feltárásához, ha azt illegális pénzügyi szolgáltatásként definiáljuk. (Fontos hangsúlyozni, hogy a pénzmosás részmozzanatait alkotó egyes műveletek önmagukban szinte mindig legálisak, a *műveletsorozat egésze* viszont az eredetleplezési célzat miatt illegális.)

A pénzmosás büntetőjogi fogalma eltér a közgazdasági és kriminológiai meghatározásoktól. Büntetőjogi értelemben – és ha a pénzmosás megelőzésében és megakadályozásában érdekelt szolgáltató fejével gondolkozunk, ezt a meghatározást célszerű szem előtt tartani – a pénzmosás közgazdasági fogalmának bármely részmozzanata pénzmosásnak minősül. Vagyis: nem kell bizonyítania a hatóságnak, hogy a teljes pénzmosási folyamat megtörtént, elég ha a pénzmosás bármely részmozzanatát megvalósítja valaki valamely illegális eredetű

összege, és ő máris pénzmosónak minősül! (Elég tehát egyetlen átutalás, egyetlen gazdasági esemény.)

A terrorcselekmény végrehajtásához is anyagi erőforrásokra van szükség. *Ha az elkövetők nem rendelkeznek elégséges tőkével, akkor valamilyen külső forrásból elő kell teremteniük a hiányzó pénzt.* Ha valaki ebben segít nekik, ha valaki terroristákat vagy terrorszervezeteket támogat, ez az egyébként bűnsegédi jellegű magatartása 2003 óta önálló tettesi alapcselekménynek minősül immár a magyar büntetőjog szerint. A terrorizmus finanszírozása tehát bizonyos szempontból hasonlít a pénzmosásra, néhány szempontból viszont eltér tőle. A tevékenység célja, hogy egy akármilyen forrásból származó pénzösszeget eljuttassanak egyénekhez vagy csoportokhoz, terrorista cselekményeket téve lehetővé. Ebben az esetben is kell bizonyos „tranzakciós költségekkel” számolniuk az érdekelt csoportoknak, hiszen ezek a pénzáramok megnövelik a terrorcselekmények lelepleződésének, ezáltal a gyanúba keveredés veszélyét. Így egy hatékony terrorista-finanszírozó akció, melynek célja, hogy a pénzösszeget elrejtse, és elhatárolja a céljától, a minimálisra csökkentheti a „tranzakciós költségeket”.²¹⁴

A „terrorizmus finanszírozása” mint viszonylag új jelenség, a pénzmosással szemben következő, eltérő jellemvonásokkal rendelkezik.²¹⁵:

- a) *A motívum inkább erőszakos (megfélemlítés) mint anyagi (nyereségvágy).*
- b) *A terrorizmus finanszírozására ugyanúgy felhasználnak legális forrásból származó pénzt, mint illegálisat.*
- c) *A harmadik megkülönböztető jellemvonás az eltérő összegnagyság. A nagyobb terrortámadások is megszervezhetők és lebonyolíthatók viszonylag kisebb összegekből is.*

II. A pénzmosás tényállása Magyarország Új Büntető Törvénykönyvében

A pénzmosás 2013. július 1-jétől hatályos magyar szabályozása a következő:

398. § (1) Aki más által elkövetett büntetendő cselekményből származó

a) dolgot átalakítja, átruházza, vagy a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe abból a célból, hogy

aa) az ilyen dolog eredetét eltitkolja, elleplezze, vagy

²¹⁴ Donato Masciandaro: Global Financial Crime Terrorism, Money Laundering and Offshore Centres Ashgate Publishing Company, USA, 2004. 131. oldal

²¹⁵ A terrorizmus finanszírozása karakterisztikájának tárgyalásakor elsősorban Steven Mark Levy: Federal Money Laundering Regulation (Banking, Corporate, and Securities Compliance) New York, 2003. 2. fejezet 18-20. oldal munkájára támaszkodtunk.

ab) a más által elkövetett büntetendő cselekmény elkövetőjével szemben folytatott büntetőeljárást meghiúsítsa,

b) dolog eredetét, az ilyen dolgon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, az ilyen dolog helyének változását vagy azt a helyet, ahol az ilyen dolog található, eltitkolja, vagy elleplezi,

büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó dolgot

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja, vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki bűncselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése, titkolása céljából

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)–(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

a) üzletszerűen,

b) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

c) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet, vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

d) hivatalos személyként, vagy

e) ügyvédként

követik el.

(5) Aki az (1)–(4) bekezdésben meghatározott pénzmosás elkövetésében megállapodik, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

399. § (1) Aki a más által elkövetett bűncselekményből származó

a) dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

b) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet, vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként, illetve

c) hivatalos személyként

követik el.

(3) Nem büntethető az (1)–(2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

Értelmező rendelkezés

401. § (1) A 398–399. § alkalmazásában dolgon a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot, dematerializált értékpapírt is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést önmagában, illetve dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetén az értékpapírszámla jogosultjának biztosítja.

(2) A 398–399. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítői, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magánnyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.

A bűncselekmény jogi tárgya továbbra is a bűnözés – ezen belül is elsősorban a szervezett bűnözés – elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek. Emellett másodlagosan jogi tárgynak tekinthetjük az állam pénzügyi rendszerébe vetett bizalmat²¹⁶ is. A bűncselekmény elkövetési tárgya a dolog. Jogi értelemben az minősül dolognak, ami tulajdonjog tárgya lehet. A dolog fogalmát tehát a lehető legtágabban kell értelmeznünk, a Btk. szerint ide tartozik a dematerializált értékpapír is. A jogalkotói értelmezésben szereplő *dematerializált értékpapír* fogalmát a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény határozza meg. A dematerializált értékpapírokat a befektetési szolgáltatók által vezetett értékpapírszámlákon tartják nyilván, nyomdai úton nem állíthatók elő. Annak érdekében, hogy az ilyen értékpapírok tartalma is ellenőrizhető legyen, a kibocsátó köteles elhelyezni a központi elszámolóháznál egy, az értékpapírról kiállított okiratot, amely az értékpapírok egyedi azonosításához szükséges kellékeket természetesen nem tartalmazza²¹⁷.

Az elkövetési tárgy kapcsán még egy kérdéskört kell érintenünk, az előcselekmények problémakörét. A tényállásban említett dolognak ugyanis büntetendő cselekmény elkövetéséből kell származnia. Bár a törvény azt már nem mondja ki, hogy az „e törvény szerint” kell büntetendő cselekménynek lennie, mégis egyértelmű, hogy a magyar Btk. által büntetni rendelt cselekményeket kell érteni alatta. A törvény nem a „bűncselekmény”, hanem a „büntetendő cselekmény” fogalmat használja, amiből az következik, hogy *a pénzmosás akkor is megállapítható, ha az előcselekmény elkövetője bármely okból nem büntethető* (például gyermekkor miatt, vagy ha kóros elmeállapotú az elkövető).

Abban a kérdésben, hogy büntetendő cselekményről van-e szó, a *bíróság nyilvánít véleményt*. Nem kell azonban az, hogy az alapügy jogerős ítélettel befejeződjön, hiszen ha ezt minden esetben meg kellene várnunk, akkor időközben elenyésznének a pénzmosás bizonyítékai is. Ezt a gondolatmenetet támasztja alá az is, hogy a Btk. nem „elbírált”, hanem „büntetendő” cselekményt említ előcselekményként.

A pénzmosás elkövetési magatartásainak bemutatását úgy végezzük el, hogy a 2013. július 1-től hatályos tényállás négy alaptípusát egymástól elválasztva tárgyaljuk. Az egyes típusok elkövetési magatartásainak a tárgyalása után a bűncselekmény alanyi oldalát, valamint a minősített eseteket és a halmazati-elhatárolási kérdéseket ismét összevontan mutatjuk be.

²¹⁶ Horváth Tibor – Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály: A magyar büntetőjog Különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 670. oldal

²¹⁷ Dr. Tomori Erika: Értékpapírszámlák. Mobil Kft. Kiadó, Budapest, 2003. 9. oldal

2.1. Dinamikus pénzmosás

Az első verziót (398. § (1) bekezdése) dinamikus pénzmosásnak is nevezhetjük, mivel az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben valamilyen vagyontranszformációt eredményez. A dinamikus pénzmosást az alaphűncselekmény elkövetője nem követheti el, ilyenkor tehát egy kívülálló személy a pénzmosó.

Az elkövetési magatartások a következők:

a) a dolog átalakítása olyan vagyontranszfert jelent, amikor a dolog anélkül alakul át az egyik vagyontartási formából a másikba, hogy közben nem történik tulajdonosváltás. Erre példa a lopott ékszer beolvasztása, és új ékszerek vagy más arany használati tárgyak készítése az így nyert nyersanyagból,

b) a dolog átruházása történhet ingyenes vagy visszterhes jogüggyellett. Ilyenkor a pénzmosó – rendszerint a rétegzés fázisában – az alaphűncselekmény és az elkövető közötti kapcsolat elhomályosítása céljából harmadik személynek utalja át az összeget, vagy harmadik személynek adja el a dolgot, színlelt szerződéssel. A tényállás nem zárja ki, de a dolog természetéből következik, hogy ez a harmadik személy – legalábbis az első lépcsőben – maga az alaphűncselekmény elkövetője nem lehet. (Ettől ez a magatartás még tényállásszerű lenne, a bűncselekmény megvalósulna, csak rendkívül „gyenge színvonalú” pénzmosás lenne a bűnelkövetőtől kapott dolgot azonnal átruházni az elkövetőre.)

c) a dolog felhasználása gazdasági tevékenység gyakorlása során tipikus pénzmosási technika. Az elkövető ilyenkor a bűncselekményből származó, mosásra átvett összeget vagy dolgot a saját (vagy kifejezetten e célra alakított vagy már működő) vállalkozásában használja fel, majd azt valamilyen névleges jogcímen visszautalja az alaphűncselekmény elkövetőjének. A gazdasági tevékenység fogalmát 2007-ig a Btk. nem határozta meg, így a gyakorlat a más jogszabályokban található definíciókra, vagy a közgazdaságtan meghatározásaira volt utalva.

A *gazdasági tevékenység* a legáltalánosabb értelemben az emberi szükségletek kielégítésére szolgáló anyagi javak termelésével, elosztásával, cseréjével és fogyasztásával kapcsolatos tevékenység. Meghatározó vonását a termelő (szolgáltató) jelleg jelenti. A gazdasági tevékenység szélesebb fogalom a produktív munkánál, magában foglal olyan improduktív munkafajtákat is, amelyek nélkül az anyagi javak termelésének, elosztásának és fogyasztásának lebonyolítása megoldhatatlan lenne (pl. könyvelés, nyilvántartás), de áruviszonyok esetén az áruforgalommal és a pénzmozgásokkal összefüggésben kifejtett tevékenység is beletartozik a fogalomba²¹⁸.

²¹⁸ A politikai gazdaságtan kisszótára. Kossuth Kiadó, Budapest, 1984. 158. oldal

d) a dolgon fennálló jog vagy az e jogban bekövetkezett változások, illetve a dolog fellelhetőségi helyének eltitkolása vagy elleplezése alapvetően a bűnpártoláshoz hasonló jellegű magatartások, amelyeket a pénzmosó azért követ el, hogy az alapbűncselekmény elkövetőjének felelősségre vonását megakadályozza vagy megnehezítse. Az új szabályozás ezt is tettesi cselekménnyé minősítette, tehát pénzmosó az is, aki

– a dolgon fennálló jogot stb. eltitkolja (ez passzív magatartás, vagyis az elkövető csak akkor büntethető, ha jogilag előírt kötelessége lenne a kérdéses adatok feltárása),

– a dolgon fennálló jogot stb. elleplezi (ez aktív magatartás, vagyis az elkövető szándékosan próbálja eltüntetni a kapcsolatot a bűncselekményből származó dolog és az alapbűncselekmény elkövetője között).

e) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele. A tényállásban korábban használt „pénzügyi és bankművelet” fogalma máshol nem szerepel a Btk.-ban, illetve ezt a fogalmat egyetlen háttérjogszabály sem határozta meg. A jogbiztonság és normavilágosság szempontjából aggályos kifejezést a módosító törvény felváltotta a „pénzügyi tevékenység, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevétele” gyűjtőfogalommal, amelynek tartalmát az új Btk. 401. § (2) bekezdése fejt ki: *A 398–399. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítői, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magánnyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.*

2. 2. Statikus pénzmosás

A második bekezdésben található változatot statikus pénzmosásnak is nevezhetjük, mivel az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben vagyon-transzformációt nem eredményez. A statikus pénzmosást az alapbűncselekmény elkövetője nem követheti el.

Az elkövetési magatartások a következők:

– a dolog megszerzése saját magának vagy harmadik személynek: gyakorlatilag az eredetleplezési célzat nélküli megszerzés büntetendővé nyilvánításával, az EU jogának megfelelően ugyan, de olyan szabályozást iktattunk be a Btk.-ba, amely már kriminológiai

értelemben pénzmosásnak nem tekinthető tevékenységeket is pénzmosásnak minősít. (Pénzmosónak minősül majd például az a szülő is, aki a gyermekének a bankrablásból származó zsákmányából kap egy kisebb összeget, amiből a lakásrezsijét kifizeti...)

– a dolog megőrzése, kezelése, használata vagy felhasználása, vagy az ellenértékén más anyagi javak szerzése: ezek az alpbűncselekmény elkövetője számára akár „baráti szívességből”, akár haszonszerzés végett történő tevékenységek. Ilyen lehet például a bűnös úton szerzett vagyon egyszerű őrzése pánccsaszekrényben (gyakori e körben az ügyvédi letét), de kamatoztatása vagy befektetés, pénzügyi műveletek végzése az összeggel (ha nincs eredetleplezési célzat, ez a fordulat állapítandó meg).

Vitatott kérdés volt eddig a szakirodalomban²¹⁹, hogy az ügyvédi honorárium, amelyet a védőügyvéd a bűnelkövetőtől adott esetben a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben szerzett pénzből kap, lehet-e pénzmosás tárgya. Ha az ügyvéd tudja, hogy bűncselekményből származó pénzt vett át, pénzmosást valósít meg a hatályos magyar szabályozás szerint.

Ugyanígy pénzmosás miatt vonandó felelősségre az ügyvéd, aki ügyvédi letétként elfogad olyan pénzt, amelyről tudja, hogy bűncselekmény elkövetéséből származik. (Más kérdés persze, hogy az elkövető, vagyis az ügyvéd tudattartalmának a bizonyítása rendkívül nehéz feladat lesz.)

2. 3. Saját pénz mosása

A saját pénz mosását (398. § (3) bekezdés) kizárólag az alpbűncselekmény elkövetője követheti el, a következő elkövetési magatartásokkal:

- a saját korábbi, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolog gazdasági tevékenység gyakorlása során történő felhasználása,
- a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele.

(Ezen elkövetési magatartások elemzését a korábbiakban már elvégeztük, a dinamikus pénzmosás bemutatásakor.)

²¹⁹ Ld. Lars Hombreicher: Geldwäsche (§ 261 StGB) durch Strafverteidiger? Aachen, 2001. Valamint: Wolfgang Wohlers: Geldwäscherei durch die Annahme von Verteidigerhonoraren – Art. 305. StGB als Gefahr für das Institut der Wahlverteidigung (=Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 2002. 2. szám 197-219. oldal)

2. 4. Gondatlan pénzmosás

A gondatlan pénzmosás (399. § (1) bekezdés) tényállása megegyezik a saját pénz mosásával, azzal a lényeges különbséggel, hogy ezt csak olyan személy követheti el, aki az alapbűncselekmény elkövetésében nem vett részt. Azért kezeljük önálló alakzatként, mert a három korábbi verzió közül egyiknek sem képezi a gondatlan változatát, ez egy új alapeset.

Az elkövetési magatartások tanúsítása, a felhasználás, illetve a pénzügyi tevékenység végzése vagy végeztetése itt is szándékos, a gondatlanság a dolog bűnös eredetének felismeréséhez kapcsolódik. Ha a pénzmosást elkövető nem volt tisztában a dolog bűnös eredetével (vagy csak nem lehet rábizonyítani), ám ezt a körülményekből fel kellett volna ismernie, a gondatlan alakzatért felelhet. A gondatlan alakzataból természetesen kimaradt a célzat is.²²⁰

Visszatérve tehát a klasszikus pénzmosás elemzésére, a pénzmosás összes alapesete mind a szándékos, mind a gondatlan változat esetén értékhátortól függetlenül bűncselekmény, tehát egyik alapesetnek sincs szabálysértési alakzata.

A bűncselekmény az elkövetési magatartások bármelyikének tanúsításával befejezetté válik (mivel magatartási, immateriális bűncselekményről van szó), tehát nem szükséges hozzá az, hogy a pénzmosási művelet sikeres legyen.

A dinamikus, a statikus és a gondatlan pénzmosást az alapbűncselekmény elkövetőjén kívül bárki követheti, tehát a bűncselekmény alanya lehet minden 14. életévét betöltött, beszámítási képességgel rendelkező természetes személy, aki nem vett részt az alapbűncselekmény elkövetésében. A saját pénz mosását értelemszerűen az alapbűncselekmény elkövetője követheti el tettesként.

A dinamikus pénzmosás és a saját pénz mosása csak szándékosan követhető el, mindkét verzió a tényállásban található célzat miatt csakis egyenes szándékkal. Ilyenkor az elkövető tudata átfogja legalább azt, hogy a dolog bűnös eredetű, és a saját magatartásának a célja az elkövető alapbűncselekmény miatti felelősségre vonásának lehetetlenné tétele vagy legalábbis megnehezítése. A statikus pénzmosás elkövethető eshetőleg szándékkal is. Ebben az esetben a Btk. szerint az elkövető tudatának minimálisan azt kell átfognia, hogy a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerje. Van emellett a pénzmosásnak egy gondatlan

²²⁰ Volt már sajnos példa arra a magyar büntetőjogban, hogy egy gazdasági bűncselekmény (a jövedéki orgazdaság) célzatos alapesetéhez kapcsolódóan a gondatlan elkövetést is büntetni rendelte a törvényhozó, ami valószínűleg a hazai büntetőjogi jogalkotás mélypontját jelentette.

alakzata is, amely a saját pénz mosásának tényállásával egyezik meg, de csak kívülálló személy követheti el, az alapbűncselekmény elkövetője nem.

A törvényhozó a 398. § (4) bekezdésében sorolja fel azokat a körülményeket, amelyek megvalósulása esetén a dinamikus, a statikus pénzmosásnak és a saját pénz mosásának a társadalomra veszélyessége olyan fokban megnő, hogy súlyosabb büntetési tétel (kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés) kilátásba helyezése indokolt. A minősített esetek a következők:

Az első ilyen körülmény az *üzletszerűség*. A Btk. 458. § 28. pontja szerint üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

Minősítő körülmény továbbá, ha a bűncselekményt *különösen nagy vagy azt meghaladó értékre követik* el. Ez a Btk. 458. § (6) bekezdés d) pontja szerint ötvenmillió forintot meghaladó értéket jelent. Hangsúlyoznunk kell, hogy nem a pénzmosási tevékenységből származó „jutaléknak” kell meghaladnia az ötvenmillió forintos értékhatárt, hanem a büntetendő cselekményből származó dolog (azaz általában a tisztára mosni kívánt pénz) értékének kell átlépnie azt.

A harmadik minősítő körülmény a *speciális szervezeti keretekben* történő elkövetéssel kapcsolatos. Súlyosabban büntetendő, ha a pénzmosást pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet, vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként követik el. E szervezeti keretek részletes bemutatását ehelyütt mellőzzük, de arra utalunk, hogy mindenkit a saját bűnösségének megfelelően kell felelősségre vonni, így előfordulhat, hogy a pénzmosó bankban dolgozó bűnsegédje magasabb büntetési tétellel felel, mint a tettes.

A *hivatalos személy* fogalmát a Btk. 458. § 11. pontja határozza meg:

Ügyvédnek tekintendő az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény szerint az a személy, aki egyéni ügyvédként, alkalmazott ügyvédként és ügyvédi iroda tagjaként fejt ki tevékenységet. Nem alapozza meg a súlyosabb minősítést, ha az ügyvéd a törvény szerint szünetelteti illetve nem gyakorolja az ügyvédi tevékenységet, vagy az ügyvédi tevékenységét felfüggesztik. Az alkalmazott ügyvéd ügyvédi tevékenységet kizárólag a munkáltatója által, a részére adott megbízás alapján végezhet. Ebből következően, amennyiben az alkalmazott ügyvéd ügyvédi megbízás alapján követi el a pénzmosást, de nem tud a bűncselekményről, abban az esetben a megbízó ügyvéd közvetett tettesként felel.

A gondatlan alakzat minősített esetei közül az üzletszerűség értelemszerűen hiányzik, és az ügyvédként történő elkövetés sem minősítő körülmény.

Az előkészületi magatartások közül a törvény a pénzmosás elkövetésében való megállapodást bünteti. A megállapodás *legalább két személy kölcsönös egyetértését feltételezi*. Részese lehet az alaphűncselekmény elkövetője is, de ha később a pénzmosást legalább megkísérlik, abba az előkészületnek minősülő cselekmény beolvad, tehát ezt a bíróság nem veszi figyelembe.

Az a személy, aki az alaphűncselekmény elkövetése előtt állapotodik meg a tettelssel a pénzmosásban, az előkészületen kívül felelősséggel tartozhat az alaphűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnsegélyért is.

A törvény meghatároz egy *büntethetőséget megszüntető okot* is. A pénzmosás elleni hatékonyabb fellépés elősegítése és az a kriminálpolitikai célkitűzés hívta életre ezt a rendelkezést, hogy *nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen, vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez*. Ha tehát az elkövető önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt. A bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége: ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a felelősségre vonás alól. Ez azonban természetesen nem vonatkozik az előcselekményre. Ha abban bármilyen elkövetői minőségben részt vett a pénzmosás miatt nem büntethető elkövető, azért felelősségre vonható. A „feljelentés kezdeményezése” elsősorban az intézeti, vagy hivatalos személyként elkövetett pénzmosás miatt fontos, ahol –

bizonyos hivatali, szolgálati utak betartása folytán – maga a kezdeményezés is méltányolható lehet. A büntethetőséget megszüntető ok az új Btk. alapján már csak a gondatlan változatra vonatkozik, és nem terjed ki a 400. §-ban szabályozott bejelentési kötelezettség elmulasztására, amely önálló bűncselekmény.

III. A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása büntetőjogi üldözésének hatékonyabbá tétele érdekében a bejelentési kötelezettség elmulasztását külön bűncselekményként rendeli büntetni a törvényhozó. Az új Btk. a bejelentési kötelezettség elmulasztását a korábbi szabályozáshoz hasonlóan határozza meg:

400. § Aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A bűncselekmény jogi tárgya ugyanaz, mint a pénzmosásé: a bűnözés – ezen belül is elsősorban a szervezett bűnözés – elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek. Emellett másodlagosan jogi tárgynak tekinthetjük az állam pénzügyi rendszerébe vetett bizalmat²²¹ is. Elkövetési tárgy nincsen, mivel úgynevezett tiszta mulasztási bűncselekményről van szó.

Elkövetési magatartás a törvényben (a Pmt.-ben) előírt bejelentés elmulasztása, amely lényegéből fakadóan csak passzív magatartással követhető el. Bejelentést csak pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény felmerülése estén kell tenni. A Pmt. mondja meg konkrétan, hogy milyen esetekben.

Bejelentésre kötelezett a szolgáltató minden alkalmazottja, vezetője, vagy segítő családtagja, aki pénzmosás gyanúját észleli. A bűncselekmény alanyai tettesként csak ők lehetnek, tehát különös alanyról beszélhetünk, a bűncselekmény úgynevezett deliktum proprium.

²²¹ Horváth Tibor – Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály: A magyar büntetőjog Különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 670. oldal

A bejelentésnek tartalmaznia kell:

- a) a szolgáltató által felvett ügyfél-azonosító adatokat, valamint
- b) a pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény ismertetését.

Végül hangsúlyozzuk, hogy a terrorizmus finanszírozására utaló gyanús körülményeket éppúgy jelenteni kell, mint a pénzmosás gyanúját. A bejelentés minden olyan szolgáltató számára kötelező, amely a pénzmosásra utaló körülmények esetén is köteles bejelentést tenni. A rendszer lényegét tekintve úgy működik, hogy a pénzügyi szolgáltatók folyamatosan figyelik a tranzakciókat, és ha meghatározott (tiltólistákon szereplő) személyek neve feltűnik, azonnal bejelentést tesznek az NAV PEII-nek. Az ilyen bejelentések száma hazánkban jelenleg még elenyésző.

A bűncselekmény 2007. július 1. óta csak szándékosan követhető el, az új Btk. is megtartja ezt a szabályozási koncepciót. A szándékosság megállapításához szükség van annak bizonyítására, hogy az elkövető tisztában volt vele, hogy szokatlan a tranzakció, és ennek tudatában mégsem tett bejelentést. Megjegyezzük, hogy a gyakorlatban a szándékosság bizonyítása nagyon nehéz, szinte lehetetlen. Azt kellene ugyanis bizonyítani, hogy az elkövetőben megfogalmazódott egy szubjektív gyanú, de mégsem tett bejelentést. Nem elegendő, hogy ha a bejelentésre kötelezett nem jelent be egy, az adott szolgáltató pénzmosás megelőzési szabályzatában szereplő egyértelműen gyanús esetet. Ha a vallomásában nem ismeri be, hogy felismerte a gyanús körülményt, ennek bizonyítása komoly probléma elé állítja a nyomozó hatóságot. (Mégis célszerű ezen szabályozási konstrukció fenntartása a jövőben is, hiszen a gondatlan alakzat büntethetővé tétele viszont olyan széles körben nyitja meg a büntetőjogi felelősséget, amely miatt a szolgáltatók indokolatlanul tett bejelentések ezreivel áraszthatnák el a hatóságot, mint ahogy ezt megtörtént 2006-2007-ben, amikor 13.000 fölé emelkedett a gyanús tranzakció bejelentések száma.)

A bűncselekmény halmazatban nem állhat a pénzmosással, ha a bejelentést elmulasztó személy a pénzmosásban maga is részt vesz, csak a pénzmosás miatt büntetjük, a bejelentési kötelezettség elmulasztása pedig vagy büntetlen elő- vagy büntetlen utócselekmény lesz. Megjegyezzük, hogy bejelentési kötelezettség elmulasztásáról csak addig beszélhetünk, amíg a szolgáltató alkalmazottja, vezetője vagy segítő családtagja csak gyanítja, hogy pénzmosás

van a tranzakció(k) mögött. Ha bizonyossággal tudja is, akkor már adott esetben a pénzmosás bűnsegédje lesz a bejelentés szándékos elmulasztásával.

IV. A terrorizmus finanszírozása a magyar büntetőjogban

A 2013. július 1-től hatályos új magyar Btk. külön tényállásban szabályozza a terrorizmus finanszírozását. Erre vonatkozik a bejelentési kötelezettség elmulasztása, mint kapcsolódó bűncselekmény, amelyet már elemeztünk. A terrorizmus finanszírozásának az új Btk. szerinti tényállása a következő:

318. § (1) Aki terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat, vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt vagy rá tekintettel mást anyagi eszközzel támogat, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt terrorcselekmény terrorista csoportban történő elkövetése vagy terrorista csoport tagja érdekében valósítja meg, vagy a terrorista csoport tevékenységét egyéb módon támogatja, öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) E § alkalmazásában anyagi eszközön a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló, 2001. december 27-i 2580/2001/EK tanácsi rendelet 1. cikk 1. pontjában meghatározott eszközöket, jogi dokumentumokat és okiratokat kell érteni.

Értelmező rendelkezés

319. § A 315. és a 318. § alkalmazásában terrorista csoport a három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja terrorcselekmény elkövetése.

Az új Btk. indokolása utal rá, hogy „az Európa Tanács Pénzmosás Elleni Bizottsága²²² 2010-ben elkészített országjelentése hiányosságként említi, hogy hazánk nem rendeli büntetni a terrorizmus finanszírozásának visszaszorítása érdekében azon anyagi eszközök szolgáltatását és gyűjtését, amelyeket olyan jogellenes szándékkal tesznek, hogy azzal, illetőleg abból az önálló terroristát bármely módon támogassák. Emellett kitért a jelentés arra is, hogy hazánkban a terrorista csoport napi tevékenysége finanszírozásának büntetendősége nem

²²² Moneyval – Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism

egyértelmű, a terrorista csoport napi tevékenységéhez szükséges anyagi eszközök rendelkezésre bocsátása és gyűjtése nem büntetendő.”

A bűncselekmény jogi tárgya ugyanúgy a közbiztonság, mint a terrorcselekmény esetében. Aki terrorszervezetet vagy terroristákat anyagi eszközökkel támogat, az a bűnsegédszerű magatartásával maga is súlyosan veszélyezteti a közbiztonságot.

Elkövetési tárgy az anyagi eszköz. Az elkövetési tárgy fogalmát a Btk. definiálja, az Indokolásban megfogalmazott érvrendszer alapján szükség volt jogalkotói jogértelmezéssel meghatározni az anyagi eszköz fogalmát, mégpedig magában a törvényben. A Btk. utal a 2580/2001/EK tanácsi rendeletre, amely a bűncselekmény háttérnormája. E vonatkozó háttérnorma szerint a következő dolgok tekinthetők anyagi eszköznek:

Pénzeszközök, egyéb vagyoni értékek és gazdasági erőforrások: bármilyen materiális vagy immateriális, ingó vagy ingatlan, bármilyen módon szerzett eszközök és bármilyen - akár elektronikus, akár digitális - formában lévő olyan jogi dokumentumok vagy okiratok, amelyek az ezen eszközökre vonatkozó jogcímet vagy érdekeltséget bizonyítják, többek között bankhitelek, utazási csekkek, bankcsekkek, átutalási megbízások, részvények, értékpapírok, kötvények, váltók és hitellevelek.

A bűncselekmény elkövetési magatartása anyagi eszköz szolgáltatása, gyűjtése vagy más anyagi eszközökkel történő támogatása. Anyagi eszköz szolgáltatása alatt bármilyen, az elkövetési tárgyak körébe tartozó anyagi eszköz bármilyen, közvetlen vagy közvetett módon történő, nyílt vagy fedett átadását kell érteni. A bűncselekmény megvalósulása szempontjából csak annak van jelentősége, hogy az anyagi eszköz az elkövető birtokából kikerül, és a terrorcselekmény feltételének biztosításának céljára egy másik természetes vagy jogi személy rendelkezése alá kerül. Nem szükséges a befejezettséghez, hogy ténylegesen terrorcselekmény elkövetésére fel is használják az anyagi eszközt. Tipikus elkövetési mód az átutalás illetve a készpénz fizikai formában történő eljuttatása a terrorszervezetnek. Az anyagi eszköz gyűjtése olyan elkövetési magatartás, amelynek során az anyagi eszköz nem kerül ki az elkövető birtokából. Az elkövető aktív magatartással, tipikusan más személyektől „szerez be” anyagi eszközöket. Amennyiben ezek a személyek tisztában vannak vele, hogy milyen célból adják a támogatást, akkor ők is elkövetik a terrorizmus finanszírozását tettesként, mégpedig az anyagi eszközöket szolgáltat fordulatot. Amennyiben viszont nincsenek tisztában az „adomány” céljával, vagy az elkövető megtéveszti őket, akkor a tévedésük kizárja a büntetőjogi

felelősségüket, és csak az anyagi eszközöket gyűjtő elkövető vonható felelősségre. A bűncselekmény befejezettségéhez az anyagi eszközöket gyűjt fordulat esetében szükséges, hogy legalább egy személytől beérkezzen az anyagi eszköz az elkövetőhöz, az azonban már nem feltétele a befejezettség megállapításának – mint ahogy utaltunk rá – hogy az elkövető a beérkezett anyagi eszközt tovább is utalja. (Ebben az esetben az első fordulat miatt büntetendő, mivel anyagi eszközt szolgáltatott.) Az utolsó elkövetési magatartás a terrorcselekmény elkövetésére készülő személy vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel történő támogatása. Ebben az esetben arról van szó, hogy akár egyszeri, akár rendszeres, folyamatos támogatást nyújt az elkövető terrorcselekmény elkövetésére készülő személynek. Nem feltétele a bűncselekmény megvalósulásának itt sem, hogy a terrorcselekményt elkövessék vagy megkíséreljék a kapott támogatás felhasználásával. Az azonban már igen, hogy a terrorcselekmény elkövetésére készülő személy legalább előkészületi szakba juttassa a cselekményét. (Ez azonban viszonylag könnyen megállapítható, hiszen az anyagi eszköz átvétele az elkövetés céljából gyakran már önmagában előkészületi jellegű magatartás a terrorcselekmény elkövetését tervező személy tekintetében.) A „rá tekintettel más” személy adott esetben lehet a terrorista családtagja, vagy bárki, akivel a terrorista szoros érzelmi viszonyban áll, és a terrorista ezen harmadik személy támogatását fontosnak tartja.

A (2) bekezdés bővíti az elkövetési magatartások körét a 319. §-ban meghatározott terrorista csoportokhoz kapcsolódóan. A szervezett elkövetéssel együtt járó magasabb társadalomra veszélyesség miatt itt a büntetési tétel is magasabb, öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés. Magyarázatot csak a terrorista csoport működését „egyéb módon támogatja” fordulat igényel. Ez lehet az anyagi támogatáson kívül bármilyen más segítségnyújtás, logisztikai, távközlési stb. jellegű is.

A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, akár terrorcselekmény elkövetője is, ha más terroristákat vagy terrorszervezeteket támogat anyagi eszközzel.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el, mégpedig a célzatra tekintettel csakis egyenes szándékkal. Az elkövető abból a célból gyűjti, szolgáltatja stb. a támogatást, hogy azzal terrorcselekmény feltételeit biztosítsa. Tisztában kell lenni tehát a támogatott személy vagy szervezet terrorista jellegével vagy célkitűzéseivel, ennek hiányában a terrorizmus finanszírozása nem állapítható meg.

A bűncselekmény alaki halmazata a terrorcselekmény előkészületével látszólagos, az azonos büntetési tételre tekintettel a specialitás elve alapján csak a terrorizmus finanszírozását állapítjuk meg. Amennyiben az elkövető cselekménye a pénzmosással áll alaki halmazatban, véleményem szerint itt is csak a terrorizmus finanszírozását kell megállapítani, mégpedig a konzumpció elve alapján, mivel ennek alapesetben magasabb a büntetési tétele. Ha az elkövető a terrorizmus finanszírozása után részt vesz a terrorcselekmény elkövetésében is, akkor csak a terrorcselekmény miatt vonható felelősségre, mivel ebben az esetben a terrorizmus finanszírozása büntetlen előcselekmény (hiszen ugyanazt a jogtárgyat sérti, de kisebb mértékben).

Mindössze egy jogeset hozható fel példaként e bűncselekményre a közelmúltból. 2003. április 25-én a Nemzetbiztonsági Hivatal kezdeményezésére a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal kiutasított egy szír származású orvost Magyarországról. Az orvos egy havi keresetét, azaz 105 ezer forintot utalt a Hamasz egyik fedőszervezetének. Állítólag nem tudta, hogy az egyik libanoni televízióban látott felhívás és az ott közölt számlaszám egy terrorista szervezeté lett volna. Ez a védekezése kétséges volt.²²³ Büntetőeljárás nem indult az orvos ellen, mivel a terrorcselekmény új tényállása még nem lépett hatályba az elkövetés idején.

Magyarországon jelenleg még kevés a bejelentés terrorizmus finanszírozásának a gyanúja miatt. Ezekről is eddig kivétel nélkül az derült ki, hogy véletlen névazonosság miatt szerepelt az illető a tiltólistán, emiatt jelentette őt az adott pénzintézet. Hazai bűnüldözési sikerekről e témakörben tehát még nem beszélhetünk. (A NAV PEII-hez 2011. évben például egyáltalán nem érkezett terrorizmus finanszírozása tárgyában bejelentés²²⁴...)

²²³ Pécsi Napilap 2005. 01. 20.

²²⁴ Éves jelentés Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatósága Pénzügyi Információs Főosztály 2011. év 9. oldal

E számunk szerzői

dr. Kasnyik Adrienn Flóra, a Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság büntető
ügyszakos bírója

dr. Szunyog Tibor úr, az Encsi Városi Bíróság büntető ügyszakos bírója

Dr. Nagy Henriett r. főhadnagy, a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság, Gazdasági
Igazgatóság, Igazgatási Osztály vezetője

Dr. Gál István László úr, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
egyetemi docense

